Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. — Nakład 2500 egz. Str. 116

Nr. 6, 7 i 8 Grudziądz, maj 1929 r. Rok II

Nauczyciel Pomorski

„Szkoła Pomorska"

Organ Pomorskiego Oddziału Okręgowego „Stowarzyszenia Chrześcijańsko-Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych".

Wychodzi 12 razy w roku - w pierwszej połowie każdego miesiąca. Cena pojedyńczego numeru 50 gr bez przesyłki. Abonament wraz z przesyłką: miesięcznie 0,55 zł, kwartalnie 1,50 zł, półrocznie 2,70 zł, rocznie 4,80. Członkowie „Stow. Ch. N. Naucz. Szk. Powsz." Okręgu Pom. płacą za numer wraz z przesyłką 25 gr miesięcznie oprócz składek członkowskich i razem z niemi na PKO. Poznań nr. 206.133 (Pomorski Zarząd Okręgowy). —

Redaguje: (Redaktor odpowiedzial.) Albin Nowicki, Grudziądz, Młyńska nr. 27, tel. 121 z współudziałem Komitetu Redakc. Adres Redakcji i Administr.: Grudziądz, Rynek nr. 15 p. I. —

Treść numeru:

1. Fotografja rektora Jana Tkaczyka, naszego pierwszego pomorskiego prezesa wojewódzkiego 1
2. Zaproszenie na nasz Zjazd Jubileuszowy 2
3. Przyczynki do historji naszej organizacji — z okazji ukończenia pierwszego dziesięciolecia jej istnienia na Pomorzu 6
4. Nasi członkowie honorowi 7
5. Dzieje naszych Kół na Pomorzu 12
6. Sprawy służbowe:
   Konkurs na wolne posady 87
7. Sprawy organizacyjne:
   Wskazania organizacyjne 88
   Z posiedzeń Wydziału Wykonawczego 89
   Z życia naszych Kół 92
8. Kronika 96
9. Jak spędzimy wakacje letnie? 97
10. Polecenie firm i wydawnictw 100
11. Skrzynka listowa 102
13. Z karty żałobnej 104
13. Zestawienie organizacyjne za miesiąc kwiecień 29 r. 107
14. Zestawienie kasowe za miesiąc kwiecień 1929 r . . . 108
15. Ogłoszenia 110

Czcionkami GŁOSU WĄBRZESKIEGO (B. Szczuka) Wąbrzeźno-Pomorze

Nr. 6, 7 i 8 Grudziądz, maj 1929 r. Rok II

Nauczyciel Pomorski

„Szkoła Pomorska"

Organ Pomorskiego Oddziału Okręgowego
„Stowarzyszenia Chrześcijańsko-Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych".

Wychodzi 12 razy w roku - w pierwszej połowie każdego miesiąca. Cena pojedyńczego numeru 50 gr bez przesyłki. Abonament wraz z przesyłką: miesięcznie 0,55 zł, kwartalnie 1,50 zł, półrocznie 2,70 zł, rocznie 4,80. Członkowie „Stow. Ch. N. Naucz. Szk. Powsz." Okręgu Pom. płacą za numer wraz z przesyłką 25 gr miesięcznie oprócz składek członkowskich i razem z niemi na PKO. Poznań nr. 206.133 (Pomorski Zarząd Okręgowy). —

Redaguje: (Redaktor odpowiedzial.) Albin Nowicki, Grudziądz, Młyńska nr. 27, tel. 121 z współudziałem Komitetu Redakc. Adres Redakcji i Administr.: Grudziądz, Rynek nr. 15 p. I. —

Pierwszy prezes wojewódzki Pomorza, członek honorowy.

ODEZWA

i zaproszenie nauczycielstwa pomorskiego i przyjaciół szkoły polskiej na nasz zjazd jubileuszowy, mający się odbyć dnia 20 i 21 maja 29 r. W CHEŁMNIE.

Dziesięć lat upłynęło od założenia organizacji nauczycielstwa polskiego na Pomorzu! Silnie, bez wahań i odchyleń trwaliśmy na posterunku, trzymając się ściśle celów, zadań i haseł naszej organizacji nauczycielstwa chrześcijańskiego i narodowego. Z zadowoleniem możemy patrzeć wstecz, radośnie stwierdzając dodatnie wyniki zbiorowego wysiłku. Przeżywszy niejedną burzliwą chwilę i ominąwszy niejedne niebezpieczeństwo, śmiało rzec możemy, że nic nie zdołało nas wstrzymać, pomnych swych obowązków wobec Boga i Ojków wychowania dobrych synów Kościoła i wiernych obrońców wiązków wychowania dobrych synów Kościoła i wiernych obrońców Ojczyzny. Roztropny i odważny jednak z przeszłości wysnuwa jedynie wnioski na przyszłość, rozumem i bystrem okiem przenikając zmroki czasów przyszłych. Nie zapoznając to dobre, jakie wyłonił nowy czas, to jednak nie wolno nam nie widzieć tajemnych ciemnych sił czychających na wszystko co jest szlachetne, wysokie, czyste i święte ludzkiemu sercu. Rozchodzi się na najbliższą i najdalszą przyszłość, pokolenia Polski zahartować w walce z światopoglądem, będącym rakiem toczącym organizm wszelakiego narodu i państwa, bo przeciwstawiającym się wrogo duchowi chrześcijaństwa; rozchodzi się o spełnienie najbliższego i najważniejszego nakazu: zatrzymanie młodzieży i przez to przyszłym generacjom najwyższych dóbr ludzkości: wiary i cnoty!

Zarazem musimy dać wyraz swej trosce o podniesienie naszego stanu pod względem duchowym, fachowym i materjalnym.

Na miejsce tegorocznego Walnego Zjazdu Pomorza i zarazem Zjazdu Jubileuszowego wybraliśmy perłę miast nadwiślańskich, **Chełmno nad Wisłą**, nasz uroczo położony, prześliczny, pełen pamiątek historycznych Kraków pomorski, kolebkę naszej organizacji, biorącej przez powołanie do życia z górą 10 lat temu pierwszego „Towarzystwa Nauczycieli Polaków Katolików“ swój początek właśnie z żyznej ziemi chełmińskiej.

A więc, Drogie Koleżanki i Drodzy Koledzy, Sympatycy i Przyjaciele naszej organizacji, usłuchajcie nasz zew i nasze zaproszenie, rozbrzmiewające po całej ziemi pomorskiej; użyczcie sobie kilku dni wytężonej pracy organizacyjnej, a zarazem wesołego i urozmaiconego pobytu w Chełmnie, koleżeńskiego gromadnego współżycia, nabierając nowych ożywszych sił do dalszego sumiennego spełniania naszych trudnych obowiązków zawodowych!

Zwracamy się niniejszym apelem również do tych wszystkich, którym dążenia naszej organizacji nie są obce i obojętne; niech i do nich dotrze nasz głos i nasze serdeczne zaproszenie; niech przybędą,

aby się przekonać, że pragniemy jedynie dobra szkoły polskiej, Kościoła i Państwa!

Niech każde Koło uważa za swój obowiązek, aby przybyła na nasz zjazd jak największa ilość członków wraz z rodzinami!

Zgłoszenia prosimy kierować najdalej do dnia 18 maja rb. pod adresem „Rektor W. Streński — Chełmno, ul. Szkolna" — z wyszczególnieniem życzeń co do kwater, które zapewni się tylko uczestnikom, zgłoszonym w podanym terminie. Koszta karty uczestnictwa ustalono na 4,50 zł. za wspólny obiad płaci się prócz tego 3,— zł.

Ruchliwy Zarząd naszego Koła w Chełmnie wraz z miejscowym Komitetem Honorowym, złożonym z przedstawicieli władz, instytucyj i organizacyj, oraz z Komitetem Zjazdowym dokładają od dłuższego czasu wszelkich możliwych starań i zabiegów, aby uprzejmnić i urozmaicić pobyt uczestników zjazdu w Chełmnie.

Do widzenia w Chełmnie!

Program i szczegóły zjazdu.

Pierwszy dzień: niedziela, dnia 19-go maja 1929 roku. I. święto Zielonych Świątek.

I. od godz 2 po południu począwszy Biuro Informacyjne, rejestracyjne i kwaterunkowe czynne w poczekalni I i II klasy na dworcu

II. od godz. 3 min. 30 obrady Pomorskiego Zarządu Okręgowego w szkole chłopców przy końcu ulicy Szkolnej z programem obrad: przygotowanie zjazdu. (Osobnych zaproszeń nie wysyła się).

III. Równocześnie tamże praca Komisji Rewizyjnej.

Drugi dzień: II. święto Zielonych Świątek, dnia 20 maja 29 r.

I. O godz. 8 rano Msza św. za zmarłych członków w kościele gimnazjalnym; śpiewa chór Harmonia.

II. o godz. 9 rano:

A. **Walny Zjazd Delegatów** Pom. Oddziału Okręgowego na auli szkoły chłopców u wylotu ulicy Szkolnej.

1. Formalności wstępne:
   a) zagajenie;
   b) przyjęcie porządku dziennego;
   c) ukonstytuowanie biura zjazdowego,
   d) przyjęcie protokołu IX. Walnego Zjazdu Delegatów Pomorza.
2. Wybór komisji weryfikacyjnej.
3. Sprawozdania:
   a) z działalności Pomorskiego Zarządu Okręgowego, Wydziału Wykonawczego i Biura Okręgowego — referent prezes okręgowy kol. Albin Nowicki,

b) sprawozdanie kasowe — referent skarbnik okręgowy kol. Rektor Andrzej Spica,
c) sprawozdanie Kasy Ubezpeczeniowej od cywilno-prawnej odpowiedzialności — referent kol. Franciszek Zawodziński,
d) sprawozdanie komisji rewizyjnej — referent kol. Krajnik — Pelplin,
e) sprawozdanie Komisji Weryfikacyjnej, kol. Alojzy Dolecki — Chełmża.

4. Dyskusja nad sprawozdaniami.
5. Wybór:
a) Komisji Matki,
b) komisji wnioskowej,
c) komisji skarbowej,
d) komisji statutowej,
e) komisji regulaminowej.

B. Równocześnie próby i ćwiczenia Chóru Nauczycielstwa Pomorskiego. Bufet czynny na parterze pokój 9.

III. Obrady poszczególnych komisyj w klasach szkolnych tejże szkoły
IV. od godziny 14 do 15 przerwa obiadowa.
V. od godz. 15. Ciąg dalszy plenarnego posiedzenia **Walnego Zjazdu Delegatów Pomorza.**

1. Komisja statutowa:
a) sprawozdanie z obrad komisji,
b) dyskusja nad wnioskami,
c) uchwalenie statutu Kasy Pośmiertnej,
d) rewizja statutu Kasy Ubezpieczyniowej od cywilnoprawnej odpowiedzialności.

2. Komisja regulaminowa.
a) sprawozdanie z obrad komisji,
b) dyskusja nad wnioskami,
c) uchwalenie regulaminu Chóru Nauczycielstwa Pomorskiego.

3. Komisja wnioskowa.
a) sprawozdanie z obrad komisji,
b) dyskusja nad wnioskami,
c) uchwalenie wniosków Pomorskiego Zarządu Okręgowego, Kół powiatowych i miejscowych oraz członków.

4. Komisja skarbowa.
a) sprawozdanie z obrad komisji,
b) dyskusja nad wnioskami,
c) przyjęcie rocznego sprawozdania kasowego i rachunków Pom. Oddziału Okręgowego,
d) zatwierdzenie rocznego budżetu Pomorskiego Oddziału Okręgowego na rok 1930.

e) sprawa „Nauczyciela Pomorskiego" (Szkoły Pomorskiej).

5. Absolutorjum dla Pomorskiego Zarządu Okręgowego.
6. Komisja Matki i wybory:
   a) sprawozdanie z obrad komisji,
   b) dyskusja nad wnioskami,
   c) wybory uzupełniające członków Pomorskiego Zarządu Okręgowego,
   d) delegata do Zarządu Głównego,
   e) członków i ich zastępców Komisji Rewizyjnej,
   f) dyrygentów Chóru Nauczycielstwa Pomorskiego,
   g) członków Zarządu Kasy Pośmiertnej,
   h) delegatów Pom. Oddziału Okręgowego na Zjazd Delegatów Stowarzyszenia (Poznań, dna 8 i 9 lipca br.),
   i) referenta i skarbnika Kasy Ubezpieczyniowej,
   j) delegata do Komisji Gospodarczej przy Zarządzie Głównym,
   k) delegatów do sekcyj przy Zarządzie Głównym,
7. Zatwierdzenia:
   a) Termin i miejsce przyszłego Walnego Zjazdu Delegatów Okręgu Pomorskiego (Wejherowo, lub Gdynia, Zielone Świątki 1930 r.).
   b) kursy wakacyjne i plan kursów na rok szkolny 1929-30.
   c) Powszechna Wystawa Krajowa, zjazd Stowarzyszenia w Poznaniu.
8. Wolne głosy.
9. Zakończenie X Walnego Zjazdu Delegatów Pomorza.

B. Równocześnie ciąg dalszy ćwiczeń i prób Chóru Naucz. Pom.

VI. o godz. 20.: Wieczorek towarzyski we Dworze Chełmińskim przy Rynku, rozpoczęty generalną próbą Chóru Naucz. Pom.

Trzeci dzień: wtorek, dnia 21 maja 1929 r.

I. o godzinie 9 rano: Solenna Msza święta, celebrowana przez Ks. Biskupa wzgl. jego Delegata; śpiewa chór Moniuszko Mszę Grubera,

II. o godzinie 9 min. 45: Pochód przez miasto przy dźwiękach orkiestry wojskowej.

III. o godzinie 10 min. 15

Z J A Z D J U B I L E U S Z O W Y

na sali Strzelnicy przy ulicy Dworcowej.

1. Chór Nauczycielstwa Pomorskiego: „Pieśń zgody" — J. Pakulski,
2. Zagajenie i przywitanie,
3. Chór Nauczycielstwa Pomorskiego: „Hasło" — F. Szopski,
4. Przemówienia powitalne przedstawicieli władz i instytucyj,
5. Chór Nauczycielstwa Pomorskiego: „Do chat" — O. M. Żukowski,

6. Referat I. — Rektor Melchior Ryczakowicz „Współczesne problemy wychowawcze z uwzględnieniem naszej ideologji".
7. Referat II. — Prezes okręgowy Albin Nowicki: „Dziesięciolecie naszej organizacji".
8. Przeczytanie nadesłanych depesz i życzeń.
9. Zakończenie:
   Wspólny śpiew.
   Wspólne zdjęcie fotograficzne.

IV. godz. 14—16: wspólny obiad w Strzelnicy.

V. godz. 16 — 19: zwiedzenie grupami miasta, jego osobliwości pod kierownictwem przewodników. Równocześnie koncert w ogrodzie Strzelnicy.

VI. godz. 20: Wieczornica na sali Strzelnicy: Chóry, atrakcje, tańce Chór Nauczycielstwa Pomorskiego odśpiewa. W. Lachma „Oj to piękne nasze pole", „Oj Marysiu lubeńko", — „Ostatni mazur".

Czwarty dzień: środa, dnia 22. maja 1929 r.

od godziny 9 rano: Jeszcze zwiedzanie grupami miasta.

U W A G A :

1. Każdy uczestnik zjazdu winien zgłosić się najpierw w Biurze Zjazdowem, mieszczącem się przez cały czas trwania zjazdu w poczekalni I. i II. klasy na dworcu kolejowym, gdzie po zapłaceniu należytości otrzyma druki, pamiętnik, przydział kwater, **kartę uczestnictwa**, karty wstępu, kupon na wspólny obiad, delegaci Kół zaś prócz tego po wylegitymowaniu się kolorowe karty, uprawniające do głosowania.

2. Członkowie Chóru Nauczycielstwa Pomorskiego winni zjawić się punktualnie w oznaczonym czasie w szkole chłopców dla brania udziału w ćwiczeniach i próbach.

POMORSKI ZARZĄD OKRĘGOWY:

(—) Albin Nowicki
prezes.

(—) Aleksander Kwiatkowski
sekretarz.

Przyczynki do historji naszej organizacji z okazji ukończenia pierwszego dziesięciolecia istnienia na Pomorzu.

DYSPOZYCJA.

A. Słowo wstępne.
B. I. Streszczenie dziejów naszej organizacji na Pomorzu.
   II. Ogólne sprawy.
      1. Prezes honorowy i członkowie honorowi.
      2. Zarząd Okręgowy i Wydział Wykonawczy.
         a) prezesi,
         b) sekretarze i skarbnicy,
         c) dalsi członkowie.
      3. Zjazdy wojewódzkie.
      4. Prace i agendy.
      5. Nekrolog.

III. Koła.
1. Chronologja ich powstania.
2. Tablice poglądowe.
3. Dzieje naszych Kół.
4. Referaty, najważniejsze wydarzenia, agendy, kasowość.
5. Nekrologi.
C. Jak winniśmy obchodzić rok jubileuszowy?

Słowo wstępne.

Zgodnie z uchwałą Pomorskiego Zarządu Okręgowego z dnia 3. III. 1929 r. („N. P." nr. 4. i 5. II. strona 51.) wydajemy drukiem skrót dziejów naszej organizacji na Pomorzu z jej istnienia w pierwszem dziesięcioleciu, a to — z uwagi na kieszenie naszych członków, których nie chcieliśmy obarczać osobną opłatą za wydanie broszurowe — w ramach naszego organu okręgowego. „Nauczyciela Pomorskiego" (Szkoły Pomorskiej) w wydaniu, poprzedzającem nasz zjazd jubileuszowy w Chełmnie. Wprawdzie wskutek zajęcia lwiej części naszego miesięcznika sprawozdaniem za rok 1928, w nr. 4 i 5, a w niniejszym numerze sprawozdaniem z pierwszego dziesięciolecia musieliśmy ku swemu szczeremu ubolewaniu zrezygnować z działu fachowego („Szkoła Pomorska"), za co przepraszamy niniejszem naszych Drogich Czytelników, to jednak byliśmy zmuszeni do wybrania tej drogi dla wybrnięcia z kłopotliwego położenia siłą rzeczy właśnie przez doskonałe zdawanie sobie sprawy z konieczności opublikowania drukiem historji i rozwoju naszego ruchu na Pomorzu, jak również z stąd płynących dla organizacji dodatnich skutków i korzyści. Okazała się potrzeba zapoznać szczególnie młodsze nauczycielstwo, które wstąpiło później tak do zawodu jak do organizacji i nie miało możności współpracy w naszych szeregach od zarania naszego ruchu na Pomorzu, — Zapoznać z procesem powstania naszej organizacji, jej genezą i jej stałym rozwojem. Historja bowiem chrześcijańskiego ruchu nauczycielskiego, znajomość całokształtu życia i dążenia tegoż najdobitniej uzasadniają potrzebę istnienia naszej organizacji i jej prawo byto, zarazem zbijając doszczętnie wszelkie przeciw nam wysuwane przesądy i argumenty zaczepne. Przypomnienie utrudnień i przeciwieństw, mimo których nasza organizacja powstała i się rozwijała, niemniej docenianie naszych dotychczasowych zdobyczy, znakomicie się nadają, tak z jednej strony zachęcić członków do wiernej współpracy nad zagadnieniami organizacyjnemi, jak z drugiej strony powiększyć nasze szeregi o dalszych współwyznawców i współbojowników, zapewniając naszym ideałom coraz to dalsze roszerzenie i uznanie w szkole i życiu.

Gdy Pomorski Zarząd Okręgowy powziął uchwałę wydania drukiem niniejszego sprawozdania, widział jego ideową korzyść głównie w tem, że będzie to znakomity środek do faktycznego zaistnienia i umocnienia jedności organizacyjnej, jak też do owocnego ożywienia jej — przez nawiązanie bezpośredniego i aktywnego kontaktu duchowego nie tylko między centralą okręgową i jej poszczególnemi składowemi częściami. Kołami powiatowemi i miejscowemi, ile między pojedyńczymi członkami i sympatykami naszej organizacji bez względu na — często znaczną — odległość miejsca i czasu a środkiem pracy organizacyjnej na Pomorzu. Nie mniej chcemy w ten sposób naszych członków stworzyć, odnowić lub utrzymać i pogłębić świadomość przynależności do wspólnej organizacji, pobudzając i zachęcając wszystkich do współudziału w duchowej aktywności w niej.

Oby niniejsze sprawozdanie osiągnęło powyższy cel.

Nasi członkowie honorowi.

ŻYCIORYS.

Na życzenie Szanownego Zarządu Okręgowego Stowarzyszenia Chrześc. Narod. Naucz. Szkół Powszechnych podaję główne daty z mego życiorysu i urzędowania w szkolnictwie.

Urodzony w roku 1852 w Michorowie na ziemi Malborskiej, ukończyłem progimnazjum w Pelplinie, gimnazjum w Chełmnie, a studja uniwersyteckie w Wrocławiu i Królewcu. Pierwszą posadę w służbie państwowej otrzymałem przy gimnazjum w Wejherowie, skąd po 6 latach przeniesiono mnie wraz z wielu innymi urzędnikami Polakami w głąb Niemiec w roku 1886. W roku 1893 nastała krótka przerwa w prześladowaniu Polaków w Prusiech, tak zwana era ugodowa, z której korzystając uzyskałem przy pomocy posłów polskich w Berlinie Leona Czarlińskiego i Józefa Kościelskiego przeniesienie do okolic polskich i to do Wągrówca, a następnie do Poznania, gdzie mi dano w roku 1916 emeryturę. W roku 1917 wykładałem przez 1 semestr język polski w szkole akademickiej, tak zwanym instytucie Kolonialnym w Hamburgu, ale dalszych wykładów się zrzekłem, ponieważ wówczas w przewidywaniu przegranej przez Niemcy wojny, zaczęły się tworzyć w Poznaniu organizacje, mające przygotować spolszczenie szkół, w organizacjach tych brałem udział. Gdy wybuchła rewolucja w Berlinie, przybyli emisarjusze tamtejszej rady robotników i żołnierzy do Poznania, działacze poznańscy połączyli się z nimi w celu wywołania przewrotu, ale nie socjalnego, lecz politycznego i narodowego. Z ramienia więc poznańskiej rady robotników i żołnierzy zostaliśmy ks. prałat Łukomski emerytowany nauczyciel Suchowiak i ja wydelegowani do prowincjonalnego kolegjum szkolnego, dla popierania interesów społeczeństwa polskiego, Suchowiak wstąpił do wydziału szkół powszechnych, ja średnich a ks. Łukomski został następnie szefem departamentu. W wrześniu 1919 roku brałem udział w pertraktacjach delegacji polskiej z rządem pruskim w Berlinie, skutkiem tych pertraktacyj zgodził się rząd pruski na przyjęcie mnie jako delegata rządu polskiego do prowincjonalnego kolegjum szkolnego w Gdańsku. Z dniem 1 stycznia 1920 roku zostałem mianowany prezesem Komisji dla spraw wyznaniowych i szkolnych województwa pomorskiego, a gdy w styczniu 1921 roku szkolnictwo pomorskie przeszło pod zarząd ministerstwa warszawskiego, przydzielono mię do ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej w Poznaniu, będącego już w likwidacji, polecając mi opracowanie historji powstania i rozwoju szkolnictwa polskiego w Wielkopolsce i na Pomorzu od roku 1918 do 1921, opis ten złożyłem w ręce kuratorjum okręgu szkolnego poznańskiego i poprosiłem o przeniesienie mnie w stan spoczynku, który uzyskałem w roku 1922. W latach 1922 i 1923 byłem czynnym jako urzędnik kontraktowy, obejmując urząd dyrektora koedukacyjnego liceum w gminie Rożdzieniu w województwie śląskiem, które liceum zamieniłem z zupełnie niemieckiego na polskie.

(—) Prof. Dr. Łęgowski

Prezes Honorowy Okręgu Pomorskiego.

ŻYCIORYS.

Rektora Michała Makowskiego, emeryta.

„Urodziłem się dnia 13 marca 1850 roku z ojca Michała Makowskiego, administratora dóbr i lasów właściciela tychże Drawe'go w Zaskoczynie powiat tczewski. Z powodu owocnej działalności ojca mego w duchu katolicko-narodowym przy wyborach do Sejmu pruskiego przeciw Drawe'mu, kandydatowi stronnictwa masońsko-niemieckiego, został ojciec ze stanowiska nietylko wydalony, lecz także pozbawiony całego swego majątku i mienia. Ojciec przy swej agitacji dla dobra Kościoła św. i narodu nie brał żadnych względów na swego chlebodawcę, gdyż ufał swe oszczędności, złożone u Drawe'go i zapewnione wszechobronnie na tle rewersu, podpisanego przez Drawe'go i żonę tegoż, które wystarczyły zupełnie do zakupu większego gospodarstwa. Takiej myśli był ojciec. Lecz stało się inaczej. Ojciec nie odebrawszy swej własności, oparł się o sąd, który podał wyrok następujący: „Ponieważ skarżyciel nie może dowieść wiarogodnie, iż w biegu tych lat nie domagał się wypłaty, odrzuca się skargę na koszt jego." Jeżeli kiedykolwiek słowa króla macedońskiego Filipa się sprawdziły, że „żaden mur nie dosięga takiej wysokości, żeby osioł obładowany złotem przejść go nie mógł," tu się urzeczywistniły.

Z poczuciem głębokiego miłosierdzia nad człowiekiem niewinnie cierpiącym z 12 dziećmi niedorosłemi przyjął wreszcie śp. biskup chełmiński dr. Marwicz tułacza bez dachu nad głową na swoje dobro i dał mu posadę gospodarza administratora.

W Nowym Dworze uczęszczałem, licząc lat wówczas 8, do szkoły powszechnej, 7 lat później wstąpiłem do gimnazjum w Pelplinie, którą tu ulubioną szkołę po 3 latach pomyślnego postępu z bólem serca opuścić byłem zniewolony z powodu braku środków utrzymania. Moje przygotowanie do stanu nauczycielskiego odebrałem w Kościerzynie w czasie od r. 1869 do 1872. W egzaminie końcow. i kwalifikacyjnym odebrałem predykat „dobrze przygotowany" i objąłem pierwszą posadę w Pelplinie II. klasę chłopców, aby już po roku prowadzić jako gospodarz klasę VI. dziewcząt, przez 40 lat do 1 kwietnia 1914 roku, wtedy wyprowadzono mię w pustynię i to z powodu doniesień do władzy, które z prawdą absolutnie się mijają. Po upływie 6 lat mej emerytury a w chwili odrodzonej Polski, odebrałem od ówczesnej Komisji Szkolnej list z zapytaniem, czybym nie zechciał przyjąć jakiego urzędu w dziedzinie szkolnictwa. Zdecydowałem się na kierownictwo 7-klasowej szkoły w Pelplinie. Nominacji na tę posadę udzielono mi od 1 kwietnia 1920 roku.

W roku 1921 utworzono tu jednoroczny kurs przygotowawczy dla sił pomocniczych. Do grona nauczycieli tego kursu i komisji egzaminacyjnej należała i moja nicość. W toku egzaminu końcowego okazał się brak wyjaśnienia nauki kościoła św. przeciw ateiście Rousseau'emu, który w tezach swoich, aby sakrament chrztu św. naruszyć i ośmieszyć twierdził, że człowiek od urodzenia jest dobry. Tą sprawą w dłuższym referacie wyjaśniwszy otrzymałem od Kuratorjum osobisty tytuł rektora.

Po 6 latach i 6 miesiącach swego urzędowania w odrodzonej Polsce wstąpiłem na nowo w stan spoczynku dn. 1. września 1926 roku.

Nadmienić mi tu jeszcze należy, że od czasu 1897 roku założenia Stowarzyszenia św. Józefa dla nauczycieli szkół powszechnych diecezji chełmińskiej, na którego czele stoi Najprzewielebniejszy Ks. Biskup Dominik, piszący należy do zarządu dla spraw zewnętrznych do tej pory; zadaniem tego zarządu jest, wszystko uporządzić i ustalić pod względem ekonomicznym, tak w kościele jak poza murami kościoła, w celu udogodnienia pobytu uczestników w rekolekcjach. Od założenia tego Stowarzyszenia do tej pory upłynęło 32 lat. Odtrąciwszy od tej liczby 7 lat nieurodzajnych tj. czasu wojny światowej i przełomu, odbierzemy liczbę mniejszą, ależ o tyle nader pamiętną, która wszystkich członków do jak najgłębszego hołdu i podzięki pobudzić powinna ku Temu, który tak wielkie skarby Swego miłosierdzia i miłości Swej na nas rekolektantów wylać raczył. Dlatego sursum corda! Lecz nigdzie lepiej nie możemy naszej wdzięczności zadokumentować jak tu u stóp Tabernaculum przy okazji rekolekcji tegorocznych, dla złożenia hołdu Temu który z Tabernaculum nieustannie woła: „Pójdźcie do mnie wszyscy, którzy obciążeni jesteście; a jak was wspomogę!"

N. B. Kolega Rektor Michał Makowski jest ojcem Ks. Radcy i Prałata Makowskiego, proboszcza w Chojnicach.

ŻYCIORYS.
Piotra Nowickiego.

Piotr Nowicki, rektor szkoły powszechnej w Wabczu i członek honorowy „Stow. Chrześc. Narod. Naucz. Szkół Powszechnych w Polsce" na Okręg Pomorski, urodził się w Komierowie dnia 11. 9. 1851 roku, jako jedyny syn posiedziciela ziemskiego Macieja i żony jego Katarzyny z Nierzwickich.

Do szkoły powszechnej uczęszczał w miejscu urodzenia do 14 roku życia, a następnie po złożeniu egzaminu udał się do seminarjum nauczycielskiego w Kościerzynie, które ukończywszy w sierpniu 1871 roku, otrzymuje pierwszą posadę nauczycielską w Trzcianie, powiat Sztum, sprawując tamże urząd przez dwa lata W roku 1873 otrzymuje już samodzielne stanowisko nauczyciela i organisty w Topolnie, pow. Świecie, gdzie pozostaje przez dwa lata z małą przerwą 6-tygodniową, odbywając w tym czasie służbę wojskową przy 44 pp. w Grudziądzu. Jednak i tu nie pozostaje dłużej, po dwu latach i to 1. 3. 1875 roku przeniesiony zostaje również jako samodzielny nauczycel i organista do Wabcza, powiat Chełmno.

W maju 1875 roku zawarł związek małżeński z Rozalją Zaborowską, córką Michała, emerytowanego nauczyciela, przebywającego u swego syna ks. proboszcza

w Starogrodzie, pow. Chełmno. Pracuje do dzisiejszego dnia bez przerwy zawsze przy czerstwem zdrowiu, przy tej samej szkole, podług najlepszych sił dla dobra powierzonej mu dziatwy, której w przeciągu blisko 55 lat pracy w miejscowości Wabcz, a 58 lat ogólnej pracy nauczycielskiej wychował pokolenia całe. Sam na wskroś religijny, prowadził pod każdym względem przykładne życie, to też przez gminę i licznych znajomych szanowany i poważany jako wzorowy, wciąż gotowy do pomocy współobywateli, gorliwy Polak i Katolik. Nigdy nie taił się ze swej narodowości i języka ojczystego, który pielęgnował w swej rodzinie i gminie, zakładając znaczną własną bibljotekę polską, utrzymaną przed oczyma władz pruskich w tajemnicy, władze pruskie niechętnem okiem patrzały na to wszystko, nie szczędząc mu prześladowań i szykan. Inspektor szkolny p. Le Fevre zapisał w swoich sprawozdaniach: „Wabcz ist die Hochburg des Polentums".

Po długiej a zmudnej pracy nauczycielskiej, dnia 11 września 1921 roku obchodził swój 50-letni jubileusz pracy zawodowej, odbierając serdeczne życzenia od swych władz w osobie pp. kuratora Gąsiorowskiego, naczelnika dr. Zegarskiego, wizytatora Śliwińskiego oraz rodziny i wielu, wielu znajomych z młodych lat. „Stow. Chrześc. Nar. Naucz. Szkół Powszechnych w Polsce" na Okręg Pomorski u dowód zasług nadało mu tytuł członka honorowego, a Kuratorjum w Toruniu tytuł: „Rektora szkoły powszechnej". Pan Wojewoda udziela mu Medal 3 Maja, a Dowództwo Frontu Pomorskiego odznakę Honorową.

Z potomstwa wychował 3 synów Leona, Pawła i Albina i wykształcił ich na dzielnych ludzi.

Jednak losy zmieniają się w świecie i wola Boża zabiera najstarszego, który ginie w wojnie światowej na froncie rumuńskim w lipcu 1917 roku, a kiedy wiadomość o śmierci dociera w progi rodzinne, umarła i matka na udar serca.

Paweł po ukończeniu teologji otrzymuje święcenia kapłańskie, a następnie uzyskuje doktorat filozofji, sprawował przez blisko 8 lat urząd profesora przy Collegium Marjanum w Pelplinie, a obecnie po uzyskaniu doktoratu z św. teologji jest przeszło 5 lat profesorem Uniwersytetu w Wilnie.

Najmłodszy Albin po złożeniu egzaminu dojrzałości seminarjum nauczycielskiego otrzymuje posadę przy swym ojcu w Wabczu. Powołany następnie do seminarjum nauczycielskiego w Grudziądzu, oddawał się pracy organizacyjnej dla dobra swych kolegów, nie zrażając się w niczem. W maju 1920 roku został wybrany posłem do Sejmu Ustawodawczego, a następnie w listopadzie 1922 roku ponownie uzyskuje mandat do Sejmu, będąc przez kilka lat sekretarzem Sejmowej Komisji Oświatowej, a przez 8 lat sekretarzem klubu parlamentarnego. Od wielu lat jest prezesem naszego Stowarzyszenia Nauczycielskiego na Pomorzu.

Nasz senjor, rektor Piotr Nowicki — Wabcz, mimo podeszłego wieku (78 lat) przy czerstwym zdrowiu wesoło i ochoczo spełnia swe obowiązki zawodowe (przez 58 lat nie przerwanie) na Chwałę Bożą i dla sławy Ojczyzny!

ŻYCIORYS
Jana Tkaczyka.

Jan Tkaczyk urodził się w Leśnej Jani, powiat Gniew, uczęszczał początkokowo do szkoły w Kościelnej Jani, gdyż rodzice jego przenieśli się do tamtąd, po wojnie francuskiej i podczas walki kulturalnej 1872-75 w Nowem. W czasie tym (1873-74) wyprowadziły ze szkoły pruskiej Pickelhauby 2 wikarych: Wiśniewskiego i Kużla, którzy wykładali w szkole ewangelję, za przekroczenia praw majowych, i stante pede zawieźli na fortecę do Grudziądza. W Nowem powstały szkoły symultanne. Dzieci polskie odczuły tę reorganizację na własnem ciele. W roku 1875 wstąpił do seminarjum nauczycielskiego w Grudziądzu, gdzie zdał egzamin dojrzałości. Podczas tych lat odbywały się częste rewizje i przeszperania małych bibljoteczek uczniowskich za polskiemi książkami, które zabierano, nawet książeczki do nabożeństwa. To samo działo się jeszcze później i wszędzie na Pomorzu (także w Lisewie pow. Chełmno), dokąd go powołano jako 2-go nauczyciela. Po 10-miesięcznem urzędowaniu, przeniesiono go do Linówca, powiat Chełmno, jako kierownika 3-klasowej szkoły, gdzie urzędował 44½ lat. W pierwszych latach był tam prezesem symultannego stowarzyszenia nauczycielskiego. Nie było możliwem, w takiem towarzystwie omawiać spraw nauki religji i wy-

chowawstwa według zasad katolickich. Założył więc, gdy wyszło hasło że zachodu Niemiec tworzenia stowarzyszeń katolickich, takowe na powiat Chełmno. Nie zbyt łaskawemi oczami przypatrywał się rząd pruski działalności odszczepieńców. Stowarzyszenie to utrzymało się aż do rewolucji, wspierane przez niejednych profesorów Polaków i katolików z gimnazjum chełmińskiego. W dzień Sw. Szczepana (26. 12. 1918.) założył wraz z wielu innymi Kolegami i przyjaciołmi: Nowicki Piotr i Albin — Wabcz, Żelewski — Gorzuchowo, Bonin — Drzonowo, Talaśka — Lisewo, Streński i Lipiński — Chełmno, A. Cieszyński — Trzebcz, Wiecki — Czyste, Trowski — Grobno, E. Tkaczyk, Unisław, urzędujący profesor przy gimnazjum matematyczno-przyrodniczem w Grudziądzu, „Stowarzyszenie Nauczycieli Polaków-Katolików na pow. Chełmno" i później też na całe Pomorze, którego to Stowarzyszenia był pierwszym prezesem miejscowym i wojewódzkim.

Było wiele bardzo owocnej, wzniosłej i radosnej pracy. Koła powstawały jak grzyby po deszczu. — Zjazd w Poznaniu, posiedzenie w Grudziądzu, telegram do pruskiego Kultusministra — „weil wir polnische Lehrer mit dem preussischen Kultusminister nichts mehr zu tun haben"), wyjazdy i konferencje zarządu z polskimi delegatami przy regencji pruskiej w Kwidzynie i Gdańsku (Dr. J. Łęgowski, Dr. Lange, Dr. Zegarski, Błeński) oraz z Komisją dla spraw wyznaniowych i Szkolnych w Toruniu w sprawie obsadzania stanowisk inspektorów szkolnych, dyrektorów, w sprawie podręczników i programów.

Od 1. 9. 1922 roku przeniesiono go do Grudziądza jako kierownika szkoły imienia Tadeusza Kościuszki, przy której jeszcze urzęduje. Tu był przez 4 lata prezesem Koła miejscowego, prowadząc je do rozkwitu.

Linówiec należał do parafji wabczyńskiej, gdzie był częstym gościem i przyjacielem swego ks. proboszcza, teraźniejszego Ks. Preposita Rogackiego w Pelplinie. Od niego nauczył się poprawniej mówić po polsku, bo gadał „dycht rychtig po kociewiacku", i niejedna polska książka powędrowała z nim do Linówca. Przebywał tam też teraźniejszy Ks. Prałat Dembek jako kleryk, uwięziony po procesie toruńskim jako „spiskowiec", (Filomat chełmiński), który z nim i innymi ochotnikami dyskutował na tematy z literatury i historji polskiej i chętnie wypożyczał książki polskie. Były to błogie, nigdy niezapomniane wieczorki spędzane w gościnnej plebanji wabczyńskiej. —

Dnia 1 czerwca 1928 roku obchodził w Grudziądzu jubileusz („Naucz. Pom. nr. 1. 2 I. str. 17.) 50-letniej pracy nauczycielskiej, w którym gromadnie wzięło udział przedstawicielstwo władzy kościelnej i szkolnej, liczne duchowieństwo i całe miejscowe nauczycielstwo, Magistrat miasta, instytucje, towarzystwa, rodzice i dziatwa. Otrzymał przy tej sposobności wysokie papieskie odznaczenie „Pro Ecclenia et Pontifice", listy pochwalne od Magistratu i Kuratorjum OSP., dyplomy honorowe od licznych towarzystw, jak od Bractwa Strzeleckiego, Związku Pszczelarzy, Towarzystwa Upiększenia Miasta, Towarzystwa Krajoznawczego, a od „Stowarzyszenia Chrz. Nar. Nauczycielstwa S. P." od Koła miejscowego i Zarządu Okręgowego. Walny Zjazd Delegatów Pomorza mianował go 29 maja 1928 roku („Naucz. Pom." nr. 4 i 5 II. str. 11.) członkiem honorowym Pomorskiego Oddziału Okręgowego.

Otrzymał także Odznakę honorową „Frontu Pomorskiego" za „zasługi oddane szkolnictwu w czasie objęcia Pomorza", prócz tego od Ministerstwa Spraw Wewnętrznych odznakę „Za ofiarną pracę" za gorliwe spełnianie funkcyj wójta (2 i pół lat) i naczelnika gminy.

Znany jest i powszechnie ceniony jako miłośnik natury oraz jako znakomity znawca i fachowiec z dziedziny przyrody, bartnictwa i ogrodnictwa (drzewa, kwiaty, owoce), otoczony czcią i ogólnem poważaniem przez wszystkich, którzy patrzeli na jego mrówczą pracę, budując się wielkiemi walorami jego charakteru, umysłu i serca.

Wszystkim naszym członkom honorowym składamy serdeczne życzenia czerstwego zdrowia i długiego życia, pogodnej jesieni po słonecznem pełnem trudu życia, wołając „Ad multos annos!"

Dzieje naszej organizacji na Pomorzu.

Po załamaniu się militarnej potęgi Niemiec na froncie zachodnim po rozhulaniu się „spartakusowskiej rewolucji"' wewnątrz kraju niemieckiego nastał nareszcie i dla nauczyciela polskiego świtania dzień: wolności i swobody. To też ani rozpanaszający się na Pomorzu „Grenzschutz Rossbacha", ani ostatnie grożące podrygi sołdackiej biurokracji i administracji pruskiej nie zdołały powstrzymać zrywającego się do lotu Orła Białego; obudzony do twórczego czynu lud pomorski, bez względu na stan, płeć i wiek, niby wrący potok górski, łamał wszelkie już śmieszne w swej grozie przeszkody, byle dotrzeć do celu zlać się, połączyć w braterskim uścisku z narodem — z narodem polskim jako całością.

W tej pracy przypadła nauczycielowi polskiemu na Pomorzu nie najpośledniejsza rola w udziale, przeciwnie zajął on w tym dziele jedno z zaszczytnych i przodujących miejsc. Zupełnie samorzutnie, z siłą żywiołową rwał się nauczyciel pomorski do pracy najpierw do skupienia się w gromadnem współżyciu, do stwarzania swej stanowej organizacji, aby zapomocą niej tem łatwiej i doskonalej sprostać nowemu zadaniu, ochoczo, żwawo i wesoło biorąc na swe barki pod-wojenny ciężar miłego obowiązku służby dla Boga i Zmartwychwstałej Zjednocz. i Niepodległej Ojczyzny!

Tak powstała, w tych warunkach i tym celu nasza organizacja!

Dobry przykład dała ziemia chełmińska; w drugie Święto Bożego Narodzenia 1918 roku skupiła się garstka nauczycieli Polaków miasta i powiatu Chełmna w Lisewie, tworząc pierwsze „Towarzystwo Nauczycieli Polaków".

Dnia 27 grudnia 1918 roku widzimy delegację tegoż Towarzystwa już w Poznaniu (Marjan Żelewski, Aleksander Talaśka, Albin Nowicki), która zetknęła się tam z przedstawicielstwem nauczycielstwa polskiego Torunia (Wanda Szumanówna) i inni, Lubawskiego (Rompa) Warmji (Kandyba) Gdańska, Kaszub Kościewia, Krainy, z Wielkopolski, ze Śląska.

Las sztandarów, powiewających z udekorowanych domów polskiego Poznania na przywitanie Wielkiego Syna Ojczyzny, Ignacego Paderewskiego, przywitania, przemówienia, pochody, hołd dziatwy polskiej; milicja polska na przedstawieniu „Betleem" Rydla w Teatrze Polskim, piramidy karabinów na korytarzach teatru, w tem pierwszy wytrzał w pobliżu teatru na ulicy Berlińskiej (dnia 27 grudnia), przerwanie przedstawienia, rozpierzchnięcie milicji z teatru na ulicę, na placówki, na posterunku; auta pancerne; jakby prochem rzucił strzały rozpętanie i początek powstania wielkopolskiego! W tych okolicznościach znaleśliśmy się w „Zielonej Kawiarni" na piętrze! W tych warunkach przywitał nas w imieniu Komitetu Zjazdowego p. Teofil Błęński, nauczycielstwo polskie Wielkopolski Śląska, Pomorza, Gdańska, Warmji i Mazur! a walka rozpętała się na dobre na ulicach i placach, karabiny maszynowe strzegły miejsca obrad, a dziarscy młodzi sokoli, karabin w pięści, czapkę zawadjacko na bakier, byli naszą obroną! Oni też odprowadzali nas, posuwających się grupami ostrożnie wzdłuż gmachów o późnej godzinie nocnej do miejsc spoczynku.

Gdy nazajutrz celebrował sędziwy Ks. Prałat Stychel w starożytnej Farze uroczystą Mszą Św. Zjazdową, wtórował grzmot armat ceremonji chrztu naszej organizacji. Śmiało i otwarcie kroczył potem olbrzymi nasz pochód ulicami Poznania, eskortowany jedynie przez dzielnych uzbrojonych sokołów. W udekorowanej sali „Apollo" przy Piekarach po powitaniu przez posłów polskich do Parlamentu Niemieckiego i członków Naczelnej Rady Ludowej, po wygłoszeniu referatu i przeprowadzeniu dyskusji uchwalono, utworzyć „Związek Dzielnicowy Stowarzyszeń Nauczycieli Polaków" z siedzibą w Poznaniu i z „Tygodnikiem Nauczycielstwa Polskiego" jako swym organem.

Gdy delegaci Pomorza wrócili poprzez pola bitew i kordony wojsk walczących do ziemi, jeszcze okupowanej przez „Grenzschutz", rozpoczęła się właściwa praca organizacyjna: na zew, idący z Poznania, skupiali się koledzy w poszczególnych częściach Pomorza, tworząc samorzutnie nowe Towarzystwa: Toruń, Pelplin,.....

Plonem jednego roku (1919 r.) było powstanie 33 Towarzystw. Już dnia 14 września 1919 r. przybyło około 150 nauczycieli z całego Pomorza do Grudziądza.

gdzie istniejące Towarzystwa połączyły się, tworząc „Związek Towarzystw Nauczycieli Polaków-Katolików Województwa Pomorskiego" jako część autonomiczną „Związku Dzielnicowego N. P." w Poznaniu.

Przytaczamy poniżej część wyciągu z protokółu pierwszego zjazdu delegatów (Konstytucyjnego).

Grudziądz, dnia 14 wrześśnia 1919 r.

Polska zmartwychwstała! Z zmartwychwstającą Polską zmartwychwstaje także polskie szkolnictwo. Że nie zmarły w sercach nauczycieli Polaków miłość Ojczyzny i gorące zamiłowanie naszych wzniosłych ideałów o tem świadczy najlepiej nasz dzisiejszy Zjazd Delegatów towarzystw nauczycielskich na Prusy Zachodnie.

Stanęło nas do apelu około 150 nauczycieli delegatów, aby razem radzic nad wymaganiami chwili i bronić spraw naszych; lecz najgłówniejszym celem naszego dzisiejszego Zjazdu było założenie związku nauczycielskiego na województwo pomorskie.

Zjazd zagaił p. Tkaczyk z Linówca, powiatu chełmińskiego, którego też obrano marszałkiem zjazdu. Sekretarzami obrano panów Bonina z Drzonowa i Nowickiego II z Wabcza; za ławników powołano panów przewodniczących już istniejących towarzystw nauczycieli Polaków lub ich zastępców.

Po zagajeniu zjazdu przywitał p. Kulerski, wydawca Gazety Grudziądzkiej i Przyjaciela Ludu, serdecznemi słowami zebranych Delegatów jako dawniejszy Kolega. Między innemi powiedział, że ten pierwszy zjazd polskiego nauczycielstwa całej naszej prowincji jest wypadkiem epokowym w dziejach naszego nauczycielstwa. Zjazd ten świadczy albowiem o tem, że i dla nauczycieli prysnęły kajdany, ustał okropny przymus sumienia, że nauczycielstwo nasze idzie w kierunku szczerze narodowym. Następnie przyjęto bez wielkiej dyskusji ustawy związku.

Gdy chodziło o nazwę, radził p. Kulerski, by do nazwy wsunięto wyraz — „Katolików", — aby pokazać; że związek w czasach szerzącej się coraz bardziej bezwiary i obojętności w wierze chce silnie dzierżyć i wysoko podnosi sztandar katolicki. Na wniosek przewodniczącego założono jednomyślnie „Związek Towarzystw Nauczycieli Polaków-Katolików Województwa Pomorskiego. W dyskusji brali udział: Ks. Dr. Nowicki z Pelplina, p. Szumanówna i p. Kozikowski z Torunia, p. Albin Nowicki z Towarzystwa chełmińskiego, pan Piotrowski jako delegat z Towarzystwa brodnickiego, Górny z Towarzystwa wąbrzeskiego, Pierzyński z powiatu złotowskiego i inni panowie.

Siedzibą Związku jest miasto Grudziądz.

Zadanie Związku jest:

1. jednoczyć istniejące i zakładać nowe towarzystwa,
2. czuwać nad jednolitością dążeń wszystkich towarzystw w zasadniczych sprawach,
3. pomagać towarzystwom w spełnianiu zadań,
4. tworzyć i utrzymywać wspólne i użyteczne całemu tow. urządzenia,
5. uśmierzać i rozstrzygać spory powstałe w poszczególnych towarzystwach,
6. pobudzać do pracy społecznej,
7. pośredniczyć pomiędzy poszczególnemi towarzystwami i Związkiem Dzielnicowym.

Członkami Związku są poszczególne towarzystwa.

Na czele Związku stoi Zarząd Główny, składający się 15 członków, których wybrało zebranie tymczasowe na rok, jako przewodniczącego: pana Tkaczyka z Linówca, powiatu chełmińskiego, jako zastępcę tegoż: pana Chmieleckiego z Klonówki, z towarzystwa pelplińskiego. Za sekretarzy wybrano: pp. Żelewskiego z Gorzuchowa i A. Nowickiego z Wabcza; skarbnikiem został pan Augustyn Bonin z Drzonowa. Prócz tego wybrano za ławników: p. Szumannównę z towarzystwa toruńskiego, pp. Chylińskiego, Niklewskiego, Minetta; Wojnowskiego; Pierzyńskiego; Pellowskiego; Zielińskiego, Piotrowskiego i Pierzyńskiego starszego. Wydział wykonawczy zarządu głównego składa się z przewodniczącego, sekretarza,

skarbnika i ich zastępców. Najwyższą władzą Związku jest zebranie związkowe które odbywa się regularnie co rok, i na które wysyłają poszczególne towarzystwa delegatów, odpowiednio do ilości członków swoich, na 10 członków przypada 1 delegat.

Organem Związku jest „Tygodnik Nauczycielstwa Polskiego".

Wydział wykonawczy równocześnie będzie spełniał zadanie delegacji na ewentualnych zjazdach w Poznaniu. Następnie dyskutowano nad wnioskiem pelplinskim, dotyczącym ustanowienia Dyrektorów seminarynych i katechetów przez Kościół.

Zebrani wyrazili swoje zdanie w tym kierunku, że tylko ludzi fachowo wykształconych należy stawiać na takie stanowiska i że mianowanie powinno się to odbywać przez rząd.

Rezolucję pelplińskie z przyczen formalnych zostały odroczone.

Wniosek tucholski został załatwiony.

Na zakończenie chór mieszany „Moniuszko" pod batutą jego dzielnego dyrygenta p. Purwina wykonał dwie piękne pieśni.

Po odśpiewaniu pieśni „Jeszcze Polska nie zginęła" zamknął p. przewodniczący pamiętny zjazd".

Rok 1920 upływa pod znakiem samotnego tworzenia coraz to nowych towarzystw na całym terene Pomorza oraz komunikowanie się z Zarządem „Związku Dzielnicowego", który prowadził rozmowy i pertraktacje z innemi organizacjami nauczycielskiemi na temat zlania się w jedną wspólną organizację, ze Polskim Towarzystwem Pedagogicznem (P. T. P.) w Lwowie i grupująsemi się około niego pokrewnemi stowarzyszeniami z jednej strony, a i Z T. N. S. P. w Warszawie z drugiej strony.

Dnia 15-go października odbył się drugi zjazd delegatów Pomorza w Grudziądzu na sali Bazaru. W imieniu delegacji pomorskiej (Tkaczyk, Żelewski, Nowicki, Talaśka,) składali sprawzdanie z wyjazdów do Poznania i pertraktacji: Kol. Aleksander Talaśka z Lisewa, mówiąc o zewnętrznej stronie sprawy; trudności przedostania się przez kordon w Bydgoszczy z „Pomorza",będącego wówczas jeszcze pod rządami pruskiemi, do polskiej już bo oswobodzonej Wielkopolski; kol. Albin Nowicki zaś mówił o treści, przebiegu i wynikach odbytych w Poznaniu konferencyj. Zjazd wyraził delegatom swe uznanie i zaaprobował jednomyślnie stanowisko delegacji pomorskiej. Zjazd wybrał drugą delegację dla dalszych pertraktac ji w składzie: Wanda Szumanówna, Tkaczyk, A. Nowicki,Bolesław i Feliks Pierzyńscy, Krykant, Deskowski, Górny i Stryjkowski. Zjazd wypowiedział się za zatrzymaniem przydomku „katolickiego" (związku) oraz za szkołą wyznaniową. Prócz spraw organizacyjnych omówił zjazd kwestje podręczników i bibliotek, kursów i egzaminów.

W tym roku (dn. 22. listopada 1920 r.) odbył się jeszcze drugi zjazd delegatów Towarzystw Pomorza, także w Grudziądzu (Bazar), w obecności przedstawicieli władz szkolnych(Dr. J. Łęgowski, radca Błeński). Z powodu odległości miejsca swego urzędowania a siedzibą Związku (Linówiec, po w.Chełmno, a Grudziądz) zrezygnował ze swego stnowiska prezes Jan Tkaczyk, zastępca zaś prezesa i pierwszy sekretarz z powodu objęcia posad inspektorów szkolnych; na ich miejsce wybrano 1-szem prezesem Bronisława Górnego z Wąbrzeźna, który otrzymał był nominację na kierownika szkoły w Grudziądzu, tymczasem nieobecnego z powodu pełnienia służby wojskowej jako ochotnik wojsk polskich, jako zastępcę Albina Nowickiego, jako sekretarza Cezarego Kalinowskiego. Szeroko omówiono sprawy organizacji i szkolnictwa.

Żądano jednolitej, obowiązkowej, powszechnej szkoły państwowej, szkoły wyznaniowej oraz 4 godzin nauczania religji. Na zakończenie wystąpił miejscowy chór nauczycielstwa, śpiewający na 4 głosy pod batutą p. Empla.

Rok 1921.

Reorganizacja władz szkolnych, umocnienie naszej organizacji na Pomorzu, konsolidacja stowarzyszeń nauczycielskich w 2 wielkie grupy, oto znamię 1921 r.! Kol. Górny, nie zdoławszy objąć stanowisko prezesa, został mianowany inspektorem w Pucku, wobec czego w dalszym ciągu prowadził agendy 1-go prezesa wiceprezes A. Nowicki. Na miejsce p. Augustyna Bonina - Drzonowo wybrano skar-

bnikiem B. Wojanarskiego — Grudziądz. Utrworzono przy Zarządzie 3 sekcje: gospodarczą, pedagogiczną i prawną. Urządzono stałe Biuro przy ulicy Solnej 4-5 Na swem posiedzeniu z dnia 16. I. 1921 r. Zarząd Główny, przyjąwszy do wiadomości relacje kol. A. Nowickiego o toczących się pertraktacjcach z innemi związkami dla zlania się w jedną całość, udzielił jemu plenipotencji na zjazd w Krakowie na zakończenie tej akcji.

Pertraktacje o jedność organizacyjną nauczycielstwa całej Polski zostały zerwane z winy przez Związek T. N. S. P., nie chcący pod żadnem względem zgodzić się na zagwarantowanie z projektowanym wspólnym statucie zasad chrześcijańskich i narodowych jako podstaw pracy organizacji. To też:

„Zebrani dnia 6-go lutego 1921 r. w Krakowie delegaci towarzystw nauczycielstwa szkół powszechnych, a mianowicie: „Związku Dzielnicowego Stowarzyszeń Nauczcieli Polaków" w Poznaniu, „Związku Towarzystw Nauczycieli Polaków — Katolików Województwa Pomorskiego", „Polskiego Towarzystwa Pedagicznego" we Lwowie, „ Samopomocy Wzajemnej Nauczycielek" w Przemyśla, „Polskiego T-wa Nauczycielstwa Lwowskiego", „Stowarzyszenia Nauczycietek" w Krakowie, „Stowarzyszenia naucz. szkół element." w Warszawie, Chrz. Stow. Naucz. na Litwie" w Wilnie pod przewodnictwem pp. Stan. Glapczyńskiego z Poznania i F. Szczurkiewicza ze Lwowa, w obecności posłów nauczycieli pp. Ignacego Thomasa i Stefana Kaczmarka, tudzież posła z Pomorza p. Albina Nowickiego, postanowili utrworzyć jedną organizację zawodową, opartą na zasadach chrześcijańskich i narodowych w duchu postępowym. Za podstawę zreszenia przyjęto projekt statutu, opracowany przez Polskie T-wa Pedagiczne w Lwowie."

Kilka dni później, bo dnia 20. II. 1921 r. zebrali się delegaci towarzystw miejscowych w Grudziądzu. Zjazd rozpoczął się nabożeństwem, celebrowanem przez Ks. dyrektora L. Pełkę w kościele semenaryjnem, poczem dokonał tenże poświęcenie lokalu utrworzonego przy ulicy Solnej 4-5 biura związkowego. Obrady zjazdowe toczyły się w obecności około 200 uczestników na auli gimnazjum żeńskiego; przyjęto nowo utrworzone towarzystwa: Działdowo i Czerwińsk. Jednomyślnie mianowano dotychczasowego prezesa „Komisji dla spraw wyznaniowych i Szkolnych" na Pomorze, p. Dra J. Łęgowskiego, prezesem honorowym Związku. Zatwierdzono skład Zarządu Związku: Albin Nowicki — Grudziądz prezes Związku, St. Śliwiński — Toruń zastępca prezesa, Leon Wojanowski skarbnik, Cezary Kalinowski 1-szy sekretarz, Franciszek Staniszewski 2-gi sekretarz. — Obecny prezes Związku Dzielnicowego p. Stan. Glapiński — Poznań, dał obszerny pogląd na podstawie dokumentów na przebieg i wyniki pertraktacji zmierzających do zrzeszenia całego nauczycielstwa szk. pow. w jedną organizację, a szczegółowo referował prezes konferencji w Krakowie(dn. 6. II. 21 r.), gdzie założono międzydzielnicowe zrzeszenie nauczycielskie. Zjazd delegatów Pomorza potwierdził uchwałę krakowską.

Po takich przygotowaniach zwołano pierwszy ogólny zjazd nauczycielstwa pomorskiego na dzień 17. i 18. maja do Tczewa, który i zarazem był II-gim dorocznym Walnym Zjazdem Delegatów. Był to najwspanialszy z wszelkich zjazdów nauczycielskich na Pomorzu: Zebrało się około 800 uczestników, szczelnie wypełniających olbrzymią salę Hali Miejskiej. Wzieli udział w zjeździe: Ks. Ks. Biskupi Klunder(śp.) z Pelplina, Łukomski z Poznania„ Kurator O. S. P. Zygmunt Gąsiorowski, Wojewoda Pomorski Jan Brejski, Dowódzca O. G. generał Zieliński, (śp.) z pułk. Rylskim, Naczelnik Wydziału Dr. Teofil Zegarski, Naczelnik Ks. M. Strogulski Radczyni Wanda Szumanówna, Michał Lisiński i Stachoń, delegaci P. T. P. we Lwowie, liczni posłowie, duchowieństwo, inspektorzy szkolni Pomorza i corpore, T. N. S. W., nauczycielstwo w. m. Gdańska, przedstawiciele prasy urzędów instytucji towarzystw.

Życzenia nadesłali: Ks. Kardynał Prymas Dalbor i Ks. Biskup A. Rosentreter, Minister W. R. i O. P. p. Rataj, Dyrektor Departamentu Żłobicki i inni.

Charakter narodowy naszej organizacji i wogóle nauczycielstwa pomorskiego znalazł swój wyraz nietylko w wyborze miejsca odbycia tegoż pierwszego ogólnego zjazdu (tuż przy Gdańsku, nad granicą, w bliskości Bałtyku), ale także w uchwalonych rezolucjach w sprawie Gdańska i Mazowsza pruskiego, Górnego Ślązka i gen. Hakinga. Chcąc spełnić swój trudny obowiązek nauczyciele i wychowawcy przyszłych generacji Polski należało zapewnić nauczycielstwu polskiemu należy-

te i odpowiednie przygotowanie fachowe i wykształcenie. Dlatego wygłosił treściwy referat kol. wiceprezes Związku Stanisław Śliwiński (późniejszy wizytator śp.) n. t. „O kształceniu nauczyciela polskiego"; — a swej trosce o tworzącą się szkołę polską daliśmy wyraz w referacie kol. Bałachowskiego - Tczew (teraźniejszego profesora semin. naucz. w Grudziądzu). „O charakterze i ustroju szkoły polskiej"; między innemi kładliśmy nacisk na stronę wychowawczą szkoły, teza: „Najgłębsze wychowanie moralne gwarantuje szkoła wyznaniowa", będąc zarazem wówczas już pionerami i zwolennikami szkoły jednolitej (teza: „Twórczość narodu podniesiona być może przez demokratyczny system szkoły — szkoły jednolitej"). Co do wykształcenia nauczycieli postanowił zjazd dzisiaj jeszcze w równej mierze aktualny postulat: „Odpowiednia droga kształcenia przyszłego nauczyciela prowadzi: a) przez szkołę średnią ogólnokształcącą, b) przez wyższą instytucję zawodową (Akademję Pedagogiczną). — Na dorocznym Walnym Zjeździe Delegatów (dnia 18. V. 1921 r. były reprezentowane wszystkie 43 towarzystwa istniejące na terenie Pomorza, a mianowicie: Brodnica 37 człon., Chełmno 34 człon., Chełmża 42człon., Czersk 19 człon., Czerwińsk 13 człon., Chojnice ? człon., Chmielno 17 człon., Działdowo 8., Gdańsk 21., Gdynia 22., Grudziądz 47., Gniew 20., Jabłonowo 9., Kartuzy 25., Kowalewo 13., Kościerzyna 34., Łasin 17., Łąkorz 16., Lidzbark 11., Lubawa 31., Lubichowo 10., Nowe 13., Nowemiasto 21., Pelplin 18., Puck 34., Polskie Brzozie 3., Przodkowo 12., Skarzsewy 43., Skórcz 30., Sobieńczyce 8., Starogard 22., Świecie 36., Sierakowice 12., Stężyca 10., Sulenczyno 8. Tczew 35., Toruń 38., Tuchola 37., Wąbrzeźno 35., Wejherowo 26., Wiele — Brusy 30., Zblewo 20., (Sępólno 10.).

Delegaci tych 43 Kół reprezentowali 967 członków (w tem Gdańsk). W obradach brali udział delegaci P. T. P. Lwów (Sieciński, Stachoń) i Związek Dzielnicowy N. P. z Poznania (Barlik, Sikorski).

Kol. Śliwiński i Staniszewski złożyli urzędy wiceprezesa i II. sekretarza z powodu przejścia do administracji szkolnej; wylosowano dla ustąpienia pp. L. Wojanowskiego — Grudziądz, Niklewskiego — Brodnica, Pierzyńskiego; wybrano do Zarządu pp. Stan. Bucholza — Toruń — I. wiceprezesem Antoniego Deskowskiego — Tczew — II wiceprezesem, II. sekretarzem W. Powalskiego — Grudziądz, L. Wojanowskiego skarbnikiem ponownie. F. Pierzyńskiego ławnikiem ponownie, Bronisława Nogę Jezioro (w miejsce Niklewskiego). Zjazd, przyłączając się do uchwał krakowskich, uchwalił wejść w całości jako część składowa tworzącego się przez połączenie organizacyj wspólnego zrzeszenia nauczycielskiego.

Zjazd tczewski pozostawił w umysłach wszystkich uczestników potężne i niezatarte wrażenia, utrwalając się w ich pamięci na długie lata. Wspaniale przez Towarzystwo tczewskie przygotowany (wystawy, chóry, popisy, teatry, zabawy) przyniósł kasowo pokaźny czysty zysk.

Na konferencji, zwołanej przez Związek Dzielnicowy na dzień 5. czerwca 1921 roku do Warszawy, reprezentowali Związek Pomorski pp. A. Nowicki i A. Deskowski — Tczew.

Dnia 27. czerwca 1921 roku odbył się 3 w tym roku zjazd delegatów Pomorza (Grudziądz, szkoła Ludwiki); było to niejako uzupełnienie zjazdu tczewskiego celem skonkretyzowania różnych uchwał tamtego zjazdu ogólnego. Byli obecni prócz delegatów Towarzystw z Pomorza przedstawiciele związków ze Lwowa (p. Stachoń), z Poznania (p. Sobolewski), z Bydgoszczy (p. Lange) oraz poseł Kaczmarek i przedstawiciele władzy szkolnej pp. Dr. Zegarski, Śliwiński, Staniszewski i W. Szumanówna.

Protokół podaje:

„Przystąpiono do sprawy najważniejszej, ogólnego zrzeszenia nauczycielstwa na całą Polskę, tworzącego się na zasadach chrześcijańskich i narodowych. Dyskusja nad tą sprawą była bardzo szeroka i wyczerpująca. Po przedstawieniu statutu, opracowanego przez Komisję wyłonioną ze Zw. przez ks. prof. Wróblewskiego, która zaproponowała nazwę:

„Katolicki Związek Nauczycielstwa Polskiego", przemawiali pp. prezes Związku Nowicki, Stachoń (referując o uchwałach zjazdu prezesów związkowych w Warszawie), Sobolewski, Ks. prof. Wróblewski, poseł Kaczmarek, Dr. Zegarski,

Rożański, ostatni odczytując rezolucję Towarzystwa grudziądzkiego, którą przyjęto z zmianami zaproponowanemi przez pp. Stachonia i ks. prof. Wróblewskiego. Rezolucja ta opiewa:

„Związek Nauczycieli Polaków-Katolików na Województwo Pomorskie" przystępuje do ogólnego Związku utworzonego na zasadach chrześcijańskich i narodowych na całą Polskę pod tym warunkiem, że ogólny Związek uszanuje odrębność psychiki ludu i nauczycielstwa pomorskiego i zagwarantuje mu w swym regulaminie tak daleko idącą autonomję, że zachowa dla siebie w firmie i statucie okręgowym zasady religji rzymsko-katolickiej".

Specjalnie tu podkreślić należy wyraźne i otwarte wystąpienie pp. dr. Zegarskiego i Śliwińskiego, którzy podkreślili konieczność zachowania charakteru katolickiego organizacji. Rezolucję tą przyjęto jednomyślnie. Na zjazd delegatów poszczególnych związków, odbyć się mającego dnia 25. i 26. sierpnia 1921 roku w Warszawie, wybrano: Wydział Wykonawczy (prezes Nowicki, I. wiceprezes Buchholz — Toruń, III wiceprezes A. Deskowski i W. Powalski), prócz tego: Rożański — Grudziądz, Bonkowski — Tuchola, Noga — Jeżewo, Tkaczyk — Kościerzyna, Dziarnowski — Chojnice, Piotrowski — Lubawa, Kirstein — Brodnica, Reiske — Wąbrzeźno, Śliwiński — Toruń, Bałachowski — Tczew, Cieszyński — Chełmno, Trzebiatowski — Starogard, ks. prof. Wróblewski — Pelplin".

Uchwalono, utworzyć osobną sekcję dla sił pomocniczych (prezes Buchholz — Toruń) oraz sekcję dla nauczycieli szkół średnich (prezes Rożański — Grudziądz).

W tym czasie rozstał się z tym światem b. skarbnik Związku Augustyn Bonin — Drzonowo, cichy, skromny i przez wszystkich ulubiony kolega.

Najchlubniejsza karta w dziejach Związku Pomorskiego, to organizowanie w trudnych co do komunikacji i aprowizacji czasach wycieczek krajoznawczych po całej Polsce, za pomocą których pokazano nauczycielstwu pomorskiemu piękne kraje, zabytki historyczne, obyczaje i stosunki w Polsce. Aby pokochać kraj i lud, trzeba je napierw dobrze poznać. Pierwsza taka wycieczka, na którą udzieliło Kuratorjum P. S. P. 200.000 mkp. subwencji, trwała od 4. do 12 lipca 1921 roku, a wzięło w niej udział 178 osób; zwiedzono gruntownie stolicę Warszawę i jej bliższą okolicę (Wilanów, Bielany), na pożegnanie odbył się wspaniały raut w salach Kasyna Urzędniczego, który zgromadził dużo przedstawicieli władz, statkiem udano się w dalszą urozmaiconą podróż dla zwiedzenia Płocka i Włocławka, wycieczkę zakończono w Toruniu. (Dochody 418.000 mkp., wydatki 343.631 mkp., czysty zysk 74,369 mkp.

Związek Pomorski postarał się przy pomocy p. Radczyni W. Szumannównej — Toruń o kolonje wakacyjne w dworach polskich innych dzielnic, z którego dobrodziejstwa korzystało około 50 młodszych nauczycieli pomorskich.

Prezes Nowicki odbył z prezesem Sejmowej Komisji Oświatowej podróż wizytacyjną; odbyły się zebrania w Pucku, Kościerzynie, Skarszewach, Chojnicach Sępólnie, Tczewie, Kartuzach, przez co umocniono naszą organizację.

Mianowano p. rektora Piotra Nowickiego z Wabcza z okazji obchodu dnia 11. 9. 1921 roku jubileuszu „złotego" członkiem honorowym. W uroczystości wzięła udział nasza delegacja, wręczając jubilatowi podarek.

Po dwukrotnych posiedzeniach i naradach wyznaczonych delegatów pomorskich odbył się nareszcie dnia 26 i 27 września zapowiadany (z powodu strajku kolejowego raz odroczony) ogólny zjazd w Warszawie na wielkiej sali Filharmonji wśród uroczystego i podniosłego nastroju uchwalili delegaci z wszystkich dzielnic Polski, przedstawiciele dziewięciu związków nauczycielskich powołanie do życia „Stowarzyszenia Chrześcijańsko - Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w Polsce".

Do prezydjum zjazdowego powołano m. in. posła Albina Nowickiego — Grudziądz jako zastępcę przewodniczącego, Stanisława Buchholza — Toruń jako sekretarza. W komisjach zjazdowych pracowali pp. Bałachowski — Tczew (kom. programowa), A. Deskowski — Tczew, (organizacyjna), B. Wojanowski — Grudziądz (budżetowa), Nowicki — Grudziądz, Reiske — Wąbrzeźno, Ks. Wróblewski — Pelplin (statutowa), C. Kalinowski — Grudziądz (prasowa). W skład pierwszego Zarządu Głównego, wybranego dnia 27. 9. 1921 roku w Warszawie, weszli z Pomorza: pp. poseł Albin Nowicki — Grudziądz jako wiceprezes, Rektor

Wojciech Powalski — Grudziądz i Ks. Alojzy Wróblewski — Pelplin jako członkowie, rektor Bronisław Noga — jako delegat Pomorza, prócz tego rektor Ant Deskowski — Tczew do Komisji Rewizyjnej.

Dnia 28. 9. 1921 r. delegacja pomorska została przyjęta w gmachu Prezydenta Rady Ministrów na posłuchaniu przez ówczesnego Premjera i Ministra W. R. i O. P. Ponikowskiego, z którym omówiono aktualne postulaty nauczycielstwa pomorskiego. Delegacja wyniosła z audjencji jak najkorzystniejsze wrażenia.

W ten sposób dotychczasowy „Związek Towarzystw Nauczycieli Polaków-Katolików Województwa Pomorskiego" przestał istnieć pod tą nazwą i o własnym statucie, przekształciwszy się w Oddział Okręgowy „Stowarzyszenia Chrześc. Nar. Naucz. Szkół Powszechnych" z Zarządem Okręgowym na czele. W myśl statutu wybrano Dyrekcję Biura o następującym składzie: A. Nowicki, prezes, W. Powalski, dyrektor biura, C. Kalinowski — sekretarz i referent spraw organizacyjnych, B. Wojanowski — referent skarbowy, Ziółkowski — referent spraw ekonomicznych, T. Cymbrowska — referentka spraw zawodowych.

Biuro przeniesiono na czas przejściowy do szkoły przy ulicy Sienkiewicza nr. 21, później przy ulicy Młyńskiej nr. 18 B.

W związku z przeprowadzoną reorganizacją zwołano dnia 20. listopada 1921 roku czwarty w tym roku zjazd delegatów Kół Pomorza (Grudziądz, aula seminarjum nauczycielskiego przy ulicy Kwidzyńskiej).

Kol. Bałachowski — Tczew zdał, jako główny mówca sprawozdanie z zjazdu w Warszawie, które przyjęto przez licznych delegatów i gości silnemi oklaskami. Mówca, szczegółowo wyświetlając przebieg zjazdu i jego dokonanych zadań, wskazał na doniosłość faktów dokonanych w rozwoju historji naszego związku oraz na ważność zadań, czekających nowoutworzone Stowarzyszenie, a polegających na pracy w interesie nauczycielstwa, zorganizowanego na zasadach chrześcijańskich i narodowych. Kol. Kalinowski przedłożył relacje z audjencji u Prezesa Rady Ministrów, p. Ponikowskiego, Ks. prof. Wróblewski przedłożył w zarysach statut nowego Stowarzyszenia oraz regulamin, dotyczący autonomji naszego okręgu, którego opracowanie zlecono komisji, wybranej dnia 10. 10. 1921 r. Zjazd przyjął po obszernej dyskusji powyższe sprawozdania do zatwierdzającej wiadomości, jak również skład nowej Dyrekcji Biura.

Dnia 23. 12. 1921 roku zgłosił kol. Buchholz rezygnację ze stanowiska wiceprezesa.

Rok 1922.

Wydział Wykonawczy oraz poszczególne sekcje pracują regularnie w nowoutworzonem biurze przy ulicy Młyńskiej nr. 18. Dyrekcja wysyła dla ożywiania pracy w Kołach komunikatami instrukcje; proponuje omawianie następujących tematów i zebranie wyników we formie ankiety:

1. W jaki sposób należy zmienić ustawę uposażeniową?
2. Wymagania co do wykształcania nauczycieli na przyszłość?
3. Czynniki utrudniające pracę nauczyciela?
4. Stosunek społeczeństwa do nauczycielstwa i odwrotnie?

Zarząd żywo interesuje się sprawami materjalnemi nauczycielstwa pomorskiego przedstawia je bawiącemu w Grudziądzu Wiceministrowi Skarbu p. Markowskiemu, informuje się dokładnie o przebiegach i wynikach prac Sejmu u prezesa kol. A. Nowickiego udzielając jemu dyrektyw co do sposobu postępowania.

Utworzono dalszą sekcję dla nauczycieli szkół wydziałowych, wysyłając delegację tej sekcji do Wiceministra Łopuszańskiego dla omówienia zakresu i przyszłości szkół wydziałowych.

Związek Inspektorów Szkolnych na Pomorzu przyłączył się do naszej organizacji jako samodzielna Sekcja, który to stan strwał aż do zlania się z „Związkiem Inspektorów Szkolnych" na całą Polskę, prezes grupy pomorskiej, inspektor szkolny p. Leśniewicz — Chełmża, należał z tej racji do naszego Związku Okręgowego i brał w jego pracach żywy udział.

Zarząd Okr. kilkakrotnie odbywa długie posiedzenia z wygłaszaniem referatów i przeprowadzaniem wyczerpujących dyskusyj n. t. uposażenia, spraw emerytalnych i pragmatyki nauczycielskiej, organizacja szkolnictwa, karność w szkole, kursy i dokształcanie nauczycielstwa.

Wysyłano delegacje do Torunia celem interwencji dla polepszenia przykrego położenia emerytów nauczycieli, wdów i sierot po nich, opracowania sposobu i terminu wypłacania uposażenia, składania II. egzaminu, godzin nadliczbowych, terminowego i szybkiego wypłacania dodatków, dozoru szkolnego Rad Szkolnych Powiatowych i Rady Okręgowej, stabilizacji, składania dodatkowych egzaminów z języka polskiego.

Pierwszy tegoroczny zjazd delegatów Kół odbył się w Grudziądzu dnia 23. 4. 1922 r. dla pogłębienia pracy organizacyjnej i przygotowania gruntu przez zebranie podstawowego materjału dla ustaw sejmowych. Przyjęto nowopowstałe Koła w Nieżywięciu i Świeciu. Okręg liczył wówczas 41 Kół, z których było 27 Kół reprezentowanych przez 123 delegatów. Przybyli na zjazd przedstawiciele Kuratorjum O. S. P. pp. wizytatorowie Śliwiński i Błeński.

Kol Rektor Ziółkowski referował projekt ustawy uposażeniowej, koreferent Rożański przedstawił propozycje i postulaty do tej noweli.

Utworzono sekcję dla nauczycieli szkół dokształcających (prezes Pierzyński) Sekcję Rektorów (Zalewski — Toruń), na prezeskę sił pomocniczych powołano p. Lesińską — Grudziądz.

Bawiącemu w Grudziądzu Premjerowi przedłożyła nasza delegacja postulaty nauczycielstwa pomorskiego (stabilizacja, nieprzenaszalność z urzędu do innych dzielnic, zwolnienie z składania dodatkowych egzaminów z języka polskiego, środki utrzymania dyscypliny w szkole); w zjeździe nauczycieli szkół wydziałowych w Inowrocławiu wzięli udział prezes okręgowy Nowicki i zarząd naszej Sekcji.

Przez ruchliwy zarząd koła miejscowego w Toruniu, a szczególnie przez jego niezmordowanego prezesa Kol. Knechtla gruntownie przygotowany zjazd doroczny Podnieść należy, że w zjeździe wzięło udział nauczycielstwo z całej Polski (Warszawa, Wilno, Lwów, Kraków, Piotrków, Poznań, Bydogszcz), oraz pp. Dr. Riemer, Kurator O. S. P., Dr. J. Łęgowski, nasz prezes honorowy, Przanowski — Warszawa dyrektor szkoły Szlenkiera i wszyscy wizytatorzy pomorscy.

Zjazd miał zapoznać uczestników z najnowszemi pracami pedagogji i psychologji. Kol. Rożański — Grudziądz wygłosił ref. n. t. Nasza szkoła a uobywatelnienie narodu polskiego, a p. dyrektor Przanowski — Warszawa n. t.: „Wpływ robót ręcznych na wychowanie młodzieży.. Uzupełniając uwagi dorzucili pp. Kurator Dr. Riemer, wizytator Makowski, prof. Grus — Toruń, Przyłuski — Warszawa i inni, poczem zwiedzono w gmachu szkoły wydziałowej umieszczoną wytawę robót ręcznych warszawskiej szkoły Szlenkiera. Na miejsce występujących względnie wylosowanych pp. Powalskiego, Ziółkowskiego, Kalinowskiego, Cymbrowskiej wszyscy z Grudziądza(, Zaleskiego — Toruń, Glocka — Kościerzyna, Sierodzińskiego — Łasin, Pierzyńskiego i Cesarza — Starogard wybrano do Zarządu Okręgowego: pp. Vettera — Toruń, Delewskiego — Grudziądz, Nadrowskiego — Grudziądz, Cymbrowską — Grudziądz, Glocka — Kościerzyna, Kernsteina — Brodnica, Bałachowskiego — Tczew, Talaśkę — Lisewo. Jako wiceprezesa wybrano kol. Stanisława Rożąńskiego — Grudziądz. Prezydjum ukonstytuowało się w sposób następujący: prezes A. Nowicki, wiceprezes St. Rożański, dyrektor biura Nadrowski, sekretarz J. Delewski, ref. spr. zaw. T. Cymbrowska, ref. spr. ekon. Bałachowski, ref. spr. organ. A. Nowicki, reszta ławnicy.

Na zakończenie dnia przedstawienie „Grażyny" w teatrze.

Dnia następnego t.j. 7 czerwca 1922 r. odbył się ogólny zjazd nauczycielstwa pomorskiego. Solenne nabożeństwo zjazdowe odprawił Ks. Biskup Klunder w kościele św. Jana. Kościół wypełnili przedstawiciele władz duchownych, cywilnych i wojskowych, Zarząd Okręgowy, delegaci Kół, goście, uczestnicy zjazdu i wierni. Następnie odbyło się uroczyste posiedzenie zjazdowe w gmachu teatru, szczelnie wypełnionym i odświętnie przystrojonym. Za stołem prezydjalnym na scenie zasiadło prezydjum honorowe z prezesem honorowym na czele, Dr. J. Łęgowskim, Zarząd Okręgowy, prezes Zarządu Głównego Stan. Glapiński — Poznań i delegaci całej Polski. Jako gospodarz miejscowy przywitał prezes Koła miej-

scowego kol. Knechtel obecnych: Ks. Biskupa Klundera, Kuratora Dr. Riemera, Wojewodę Pomorskiego Jana Brejskiego, dowódcę O. K. generała Zygmunta Zielińskiego, Starostę Krajowego Dra Jozefa Wybickiego, Naczelnika Dra Zegarskiego, Prezydenta miasta Dra Michałka, pp. wizytatorów, inspektorów szkolnych, gości z innych dzielnic, dyrektorów gimnazjów i seminarjów, profesorów, ks. ks. proboszczów,koleżanki i kolegów. Życzenia składali: Ks. Biskup Klunder udzielając swego pasterskiego błogosławieństwa; Kurator Dr. Riemer; Wojewoda Brejski; Radca Suchowiak z Kuratorjum Poznańskiego; Prezydent miasta Dr. Michałek; dyrektor Kaczor z ramienia T. N. S. W.; prezes Glapiński; Żachorski od Warszawskiego Zarządu Okręgowego; kol. Roubianka z Wilna, red. Przylipski od prasy. Depeszami nadesłali życzenia: Ks. Prymas Dalbor; Premjer Ponikowski; Ks. Arcybiskup Teodorowicz - Lwów; Ks. Biskup Łukomski - Poznań; Marszałek Sejmu Trąmpczyński; Wiceminister W. R. i O. P. p. Łopuszański; generał broni Józef Haller; Dyr. Dep. Wł. Żłobicki; i Miklaszewski; Kurator Zawadzki - Warszawa; liczni posłowie; dyrektorzy; prałaci; instytucje i towarzystwa. Wysłano telegramy do: Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego; Ks. Kardynała Prymasa Dalbora; Premjera i Ministra W. R. i O. P. Ponikowskiego; Marszałka Sejmu Trąmpczyńskiego, do zjazdu nauczycielstwa wielkopolskiego, wileńskiego i śląskiego.

Naczelnik Wydziału II. p. Dr. T. Zegarski wygłosił referat: „Dzieje szkolnictwa polskiego na Pomorzu." Następnie wręczono dyplomy honorowe: Drowi J. Łęgowskiemu jako prezesowi honorowemu oraz członkom honorowym: rektorowi Piotrowi Nowickiemu - Wabcz; i Michałowi Makowskiemu - Pelplin; naszym zasłużonym senjorom urządzono serdeczną owację.

Po przemówieniu prof. Modzelewskiego z Warszawy (Tow. Przyjaciół Pomorza) i odśpiewaniu roty Konopnickiej zamknięto wspaniały zjazd. Nastąpiły wspólne zdjęcia fotograficzne uczęstników zjazdu;(wynoszących około 500); zwiedzanie miasta; wspólny obiad w Dworze Artusa w miłym nastroju i z serdecznemi licznemi toastami oraz wieczorem bal nauczycielski trwający do rana.

Wydatki związane ze zjazdem wynosiły 1 177 668 mkp.; pozostaje nadwyżka 176 873 mkp.—

W związku ze zjazdem odbyły się w Toruniu rekolekcje dla nauczycieli (seminarjum męskie) i nauczycielek (seminarjum żeńskie); rekolekcjami kierował Ks. Poseł Dr. Lutosławski Kazimierz T. J. Na zakończenie zwołano na nowo do życia nieczynne z powodu wojny „Towarzystwo św. Józefa nauczycieli katolickich diecezji chełmińskiej, którego patronem jest ks. Regens. Dominik, a prezesem nasz członek honorowy Rektor Michał Makowski — Pelplin, również utworzono „Sodalicję Marjańską Nauczycielek Pomorza" pod prezesurą dyrektorki semin. Liebhardtówny.

Tegoroczna wycieczka krajoznawcza była najważniejszem zdarzeniem roku w naszem życiu organizacyjnem, trwała od dnia 11. do 25 lipca 1922 roku. Kuratorjum przyznało na ten cel subwencję w wysokości 500.000 mkp. Uczestników razem z wszystkimi inspektorami szkolnymi Pomorza, naliczono 283. Podróż prowadziła z Torunia przez Skierniewice do Częstochowy, po dziennym tam pobycie do Krakowa, gdzie nas przyjęto nader uroczyście orkiestrą i przemówieniami, do Wieliczki, Zakopanego. Cała podróż była jednym pochodem tryumfalnym.

Ponieważ kol. J. Delewski i Cz. Bałachowski udali się do Warszawy na dwuletnie studja, musieli po sumiennem i ofiarnem spełnianiu swych obowiązków opuścić chlubnie zajmowane stanowiska, a dnia 9 września 1922 roku wybrano na ich miejscu: Kol. Józefa Zientarskiego jako sekretarza, Kol. Rektora Jana Tkaczyka jako referenta spraw ekonomicznych.

Dnia 16 września rb. interwenjuje nasza delegacja (Nowicki, Gruchała, Luckner) u p. Wojewody Pomorskiego w sprawie praw zwyczajowych na Pomorzu jako uzupełniającej części uposażenia.

Trzeci z rzędu w tym roku zjazd delegatów Kół odbył się dnia 1. 10. 1922 roku (Grudziądz na auli gimnazjum żeńskiego). Reprezentowane były koła: Brodnica, Brusy, Chełmża, Chełmno, Czersk, Chojnice, Czerwińsk, Działdowo, Grudziądz, Jabłonowo, Lisewo, Świecie, Tuchola, Łąkorz, Nowe, Puck, Starogard, Toruń Gdynia, Zblewo, Wąbrzeźno, Laskowice (22 kół). Przybyli mili goście: prezes i

sekretarz Zarządu Głównego Stan. Glapiński — Poznań i Konstatyn Synowiec — Warszawa oraz Ferd. Szczurkiewicz, prezes okręgowy z Lwowa.

Z powodu rezygnacji pp. St. Różańskiego i Nadrowskiego przeprowadzono uzupełniające wybory, tak że prezydjum składało się z osób następujących: Nowicki prezesem, rektor Jan Tkaczyk wiceprezesem, rektor Andrzej Śpica dyrektorem biura, Józef Zientarski sekretarzem, Celestyn Kamiński — Dąbrowa Chełmińska referentem spraw ekonomicznych, reszta bez zmian. Kol. Gruchała i Luckner składają sprawozdania z odbytej u Wojewody konferencji i z jej wyników.

Zjazd powziął następującą uchwałę: „Wobec zbliżających się wyborów do Sejmu i Senatu uważamy za stosowne i konieczne, stwierdzić z całą stanowczością że nasza zawodowa organizacja jest zrzeszeniem apolitycznem, wskutek czego pozostawia się wolną rękę wszystkim członkom czy to w ruchu organizacyjno-politycznym, czy to w szczególności przy wyborach.

Do Kuratorjum udała się kilkakrotnie nasza delegacja w sprawie punktualnego wypłacania dodatków, weryfikacji, dodatkowych egzaminów, kursów itp. Dla przyśpieszenia wypłaty poborów pracują członkowie naszego Koła Toruń dobrowolnie w biurze rachunkowem dla obliczania poborów i sporządzania list płac.

Dnia 10. 12. 1922 roku zebrali się członkowie Zarządu Okręgowego i delegaci Pomorza, aby przygotować jednolitą akcję postępowania na odbyć się mającym Walnym Zjeździe Delegatów Stowarzyszenia we Lwowie.

Na opróżnione stanowisko wiceprezesa z powodu rezygnacji Kol. J. Tkaczyka wybrano dnia 18. 12. 22 r. B. Fritza, a referentem oświatowym Mauthey'a — Uzyskano podwyższenie płacy za lekcje w szkołach dokształcających.

Na II. Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia, odbywający się we Lwowie dnia 28. grudnia 1922 r., wyjechali wybrani delegaci Pomorza w pokaźnej liczbie. Do prezydjum zjazdowego należał między innemi kol. A. Nowicki jako wiceprezes Zarządu Głównego; a brali udział w pracach Komisyjnych Koledzy Kolasiński — Brodnica, (Komisja weryfikacyjna), A. Nowicki — Grudziądz (Kom. statutowa), B. Noga — Jeżewo (Kom. budżetowa). Do uzupełnionego na zjeździe Zarządu Głównego należeli z Pomorza: pp. Albin Nowicki — Grudziądz jako wiceprezes, Celestyn Kamiński — Dąbrowa Chełmińska jako członek, Bronisław Noga, Jeżewo jako delegat Pom. Oddziału.

Plon pracy organizacyjnej był: 4 zjazdy delegatów (w tem jeden doroczny walny) i jeden zjazd ogólno nauczycielski Pomorza, 4. posiedzenia Zarządu Okręgowego, 35. posiedzeń Wydziału Wykonawczego, 1. wycieczka krajoznawcza, 2 rekolekcje, liczne wyjazdy delegacyj do władz, udział w ogólnopolskim zjeździe we Lwowie, przyjęcie nowych Kół: Szemud, Terespol-Laskowice, Pruszcz, Świecie, Nieżywięć.

Rok 1923.

Już dnia 4. 2. 23 r. odbywa się na sali p. Migodzińskiego w Grudziądzu pierwszy w tym roku zjazd delegatów Kół, licznie reprezentowanych poraz pierwszy wzięli udział przedstawiciele młodych Kół Pruszcz, Kielno Świecie. Z 48 wówczas istniejących Kół było reprezentowanych 31 przez 74 delegatów. Jako goście przybyli Ks. wizyt. M. Strogulski, posłowie Kornecki i dr. Mendrys, od T. N. S. W. dyr. dr. Mianowski. Poseł Kornecki złożył ze zjazdu we Lwowie, długotrwałemi oklaskami przyjęto sprawozd. a pos. dr. Mondrys z prac Sejmowej Komisji Ośw. Zawarto umowę z „Poznańskiem Bankiem Ubezpieczeń" od nieszczęśliwych wypadków. Dyrektorem biura obrano p. Fritza, a referentem oświatowym p. Kalinowskiego. Stan kasy: 97.436,33 mkp. Uchwalono sądowe zarejestrowanie Pom. Oddz. Okr. miejsce i termin tegorocznego walnego zjazdu, wycieczki krajoznawczej i rekolekcyj, liczne wnioski Kół, przyczem służył cennemi informacjami Ks. Radca Strogulski. Pod wieczór odbyła się jako zakończenie zjazdu zabawa taneczna.

Delegacja Zarządu Okręgowego została przyjęta na audjencji przez bawiącego w Grudziądzu Wiceministra Łopuszańskiego, któremu przedstawiła swe życzenia.

Biuro okręgowe przeniesiono do domu p. Breitz'kiego przy Rynku nr. 15 z dniem 1 marca 1923 r.

Nasza delegacja poruszyła u p. Kuratora O. S. P. i Ministra W. R. i O. P. z dodatnim wynikiem sprawę wypłacania poborów, zaliczek i dodatków itp.

Ogólny zjazd nauczycielstwa pomorskiego odbył się w tym roku dnia 22-go maja 1923 r. Przybył nań generał broni Józef Haller, którego owacyjnie przyjęto, ofiarując w swej posiadłości w Wielkiejwsi parcelę pod budowę domu wypoczynkowego dla nauczycielstwa. Kol. Szynkiewicz - Chełmża wygłosił przed wypoczynna olbrzymej sali gimnazjum matematyczno - przyrodniczego w Grudziądzu referat n. t. „Jakie są odrębne typy psychiczne wśród młodzieży szkolnej, jak należy prowadzić wychowanie i nauczanie w szkole, aby prawidłowo i harmonijnie kształcić indywidualność ucznia zgodnie i swoistemi cechami jego umysłowości i charakteru?" —

Okręg Pomorski liczył wówczas 54 kół z 1714 członkami, z których było reprezentowanych 40 z 114 delegatami. Zjazdowi złożył życzenia od nauczycielstwa wielkopolskiego kol. Januszewski z Bydgoszczy. — Przy uzupełnianiu Zarządu wybrano pp. Hoffmana — Grudziądz — i Zawodzińskiego z Tuszewa.

Po obiedzie w Wielkopolance nastąpiło uroczyste owtarcie przez generała Hallera wystawy prac szkolnych, Pom. Szkoły Sztuk Pięknych; Państwowej Szkoły Budowy Maszyn oraz wszystkich średnich i powszechnych szkół grudziądzkich; poczem odbył się dalszy ciąg obrad delegatów; przyczem brał udział również poseł dr. Rąb. Wieczorem odbyło się uroczystościowe przedstawienie w teatrze grano komedję A. hr. Fredry „Damy i huzary". Na przedstawieniu był obecny również dostojny gość, generał Józef Haller, którego uczcił w antrakcie prezes Nowicki stosownem przemówieniem. Odjeżdżającego generała żegnano owacyjnie.

Na drugi dzień zjazdu (dnia 23. maja 1923 r.) odprawił w kościele farnym Ks. Dziekan Dembek w asyście księży uroczyste nabożeństwo na intencję zjazdu. Chór kościelny pod batutą p. Heyny wykonał bardzo pięknie mszę łacińską. Ks. Dziekan Dembek przemówił od ołtarza, podnosząc znaczenie posłannictwa nauczyciela polskiego i życząc mu błogosławieństwa Bożego w tej pracy. Na zakończenie odśpiewano wspólnie hymn narodowy.

Po nabożeństwie odbył się pochód z orkiestrą 64 pp. na czele do gmachu Teatru. Tam nastąpiło uroczyste otwarcie zjazdu, poczem wykonał sprawnie chór szkoły wydz. kilka utworów, Prezydent miasta inż. J. Włodek, jako gosp. miasta powitał serdecznie zjazd. Życzenia składali pp. wojewoda Jan Brejski jako przedstawiciel rządu; Ks. Dziekan Dembek jako przedstawiciel władzy duch.; Ks. Radca Strogulski w imieniu Kuratorjum; generał Ładoś; poseł dr. Mendry przedstawiciel Sejm. Kom. Oświatowej; senator Dr. Janta - Połczyński; sen. N. Lisiński - Lwów; wiceprezes Zarządu Głównego. Wszystkie przemówienia nacechowane były głębokiem zrozumieniem zadań nauczycielstwa polskiego. Nastąpił referat posła Dr. Mendrysa n. t. „O konieczności wpajania w młodzież szkolną zasad obywatelsko - narodowych". — Zjazd uczcił senjora rektora Pawła Żelaznego - Chełmża; mianowanego członkiem honorowym; któremu wręczono dyplom. Życzenia nadesłali zjazdowi: Ks. Prymas Dr. Dalbor; Kuratorzy Dr. Riemer Toruń; Chrzanowski - Poznań; Zawadzki - Warszawa; Dr. J. Łęgowski; Ks. Ks. Biskupi Szelążek - Warszawa; Łukomski - Poznań; Klunder - Pelplin; Marszałek Senatu Trampczyński; Minister Mikułowski; Dyrektorzy departamentów Żłobicki i Zagórowski; Starosta Krajowy Dr. Wybicki; liczni posłowie;senatorowie i wizytatorzy. Wysłano depesze do Prezydenta Rz-tej Stan. Wojciechowskiego; Ks. Prymasa Dalbora i zjazdowi nauczycielstwa wielkopolskiego. Ks. Dziekan Dembek zakończył zjazd okrzykiem na cześć Zarządu Okręgowego. Po południu toczyły się dalej obrady delegatów w auli gimnazjnm mat. - przyr.: uchwalono absolutorjum dla Zarządu Okręgowego; budżet na następny rok; wybrano delegatów. Pom. Oddziału Okr. na Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia. — Uczestnicy zjazdu zwiedzili miasto; potem odbył się w ogrodzie Tiwoli koncert; wykonany przez orkiestrę 64 pp. Wieczorem rozpoczął się tamże bal nauczycielstwa; na którym byli również i przedstawiciele władz.

Dochody i rozchody zjazdowe zamykały się w sumie 8.189.000 mp. Z okazji zjazdu wydany „Pamiętnik Zjazdowy" kosztował 5.000 mkp. (1 egz.).

Jak wynika z tam opublikowanego zestawienia; liczył wówczas Okręg Pomorski 52 kół z 1751 członkami: Brusy 29 czł.- Brzeźno 21- Brodnica 43-' Brzozie ?- Chełmża 60- Chełmno 65- Chojnice 29- Czersk 37- Czerwińsk 27- Gdynia 29- Gniew 34- Grudziądz 76- Działdowo 43- Jabłonowo 21- Kartuzy 64- Kielno 18- Kowalewo 25- Kościerzyna 42- Laskowice — Terespol 50- Lidzbark 19- Lisewo 23- Lubawa 65- Lubichowo 23- Łasin 34- Łąkorz 22- Nieżywięć 12- Nowe 24- Nowemiasto 41- Pelplin 31- Pruszcz 17- Puck 67- Radzyn 15- Skarszewy 49- Skórcz 62- Sobieczyce 9- Stara Kiszewa 20- Starogard 50- Sępólno 35- Stężyca 22- Śliwice 17- Tczew 52- Toruń 76- Tuchola 42- Warlubie 21- Wąbrzeźno 40- Wejherowo 21- Wiele 13- Zblewo 38- Żukowo 22- Szemud 14- Dąbrowa Chełmińska 8- Gruta 14-.—

W "Pamiętniku Zjazdowym" opublikowano następujące sprawozdanie roczne: "Już trzeci raz na Pomorzu w Niepodległej Polsce obchodzimy w dniach 22 i 23 maja wielki Zjazd Nauczycielstwa; na którym chcemy pokazać swoją siłę i tężyznę w społeczeństwie; by nie myślano; że tylko dla chleba pracujemy i wegetujemy; ale odwrotnie zdrowie pełnych naszych sił składamy na ołtarzu dobra Narodu i Ojczyzny.

Nazwa naszego Stowarzyszenia daje wymowny dowód; że hasłami tymi jesteśmy przejęci; a głosząc je ogółowi składamy krótkie sprawozdanie z naszej pracy.

Jak zwykle ciężkie przechodziliśmy koleje; jednak lwią siłą pokonaliśmy różne braki i osiągnęliśmy cel wytknięty w naszej zawodowej organizacji.

By można podołać nawałowi pracy odbywała Dyrekcja Stow. początkowo raz na tydzień; a później nawet dwa razy swe posiedzenia załatwiając różne bieżące sprawy, zajmując się bardzo szeroko organizacją Okręgu przez wysyłanie licznych okólników i odezw. I praca nie poszła na marne, ale owszem wydała już swój owoc dojrzały w postaci potęgi naszej.

W ciągu tego czasu od ostatniego Zjazdu w Toruniu odbyło się 70 posiedzeń Dyrekcji, 2 zjazdy delegatów z uczestnictwem przedstawicieli Kuratorjum oraz 1 posiedzenie Zarządu Okręgowego. — Najwięcej ważnych i doniosłych spraw załatwiono na zjeździe delegatów Okr. Pom. w dniu 4. II. br., o których wypada szczegółowo pomówić ze względu na wielką wagę dla wszystkich członków. I tak przedewszystkiem zostało nasze Stow. w myśl uchwały sądownie zarejestrowane by módz w różnych sprawach wystąpić jako ciało prawne. Następnie zorganizowano „Samopomoc koleżeńską", w skład której wchodzą następujące działy: a) biuro prawne, b) fundusz pogrzebowy, c) kasa pożyczkowa i zapomogowa oraz opłacanie delegatów na wszystkie zjazdy. Zabezpieczono wszystkich członków w Poznańskim Banku Ubezpieczeń od nieszczęśliwych wypadków u dzieci w czasie pełnienia służby nauczycielskiej.

Rozpatrywano sprawę matrykuł i sypek, którą przekazano kol. Kamińskiemu z Dąbrowy do dalszego załatwienia jako referentowi ekonomicznemu.

Na następnych posiedzeniach dyrekcji szeroko rozpatrywano projekt uposażenia urzędników państwowych zgłaszając swe poprawki do Zarządu Głównego oraz na ręce p. posła Nowickiego i Koła sejmowego nauczycielskiego na ręce p. posła Dr. Mendrysa.

Sprawy mniejszej wagi załatwiało się odrazu interpelując w odnośnych władzach ewentualnie oddano p. posłowi Nowickiemu celem osobistej interwencji

W roku bieżącym w czasie objazdu Pomorza przez p. wiceministra Łopuszańskiego, który zawitał i do Grudziądza udała się delegacja w imieniu Dyrekcji Stowarz. w skład której wchodzili kol. Fritz, kol. Kalinowski i kol. Śpica przedstawiając mu nasze bóle, prosząc zarazem o pomoc i opiekę nad naszem szkolnictwem. Pracując dla dobra swych członków nie zapomnieliśmy również i o przyjemnych chwilach urządzając wycieczkę krajoznawczą do Krakowa, Wieliczki, Zakopanego i Częstochowy, by módz pokazać im to o czem śni dusza prawdziwego Polaka i o czem w pieśniach nucąc wspominamy w szarzyźnie życia. I tu chyba za urządzenie tej wycieczki należy się przedewszystkiem podziękowanie inicjatorowi p. posłowi Nowickiemu za trudy i znoje poniesione.

Nadmienić również należy, że na posiedzeniu Dyrekcji w kwietniu br. uczczono kol. Żelaznego z Chełmży za 50-letnią jego pracę na polu szkolnictwa mianując go członkiem honorowym Stowarz. Naucz. na Okr. Pom. Przedstawiając przebieg pracy naszej w ciągu roku dumni z niej jesteśmy, bo to co zdziałaliśmy nie dla siebie, ale dla drugich, dla naszych członków. I dalej pracować będziemy póki sił starczy, by osiągnąć zamierzony cel i stać się potęgą. Niech hasła nasze, za któremi idziemy, będą naszą gwiazdą przewodnią w dalszej zmudnej pracy dla dobra kraju i społeczeństwa!

W maju 1923 roku."

Dyrekcja ukonstytuowała się w sposób następujący: dyrektor biura C. Kalinowski, ref. dla spraw zawodowych A. Spica, ref. oświatowy F. Zawodziński, ref. spraw organizacyjnych J. Hoffmann; reszta bez zmian. Dnia 26. czerwca 23 r. przedstawiła delegacja (Nowicki, Kamiński, Luckner) sprawę „sypek" w Ministerstwie; inna delegacja (Nowicki, rektor Dominikowski) interweniowała w Pom. Izbie Skarbowej w sprawie niewypłacenia zaliczek; dalsza delegacja (Kamiński, Talaśka, Zawodziński, Raca, Noga) konferowała w Dyrekcji Lasów Państwowych w sprawie drewna opałowego. W sprawie „sypek" wytoczono na koszt organizacji (kol. Samp — koło Działdowo) proces, prowadzony z naszej strony przez adw. Dra. P. Ossowskiego — Toruń. Proces przegraliśmy w 2 instancjach; koszta zapłaciliśmy.

III. Wycieczka krajoznawcza. Prezydent Rz-tej Stanisław Wojciechowski raczył przyjąć w Belwederze prezesa okręgowego posła A. Nowickiego, zaznajomiwszy się dokładnie z planem wycieczki, przyjął protektorat nad nią, życząc szczęśliwego przebiegu. Pierwotnie projektowany plan (Małopolska Wschodnia) musiał zostać zmieniony z powodu spadku waluty i innych przyczyn natury technicznej, wybrano bliższe tereny: Wielkopolskę i Śląsk.

Finansowo przyszło wycieczce z pomocą Min. W. R. i O. P. (Min. Dr. Głąbiński), udzielając subwencii 6 mil. mkp. Przy pracach organizacyjnych wybitnie pomagały: Główny Urząd Górniczy z starostą górniczym na czele, Wydział Przemysłu i Handlu oraz Wydz. Oświecenia Publicznego przy Śląskim Urzędzie Wojewódzkim. Wycieczka licząc 128 uczestników, wyruszyła w podróż z Grudziądza dn. 3. lipca 23 r. przez Toruń, Inowrocław, Poznań, Kępno do Katowic. Zwiedzano dokładnie Śląsk Górny i Cieszyński, kopalnie i huty (Katowice, Mikołów, Mysłowice Tarnowskie Góry, Strzybnica, Pszczyna, Tychy, Sosnowiec i Będzin, Chorzów, Król. Huta, Wełnowiec, Bielsko-Biała, Klimczok, Cieszyn), w drodze powrotnej Poznań, Gniezno i Bydgoszcz, gdzie po świetnem przyjęciu (zasługa w tem prezesa Rady Miejskiej, kol. Rektora Beyera!) i ugoszczeniu rozwiązano wycieczkę. —

Po przygotowaniu materjału dn. 30 czerwca 23 r. na posiedzeniu Zarządu Okręgowego odbył się dn. 5. i 6. sierpnia 23 r. (dwudniowy) zjazd prezesów kół (Grudziądz, sala „Bazaru"), w którym brało udział 50 prezesów i 29 gości oraz jako referenci posłowie Paczkowski - Poznań, Kornecki - Warszawa, Kopałczyński - Środa i senator M. Siciński — Lwów.

„Przebieg prac nad uchwaleniem ustawy uposażeniowej, jej część wstępna i końcowa," oto temat referatu posła Paczkowskiego; poseł Kopałczyński zaś wygłosił referat o uposażeniu nauczycieli, wyjaśniając sprawę posunięć w grupach i szczeblach, oraz art. 41-44. Kol. Kamiński, referent ekonomiczny, złożył sprawozdanie z poczynionych zabiegów w sprawach nauczycieli wiejskich podczas swej dłuższej z ramienia naszej organizacji bytności w Warszawie w czasie II. i III. czytania ustawy uposażeniowej, i licznych konferencyj z posłami i klubami, z posiedzeń Sejmowego Koła Nauczycielskiego, z debat szczególnie nad art. 44. (Ruchliwości kol. K. należy przypisać zasługę co do formy i treści tegoż artykułu, szczególnie ustępu 4.!) Na liczne zapytania, stawiane w ożywionej dyskusji, odpowiadali referenci i posłowie Kornecki, Nowicki oraz sen. Siciński. — Poseł Kornecki wygłosił referat p. t. „Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnem dla funkcjonarjuszów państwowych i wojska." Ostatni referat „Projekt ustawy o prawach i obowiązkach nauczycieli" wygłosił senator M. Siciński. — Siedmiogodzinne obrady pierwszego dnia są najlepszym dowodem, z jaką starannością i zapobiegliwością otaczała nasza

organizacja żywotne kwestje stanu nauczycielskiego, szkoły i odnośnego ustawodastwa.

W drugim dniu 6- godzinnych obrad zjazdowych załatwiano sprawy organizacyjne (składka miesięczna 10.000 mkp.!). Referentem prasowym wybrano kol. I. Śliwę - Grudziądz. Zachęcano do licznego brania udziału w tegorocznych rekolekcjach nauczycielskich (Pelplin, druga połowa sierpnia). —

W procesie dyscyplinarnym, wytoczonym kol. Cymbrowskiej — Radzyn za użycie w szkole kary cielessnej występował jako jej obrońca z wynikiem dodatnim prezes okręg. A. Nowicki przed Okręgowym Sądem Dyscyplinarnym w Grudziądzu i przed sądem w Warszawie.

W zjeździe okręgowym T. N. S. W. (22. IX. 29 r.) w Toruniu brała udział nasza delegacja.

Dn. 27. września 23 r. zakłada inspektor szkolny Ossowski w Grudziądzu jako rewanż za obronę kol. Cymbrowskiej przed Sądem Dysc. konkurencyjną organizację „Koła Pracy", przez co przygotował grunt dla „ogniska".

Dn. 14. X. 1923 roku odbył się w Grudziądzu zjazd prezesów kół dla uczczenia 150-letniej rocznicy założenia Komisji Edukacyjnej; Kol. C. Kalinowski, wygłosił stosowny referat. Brało udział 46 prezesów kół oraz jako goście poseł Krzywiński - Grudziądz i kol. Bońkowski - Warszawa jako delegat Zarządu Głównego Nieregularne . spóźniane wypłacanie dodatków i zaliczek w czasie dewaluacji (oto znamię 1923 r.!) było przedmiotem obrad zjazdu. Kol. A. Nowicki zreferował uchwały Senatu dotyczące uchwalonej ustawy uposażeniowej i emerytalnej. Delegat z Warszawy podkreślił, co uczyniło w tej sprawie Stowarzyszenie przy pomocy Sejmowego Koła Nauczycielskiego. Wywody te przyjął zjazd z wielkiem zadowoleniem, dziękując za skuteczne zabiegi i starania.

W miesiącach listopadzie i grudniu 1923 r. odbyło się 18 zjazdów powiatowych z współudziałem prezesa Nowickiego jako prelegenta: Brodnica, Działdowo, Nowemiasto, Kościerzyna, Kartuzy, Starogard, Tczew, Sępólno, Chojnice, Świecie. Wąbrzeźno, Puck, Wejherowo, Tuchola, Gniew, Chełmno, Toruń i Pelplin (nadzwyczajne posiedzenia koła).

Uchwalono urządzić w Grudziądzu kurs polonistyczny.

Plon roku tak się przedstawia: 45 posiedzeń Dyrekcji, 2 posiedzenia Zarządu Okręgowego, 4 zjazdy delegatów wzgl. prezesów (w tem 1 walny) o 6 dniach obrad. Protokóły spisywał sekretarz J. Zientarski b. dokładnie i starannie. Przyjęto nowe koła: Stara Kiszewa, Żukowo, Sierakowice, Chmielno. 18 objazdów z referatami i zjazdów powiatowych.

Zmarł śp. kol. Senftleben - Toruń, współzałożyciel naszej organizacji na Pomorzu.

ROK 1924.

Z powodu przesiedlenia kol. J. Zientarskiego z Grudziądza do Srebrnik oraz z powodu rezygnacji kol. B. Wojanowskiego zaszły następujące zmiany: sekretarz Konrad Wojanowski, ref skarbowy Fritz, wiceprezes Vetter - Toruń.

Na pierwszym zjeździe delegatów kół (Grudziądz, dnia 13. IV;24;) było reprezentowanych kół 30, niereprezentowanych 27, obecnych 8 członków zarządu i 28 gości; stan organizacji 57 kół i 1814 członków. (Koła zakupiły 109 akcyj Banku Polskiego). Reprezentowane koła: Brodnica, Czersk, Chojnice, Chełmża, Dąbrowa, Grudziądz. Grutta, Jabłonowo, Kowalewo, Kielno, Klonówka, Lisewo, Lubawa, Lubichowo, Lidzbark, Nieżywięć, Radzyn, Starogard Szemud, Skórcz, Toruń, Tczew, Pelplin, Pruszcz, Wejherowo, Wąbrzeźno, Gniew, Lubicz. Kooptowano do zarządu Okręgowego: Bielińskiego - Grudziądz, Nałęcza - Wąbrzeźno, Sentkowskiego - Chełmno, Gruchałę - Chełmża.

III. Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia odbył się dn. 25. IV. 1924 r. w obecności Ministra W. R. i O. P. Dra Miklaszewskiego, Kardynała Kakowskiego, Marszałka Trąmpczyńskiego i wielu dygnitarzy. Do prezydjum zjazdu należał z Pomorza kol. A. Nowicki jako zastępca przewodniczącego, a pracowali w komisjach pp.: Kamiński, Kolasiński, Wojanowski (Kom. wnioskowo - programowa), Gruchała, Kalinowski, (Kom. statutowa), Kalinowski (Kom. matki). Do uzupełnionego Zarządu Głównego należeli z Pomorza: pp. A. Nowicki wiceprezes, C. Kalinowski jako członek, B. Noga jako delegat, Gadzikowski do komisji rewizyjnej.

Tegoroczny (V) Walny Zjazd Delegatów Okręgu Pomorskiego odbył się dn. 10. czerwca 24 r. w Grudziądzu „Pod Złotym Lwem". Było obecnych 100 delegatów, 16 członków Zarządu Okręg. gości 24, w tem pp. poseł Kornecki i Kluźniak obaj delegaci Zarządu Głównego w Warszawie. Okręg liczy 60 kół i 1911 członków (liczba nieścisła). Nie wysłały na zjazd swego przedstawicielstwa koła: Kościerzyna, Klónówko, Wiele Szemud, Starogard, Lubawa, Lubicz; Łąkorz: Wejherowo; Warlubie i Śliwice. Dochód (już w złotych!) od dn. 1. I. 24 r. — 1188,14 zł, stan kasy 386,45 zł. Absolutorjum udzielono Zarządowi Okręg. z wyjątkiem skarbników. Roczny budżet Okręgu uchwalono w dochodach i rozchodach na łączną sumę 8000.00 zł. — Za przeniesieniem siedziby Okręgu do Torunia oddano 65 głosów, za pozostawieniem w Grudziądzu 112 gł.

Na prezesa Okręgowego wybrano jednogłośnie posła A. Nowickiego, na wiceprezesa kol. Rektora Stanisława Buchholca z Torunia, na sekretarza A. Kwiatkowskiego z Grudziądza, do Zarządu wybrano z Grudziądza pp. prof. Szwocha, rekt. Śpicę, Kalinowskiego, prof. Śliwę, Zawodzińskiego i rekt. Dominikowskiego; do ewtl. kooptacji: rekt. Niemczyk, Bieliński, prof. Delewskiego. Jako członków zamiejscowych wybrano: Kamińskiego Dąbrowa, rekt. Kolasińskiego Brodnica, rekt. Nałęcza Wąbrzeźno, Żądłowskiego Drzycim, Gruchałę Ostaszewo. rekt. Sętkowskiego Chełmno, rekt. Nogę Jeżewo, rekt. Piątkę Puck, Krajnika Nowacerkiew. — Do Komisji Rewizyjnej dobrano p. Paetzolda Chełmno.

Wydział Wykonawczy ukonstytuował się w sposób następujący: Kalinowski, kierownik biura: Śpica, ref. skarb.: Zawodziński, ref. spr. zewn. Kamiński, ref. spraw zawodowych Szwoch ref. ośw.: Bieliński , ref. spr. organ. Niemczyk, ref. pr Zorganizowano z polecenia Zarządu Głównego kurs wakacyjny w Pucku, który co do frekwencji i poziomu udał się znakomicie. — Dn. 18. 7. 1924 roku złożyła nasza delegacja (Nowicki, Gruchała, Kolasiński) życzenia nowemu wojewodzie pomorskiemu, Dr-wi Stan. Wachowiakowi w Toruniu zapoznając go z postulatami nauczycielstwa pomorskiego. — Zarząd Okr. zachęcał członków do liczniejszego brania udziału w rekolekcjach.

IV. Wycieczka krajoznawcza, zorganizowana pod protektoratem Ministra W. R. i O. P. D-ra. B. Miklaszewskiego, trwała od 2—15 sierpnia 1924 roku. Około 50 uczestników wyruszyło dnia 2. 8. 24 roku z Grudziądza osobnemi wagonami w podróż na kresy północno-wschodnie, zatrzymano się w Warszawie, poczem zwiedzono Białystok, Grodno, a szczególnie Wilno i okolicę (Troki,. Werki, Kalwarję), a w drodze zwrotnej Puszczę Białowieską (Hajnówka, Białowieża), ponownie Warszawę; rozwiązanie wycieczki w Grudziądzu. Z wycieczki wynieśli uszczęśliwieni i wdzięczni uczestnicy jak najlepsze wrażenia, tem więcej. że chętnie stanęli do pomocy tacy przewodn. jak profesorowie Uniw. Stefana Batorego Dr. Kłos, Dr. Kościałkowski, Dziekan Wydziału Sztuk Pięknych Ferd. Ruszczyć, Ks. Dr. Nowicki i inni fachowcy i specjaliści.

Umowę z Poznańskiem Bankiem Ubezpieczeń zerwano, przejmując ubezpieczenie członka od nieszczęśliwych wypadków na rachunek osobnej Kasy Zarządu Okręgowego.

Na miejsce ustępującego p. Niemczyka wybrano do Zarządu i Wydziału prof. J. Delewskiego jako referenta prasowego. (11. 10. 24 r.)

Z. T. N. S. W. utrzymano kontakt przez wysłanie na zjazd okręgowy (Grudziądz 9. 11. 24 r.) naszej delegacji. — Dnia 1. 11. 24 r. odbył się w Grudziądzu zjazd powiatowy („Pod Złotym Lwem") przy zadawalającej frekwencji; poseł Dr. Rab — Łódź wygłosił główny referat n. t. „Organizacja szkolnictwa w Polsce". Również w Chełmnie odbył się dn. 8. 11. 24 r. zjazd powiatowy z 2 referatami (poseł Nowicki i Cieślak), dnia 15. 11. 24 r. zjazd powiatowy w Tucholi, później nadzwyczajne posiedzenie Koła Czersk z powodu przybycia prezesa Nowickiego.

Z powodu przygotowań do II. egzaminu został kierownik biura kol. Kalinowski na pewien czas zwolniony z obowiązków pełnienia tych funkcyj, które objął zastępczo kol. J. Delewski.

Plon roku 1924.

2 zjazdy delegatów, 3 posiedzenia Zarządu Okręgowego, 30 posiedzeń W. W., przyjęcie nowych Kół: Lubicz, Małe Tarpno, Krakowa, Brzeźno, Golub, gruntowane prace przygotowawcze dla pragmatyki; przeróżne zabiegi w sprawach materjalnych nauczyciela wiejskiego na Pomorzu (delegacje, memorjały, interwencje, konsultacje), rozpoczęcie akcji „Samopomoc Koleżeńska" przez potrącanie 1 proc. od poborów; intensywna praca kulturalno-oświatowa i społeczna naszych członków (Kursy dokształcające dla Kolejarzy i wojska, wykłady i odczyty w „Uniwersytetach Ludowych" — dra Tyńca — współpraca z T. C. L. i Z. O. K. Z.), oto znamię 1924 roku.

1925 rok.

Prace Wydziału Wykonawczego podzielono w ten sposób: sprawy organizacyjne, sekretarz, kasowe, skarbnik, ustawodawcza, prezes, naukowe: kol. Szwoch i Delewski, ekonomiczne: Zawodziński, prasowe: Delewski.

Przed wyjazdem do Katowic na walny zjazd Stowarzyszenia zebrali się delegaci na Pomorzu dnia 13. 4. 24 roku w Grudziądzu celem omówienia sposobu postępowania na walnym zjeździe, który odbył się jako IV. Walny Zjazd Stowarz. dnia 16. i 17. kwietnia 1924 roku w Katowicach. W skład prezydjum zjazdu weszli z Pomorza: kol. Nowicki jako zastępca przewodniczącego, kol. J. Zientarski jako sekretarz, a w Komisjach pracowali: pp. Delewski, Galon, Wojciechowski (kom. programowa), Nowicki i Zientarski (kom. wnioskowa), Reichel, Śpica, Zawodziński (komisja skarbowa), C. Kamiński (kom. Konstytucyjna(.

W skład Zarządu Głównego weszli koledzy: A. Nowicki jako wiceprezes, C. Kalinowski i C .Kamiński jako członkowie, B. Noga jako delegat, A. Śpica do Komisji Rewizyjnej.

Z ramienia i polecenia Zarządu Głównego uskutecznił kol. A. Nowicki 8 wyjazdów z referatami na posiedzeniu Kół i zjazdy poza obszarem Pomorza.

Główny działalność Oddziału Pomorskiego.

Zarząd Główny działalność Oddziału Pomorskiego:

„*Oddział Pomorski.* Oddział ten powstał całkowicie z „Pomorskiego Związku Towarzystw Nauczycieli Polaków-katolików" z siedzibą w Grudziądzu. Po zorganizowaniu się Zarząd Oddziału zwołał na dzień 5, 6 i 7 czerwca 1922 roku Zjazd Okręgowy do Torunia. Komitet Zjazdu wzorem poprzedniego w Tczewie, wydał własny „Pamiętnik" oraz zorganizował dla uczestników wycieczkę 'krajoznawczą do Częstochowy, Krakowa i Zakopanego. W dniu 22 i 23 maja 1923 roku odbył się trzeci Walny Zjazd okręgowy w Grudziądzu. Na Zjeździe tym był obecny gen. Józef Haller, który ofiarował dla Stowarzyszenia parcelę pod dom wypoczynkowy w Wielkiej wsi — Hallerowie — nad morzem. W związku z tym Zjazdem zorganizowana została wycieczka nauczycielska na Górny Śląsk.

W roku 1924 zorganizował Zarząd liczną wycieczkę do Białegostoku, Wilna, Grodna. Puszczy Białowieskiej.

Skład Zarządu z końcem 1925 roku był następujący: 1. prezesem Albin Nowicki, 2. zast. Stanisław Buchholc, 3. sekretarz Aleksander Kwiatkowski, 4. kier. biura Cezary Kalinowski, 5. skarbnik Andrzej Spica, 6. referent spraw zawodowych Franc. Zawodziński, 7. referent spraw ekonomicznych, Celestyn Kamiński, 8. referent spraw oświatowych Bernard Schwoch, 9. referent spraw prasowych Józef Dylewski, 10. referent spraw organizacyjnych Marja Zyborska, członkowie: 11. Piotr Kolasiński, 12. Jan Nałęcz, 13. L. Krajnik, 14. Augustyn Gruchała, 15. Bronisław Noga, 16. Józef Ossowski, 17. Józef Brzeziński, 18. Stefan Wilczewski.

Zarządowi Oddziału Pomorskiego podlegają Koła w: 1. Brodnicy z 52 członkami, 2. Brusach z 33 członkami, 3. Brzeźnie z 20 członkami 4. Chełmnie z 26 czł., 5. Chełmży z 61 czł., 6. Chmielnie z 10 czł., 7. Chojnicach z 26 czł., 8. Czersku z 38 czł., 9. Czerwińsku z 38. czł., 10. Dąbrowie z 19 czł., 11. Działdowie z 33 czł., 12. Gdyni z 43 czł., 13. Gniewie z 55 czł., 14. Golubiu z 19 czł., 15. Grudziądzu z 50 czł., 16. Kielnie z 18 czł., 17. Klonówku z 11 czł., 18. Kościerzynie z 54 czł., 19. Kowalewie z 24 czł., 20. Krokowie (Żarnówcu) z 20 czł., 21. Łasinie z 22 czł., 22. Laskowicach-Terespolu z 64 czł., 23. Lipinkach 23 czł., 24. Lisewie z 25 czł., 25. Lidzbarku 20 czł., 26 Lubawie 61 czł., 27. Lubichowie 25 czł., 28. Matarni 23 czł.,

29. Nieżywięciu 16 czł., 30. Nowem 23 czł., 31. Nowemmieście 43 czł., 32. Pelplinie 39 czł., 33. Pucku 20 czł., 34. Pruszczu 31 czł., 35. Przodkowie 16 czł., 36. Radzynie 12 czł., 37. Sępólnie 61 czł., 38. Sierakowicach 30 czł., 39 Skarszewach 47 czł., 40. Skórczu 61 czł., 41. Śliwicach 11 czł., 42. Starej Kiszewie 24 czł., 43. Starogardzie 31 czł., 44. Stężycach 15 czł., 45. Świeciu 15 czł., 46. Suleczynie 22 czł., 47. Szemudzie 12 czł., 48. Szymbarku 13 czł., 49. Tczewie 32 czł., 50. Toruniu 81 czł. 51. Tucholi 70 czł., 52. Warlubiu 16 czł., 53. Wąbrzeźnie 42 czł., 54. Wejherowie 37 czł., 55. Wielu 25 czł., 56. Zblewie 37 czł., 57. Żukowie 8 czł. Razem Kół 57 o 1811 członkach.

Organizacyjną działalność Zarząd Oddziału pomorskiego rozwijał bardzo energicznie. Pod względem ilości Kół — Okręg jest już organizacją skończoną. Dla ułatwienia intensywniejszej pracy i jej zlokalizowania tworzone są obecnie tylko Koła miejscowe. W roku sprawozdawczym powstało Kół nowych 5, mianowicie. w Golubiu, Krokowie, Lipinkach, Nieżywięciu i Nowem. Zebrań Zarządu Oddziału odbyło się 7. posiedzenia Wydziału Wykonawczego są stale co tydzień. Zarząd wydał szereg komunikatów i okólników. W okresie sprawozdawczym Zarząd zorganizował V Walny Zjazd Delegatów Oddziału Pomorskiego (w czasie Zielonych Świąt) w Chojnicach, bardzo licznie obesłany przez Koła i członków. Poza sprawami organizacyjnemi i wyborami Zjazd wysłuchał pouczającego referatu prof. Dr. Dembińskiego pt. „Historja Pomorza a nauka historji w wychowaniu narodowem" oraz referatu pt. „Zadanie organizacji nauczycielstwa polskiego, a w szczególności nauczycielstwa na Pomorzu", wygłoszonego przez przybyłego umyślnie członka Zarządu Głównego z Warszawy L. Kozłowskiego. Zjazd ten doroczny bardzo przyczynił się do skonsolidowania organizacji w Okręgu. Drugi Zjazd ogólno-nauczycielski — zwołał Zarząd Oddziału w dn. 5 lipca w Grudziądzu z okazji Wystawy Pomorskiej, otwartej w tem mieście dla ułatwiania jej zwiedzenia. Na Zjeździe tym wygłosili referaty, poseł dr. Sołtyk, prezes Komisji Oświatowej w Sejmie — pt. „O konieczności reformy szkoły polskiej" i poseł Paw. Romocki pt. „Położenie gospodarcze i finansowe Polski".

W zakresie propagandy działalność Zarządu Oddziału ograniczała się do uświadamiania przez okólniki i zachętę do wewnętrznej pracy w Kołach członków, którzy podlegali agitacji ze strony usiłującego się za wszelką cenę wedrzeć na Pomorze Zw. P. N. S. P.

W zakresie pedagogiczno-oświatowym Zarząd kierował i popierał prace Kół, dostarczał im potrzebnych informacyj, pomocy i wskazówek, delegując także prelegentów. Prace te odnosiły się głównie do wzmożenia sprawności metodycznej nauczania i zaznajomienia się z nowemi prądami w wychowaniu.

W zakresie dokształcania Zarząd Oddziału słusznie szczególniejszą zwracał uwagę na propagandę i rozwój wycieczek krajoznawczych, organizując je i ułatwiając za pomocą udzielanych za pośrednictwem Stowarzyszenia wskazówek praktycznych, organizował kursy wakacyjne i okolicznościowe wykłady.

W zakresie działalności zawodowej Zarząd załatwił szereg spraw prawno służbowych członków bezpośrednio, lub za pośrednictwem Zarządu Głównego, informował stale za pomocą komunikatów o stanie projektów ustaw szkolnych w Sejmie.

W „akcji samopomocy koleżeńskiej", zaznaczyć tu należy, że członkowie z okręgu korzystają z ubezpieczenia od prawno-cywilnej odpowiedzialności w nieszczęśliwych wypadkach, związanych z wykonaniem swego obowiązku na podstawie osobno ułożonego regulaminu. Zbiórka 1 proc. jest zorganizowana bardzo słabo i Zarząd poczynił odpowiednie starania o poprawkę tej akcji".

„Poprzedzony posiedzeniem Zarządu Okręgowego (Chojnice, dnia 31. 2. 24 r.) odbył się dnia 1 i 2 czerwca 1924 roku tegoroczny Walny Zjazd Delegatów Pomorza w Chojnicach. W auli szkoły powszechnej zebrali się liczni delegaci Kół, 51 delegatów, z 49 Kół. Do biura zjazdowego weszli pp. Kwiatkowski — Grudziądz, Zientarski — Srebrniki, Witkowski — Sępólno, Dolecki — Chełmża, Wrelk — Tuchola. Wybrane komisje: weryfikacyjną (przew. Galon — Toruń), Mahki (Krajnik — Tczew), skarbową (Noga — Jeżewo), wnioskową (Gruchała — Chełmża), statutowa (Kolasiński — Brodnica). Jak wynikało z sprawozdania, liczy Okręg Po-

morski 60 Kół i 1600 członków płacących. Zebrani uczcili pamięć zmarłych kolegów Fr. Rampy z Tucholi i Malinowskiego z Tczewa. Wylosowano nast. ustępujących członków: Sentkowskiego — Chełmno, Kalinowskiego — Grudziądz, Gruchałę — Chełmża, Piontek — Puck, Nogę — Jeżewo. Po udzieleniu Zarządowi Okr. absolutorjum wybrano do Zarządu Okręgowego: Kalinowskiego — Grudziądz, (ponownie), Żyborską — Grudziądz, Gruchałę — Chełmża (ponownie), Nogę — Jeżewo (ponownie), Osowskiego — Kościerzyna, Brzezińskiego — Czersk, Wilczewskiego — Jeżewo; rewizorem kasy: Kernsteina — Brodnica, Racę — Laskowice, Vettera — Skórcz. Na delegata do Zarządu Głównego wybrano ponownie Br. Nogę Toruń. Budżet uchwalono na łączną sumę 9.500 zł. Ubezpieczenie od nieszczęśliwych wypadków postanowiono prowadzić w własnym zakresie. Na ogólny zjazd nauczycielstwa pomorskiego, odbywający się dnia następnego, przybyli pp. wizytator Śliwiński z ramienia Kuratorjum O. S. P., Ks. Dziekan Szulc w zastępstwie Ks. biskupa, starosta Popiel, burmistrz miasta Dr. Sobierajczyk, major Niborak, prezes Sądu Okr. Granoski.

Prof. Uniwersytetu Poznańskiego Dr. Bronisław Dembiński wygłosił głęboki referat: „Historja Pomorza, a nauka historji w wychowaniu narodowem", a kol. Kozłowski z Warszawy „Zadanie organizacji nauczycielstwa polskiego, a w szczególności nauczycielstwa na Pomorzu".

Depesze hołdownicze wysłano do Prezydenta Rz. P., Premjera, Ministra W. R. i O. P., Prymasa Dr. Dalbora, Ks. Biskupów Rosentretera i Hlonda życzenia nadesłali Dyr. Dep. Żłobicki, Kurator Chrzanowski — Poznań, Komendant D. O. K. VIII. i wielu innych. Z okazji zjazdu urządzono bogatą wystawę szkolną, a po wspólnym obiedzie w Hotelu Engla wspaniałą wieczornicę z deklamacjami, chórami, teatrzykiem dzieci szkolnych, korowodem, tańcami, a w drugi dzień bal trwający do rana.

Z okazji Wystawy Pomorskiej odbył się dnia 5 lipca 24 roku ogólny zjazd nauczycielstwa pomorskiego, na który przybył Minister W. R. i O. P. Sala gimnazjum żeńskiego była szczelnie zapełniona uczestnikami. Przemówienia wygłosili Minister Dr. Stanisław Grabski, Kurator Dr. Reimer, Ks. Dziekan Dembek, a referaty wygłosili poseł Stefan Sołtyk, prezes Sejmowej Komisji Oświatowej, n. t. „O konieczności reformy szkoły polskiej", a poseł Dr. Rąb n. t. „Położenie gospodarcze i finansowe Polski".

Później uczestnicy zjazdu, jakich było około 500 osób zwiedzali wraz z wysokimi gośćmi „Pierwszą Wystawę Pomorską".

W rekolekcjach w Pelplinie wzięło udział 29 kolegów. W Obłaziu i Oksywiu urządzono kolonje wypoczynkowe, z których korzystało 40 członków. Jak w przyszłych latach urządzono kurs wakacyjny w Pucku z 80 uczestnikami. Pod protektoratem Ministra W. R. i O. R. D-ra Stanisława Grabskiego urządzono V wycieczkę krajoznawczą z 38 uczestnikami: zwiedzono od dnia 3 do 22 sierpnia 1925 r. Warszawę, Lublin, Lwów, Worochtę, przekroczono granicę czechosłowacką za Wonienką, dalej zwiedzono Jabłonicę, Tatarów, Stryj, Zagłębie naftowe (Drohobycz, Borysław, Tuzłanowice), Truskawiec, Stebnik, Przemyśl, Łódź; wszędzie przyjmowano nauczycielstwo pomorskie bardzo gościnnie, szczerze i bogato. Minister Dr. Stanisław Grabski udzielił 2000,— zł. subwencji na rzecz wycieczki.

Dnia 4. 10. 25 r. uchwalił Zarząd Okręgowy statut i regulamin „Kasy ubezpieczeniowej od cywilno-prawnej odpowiedzialności", która to kasa trwa od 1925 r. przyszła z pomocą w 6 wypadkach. Do Zarządu Kasy wybrano pp. Zawodzińskiego jako referenta Śpicę, Staśkiewicza i Hoffmana, wszystkich z Grudziądza. Żegnano Kuratora Dra. Riemera (Gruchała, Knechtel, Wojciechowski), powitano nowego Kuratora Jana Szwemina (Nowicki, Buchholz, Gruchała). Brano udział w ślubie kol. Bączyńskiej — Grudziądz i Doleckiego — Chełmża, żegnano przechodzącego w stan spoczynku Krausego, prez. Koła Radzyn, brano udział w kursach naukow. Tow. Naukowego w Toruniu (Szwoch, Kalinowski, Zawodziński) oraz w jubileuszu tegoż Tow. (Buchholz).

Plon 1925 r.: 2 ogólne zjazdy i 1 doroczny walny zjazd, 3 posiedzenia Zarządu Okręgowego, 45 posiedzeń Wydziału Wykonawczego, 18 komunikatów do wszystkich Kół, nowe koła: Dolna Brodnica, pow. Kartuzy, Krokowa (za

miast Żarnowca), Lipinki (na miejsce rozwiązanego koła Łąkorz), wyjazdy z referatami do Sępólna, Chojnic, Świecia, Chełmży, Nowegomiasta, Lubawy, Wąbrzeźna; liczne delegacje do Torunia i Warszawy, udzielono pożyczek w 12 wypadkach, poniesiono koszta w związku z 7 nieszczęśliwemi wypadkami, unormowano kwestję ubezpieczania członków; popierano ruch abstynencki wśród nauczycielstwa oraz rekolekcje nauczycielskie; przygotowano materjał do ustaw: o prawach i obowiązkach nauczycielskich, emerytalną i o wychowaniu wojskowem młodzieży.

Rok 1926.

Strona finansowa i kasowa uległa znacznej zmianie na korzyść dzięki zabiegom i staraniom skarbnika okręgowego kol. A. Spicy. Jedynie następujące koła nie płacą składek: Gruta, Lubicz, Puck; Przodkowo; Stężyca; Łąkorz; Wejherowo, Suleczyno; Świecie i Szymbark. Przygotowano wybory do Rady Szkolnej Okręgowej które odbyły się dnia 18. 1. 26 r. (Grudziądz, seminar. naucz.) i dały nam zupełne zwycięstwo z powodu wyboru jedynie członków Stowarzyszenia (Skański — Chełmża, Ossowski — Tuchola, Słomiński — Gliśno). Utworzono sekcję dla nauczycieli szkół dokształcających z siedzibą w Toruniu, o składzie zarządu: Vetter; Rezmer; Szałajda (wszyscy z Toruniu). — Kol. B. Szwoch ustępuje z Zarządu Okręgowego.

Stan kasy ubezpieczeniowej tak się przedstawia: w 1924 r. wpłaciły Koła na ten cel 860,— zł.; w 1925 r. 14 Kół = 554,— zł; później dalsze 28 kół 882 zł. razem w roku 1925 = 1436,— zł; w 1926 r. 7 kół 171,— zł.; odsetki 120,05 zł, opłata 60 zł., razem 2647,05 zł; rozchód: wypłacono 4 osobom jako odszkodowanie 458 zł.; wydatki manipulacyjne 70,05 zł. razem 528,05 zł.; pozostaje 2119,— zł. Z tego wypożyczono 8 osobom 1156 zł.; pozostaje w gotówce 1024 zł. Zarząd Okręgowy na swem posiedzeniu dnia 21. 2. 26 roku stwierdza, że 55 kół płaci składki, natomiast nie spełniają swego obowiązku Koła: Puck; Przodkowo; Śliwice; Stężyca, Szymbark i Wejherowo (które wysyłały przez dłuższy czas omyłkowo składki na inny numer w P. K. O. Ten sam błąd zachodził w kole Wąbrzeźno).

Dnia 7. 3. 26 r. odbył się w Grudziądzu zjazd informacyjny prezesów Kół, a dnia 14. 3. 26 r. w Warszawie Nadzwyczajny Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia w sprawie ustawy sanacyjnej, na który to zjazd wyjechało 18 delegatów z Pomorza. Sprawozdania z przebiegu i wyników tegoż zjazdu składali pp. Zawodziński z Koła Tarpno, Zyborska — Koło Grudziądz, Kalinowski — Koło Jabłonowo i Radzyn; Delewski Koło Łasin; Nowicki — Koło Lisewo i Chełmno. Dnia 25. 4. 26 r. brała nasza delegacja udział przy konsekracji Ks. Biskupa D-ra Okoniewskiego, któremu złożyła życzenia od nauczycielstwa pom.

Tegoroczny Walny Zjazd Delegatów Pomorza, projektowany na dzień 24 i 25 maja 1926 roku i doskonale już we wszystkich szczegółach przygotowany przez nasze Koło w Brodnicy (pamiętnik, teatr, chóry) nie mógł się odbyć z powodu wypadków majowych. — W letnich wakacjach odbył się ponownie kurs w Pucku. Otworzono 2 nowe kolonje wypoczynkowe nad Bałtykiem w Jastarni i Borze, które na równi z naszą kolonją w Oksywiu były czynne przez cały czas wakacyjny. Prezes Nowicki i sekretarz Kalinowski zilustrowali Koła Puck; Wejherowo; Kartuzy Kościerzyna.

Delegaci pomorscy wzięli udział w V Walnym Zjeździe Delegatów Stowarzyszenia dn. 19 i 20 września 1926 roku w Warszawie, pracując w następujących komisjach: pp. Kalinowski i Ogrodowski (Kom. Matka), Spica, Nowicki i Delewski (Kom. skarbowa), Słomiński, Krajnik i Kamiński (Kom. wnioskowa); Dolecki (Kom. weryfikacyjne).

Kol. Nowicki przewodniczył w kom. skarbowej, a C. Kamiński sekretarzował w kom. wnioskowej. Do Zarządu Głównego należały także przez 1926 rok te same osoby z Pomorza: A. Nowicki, C. Kalinowski, C. Kamiński i B. Noga.

Tegoroczny Walny Zjazd Delegatów Kół Pomorza odbył się dnia 3. 10. 26 r. w Grudziądzu (zamiast w Brodnicy). Poznański Zarząd Okręgowy reprezentował kol. rektor Ikierst — Poznań; 45 kół przysłało swe zastępstwo, członkowie Zarządu Okręgowego i Komisji Rew.; 20 gości, przedstawicielstwo prasy oto uczestnicy zjazdu obradującego na wielkiej sali hotelu „Pod Złotym Lwem". Wylosowano

jako ustępujących członków Zarządu Okr.: Krajnik; Delewski; Śpica; Zawodziński; Kamiński; Szwoch. Wybrano do Zarządu Okręgowego: pp. Kamiński, Ogrodowski — Gdynia, Delewski; Śpica; Zawodziński; Szymański do Komisji rewizyjnej: pp. Kaletta — Starogard; Krajnik — Pelplin; Vetter — Toruń; jako zastępców: pp. Stefański — Tczew, Grochowski — Barłóżno; Graffke — Świecie; na delegatów Pomorza do Zarządu Głównego p. Br. Nogę — Jeżewo do sekcji szkół dokształcających p. Wojciechowski — Toruń. Przy jednomyślnem udzieleniu absolutorjum podniesiono skrupulatne i sumienne prowadzenie książkowości i kasowości przez skarbnika okręgowego kol. B. Śpicę. W sprawie „Samopomocy Koleżeńskiej" uchwalono wzmozoną akcję przy ściąganiu na ten cel 1 proc. od uposażenia i płacenia 20-złotowej pożyczki od każdego członka. Udzielono czynnego poparcia „Polskiej Macierzy Szkolnej" w Gdańsku.

Wydział Wykonawczy ukonstytuował się w sposób następujący: C. Kalinowski — sekretarz; Kwiatkowski — referent spraw organ.; Delewski — referent oświatowy; Zyborska — referen. spraw zawodowych; Szymański — referent spraw ekonomicznych; B. Śpica — skarbnik; Zawodziński — referent kasy ubezpieczeniowej.

Wysłano depeszę kondolencyjną z okazji śmierci Ks. Biskupa Aug. Rosentretera, biorąc udział w pogrzebie. Prezes urządził objazd Kół: Chojnice, Sępólno, Tuchola; Starogard; Pelplin; Skórcz; Lubichowo; Zblewo; Warlubie; Brusy; Brzeźno; Chełmno; Działdowo; Nowemiasto; Lubawa; Brodnica; Nieżywięć; Lidzbark, Śliwice; Wiele; Wąbrzeźno; Radzyn; Gniew; Lisewo; Toruń; Smętowo; Świecie; Pruszcz; Nowe; Tczew; Laskowice; Czersk i Golub. Kol. Kalinowski wstępuje w stan małżeński. Dnia 21. 10. 26 roku wyjechała delegacja do Poznania (Nowicki, Delewski, Kalinowski) na konferencję 3 zarządów okręgowych: Pomorza, Wielkopolski i Śląska. Kol. Zawodzińskiego wybrano do komisji gospodarczej przy Zarządzie Głównym. Kasa ubezpieczeniowa wypłaciła 1250 zł. w związku z nieszczęśliwym wypadkiem Kol. Osińskiego — Golub. Dnia 19. 12. 26 r. odbyła się w Laskowicach konferencja prezesów Kół powiatu świeckiego; zorganizowano 2 zjazdy powiatowe w Nowem i Terespolu.

Plon 1926 r.: 38 posiedzeń W. W., 2 posiedzenia Zarządu Okr., 2 zjazdy, nowe Koła Suleczyno; Konarzyny; Osiek; Kartuzy; Nowa Cerkiew; reorganizacja Kół: Przodkowo; Śliwice; Osiek; Lipinki; rozwiązały się Koła: Gruta; Dolna Brodnica; Klonówka; liczne wyjazdy, komunikatów do Kół razem 15; udzielenie pożyczek, zapomóg i t. d.

Posłuchajmy, jak oceniał Zarząd Główny sytuację na Pomorzu (drukowane sprawozdanie z 1926 roku str. 82 i 83):

„*Oddział Pomorski.* Praca Zarządu tego okręgu uległa w roku sprawozdawczym bardzo poważnemu usprawnieniu i w porównaniu do okresu poprzedniego i zwrócona została nietylko w kierunku organizacyjnym, gdyż całe prawie nauczycielstwo Pomorza skupia się w Stowarzyszeniu, ile w kierunku pogłębienia działalności tak w załatwianiu spraw szkolnych jak zawodowych i „Samopomocy". W związku z tem podniosła się poważnie działalność Kół, co widać z ilości i treści ich zebrań oraz inicjatywy, którą służyły Zarządowi Oddziału i Głównemu przy traktowaniu spraw ogólno-nauczycielskich.

Liczba 1800 przeszło członków naszych na tym terenie świadczy, że nauczycielstwo pomorskie stanowi zwartą pod względem ideowym masę, która ze spokojem obserwuje wysiłki przeciwnika, zmierzającego do rozbicia spoistości. Stosownie do zasady naturalnego doboru odeszły od nas poszczególne jednostki najczęściej obce, nie związane z ideologją nauczycielstwa tamtejszego.

Oddział posiada dobrze zorganizowane biuro we własnym lokalu. Walny Zjazd Delegatów Kół, posiedzenia pełnego Zarządu i Wydziału Wykonawczego odbywają się ściśle według statutu i regulaminów.

Oddział prowadzi we własnym Zarządzie ubezpieczenie członków od wypadków w szkole. Dział „Samopomocy" zaczął się rozwijać systematycznie. Szczególniejszą troską otacza Zarząd Oddziału sprawy naszych kolonij wypoczynkowych nad Bałtykiem. Wysoko rozwinięty jest również dział wycieczkowy, którym kieruje sam prezes Oddziału, kol. poseł A. Nowicki.

Skład Zarządu Okręgowego był następujący: poseł Nowicki Albin — prezes, Buchholz Stanisław — wiceprezes, Kwiatkowski Aleksander — sekretarz, Kalinowski Cezary — kierownik biura, Spica Andrzej — referent skarbowy, Zawodziński — referent spraw zawodowych, Kamiński Celestyn — spraw ekonomicznych, Schwoch Bernard — spraw oświatowych, Delewski Józef — spr. prog., Żyborska Marja — spraw organizacyjnych, Kolasiński, Nałęcz, Krajnik, Gruchała, Noga, Ossowski, Brzeziński Józef, Wilczewski Stefan".

Rok 1927.

Podajemy poniżej wyciąg dotyczący Pomorza z drukowanego „Sprawozdania z 1927 roku" Zarządu Głównego str. 44, 45, 46 i 55, 56.

„Oddział pomorski. Oddział ten utrzymuje się na poziomie zdrowej ideowo i sprawnej technicznie organizacji, a to pomimo ataków ze strony czynników napływowych, którym solą w oku jest zawarta organizacja nauczycielstwa narodowego na ziemi pomorskiej. Użyto odezw, prasy, dyskredytowano przewódców naszej organizacji, wieców i całego aparatu demagogji, by wbić klin w Stowarzyszenie Wszakże Pomorze wytrzymało, utraciwszy w 1927 roku tylko niewielką liczbę takich członków, do których, zdaje się, trafnie można zastosować powiedzenie. „Mała szkoda — krótki żal".

Wspaniałe przygotowanie przez Zarząd pomorski Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia w Gdańsku, liczne obesłanie tego Zjazdu przez nauczycielstwo pomorskie — najlepiej chyba świadczą o żywotności naszej tamtejszej organizacji i o tem, przy jakich ideach jest rozsądek i serce olbrzymiej większości kolegów naszych na zagrożonym przez żarłoczność pruską terenie polskim.

Zarząd Oddziału w roku sprawozdawczym zorganizował 2 zjazdy prezesów, 4 posiedzenia pełnego Zarządu okręgowego oraz 36 posiedzeń Wydziału Wykonawczego. Zarząd pracował pod prezydencją kol. posła Nowickiego w następującym składzie: Wojciechowski, Kalinowski, Kamiński śp. Gruchała-Węsierski, Noga, Kwiatkowski, Śpica, Zawodziński, Szymański, Delewski, Żyborska, Kolasiński, Jackowski, Ogrodowski, Delewski, Ossowski, Brzeziński, Wilczewski, Schmelter.

Na terenie Oddziału funkcjonowało 11 kursów różnego typu przy udziale około 300 słuchaczy, członków Stowarzyszenia. Częste zebrania Kół korzystały z pomocy Zarządu okręgowego, który wysyłał delegatów z referatami i informacjami. Zarząd wydawał dla swych Kół komunikaty, obszerne, gruntowne i aktualne, które — poza prasą organizacyjną — znakomicie dopełniały łączności członków z całą organizacją i wzmacniały Oddział pomorski, jako całość.

Kasa ubezpieczeniowa Oddziału, posiadająca majątek w kwocie 4129 zł., udzieliła pożyczek 38 osobom, przyszła z pomocą w trzech nieszczęśliwych wypadkach. Wpływy kasy obecnie powstają stąd, że członkowie zgodzili się, przelać do kasy 10-groszowe należności, przypadające dla Kół z potrąconych członkom wkładek miesięcznych 2-złotowych.

Zainteresowanie „Samopomocą koleżeńską" na Pomorzu jest żywe, czego dowodem było prowadzenie przez ten Oddział kolonij letnich wypoczynkowych nad morzem, udział kol. Zawodziński w „Komisji gospodarczej" Zarządu Głównego, która przeprowadziła bardzo gruntowną rewizję stanu i spraw „Modrzejowa", a także krytyka ze strony członków akcji samopomocowej, którą przeciwnicy używają do celów rozstrajania naszej organizacji.

Sądzić należy, że po okresie przedwyborczych tarć partyjnych na Pomorzu, które z natury rzeczy nie oszczędzają żadnej apolitycznej organizacji, nasz Oddział pomorski pójdzie ku przyszłości drogą dalszej intensywnej tak pracy wewnętrznej jak też rozrostu ilościowego.

Okręg Pomorski.

1. Brzozie Polskie	9 czł.	7. Chmielno	12 czł.
2. Brusy	29 czł.	8. Chojnice	37 czł.
3. Brodnica	53 czł.	9. Czersk	37 czł.
4. Bukowiec	11 czł.	10. Czerwińsk	31 czł.
5. Brzeźno	19 czł.	11. Działdowo	36 czł.
6. Chełmno	43 czł.	12. Dąbrowa Chełmińska	10 czł.

13. Gdynia	46 czł.	43. Sępolno	41 czł.
14. Gniew	45 czł.	44. Sierakowice	25 czł.
15. Golub	20 czł.	45. Śliwice	11 czł.
16. Grudziądz	58 czł.	46. Skarszewy	20 czł.
17. ** Grodziczno	17 czł.	47. Skórcz	43 czł.
18. Hopowo	9 czł.	48. Starogard	25 czł.
19. Jabłonowo	17 czł.	49. Swarzewo	23 czł.
20. Jeżewo	18 czł.	50. Stara Kiszewa	20 czł.
21. Kartuzy	17 czł.	51. Stężyca	17 czł.
22. *Karlikowo	11 czł.	52. Suleczyno	22 czł.
23. Kowalewo	25 czł.	53. Świecie	36 czł.
24. Kielno	16 czł.	54. Terespole Laskowice	67 czł.
25. Kościerzyna	33 czł.	55. Tczew	32 czł.
26. Krokowa	20 czł.	56. Tuchola	41 czł.
27. Konarzyny	8 czł.	57. Toruń	79 czł.
28. Lidzbark	16 czł.	58. Warlubie	13 czł.
29. Lipinki	23 czł.	59. Wejherowo	38 czł.
30. Lisewo	31 czł.	60. Wąbrzeźno	43 czł.
31. Lubawa	26 czł.	61. Zblewo	25 czł.
32. Lubichowo	32 czł.	62. Żukowo	8 czł.
33. Łasin	22 czł.	63. Chełmża	56 czł.
34. Matarnia	14 czł.	64. *Osie	9 czł.
35. Nowe	23 czł.	65. **Liniewo	21 czł.
36. Nieżywięć	18 czł.	66. **Lipusz	21 czł.
37. Nowemiasto	48 czł.	67. **Osiek (d. Skórcz)	15 czł.
38. Pelplin	26 czł.	68. Wiele	16 czł.
39. Przodkowo	18 czł.	69. **Gruta	17 czł.
40. Puck	18 czł.		
41. Radzyn	16 czł.		
42. Pruszcz	19 czł.	Razem	1806 czł.

Rok 1928.

Sprawozdanie za rok 1928 opublikowaliśmy w nr. 4 i 5. „Nauczyciela Pomorskiego" str. 3 do 46.

Rok 1929.

Sprawozdania podawaliśmy miesięcznie w poprzednich numerach „Naucz. Pom."

Zmarli członkowie Pomorskiego Zarządu Okręgowego:

1. śp. Augustyn Bonin — Drzonowo, pow. Chełmno, pierwszy skarbnik okręgowy.
2. śp. Feliks Pierzyński — Obkaz pow. Chojnice, członek P. Z. O.
3. śp Niklewski — Gortatowo — Brodnica, członek P. Z. O.
4. Stanisław Śliwiński — Toruń, wiceprezes, wizytator Kuratorjum PZO.
5. Augustyn Gruchała — Węzierski — Ostaszewo, powiat Chełmża, członek PZO.
6. śp. Teodora Cymbrowska — Grudziądz, Radzyn, Tczew, członkini W. W., P. Z. O., referentka.

Nasze Koła

Chronologja powstania Kół na Pomorzu.

I. w 1918 r. — 1 koło:

1. Chełmno — 27. 12. 1918 r.

II. w 1919 r. — 33 kół:

2. Toruń — 6. 1. 19 r., 3. Pelplin — 25. 1. 19 r., 4. Lidzbark — 11. 1. 19 r.,

5. Brusy — 18. 3. 19 r., 6. Wiele 18. 3. 19 r., 7. Wąbrzeźno — 11. 5. 19 r., 8. Gniew — 9. 7. 19 r., 9. Tuchola 11. 7. 19 r., 10. Polskie Brzozie — 11. 7. 19 r., 11. Lubawa — 14. 7. 19 r., 12 .Brodnica 15. 7. 19 r., 13. Skórcz — 23. 7. 19 r., 14. Chełmża — 28. 7. 19 r., 15. Kościerzyna — 2. 8. 19 r., 16. Świecie — 2. 8. 19 r., 17. Łąkorz — 15. 8. 19 r., 18. Gdynia — 16. 8. 19 r., 19. Kowalewo 16. 8. 19 r., 20. Jabłonowo — 17. 8. 19 r., 21. Czersk — 19. 8. 19 r., 22. Puck — 21. 8. 19 r., 23. Nowemiasto — 23. 8. 19 r., 24. Grudziądz — 23. 8. 19 r., 25. Lubichowo — 30. 8. 19 r., 26. Zblewo - Pinczyn — 3. 9. 19 r., 27. Sierakowice — 6. 9. 19 r., 28. Wejherowo — 10. 9. 19 r., 29. Przodkowo — 21. 9. 19 r., 30 Sępólno (Złotowo) — 23. 9. 19 r., 31. Stężyca — 25. 9. 19 r., 32. Tczew — 16. 10. 19 r., 33. Nowe — 2. 11. 19 r. 34. Warlubie — 4. 11. 19 r.

III. w 1920 r. — 1 koło:

35. Starogard — 2. 9. 20 r.

IV. w 1921 r. — 7 Kół:

36. Łasin — 9. 2. 21 r. 37. Czerwińsk — Smętowo — 11. 2. 21 r., 38. Działdowo — 18. 2. 21 r., 39. Kartuzy — 6. 3. 21 r., 40. Chojnice — 27. 4. 21 r., 41. Lisewo — 15. 5. 21 r., 42. Nieżywięć — 21. 10. 21 r.

V. *w 1922 r. — 2 Koła:*

43. Radzyn — 1. 9. 22 r., 44. Pruszcz — 31. 10. 22 r.

VI. w 1923 r. — 5 Kół:

45. Stara Kiszewa — 27. 1. 23 r., 46. Gruta — 7. 5. 23 r. 47. Dąbrowa Chełmińska — 8. 5. 23 r., 48. Chmielno — 8. 7. 23 r., 49. Swarzewo — 8. 9. 23 r.

VII. w 1924 r. — 2 Koła:

50. Skarszewy — 6. 9. 24 r., (19. 1. 21 r.) 51. Hopowo — 1. 11. 24 r.,

VIII. w 1925 r. — 2 koła:

52. Suleczyno — 31. 10. 25 r., 53. Lipinki — 1. 12. 25 r.

IX. w 1926 r. — 1 Koło:

54. Żukowo — 1. 5. 26 r.

X. *w 1927 r. — 5 Kół:*

55. Osie — 6. I. 27 r., 56. Bukowiec — 1. 2. 27 r., 57. Jeżewo — 20. 2. 27 r. 58. Karlikowo — 7. 3. 27 r., 59. Grodziczno — 12. 3. 27 r.

XI. w 1928 r. — 5 Kół:

60. Liniewo — 1928 r., 61. Lipusz — 7. 1. 28 r., 62. Osiek — 1. 4. 28 r., 63. Jeżwice — 1. 10. 28 r., 64. Dusome — 20. 10. 28 r.

XII. w 1929 r. — 5 Kół.

65. Król. Nowawieś — 9. 1. 29 r., 66. Świekatowo — 11. 2. 29 r. 67. Śliwice — 17. 2. 29 r., 68. Cekcyn Pom. — 10. 3 29 r., 69. Piece — 26. 3. 29 r.

XIII. Koła, które nie podały daty założenia — 5 kół:

70. Brzeźno, 71. Matarnia, 72. Szymbark — Goręczyn 73. Krokowa, 74. Szemud

XIV. Rekonstrukcja Kół — 8 kół:

1. Jabłonowo — 10. 10 21 r. — nr. 20. 2. Przodkowo — 24. 6. 23. — nr. 29., 3. Swarzewo — 4. 11. 25 r. — nr. 49., 4. Lipinki — Łakorz — 1. 12. 25 r. — nr. 17.. 5. Chełmno — 6. 10. 26 r. — nr. 1., 6. Wiele — 15. 12. 28 r. — nr. 6. 7. Święcice — 15. 12. 28r. — nr. 16, 8. Śliwice — 17. 2. 29 r. — nr. 67

Zestawienie powstania kół:

Nr. b.	Rok	Ilość kół: założonych	rekonstrukcyj	razem	Kolejność lat podług ilości założonych i rekonstruowanych kół			
1	1918	1	—	1	1	1919 r.	33 kół	36,96 %
2	1919	33	—	33	2	1921 r.	8 „	9,76 %
3	1920	1	—	1	3	1928 r.	7 „	8,54 %
4	1921	7	1	8	4	1929 r.	6 „	7,32 %
5	1922	2	—	2	5	1923 r.	6 „	7,32 %
6	1923	5	1	6	6	1927 r.	5 „	6,60 %
7	1924	2	—	2	7	1925 r.	4 koła	4,88 %
8	1925	2	2	4	8	1926 r.	2 „	2,44 %
9	1926	1	1	2	9	1924 r.	2 „	2,44 %
10	1927	5	—	5	10	1922 r.	2 „	2,44 %
11	1928	5	2	7	11	1918 r.	1 koło	1,22 %
12	1929	5	1	6	12	1920 r.	1 „	1,22 %
13	bez roku	2	—	5	13	bez daty	5 kół	6,60 %
	razem	74	8	82 kół		razem	82 kół	100 %

Stan obecny ilości Kół.

Ponieważ z 8 rekonstrukcyj kół w 7 wypadkach rozchodziło się jedynie o powołanie Koła do nowego życia i o wybór nowego zarządu, co nie miało jako skutek(wać) powstanie nowego Koła, a jedynie w 1 wypadku (Łągorz—Lipinki) rekonstrukcja polegała na połączeniu obu kół wynosi obecny stan posiadania 73 kół na Pomorzu. (Patrz: „N. P." nr. 4. i 5./II. str. 18—37 i 65).

Z dziejów naszych Kół

W tym dziale podajemy historję naszych kół w kolejności starszeństwa — o tyle, o ile Zarządy Kół dostarczyły nam materjał zgodnie z naszym komunikatem IV. l. dz. 860/27 ustęp III. i z wskazaniami organizacyjnemi, opublikowanemi w „N. P". nr. 4 i 5 II. str. 49. Zużytkowaliśmy możliwie dosłownie i wyczerpująco stąd pochodzący materjał podstawowy.

W sprawozdaniach tych nie potrzebowaliśmy już uwzględniać 1928 r. i 29 r., gdyż sprawozdania z 1928 r. podaliśmy w poprzednim numerze „Naucz. Pom." (nr. 4 i 5 II za 1929 r.) umieszczonych zestawieniach organ. i kasowych, z posiedzeń Wydziału Wykonawczego i Zarządu Okręgowego oraz z „życia naszych kół", tak że cały obraz dają dopiero cytowane numery „Naucz. Pom." (razem z niniejszem sprawozdaniem).

Koło Chełmno

Odpis pierwszego protokołu. Założenie i pierwsze posiedzenie.

Lisewo, święto św. Szczepana 1918 r.

Na drugie święto gwiazdkowe zaprosił kolega p. M. Żelewski z Gorzychowa nauczycieli Polaków powiatu chełmińskiego do Lisewa na salę p. Rogowskiego, celem omówienia swych interesów. Poprzednio odbył się w tej samej sali wiec polski. Potem zgromadzili się około godziny 3-ciej po południu w pobocznej salce zaproszeni nauczyciele, którzy mimo lichej pogody i niejeden mimo wielkiej odległości się stawili, i to pp. Żelewski --- Gorzuchowo, Tkaczek I — Linówiec, Ta-

laśka — Mgoszcz, Weiss — Malankowo, Henke — Sarnowo, Bonin Rug. — Drzonowo, Lipiński — Chełmno, Filcek Alfons i Leon — Pniewite, Hasse — Lisewo, Grunwald — Kornatowo, Nowicki ojciec i syn — Wabcz. Jako gość zawitał w naszem kole przewieleb ks. prob. dr. Rogala — Chełmno, który na wiecu poprzednim występował jako mówca.

Zwołujący, p. M. Żelewski, zagaił zebranie katolickiem pozdrowieniem, przywitał czcigodnego gościa i pp. kolegów i w przemowie, natchnionej partjotycznym duchem i zapałem, wyraził mniejwięcej: „Żyjemy w czasie stowarzyszania się i wieców, i dla nas nauczycieli Polaków przyszła chwila, że się złączymy i nasze interesa omówimy. Dotychczas było nam wolno mówić tylko po niemiecku i tylko to, co systemu pruskiego nie obrażało; biada nam, gdyśmy zapomnieli, żeśmy tylko zapłaconym narzędziem pruskiego systemu byli. Traktowano nas skandalicznie, zakazywano nam w własnych rodzinach mówić językiem ojczystym. Lecz czasy się zmieniły! Oddychamy dziś wolnością! Dziś tajemnicy nie robimy, żeśmy Polakami, dziś nam wolno mówić, jak nam dziób urósł. Lecz ten czas, który nam przyniósł tak wielkie skarby narodowe, ten czas grozi nam pięścią potężną, grozi nam wydrzeć religję z szkół. My nauczyciele Polacy stoimy na polskim, ale na katolickim gruncie i potępiamy w tym celu wydane rozporządzenia. Zgromadziliśmy się na tem miejscu, ażebyśmy się w stowarzyszenie złączyli, którego celem i zadaniem jest:

a) czuwanie nad wychowaniem młodzieży szkolnej pod względem religijnym i narodowym,

b) udoskonalenie sposobu i środków nauczania,

c) popieranie wszelkich interesów stanu nauczycielskiego.

Do wytkniętego celu Stowarzyszenie dąży przez następujące środki:

a) przez pouczanie się wzajemne za pomocą odczytów, referatów i dyskusyj z dziedziny praktyki, metodyki i wychowania, również przez tematy ogólno-oświatowe,

b) przez tworzenie podręczników i innych środków pomocniczych do nauczania,

c) przez zabiegi i starania około podnoszenia stanu nauczycielskiego pod wzgl. zawodowym, społecznym i ekonomicznym".

Ks. prob. dr. Rogala podziękował wzruszonemi słowami za zaproszenie i powitanie, oświadczył z głębi serca, że nadeszła tak długo oczekiwana chwila, gdyż słyszeć może polskich nauczycieli w swym ojczystym języku konferujących nauczycieli, którym powierzone są największe skarby narodu, również i dla niego jest jedną z najszczęśliwszych i najwspanialszych chwil życia. Jako delegat Wiecu Dzielnicowego w Poznaniu dn. 5. 12. 18. r. dał mówca pogląd na prace i rezolucje komisji szkolnej, wytłumaczył jej najważniejsze uchwały i podkreślił że w Rzeczypospolitej Polskiej szkoła i stan nauczycielski chlubą całego narodu będzie. Hucznemi oklaskami dziękowano przewielebnemu gościowi za jego słowa.

Prezesem zebrania wybrano jednogłośnie p. Tkaczyka I, który dzielnie posiedzeniu kierował. Najpierw zebrani cel Stowarzyszenia i środki do osiągnięcia jego omówili i przyjęli, poczem został wybrany tymczasowy zarząd:

pierwszym przewodniczącym: p. Żelewski — Gorzuchowo,
jego zastępcą: p. Weiss — Malankowo,
sekretarzem: p. Nowicki Albin — Wabcz.

Wybrani przyjęli z podziękowaniem swe urzędy. — Przy omówieniu podręczników mógł ks. prob. dr. Rogala, który jest przewodniczącym komisji szkolnej „Powiatowej Rady Ludowej" w Chełmnie dać cenne wskazówki.

Komisja szkolna wzięła tę ważną sprawę w ręce i niedługo będzie można nabyć najważniejsze książki szkolne w księgarni p. Rosińskiej — Chełmno.

Zebrani przyszli w swej dyskusji do przekonania, że nauczyciel Polak, który teraz nareszcie w swym i ludu ojczystym języku lekcyj udzielać ma, ale odpowiedniego wykształcenia w seminarjum nie odebrał i któremu wzbroniono w polskiem się dalej kształcić musi z następujących trzech źródeł korzystać, aby zaniechanych umiejętności sobie przysporzyć:

1. w posiedzeniach i zebraniach naszych chcemy, ile tylko możliwe, po polsku mówić; bez trudności i błędów w pierwszym czasie się nie obędzie, jest to ale najlepszy sposób, że każdy się w polskiem wysłowi, jak mu najdogodniej,

2. nauczyciel ludowy powinien z ludem polskim tylko ojczystym językiem mówić i przez to przyczynić się do wykorzenienia obcych naleciałości, prowincjonalizmów i wykoszlawionych wyrazów,

3. teraz w czasie wolności nauczyciel Polak nareszcie i polską gazetę abonować i czytać może. (Polecano „Dziennik Poznański", „Kurjer Poznański" i „Pielgrzym".

Z podręczników dla nauczycieli wymieniono gramatykę Przysieckiego, Poplińskiego, Zimowskiego, Drzewickiego i listy Krasnowolskiego. W jednem z przyszłych posiedzeń mają być te i inne podręczniki omówione i recenzowane

Kolega Weiss wskazał na dotychczasowe trudne położenie nauczyciela katolickiego. — Na „Wiec Dzielnicowy Nauczycieli Polaków" w Poznaniu wydelegowano pp. Żelewskiego, Talaśkę i Nowickiego Albina.

Około godziny 6-tej zakończono pierwsze posiedzenie „Stowarzyszenia Nauczycieli Polaków—Katolików".

(—) Marjan Żelewski, I przewodn. *(—) Albin Nowickie,* sekr.

Prezesowie i członkowie zarządu Koła Chełmińskiego
w czasie od założenia Koła aż do 1928 r.

Prezesami Koła byli: Żelewski, Jan Tkaczyk, Cieszyński, Sentkowski, Streński. Zastęp. prezesa byli: Weiss, Szuchmielski, Ciżewski, Streński Cieszyński. Skarbnikami byli: Bonin, Sentkowski, Warsiński, Pactzold Bocian, Hereld. Sekretarzami byli: Alb. Nowicki, Bonin, Cieszyński Amb. Streński, Markowska, Przekwas, Krefft, Urbańska, Suchoświatówna. Zastęp sekretarza byli: Egon Tkaczyk, Lipiński, Giżewski, Kamiński, Krefft Ławnikami byli: Szuchmielski, Henke, Streński, Pactzold, Zarzycka, Kasprowiczówna, Wiecki. Cieślak, Floryańska, Flizikowska st. Lipski, Bieńkowski ks. prof. Bączkowski. W roku 1918 liczyło Koło członków 19, w r. 1919 czł. 31, w r. 1020 47 czł., w r. 1921 48 czł., w r. 1922 54 czł., w r. 1923 68 czł., w r. 1924 74 czł., w r. 1925 57 czł., w r. 1926 51 czł., w r. 1927 52 czł.

Uwaga: Dnia 1. 2. 25 r. wybór uzupełniający według statutu Stow Chrz. N. N. Sz. Pow.

Odczyty podczas posiedzeń.

1919 roku.

Polska od pierwszych początków i konstytucja 3 maja.
Samouctwo i kursy uzupełniające.
Jakie przymioty powinny zdobić nauczyciela — wychowawcę szkoły pow.?
Krasicki i wpływ jego na literaturę; kraj i szkołę.
Mickiewicz i jego dzieła.
Socjalizm naszych czasów a szkoła powszechna.

1920 roku.

Wolny nauczyciel w wolnej Polsce.
Szkoła polska w konstytucji.

1921 roku.

Stopień rozwoju duchowego dziecka sześcioletniego.
Nauczyciel ludu.

1923 roku.

Nauka przyrodnicza jako faktor wychowawczy.
Wychowanie obywatelskie.
Szkolnictwo i pedagogowie Polski Niepodległej.

1924 roku.
Najnowsze prądy szkoły powszechnej.

1925 roku.
Szkoła pracy.

1926 roku.
Na czem polega i czego od nas wymaga godność obywatelska?
Stefan Żeromski wobec piękna muzycznego.

Wycieczki.

Do Fordona w roku 1923.
Do Sartowic w roku 1924.
Do Ostromecka w czerwcu 1926 roku.
Do Chełmży w październiku 1925 roku.

Zabawy.

W każdym roku jedna zabawa nauczycielska.

Nekrologi zmarłych członków Koła Chełmna.

Śp. Nikodem Flicek, urodził się 27. 11. 1861 w Polskiem Brzoziu, pow. brodnicki. Kształcił się w seminarjum w Kościerzynie. Zajmował stanowisko jako nauczyciel w Grodnie pow. toruński, następnie przez długie lata aż do śmierci pracował w Pniewitem, pow. chełmiński. W rodzinie jego panował duch czysto-polski. Niezmordowanie pracował dla dobra szkoły, wielkie zasługi położył także około podniesienia pszczelnictwa i ogrodnictwa na Pomorzu, organizując w tym celu kursy. Umarł 6. 3. 1919 r.

Śp. Augustyn Bonin, urodził się 4. 6. 1861 roku w Brusach, pow. chojnicki. Po złożeniu egzaminu nauczycielskiego w Tucholi objął posadę w p. chełmińskim i to przód w Pniewitem a potem w Drzonowie. Był bardzo gorliwym członkiem Stowarzyszenia, przez dwa lata pełnił urząd skarbnika i sekretarza. Był gorącym Polakiem, a zawsze wesoły i pogodny. Umarł 15. 7 1921 r.

Śp. Walerjan Sentkowski, urodził się 26. 10. 1867 r. w Skarlinie, pow. lubawski. Jako nauczyciel urzędował w Zagórzu, w Wierzchucinie, dłuższy czas w Mąkowarsku, pow. bydgoski, gdzie mimo rządów pruskich udzielał nauki języka polskiego, nakoniec pracował w Chełmnie. Przewodniczył kółkom nauczycielskim i pracował z zamiłowaniem na niwie społecznej. Umarł 4. 9. 1923 r.

Śp. Leon Szuchmielski urodził się Wielkich Radowiskach dnia 8 lipca 1857 roku z ojca także nauczyciela Karola Szuchmielskiego i Katarzyny matki z domu Krajewskiej. Po ukończonych studjach w Seminarjum nauczycielskim w Grudziądzu powołano go do gimnazjum w Świeciu, gdzie pracował aż do Wielkanocy 1895 roku. Z tamtąd przesiedlony do gimnazjum w Chełmnie, gdzie pracował bez przerwy aż do jesieni 1923 roku. Umarł dnia 29 lutego 1924 roku. Zmarły był szlachetnym typem nauczyciela polskiego, który w trudnych i ciężkich warunkach niewoli pruskiej umiał zachować swą polskość, ją przekazać uczącej się młodzieży i rodzinie, cenić walory kultury polskiej a nie przeceniać niemieckiej obcej charakterowi polskiemu. Pracował w cichości dla ojczyzny i jego największą radością było, że Bóg dał mu doczekać wolności ojczyzny i we wolnym kraju zaśpiewać z młodzieżą polską pieśń o wolności ojczyzny. Był bardzo gorliwym członkiem Stowarzyszenia i przez dłuższy czas zastępcą prezesa. Od dnia 1 stycznia do 15 marca 1920 roku kierował dzielnie kursem nauczycielskim dla sił pomocniczych w Chełmnie. Ciało jego spoczywa na cmentarzu chełmińskim.

Toruń.

Gdy wróg całego świata, pruski militaryzm, zbudowany na zasadzie „siła pod prawem" został pokonany i w pamiętnym dniu 9. 11. 1918 roku w gruzy się rozsypał, pojął naród polski, iż nadeszła chwila wyzwolenia z wiekowej niewoli

prusko-krzyżackiej. Wszędzie utworzyły się rady ludowe, aby radzić o losach narodu. To też zaraz i nauczyciel Polak, pchnięty na piekielną drogę zwalczania i tępienia własnej narodowości, upomniał się o swe prawa przyrodzone. Zwołano Zjazd nauczycieli Polaków zaboru pruskiego do Poznania na dzień 28. 12. 1918 roku, na które podążyło też kilku nauczycieli z Torunia (pp. Szumanówna, Kryn, Odyja, Zaleski, Radziszewski i p. Senffleten.) Wróciwszy z owego zjazdu, który miał przebieg tem wspanialszy, że odbył się w chwili bohaterskiego wyzwalania stolicy Wielkopolski z pod jarzma pruskiego, zwołali pp. Kryn i Zaleski zjazd nauczycieli Polaków z Torunia i okolicy dnia 6 stycznia 1919 roku do Muzeum, gdzie po zagajeniu posiedzenia prezes p. Krynia, i p. Zaleski zdał sprawozdanie z obrad w Poznaniu, a p. Szumanówna wygłosiła wykład „o Komisji Edukacyjnej w Polsce". Zebrani, których sala Muzeum pomieścić nie mogła, uchwaliła jednogłośnie, aby założono Stowarzyszenie Nauczycieli Polaków na Toruń i okolice. Zgłosiło się 20 członków. Na pierwszem zebraniu 12. 1. 19 r. wybrano zarząd: (W. Kowalski — prezes, Kryzan — st. Zaleski — sekretarz, Szumanówna — st., Kryn — skarbnik, Gajdus i Radziszewski — ławnicy). Na tem samem zebraniu zorganizowano 12 tygodniowy kurs uzupełniający dla nauczycieli; który prowadził znany dzielny nauczyciel języka polskiego p. Kryn; wykładając pisownię; gramatykę i stylistykę polską. Dla nagłej sprawy zwołano zebranie już na 18. 1. 19. na którem uchwalono jednogłośnie rezolucję; iż członkowie Stow. w wyborach do niemieckiego zgromadzenia narodowego i do sejmu pruskiego udziału brać nie będą. Na 3 zebraniu uformowano i przyjęto ustawy: wzorując się na ustawach tow. nauczycieli w Poznaniu. Na zebraniu dnia 29. 6. 29. był też jako gość obecny ks. proboszcz Wysiński; który zaznaczył; iż szkoła powinna pozostać w ścisłym związku z kościołem, który jako starsza siostra ma czuwać nad tem; aby szkoła nie wyszła na zdrożne teorje; czego też żąda stanowczo nasze społeczeństwo polskie — katolickie.

Zebranie w dniu 4. 10. 1919 roku zaszczycili swą obecnością goście z Poznania; delegaci p. ministra dla zaboru pruskiego pp. radca Dr. Łęgowski; insp. szkolny Grabowski i rektor Szulc, wysłani dla osiągnięcia informacyj w dziedzinie szkolnictwa Województwa Pomorskiego. Przy dyskusji nad wykładem p. Kozikowskiego „O szkołę polskę" zabrał głos p. radca Dr. Łęgowski i zaznaczając iż główną rzeczą jest spolszczenie szkoły. Co dobre powinniśmy z pruskiej szkoły przyjąć, co złe — usunąć.

Miarodajna powinna być dla nas mowa ministra Wojciechowskiego „nie dyletantów, lecz praktycznych nauczycieli potrzebuje obecna szkoła". P. insp. Grabowski podnosi, że wnet we wszystkich krajach zachodnich zaprowadzi się szkołę pracy, która też w Polsce będzie stopniowo uwzględniona, ale narazie główną rzeczą pozostanie u nas spolszczynie szkoły.

Każde zebranie urozmaicone referatem, i tak wygłoszono następujące referaty 1. Nauczyciel i społeczeństwo p. Kryzan, 2. Wyrabiajmy charakter p. Zaleski, 3. O szkołę polską p. Kozikowski, 4. O miłość ojczyzny, p. Witkowski, 5. O wykształceniu obywatelskiem, p. Pansram, 6. Pamiętnik wiejskiego nauczyciela, pan Gajdus.

Podczas letnich wakacyj urządziło towarzystwo drugi kurs dokształcający w polskiem dla nauczycieli. Dzięki kursom i własnej pilności członkowie tak się udoskonalili w języku polskim, że większa część z nich pracuje na kursach dla urzędników, robotników i młodzieży pozaszkolnej z dobrem powodzeniem. Inni udzielają lekcji w ówczesnem pierwszem seminarjum które dzięki staranności komisji szkolnej i dzielności kierownika p. Kozikowskiego, szybko się rozwija licząc 200 uczni w 7 klasach.

W roku 1920 powiększa się ilość członków z 35 na 40. Zarząd pozostaje ten sam. Zebrań ogółem odbyło się 11. W ciągu roku grono Stow. na pewien czas nieco zeszczuplało, ponieważ kilku kolegów wstąpiło do armji bronić Ojczyzny przed nawałem bolszewickim. P. Zaleski na zebraniu w dniu 15 lipca 1920 roku wykazuje groźne niebezpieczeństwo dla Ojczyzny. Powzięto rezolucję następującej treści: „Ostatnia to rozstrzygająca walka o nasz byt, o naszą niepodległość!

Nauczycielstwo polskie. które najbardziej odczuwa niewolę carską — krzyżacką w pierwszych szeregach powinno stać w obronie Ojczyzny. Ochotników czujących siłę w żyłach do broni nie zabraknie! Pozostali natomiast przejmą pracę wytrwania i nauczania w większym zakresie, udzielając więcej lekcyj. Każdy powinien się dostosować do nastroju bohaterskiego narodu, nie chcąc się narazić na hańbę tchórza lub zdrajcy". Rezolucję tę przyjęto jednogłośnie i umieszczono w Gaz. Toruńskiej i w Głosie Robotnika.

Referatów wygłoszono 8.

Walne zebranie dnia 20. 1. 21 roku wybrało nowy zarząd, w skład którego wchodzą: p. Knechtel, prezes; p. Szulc, sekretarz, p. Vetter, skarbnik. W roku 1921 odbyło się 10 posiedzeń; prócz tego zarząd sam obradował wedle potrzeby. Liczba członków wzrasta do 64. Wygłoszono kilka referatów i tak p. prof. Knechtel „O romantyzmie polskim"; p. Buchholz daje wskazówki metodyczne z botaniki; p. poseł Nowicki zdał sprawozdanie z sejmowej komisji oświat. P. Radca Tadeuszewski miał dwa wykłady z dziedziny botaniki; P. dr. Łęgowski z dziedziny języka polskiego. W grudniu doszło do zjednoczenia się nauczycielstwa wszystkich dzielnic i utworzono Stow. Chrz. Nard. Naucz. Szkół Pow z siedzibą w Warszawie. Liczni członkowie naszego koła biorą udział na zjeździe w Tczewie.

W roku 1922 nadal prezesem jest p. prof. Knechtel. Liczba członków wynosi 72. Zebrań odbyło się 8. Zarząd obradował 4 razy celem ustalenia lokalnych statutów. Referatów odbyło się 7. W Toruniu odbyły się 2 zjazdy nauczycielskie. Pierwszy celem brania udziału w rekolekcjach; a drugi jako ogólny kongres nauczycielstwa w dniach 6 i 7 czerwca.

W dniu 8. marca przyjęło nasze stow. nazwę: „Stow. Chrz. Nard. Naucz. Szkół Powszechnych w Polsce Koło Toruń", i to z tego powdu, żeby nas nie uważano jako odrębne koło. W lutym odbył się doroczny bal nauczycielski. Prezesurę Koła obejmuje przy końcu roku p. Tadych, piastując ten urząd również w roku 1923.

Rok 1923. Zebrań odbyło się 12. Ilość członków wynosi 69. Praca w tym roku zarówno ideowa, jak i w kierunku zawodowym i materjalnym przyniosła Kołu dużo korzyści, bądź to przez szereg referatów, lekcyj praktycznych; przez Zjazdy delegatów i t. d.

Referatów wygłoszono 9.

Rok 1924—25. Prezesem Koła w roku 1924 jest p. Rezmer. Liczba członków podnosi się na 72. Na zebraniu walnym w roku 1925 wybrano prezesem Koła p. Wojciechowskiego, który piastuje ten urząd z małemi przerwami przez trzy lata.

1926. Zebrań odbyło się 14. Liczba członków 80. Referatów wygłoszono 8. Dzięki staraniom Stow. utworzono w Toruniu W. K. N. georgr.-przyrodniczy, (2 letni prywatny), jak również utworzono chór nauczycielski pod dyrekcją p. Ośmiałkowskiego. Na zebraniu walnem 4. 12. 26. wybrano prezesem p. Leśniewskiego, który ustępuje już w kwietniu t. r., a zebranie powtórne wybiera jednogłośnie p. Wojciechowskiego.

Rok 1928. W ostatnim roku liczba członków wynosi 74. Z powodu przeniesienia i studjów obyło 11 czł., tak, że w kwietniu tego roku liczyło Koło 63. Zebrań odbyło się 13. Wygłoszono referatów 5. W styczniu urządzono zabawę karnawałową. Oprócz tego odbyło skromny wieczorek 10-lecia niepodległości Polski, urozmaicony wykładem p. Knechtla. Prezesurę w roku 1928 objął p. Jagielski, pracując gorliwie dla dobra towarzystwa. Obecnym prezesem Koła jest p. Buchholz.

Członkowie tow. biorą żywy udział w pracy społecznej, pracując w różnych innych stowarzyszeniach, np. należą in corpore do Ligi Katolickiej, a sekr. tejże jest p. Jagielski. W związku tow. zasiada jako członek zarządu p. Jagielski. Między T. N .S. W. istnieje ścisły kontakt, czego dowodem są liczne zaproszenia ze strony T. N. S. W., jak również obecność członków T. N. S. W. na naszych zebraniach. Koło same rozpada się na sekcje: krajoznawczą, oświatową, zabawową

Pelplin.

Odpis pierwszego protokołu z posiedzenia „Towarzystwa Nauczycieli Polaków na Pelplin i okolicę“.

Z powodu zmian na tle ogólnym, politycznem w kraju niemieckim nastąpić musiała koniecznie jąk też i nastąpiła zmiana na polu polityki szkolnej. Nowy Rząd pruski konieczność tej zmiany dosyć szybko poznał i przez rozporządzenie z góry zezwolił tak dawno żądanej nauki religji dla dzieci polskich w języku ojczystym. Kilka dni później nastąpiło zezwolenie czytania i pisania polskiego na wszystkich stopniach szkoły. Dla nauczycieli w dzielnicach polskich otworzyło się więc nowe pole pracy, na którą z bardzo małemi wyjątkami żaden z nich przysposobiony nie jest. Wysunął się więc dla nas nowy obowiązek przysposobienia się na tę pracę, przez samokształcenie. Ku ułatwieniu temu nawiązują się towarzystwa, które przez wzajemne pouczanie się tę sprawę ułatwić mają.

Takie „Towarzystwa" nauczycieli po polsku mówiących otworzyły się także na Pelplin i okolicę w dniu 25 stycznia 1919 roku.

Po zaproszeniu równomyślących zebrało się 23 nauczycieli wyższych i elementarnych 25 stycznia 1919 roku o 5-tej po południu na sali p. Sikorskiego. Zagaił to posiedzenie ks. prof. Zaremba z Pelplina, przyczem zwrócił uwagę na wszystko, co w ostatnich czasach w polityce szkolnej się zmieniło i co za konieczności dla nauczycieli się przezto wywiązały. Potem oddał ks. prof. Zaremba głos ks. prof. Strogulskiemu, który także w dłuższych słowach wykazał, co jest koniecznem i mówił o następujących punktach:

1. przewrót polityczny, głównie na tle szkolnem,
2. konieczność kształcenia się nauczycieli przez koła i kursa,
3. dotychczasowy brak polskiej mowy przy wykształceniu nauczycieli na preparandach i seminarjach,
4. pielęgnowanie ducha katolickiego i polskiego,
5. sprawy materjalne,
6. życie towarzyskie, zabawy i śpiewy,
7. zakończył życzeniem, aby nasza sprawa i praca z Bogiem się rozpoczęła.

Przewodniczący ks. Zaremba proponował założenie towarzystwa, na którą propozycję obecni się zgodzili. Po dyskusji dano towarzystwu nazwę: „Towarzystwo Nauczycieli Polaków na Pelplin i okolicę".

Wybrano na przewodniczącego towarzystwa Bernarda Chmieleckiego z Kionówka, na zastępcę ks. prof. Strogulskiego z Pelplina, na sekretarza Antoniego Cichockiego, z Nowegodworu, na zastępcę Franciszka Fabiana z Rożentalu, na skarbnika Delewskiego z Rożentalu, na bibljotekarza ks. Dr. Nowickiego z Pelplina, na dyrygenta kółka śpiewackiego ks. Dr. Lewandowskiego z Pelplina, które to osoby tworzą zarząd.

Pierwsze zebranie „Towarzystwa" wyznaczono na 8-go lutego gdzie ustawy „Towarzystwa" przez członków zatwierdzone być mają.

Ponieważ szkoda było, przy tych zapałach serc ku wszystkiemu co polskie zakończyć posiedzenie, prosił nowoobrany przewodniczący ks. Dr. Lewandowski, aby jeszcze coś powiedział o piękności języka polskiego. Niby, jak powiedział nieprzygotowany, zdołał rozdymać żar serc polskich przez wytknięcie całkiej piękności naszego języka do płomieni. Tylko muzyk, jak ks. Dr. Lewandowski, był w stanie wdzięki i bogactwo naszego języka nam jeszcze głuchym i niemym tak określić i przekonać, jaki skarb od matek naszych posiadamy.

Na zakończenie posiedzenia odśpiewano „Serdeczna Matko".

(—) Cichocki, sekretarz.

Zestawienie ważniejszych wydarzeń w kole Pelplin.

Do najstarszych polskich towarzystw nauczycielskich na Pomorzu, tworzących się po wojnie światowej, należy bezwarunkowo „Towarzystwo Nauczycieli Polaków na Pelplin i okolicę". Zostało ono założone już 25 stycznia 1919 roku, więc jeszcze za czasów okupacji niemieckiej. Wskutek tego Towarzystwo prze-

chodziło ciężkie koleje i cierpiało często pod administracją niemiecką. Po dziś dzień przechowują niektórzy starsi członkowie zawezwania na policję i uważają je jako drogie pamiątki minionych czasów. Jako dowód niechaj posłuży wyjątek z protokołu z dnia 3 maja 1919 roku.

Ówczesny prezes kolega Chmielecki „Wspomniał przytem o trudnościach, które władza policyjna zamierzała Towarzystwu robić i które przez oparcie się energiczne upadły.

Rozumie się, powiedział dalej przewodniczący, że zamachy takie na Towarzystwo zdolne są odstraszyć tego i owego. Nie szkoda jednakowóż, że takie coś zajdzie, dlatego Towarzystwo egzystować będzie, chociaż szczupleje tylko na kilku członków. Zauważył także, że należy się nauczycielowi być stałym tak że każdego czasu jest w stanie odpowiadać za to, co raz zrobił. A że tysiące ócz zwrócone są na nasze młode „Towarzystwo", tem więcej godzi się uczęszczać i bez obawy się przyznać". Podajemy ustęp dosłownie, aby wykazać jeszcze braki wysłowienia się ale zarazem i ducha, który panował w młodem towarzystwie.

Nie wzorując się na innych podobnych towarzystwach uchwala sobie nowy zespół nauczycieli Polaków własny statut.

Pelplin, dnia 25 stycznia 1919 roku.

Zarząd:

(—) Chmielecki, (—) Ks. M. Strogulski, (—) Ks. Dr. Nowicki, (—) Fabian, (—) Ks. W. Lewandowski, (—) Delewski, (—) Cichocki).

Jak z podpisu zarządu wynika, należy poważna część członków towarzystwa do stanu duchownego. Nie widać tu żadnej różnicy pomiędzy nauczycielstwem szkół średnich i powszechnych Panują tu wspólne przekonania i te same dążności. Oby tak było pozostało!

Ciekawem jest, że prawie cały pierwszy Zarząd zajmuje dzisiaj wyższe stanowiska. Tak jest p. Chmielecki dzisiaj inspektorem szkolnym w Kościerzynie, Ks. Strogulski naczelnikiem wydziału w Kuratorjum Okręgu Szkolnego w Toruniu, Ks. Dr. Nowicki profesorem Uniwersytetu w Wilnie, ks. Lewandowski dziekanem dekanatu tczewskiego w Pelplinie, p. Delewski nauczycielem przy seminarjum nauczycielskiem w Grudziądzu, a p. Cichocki nauczycielem przy seminarjum w Kościerzynie, tylko p. Fabian pozostał na swej posadzie w Rożentalu około Pelplina.

Na posiedzeniu Towarzystwa w dniu 8. 2. 1919 roku obrano ks. oficjała Dzięgielewskiego patronem, lecz ks. Oficjał uwarunkował swój wybór i przyjęcie w ten sposób, „że uważa obranie swej osoby na patrona jeszcze faktem nie uzupełnionym, pomimo, że chętnie patronat przyjmuje. Życzy, aby delegacja „Towarzystwa" udała się tak w tym celu jako też z uwiadomieniem założenia naszego „Towarzystwa" do najprzewielebniejszego ks. Biskupa".

W tym samym protokole czytamy:

„Ks. prof. Zaremba apeluje do ofiarności członków i proponuje składkę, ponieważ kasa nasza pusta. Osobiście obowiązuje się z własnej nabitej sakiewki tyle dać, ile obecni razem złożą. Przyjęto propozycję i złożono... marek, które przyjął skarbnik".

W protokole z 3 maja 1919 r. zaś czytamy:

„Następnie wygłosił odczyt ks. prob. Zakryś z Klonówki o „3 Maja". Z głębokiej swej wiadomości historycznej czerpiąc, wygłosił nam w nader wybranych i dobitnych słowach tak dużo rzeczy z owych czasów, że dziękowano mu ogólnemi oklaskami".

Z tego samego protokołu dowiadujemy się, że Towarzystwo uchwaliło oddać się pod opiekę Podkomisarjatu w Gdańsku „Naczelnej Rady Ludowej", jak to już uczyniły inne istniejące towarzystwa.

Z wyżej zacytowanych ustępów protokołu widzimy dokładnie, w jakim kierunku praca się posuwała, chociaż statuty o tej narodowej pracy milczą, nie dziw

dlatego, że towarzystwo było Niemcom solą w oku, mianowicie wtenczas, gdy kończono posiedzenie odśpiewaniem „Roty" Konopnickiej.

Towarzystwo pozostaje także wierne swojemu pierwszemu celowi, pielęgnowaniu ideałów katolickich, w protokóle z dnia 16 sierpnia 1919 roku jest zapisane:

„Nastąpił odczyt p. Binka (dzisiaj inspektor szkolny powiatowy w Tczewiej „Jakie stanowisko należy zająć wobec luterskich niemieckich dzieci w mniejszej ilości uczęszczających do szkół polskich?" Odczyt był tak ciekawy, że obecni „..... serdecznie dziękowali". Temat na posiedzenie przyszłe „O wychowaniu religijnem w szkole" opracuje kol. Cichocki. Kol. Chmielecki proponuje, aby w przyszłych wakacjach urządzono rekolekcje dla nauczycieli Polaków „..... wybrano komisję i to: ks. dziekana Bartkowskiego, ks. prof. Lewandowskiego kładzie nacisk na to, by nauczycielstwo.... „kursów w Pelplinie jak najliczniej korzystali, biorąc w nich regularnie udział".

W roku 1919 odbyło się 11 posiedzeń a wygłoszono tyleż wykładów i sprawozdań, niestety nie zawiera księga protokólarne sprawozdania z pierwszego roku czynności towarzystwa. Lecz stwierdzić należy, że praca w pierwszym roku była nader wytężona i owoc dająca.

Rok 1920.

Słabnie natomiast praca w roku 1920, z pewnością dlatego, że Towarzystwo straciło prawie swój pierwszy zarząd, który z awansem został na inne stanowiska powołany.

Przewodnictwo przejmuje śp. Konstantyn Kuchta — jego nekrolog znajduje się na innem miejscu. — Poniżej podajemy sprawozdanie roczne z roku 1920. „Towarzystwo liczyło z początkiem roku 28 członków. Wskutek przesiedleń wystąpiło w ciągu roku 16 członków, przystąpiło 4 nowych członków. Mieliśmy więc przy końcu roku sprawozdawczego 16 czynnych członków. Odbyły się 4 posiedzenia, wygłoszono 2 odczyty.

Udział w zebraniach wynosił 61 proc. Dochód wynosił 438,95 mk., rozchód 27,— mk. pozostaje 411,05 mk.".

Rok 1921.

Posiedzenie z dnia 17 września 1921 zagaja wskutek choroby prezesa kol. Kuchty jego zastępca. Posiedzenie jest o tyle ciekawe, iż poraz pierwzy przystępują do Towarzystwa koleżanki i nauczycielki siły pomocnicze. Na początku nie chciało Towarzystwo oczywiście przyjmować sił pomocniczych, jako z niektórych ustępów protokolarnych wynika.

Dnia 30 września 1921 r. umiera dotychczasowy prezes śp. Kuchta, a prezesurę przejmuje kolega Michał Wysocki z Pomyj koło Pelplina. Kol. Wysocki piastuje najdłużej tę godność, bo aż do 21 grudnia 1927 r. Tego dnia składa tę godność, wskutek niedomagania na zdrowiu. Niechaj będzie mu i na tem miejscu wyrażone najserdeczniejsze podziękowanie za poniesiony trud i mozoły około Towarzystwa. Zarazem składamy życzenie i prośbę, aby nam kolega Wysocki jak najdłużej jeszcze służył radą i przykładem w ofiarności niesionej całą serdecznością jego miłej osobistości.

Ze sprawozdania za rok 1921 cytujemy:

Odbyło się 8 posiedzeń, uczęszczało przeciętnie 20 członków, wygłoszono 5 sprawozdań z zjazdów, lekcyj wzorowych przeprowadzono 3, referatów wygłoszono 5.

Rok 1922.

Dnia 9 marca 1922 r. uchwala Towarzystwo stawić wniosek do Zarządu Okręgowego o mianowanie p. rektora Makowskiego członkiem honorowym towarzystwa z okazji jego 50 letniego jubileuszu pracy nauczycielskiej. W nadzwyczajnem posiedzeniu uczczono zasługi Jubilata i mianowano go prezesem honorowym towarzystwa, także wręczono Jubilatowi odpowiedni dyplom.

W roku sprawozdawczym uchwala Towarzystwo, urządzić zabawę, celem zasilenia kasy. W skład komitetu zabawowego wchodzą 4 osoby z ks. prokuratorem Wojtaszewskim na czele.

Sprawozdanie na rok 1922 zawiera następujące dane: Odbyło się walnych zebrań 2, zwyczajnych 8, uczęszczało przeciętnie 28 uczestników, wygłoszono jedno sprawozdanie z zjazdu okręgowego, lekcyj wzorowych przeprowadzono 5, referatów wygłoszono 9.

Rok 1923.

Chociaż przy założeniu tow. wybrano dyrygenta śpiewu, zdaje się, że nie ćwiczono specjalnie, lecz zadowolono się odśpiewaniem kilku pieśni na zakończenie posiedzenia. Dopiero na posiedzeniu od dnia 10 listopada 1923 r. uchwalają obecni członkowie utworzenie koła śpiewackiego, wybrano także dyrygenta w osobie kol. Gzelli. Pierwsza lekcja miała się odbyć po następnem zebraniu miesięcznem. Niestety nie czytamy nic więcej w dziejach kółka. Ze sprawozdania na rok 1923 podajemy: Odbyło się 10 posiedzeń, wygłoszono 6 sprawozdań i 4 referaty, lekcyj przeprowadzono 3.

Rok 1924.

Rok 1924 upływa pod hasłem nawoływania kolegów do liczniejszego uczęszczania na zebrania. W towarzystwie panuje jakieś niewypowiedziane zobojętnienie. Tak naprzykład nie mogło się odbyć zebranie w dniu 1-go marca 1924 r. wskutek nikłej liczby obecnych. Aby zło naprawić proponuje się szereg środków zaradczych, lecz do uchwał w tem kierunku nie dochodzi.

Z działalności trzeba wspomnieć partjotyczny czyn Towarzystwa zakupienia akcji Banku Polskiego, dalej urządza Towarzystwo już regularnie rekolekcje nauczycielskie. Na posiedzeniu dnia 7-go listopada składano serdeczne życzenia kol. Lewickiemu z Subków z okazji jego 25 letniego jubileuszu nauczycielskiego. W tym samym roku umiera kol. em. Świtała, który początkowo był członkiem stowarzyszenia, lecz później z niego wystąpił.

Wyciąg z sprawozdania za rok 1924:

Członków liczy towarzystwo 33, posiedzeń odbyło się 9, przeciętna frekwencja 23, referatów wygłoszono 6, lekcyj wzorowych przeprowadzono 2.

Rok 1925.

Cechą roku 1925 jest reorganizacja stowarzyszeń nauczycielskich i szkolnictwa, dlatego panują tematy tej treści prawie cały rok. Tak czytamy: Dyskusja nad pracą dyrektora W. Górskiego, Organizacja szkolnictwa; dyskusja nad projektm „Samopomocy, dotyczącej ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków; zmiana statutu Chrześć. Narod. Naucz. Szk. Powszech.; ściąganie 1% od poborów na „Samopomoc koleżeńską" i t. p.

W dniu 25-letniego jubileuszu kapłaństwa ks. prob. Lewandowskiego składano czcigodnemu miłośnikowi nauczycieli serdeczne życzenia na przyszłość i na tem miejscu życzymy: Ad multos annos!

W lipcu 1925 roku zostało zlikwidowane dotychczas istniejące koło powiatowe, co przyjęto z zadowoleniem do wiadomości.

Sprawozdanie roczne: Członków czynnych 38, posiedzeń odbyło się 9, które urozmaicone były bądź jakimś referatem, lekcją próbną lub sprawozdaniem z zjazdów okręgowych.

Rok 1926.

Rok można określić jako rok bez sekretarza, ponieważ prowadzi protokoły tylko zastępca sekretarza; z jakich przyczyn nie wybrano sekretarza, nie wynika z protokołów. Wskutek tego brak także sprawozdania rocznego. Nie są też wykazane wszystkie zebrania towarzystwa, dlatego tylko bardzo szczupłe wieści podać można. Najpoważniejszym wydarzeniem roku jest śmierć śp. ks. Biskupa Rosentretera; którego w należyty sposób uczczono.

Rok 1927.

Znamię roku jest: wycofanie się nauczycieli tutejszej szkoły wydziałowej z stowarzyszenia i zobojętnienie sekretarstwa w kole.

Na samym początku sprawozd. niniejszego powiedzieliśmy: „Oby tak na zawsze pozostało!" t. zn. koleżeństwo bez względu na szkołę, przy której się urzęduje.

Zdaje się, że jest to duchem czasu, dzielić się na rozmaite grupy i grupeczki zapominając, że tylko w jedności siła.

Streszczenie sprawozdania za rok 1927:

Członków czynnych liczy koło 26. Zebrań miesięcznych 7. Walnych zebrań 1. Nadzwyczajnych walnych zebrań 1. Odczytów było 6.

Stan kasy:	dochód	409.79 zł
	rozchód	225.05 zł
Po zamknięciu roku		184.74 zł

Dnia 18. 12. 27 roku uzupełniono zarząd przez wybory, tak że zarząd się składa: Piontek Józef prezes, Krajnik Lambert zastępca prezesa i referent oświatowy, Lisewska Józefa sekretarka, (która już swój urząd złożyła i wystąpiła z stowarzyszenia), Lewrencówna Wanda zastępczyni sekretarki, Bronowska Marja skarbniczka.

Wytyczne na przyszłość:

1) Utworzenie „Koła pracy."
2) Zwiększenie liczby członków koła.
3) Podniesienie poziomu pracy koła.
4) Serdeczne koleżeństwo na wewnątrz i zewnątrz.
5) Praca pod hasłem: „Bóg i Ojczyzna".

Referaty:

Rok 1919.

25. 1. 19 r. Zebranie konstytucyjne (protokół załączony).
8. 2. 19 r. zebr. referat Ks. Dr. Nowicki: O narzeczach mowy polskiej.
15. 3. 19 r. zebr. Ks. Dr. Nowicki: Historja Pomorza.
3. 5. 19 r. zebr. Ks. prob. Zakryś - Klonówka — „3 Maj".
24. 5. 19 r. zebr. Chmielecki — Klonówka: Nasi bracia w zapomnianych okolicach.
5. 7. 19 r. Bieliński: Jak rozpocząłem i nadal udzielam nauki języka polskiego w szkole elementarnej i w jaki sposób używam elementarza?
16. 8. 19 r. Binnek: Jakie stanowisko należy zająć wobec luterskich i niemieckich dzieci w mniejszej ilości uczęszczających do szkół polskich.
14. 9. 19 r. Makowski: O rekolekcjach dla nauczycieli.
25. 9. 19 r. Cichocki: Uwagi metodyczne o wychowaniu religijnem w szkole.
15. 11. 19 r. zebranie: sprawozdania.
19. 12. 19 r. Ekmann: Moniuszko.

Razem odbyło się 11 zebrań z 10 referatami, członków 28.

Rok 1920.

20. 3. 20 r. Walne zebranie. Wybrano na prezesa śp. Kuchtę, referat: Delewski Działalność nauczyciela Polaka około wychowania młodzieży w duchu narodowym.
30. 10 20 r. zebr. Fabian: Szkoły w Polsce od początku aż do rozbiorów Polski.
27. 11. 20 r. zebr. Kowalkowski: Komety.

Razem zebrań 4, referatów 3, członków 16.

Rok 1921.

12. 2. 21 r. zebr. Kuchta: sprawozdania.
19. 3. 21 r. Walne zebranie.
25. 6. 21 r. zebranie: sprawozdania.
17. 9. 21 r. Ks. Dr. Nowicki: Wspomnienia z wakacyjnej wycieczki krajoznawczej naucz. pom. do Warszawy.
29. 10. 21 r. zebr. Ks. Wojtaszewski: O minerałach polnych w Polsce.
25. 11. 21 r. zebr. Ks. Wojtaszewski: Ciąg dalszy.

17. 12. 21 r. zebr. Rapior: Jan Kochanowski.

Razem zebrań 8, referatów 5, lekcyj 3, na zebraniach przeciętnie 20 członków, ilość członków ?

Rok 1922.

19. 1. 22 r. zebr. Januszewska: O Czechach.

10. 2. 22 r. zebr. Kowalkowski: Zamieszkalność ciał niebieskich.

9. 3. 22 r. zebr. Gzella: W jaki sposób uzyska naucz. w fizyce pewne i trwałe wyniki?

30. 30. 22 r. zebr. Ks. Dr. Nowicki: O nowszej terminologji języka polskiego

1. 4. 22 r. zebr. Patocka: Marja Malczewskiego.

5. 5. 22 r. zebr. Guz: O górach Świętokrzyskich.

21. 10. 22 r. zebr. Cejrowski: Jak powstała nasza ziemia?

? zebr. Ks. Dr. Nowicki: Wycieczka krajoznawcza.

11. 11. 22 r. zebr. Scheinerówna: Marja Konopnicka i jej działalność w literaturze.

9. 12. 22 r. zebr. Jułkowski: W jaki sposób przyczyni się nauczyciel do regularnego uczęszczania dziecka do szkoły.

Razem zebrań 10, referatów 10, lekcyj 5, uczęszcza przeciętniei 28 członków

Rok 1923.

13. 1. 23 r. zebr. Bronowska: Wesele Wyspiańskiego.

3. 2. 23 r. zebr. Budźmierowska: Czwarta część Dziadów.

3. 3. 23 r. zebr. sprawozdanie.

14. 4. 23 r. zebr. sprawozdanie.

12. 5. 23 r. zebr. Gzella: Jaki brałem udział w zabawach dzieci i jakie stosowałem zasady wychowawcze, by hartować charakter, dźwignąć poziom moralny i pielęgnować cnoty obywatelskiej?

9. 5. 23 r. zebr.

7. 9. 23 r. Ks. Dr. Nowicki: Wycieczka Krajoznawcza.

6. 10. 23 r. zebr.

10. 11. 23 r. zebr. Bukowski: O slöjdzie.

Razem zebrań 10, referatów 4, lekcyj3, przeszło 30 członków.

Rok 1924.

9. 2. 24 r. zebr. ? O Stanisławie Konarskim i jego działalności.

1. 3. 24 r. zebr.

29. 3. 24 r. zebr. sprawozdanie.

17. 5. 24 r. zebr. sprawozdanie.

12. 6. 24 r. zebr. sprawozdanie.

16. 9. 24 r. zebr.

7. 11. 24 r. zebr. Wysocki: Ustawa o stosunkach służbowych naucz.

4. 12. 24 r. zebr. Wojtaś: O pedagogice eksperymentalnej.

Razem zebrań 8, ref. 3, lekcyj 2, ilość członków 38.

Rok 1925.

15. 1. 25 r. Walne zebranie.

4. 2. 25 r. zebr. Wałaszkowski: O badaniach eksperymentalnych.

5. 3. 25 r. zebr. Wysocki: Omówienie W. Górskiego pracy o organizacji szkolnictwa polskiego.

6. 4. 25 r. zebr.

4. 7. 25 r. zebranie sprawozdanie.

10. 9. 25 r. zebr.

23. 10. 25 r. zebr. Sułkowska: W jaki sposób utrzymuje naucz. swoją powagę w szkole?

20. 11. 25 r. zebr.

19. 12. 25 r. Krajnik: Reforma szkolna.

Razem zebrań 9, ref. 4, lekcyj 1, członków 40.

Rok 1926.

23. 1. 26 r. zebr. Bronowska: Znaczenie pięknego czytania w szkole i środki do osiągnięcia tegoż celu.

27. 2. 26 r. Walne zebranie.
27. 3. 26 r. zebranie sprawozdania.
15. 5. 26 r. zebr. Lewrencówna: O wychowaniu estetycznem.
9. 9. 26 r. zebr. sprawozd.
6. 10. 26 r. zebr. sprawozd.
7. 12. 26 r. zebr. Alb. Nowicki: Zagadnienia organizacyjne.
Razem zebrań 7, ref. 3, lekcyj — członków?

Rok 1927.

8. 1. 27 r. zebr. Budych: Sztuka polska.
29. 1. 27 r. zebr. Chylewska: Służba narodowa — to praca i ofia a.
13. 3. 27 r. Walne zebranie.
7. 5. 27 r. zebr. Piontek: Nauka o rzeczach ojczystych jako podstawa wszelkiego dalszego wychowania.
2. 6. 27 r. zebr. Makowski: Wychowanie dzieci szkolnych na zasadach Kościoła Chrystusowego oraz stosunek nasz do tak zwanego „kościoła narodowego i ważność tego kościoła.
? zebranie Piontek: Nauka o rzeczach ojczystych itd jak powyżej.
22. 10. 27 r. zebranie sprawozdanie Piontek ciąg dalszy.
12. 11. 27 r. Piontek: Pragmatyka szkolna.
18. 11. 27 r. Alb. Nowicki: Stosunek nasz do innych organizacyj i władz, zmiany w pragmatyce.
Razem zebrań 9, referatów 6, ilość członków 26.

Rok 1928.

15. 1. 28 r. Walne zebranie.
28. 1. 28 r. zebr. Scheinerówna: Schludność jako czynnik naukowy i wychowawczy.
3. 3. 28 r. zebr. Makowski: Teorje wychowania, znane jako fałszywe i prowadzące do zguby moralnej i ściągnięcia na wychowawców ciężkie kary Boże.
31. 3. 28 r. zebr. Piontek: Nauka religji katolickiej w szkole powszechnej i zasada koncentracji.
2. 5. 28 r. zebr. Klaman: Zagadnienie zasad nauki w szkole powszechnej.
12. 6. 28 r. zebr. Jaskólski: Reforma szkolna.
22. 9. 28 r. zebr.
1. 12. 28 r. zebr. sprawozdania.
Razem zebrań 8, referatów 5, lekcyj — członków 23.

Rok 1929.

19. 1. 29 r. Walne zebranie.

Wykaz zmarłych członków Stow. Chrz. Nar. Nauczycieli Koło Pelplin.

1. Konstantym Kuchta, urodz. 1. 9. 1876 w Osterodzie, kierownik szkoły pow. w Lignowach, pow. gniewski, prezes tutejszego „Koła" od 20 3. 20 roku do 30 9 21 roku. Umarł 30. 9. 1921 r.

(Życiorys patrz „Pamiętnik II zjazdu — Toruń 1922.)

2. Łucja z Zawadzkich Goldbergowa, urodz. 4. 7. 1878 r. w Bielnie pow Wejherowo, wdowa po budowniczym Antonim Goldbergu, wstąpiła po ukończeniu kursu rocznego jako siła pom. do tutejszej szkoły i pracowała z poświęceniem siebie aż do jej śmierci, która nastąpiła 24. 6. 1928 r. N. o. w. p. w.

Życiorys zmarłego kolegi Konstantyna Kuchty.

Śp. Konstantym Kuchta urodził się dnia 1. 9. 1876 roku w Osterodzie na Mazurach. Ojciec jego także nauczyciel, przesiedlony dla swej polskości z stron rodzinnych do Nadrenji, zdołał i tam na obczyźnie pomimo prześladowań rządowych wychować swe dzieci w duchu narodowym polskim, czego najlepszy dowód dał zmarły, który nigdy nie sprzeniewierzał się ideałom polskości. Śp. Konstantym Kuchta kształcił się w seminarjum nauczycielskiem w Tucholi, gdzie uzyskał w

jesieni 1897 roku promocję na piastowanie urzędu tymczasowego nauczyciela.

Po 2-gim egzaminie był najprzód drugim nauczycielem w Grabowie, potem pierwszym nauczycielem w Mroczenku powiatu lubawskiego.

W roku 1907 powierzyła mu władza szkolna posadę pierwszego nauczyciela w Lignowach, powiat gniewski, na której pozostał aż do zgonu swego.

Do towarzystwa „Nauczycieli Polaków na Pelplin i okolicę" należał od utworzenia się tegoż, dnia 25 stycznia 1919 roku. Po przesiedleniu pierwszego prezesa p. Chmieleckiego jako inspektora szkolnego do Kościerzyny przejął śp. Konstantym prezesurę towarzystwa i piastował ten urząd aż do śmierci.

Umarł 30 września 1921 roku.

Niech ta ziemia, którą tak ukochał, Mu lekką będzie. R. i p.

Wąbrzeźno.

Protokół pierwszego zebrania, na którem założono koło.

Działo się w Wąbrzeźnie, dnia 11 maja 1919 roku

Dola szkolnictwa polskiego spowodowała komitet umyślnie utwarzany do zwołania dzisiejszego zebrania, aby radzić nad wspomożeniem szkolnictwa polskiego w ciężkich chwilach odrodzenia ojczyzny.

Na odezwę komitetu stawiło się 37 osób.

Posiedzenie zagaił nauczyciel tutejszej szkoły ludowej p. Górny, obwołany równocześnie wolą wszystkich obecnych przewodniczącym dzisiejszych obrad.

W jednych słowach zaznaczył potrzebę zjednoczenia sił, udzielających i popierających naukę polską.

Wyłoniło się na tej podstawie żądanie utworzenie towarzystwa lub też innego kółka nauczycieli i przyjaciół nauki polskiej.

Po rozwiązaniu obydwóch zadań uchwalają ostatecznie wszyscy obecni założyć towarzystwo, powołać pierwotnie do wspólnej pracy, celem zasilenia nowego towarzystwa nauczycieli i nienauczycieli, iż ostatni wejdą stopniowo na plan drugi, względnie ustąpią wszelką inicjatywę w sprawach fachowych zawodowcom

Dla wypracowania ustaw towarzystwa wybiera się jednogłośnie komitet, w którego skład wchodzą:

p. Górny, jako przewodniczący;
p. Stanisława Balcerska, jako sekretarka;
p. Parszyk, jako skarbnik;
pp. Noryśkiewicz, Reimann, Grabowski oraz Dr. Szczepański, jako ławnicy.

Na tem zadanie dzisiejszego zebrania spełniono, potem nastąpiła dobrowolna składka na cele towarzystwa oraz wspólna pogadanka.

p. p. i p.
(—) Stanisława Balcerska.
(—) Górny."

2. Od dnia założenia do chwili obecnej miało koło następujących prezesów i członków zarządu:

Prezesowie.

Górny Bronisław
Neumann Jan
Naryskiewicz Kazimierz
Reiske Artur

członkowie:

Górny Bronisław
Muraścińska Helena
Godkowicz Antoni
Szymańska Irena
Noryśkiewicz Kazimierz
Grabowski Józef
Ks. Wilemski Paweł
Reiske Artur
Dębski Tomasz
Gołaszewska Marja

Prezesowie:

Nałęcz Jan

Członkowie:

Noryśkiewicz Edmund
Tumiłomiczowa Felomena
Bachmanówna Irena

Reimann Franciszek
Brodzka Mieczysława
Reimann Alojzy
Samp Mikołaj
Kothals Leon
Heppówna Wanda
Ks. Zakryś Jan
Głowiania Henryk
Wagnerówna Marta
Pozorski Alojzy.

3. Stan ilościowy poprzez wszystkie lata wynosił przecięnie 40 członków.

4. Od założenia koła zmarli następujący członkowie:

1. Jan Szymański, urodzony dnia 20 11. 1864 w Jurkowicach pow sitmieski ukończył seminarjum w Tucholi. Pierwszą posadę otrzymał w Kalthof, pow. malborski. Stąd przeniesiono go do Przydworza, pow. wąbrzeski, na tej posadzie przebywał do 30. 6. 1920 roku. Od tego czasu do chwili śmierci jego w dniu 6. 5. 21 roku urzędował w Wąbrzeźnie. Od założenia koła naszego był czynnym członkiem. Śp. odznaczył się łagodnością, pogodą umysłu, był też w gronie ko legów bardzo lubiany.

2. Józef Grabowski urodził się 11. 3. 1868 roku w Łasinie, pow. grudziądzki, ukończył seminarjum w Grudziądzu. Jego posady były w Golubiu i Mgowie, powiat wąbrzeski. Umarł 20 maja 1922 roku. Śp. Józef Grabowski był współzałożycielem i gorliwym członkiem „Koła Wąbrzeźno".

3. Radłowski Kazimierz, nauczyciel siedmio-klasowej szkoły powszechnej męskiej w Wąbrzeźnie. Urodził się 20. 12 1902 r. Zginął w nurtach Wisły na udar serca 22. 7. 1925 roku. Śp. Radłowski był gorliwym członkiem koła i bardzo lubianym kolegą.

4. Franciszek Riemann, kierownik szkoły Jarantowice, urodzony 4. 7. 1870 r. w Gdańsku, uczęszczał do gimnazjum w Wejherowie, seminarjum ukończył w Kościerzynie. Zajmował następujące posady: w Rybinie, jako nauczyciel tymcz., w Kopamiarzach, jako stały, w Iławie, w 1914 r. otrzymał posadę w Myśliwcu, a w roku 1921 w Jarantowicach. Na ostatniej posadzie przebywał aż do pójścia na emeryturę z powodu choroby do 1. 11. 1927 r. Zmarł po bardzo ciężkiej chorobie w dniu 14. 1. 1928 r. Był to człowiek prawego charakteru. Dwukrotnie Niemcy pozbawiły go „Ostmarkenzulagi" za używanie języka polskiego w rodzinie. W czasie przejęcia Pomorza pełnił funkcję dowódzcy II. komp. straży obywatelskiej na pow. wąbrzeski. Z tego powodu narażał się na liczne nieprzyjemności. Wyszedł nawet rozkaz aresztowania go przez osławionego Rossbacha. Śp. Franciszek Reimann był współzałożycielem naszego koła, do końca swego życia był bardzo czynnym i gorliwym członkiem.

5) Rok rocznie urządza koło występy kulturalno - oświatowe. Zorganizowało dwukrotnie kursy dla nauczycieli czynnych niewykwalifikowanych. Koło stale miało na oku dokształcenie nauczycieli, na każdem zebraniu odbywały się odczyty i wykłady. Zachęcało się kolegów do prowadzenia kursów dla młodzieży pozaszkolnej. Dziś bardzo wielu kolegów pracuje dla oświaty ludu.

6) Stan posiadania w dniu 31. 12. 1927 r. wynosił 439, 42 zł.

7) W dniu 31. 12. 1927 r. należało do koła 44 członków.

Spis umarłych członków Koła Wąbrzeźno w czasie istnienia Koła.

1. Jan Szymański, nauczyciel szkoły powszechnej średnio klasowej w Wąbrzeźnie umarł 6 maja 1921 roku.

1. Józef Grabowski, nauczyciel szkoły powszechnej w Mgowie umarł w czerwcu 1922 r.

3. Kazimierz Radłowski, nauczyciel siedmioklasowej szkoły powsz. w Wąbrzeźnie utonął 22 lipca 1925 roku w nurtach Wisły.

4. Franciszek Reimann em., kierownik szkoły, umarł 14 stycznia 1928 r. w Wąbrzeźnie.

5. Jan Kamiński, nauczyciel szkoły powsz. w Brudzawkach, umarł w lipcu 1928 r.,

Spis prezesów i sekretarzy „Koła Wąbrzeźno":

Prezesami Koła od założenia aż do roku 1928 byli:

Górny Bronisław, Noryśkiewicz Kazimierz, Reiske Artur, Neuman Jan, Nałęcz Jan, Walterowa Olga.

Sekretarzami byli:

Stanisława Balcerska, Godkowicz Antoni, Szymańska Irena, Gołaszewska Marja, Noryśkiewicz Edmund, Bachmanówna Irena, Heppówna Wanda, Pawelcowa Marta, Noryśkiewicz Edmund.

Rok rocznie urządza Koło Wąbrzeźno występy kulturalno-oświatowe. Zorganizowano dwukrotnie kursy dla czynnych niewykłalifikowanych nauczycieli.

Stan majątkowy Koła wynosi w chwili obecnej 515 zł.

Koło Wąbrzeźno posiada doskonale zorganizowaną i w sprawnie funkcjonującą czytelnię, bogato zaopatrzoną w wartościowe czasopisma naukowo - oświatowe.

Ilość członków w chwili obecnej 33.

Koło Polskie Brzozie.

„Rewolucją przesiąkł cały świat. Wszysko się łamie. Potężne trony padają ogromne mocarstwa niszczeją. Przepada w otchłań piekielny system pruski, potężny bicz z rąk urzędnika pruskiego wydarty, którym niejednego z nas traktowano, a świta nam kilkadziesiąt lat wyczekiwana jutrzenka wolności. Nastąpiła ta błoga chwila, w której popękały kajdany, krępujące tak bezlitości uczucia nasze i lżej falują piersi nasze, gdy wraca ojczyźnie — Polsce wolność i szczęście.

Nauczyciele Polacy nie mogą patrzeć bezczynnie i czekać, aż im dojrzały owoc rewolucji będzie podany, ponieważ przysłowie powiada: *„Zastój znaczy krok wstecz"*. Więc „działać" jest naszą najważniejszą powinnością, abyśmy sobie zbudowali dobry i wygodny dom w nowej ojczyźnie. W tym celu przybyli nauczyciele Polacy:

Leon Łoziński z Polskiego Brzozia, Bronisław Szulwic z Zambrza i Franciszek Kikut z Trepek dn. 11 lipca 1919 r. do hotelu „De Rome" w Polskiem Brzozie utworzyli „Towarzystwo nauczycieli Polaków na Polskie Brzozie i okolicę", czem rozwiązano „Kath. Lehrervereim Poln. Brzozie und Umgegend".

Zarząd Towarzystwa tworzą:

Leon Łoziński, przewodniczący,
Bronisław Szulwic, sekretarz,
Franciszek Kikut, skarbnik.

Zebrani zeszli się w tem przekonaniu, że czas najwyższy jest skupić się, aby radzić nad wydoskonaleniem się we wszystkiem, co się tyczy jak najzupełniejszego spolszczynia naszych szkół, pomni dalej na to, iż nie potrzeba nam więcej tajemnicy z tego robić, żeśmy Polakami. Stanowczo wyrazili też, że zadaniem towarzystwa będzie:

1. czuwanie nad wychowaniem młodzieży szkolnej pod względem religijnym, moralnym i narodowym;
2. popieranie wszelkich interesów stanu nauczycielskiego;
3. uniemożliwienie dążeń wrogów naszych.

Przewodniczący (—) Łoziński

Sekretarz (—) Szulwic"

Skórcz.

1. Odpis protokółu pierwszego (konstytucyjnego) zebrania:

„Działo się w Pączewie, dnia 23 lipca 1919 r.

Na wezwanie komitetu, składającego się z panów: Schornaka, Stryjkowskiego, Cesarza, Kalety zebrali się w oberży pana Brzoskowskiego o godz. 3-ciej po poł. panowie nauczyciele ze Skórcza i okolicy celem utworzenia

„Towarzystwa Nauczycieli Polaków".

Zgromadzeni uchwalili jednogłośnie założyć wyżej wymienione Towarzystwo.

Do zarządu zostali obrani:

1) Stryjkowski jako przewodniczący,
2) Cesarz jako zastępca,
3) Szczypiński jako sekretarz,

4). Lehmann jako zastępca sekretarza,
5) Klein jako skarbnik,
6) Jereczek jako dyrygent i bibliotekarz.

Uchwalone statuta zostaną przyszłemu zgromadzeniu przedłożone celem podpisania.

p. p. p.

(—) Stryjkowski, (—) Schornak, (—) Cesarz, (—) Bieschke, (—) Klein, (—) Dysarz, (—) Śliwiński, (—) X. Karczyński, (—) Lehmann, (—) Jereczek, (—) Szczypiński, (—) Scharowski, (—) Reimann, (—) Kulas, (—) Czechanowski, (—) X. Wierzbowski. —16.

II. Zestawienie dotychczasowych członków zarządu:

A) Przewodniczący: 1. Stryjkowski — Bobowo, 2. Cesarz — Pączewo w zastępstwie do 3. 12. 1920 r., 3. Schornak — Skórcz od 3. 12. 1920 do dziś.

B) Sekretarz: 1. Szczypiński — Bobowo, 2. Dysarz — Skórcz, 3. Grabowski — Skórcz, 4. Meloch — Skórcz, 5. Gorecki — Skórcz, 6. Kowalski — Skórcz.

C) Skarbnik: 1. Klein — Jabłówko, 2. Czechanowski — Wolental.

III. Chronologiczne zestawienie ważniejszych wydarzeń w kole, imprez (kursy, wycieczki, urządzanie bibljotek, wykłady etc.).

1. W roku 1922 urządziło nasze koło trzydniową, krajoznawczą wycieczkę na Kaszuby, zwiedzając Gdańsk, Gdynię, Wejherowo, Kartuzy i okolicę, tutaj przeważnie pieszo.

2. Członkowie koła zakupili 50 akcyj „Banku Polskiego" po 100 zł.

3. Koło przystąpiło jako dożywotny członek do „Ligi Obrony Powietrznej" płacąc 100 zł.

4. Koło Skórcz założyło 1926 r. własną kasę pośmiertną, z której płaci się zasiłek pozostałych po zmarłych członkach.

5. Współzałożyciel koła, ks. proboszcz Marjan Karczyński, pierwszy polski inspektor szkolny w tutejszym obwodzie i długoletni członek naszego koła, służył nam zawsze radą i czynem. Przeniesiony jako proboszcz do Łasina zrezygnował z Inspektoratu Szkolnego. Wdzięczne nauczycielstwo urządziło mu 6. 12. 1926 r. pożegnalny wieczorek, który się doskonale udał.

6. Dla zainteresowania się rodzin członków i dalszego społeczeństwa sprawami Stowarzyszenia, także dla podniesienia towarzyskiego i koleżeńskiego współżycia, urządza koło od czasu do czasu zabawy z przedstawieniami teatralnemi, odczyty, wyświetlenia itp .

7. Uczęszczanie na posiedzenia wynosiło w czasie istnienia Stowarzyszenia około 70 procent. W pierwszym czasie było znacznie większe zainteresowanie, osobliwie dla idealnych celów, dzisiaj kieruje się większość więcej materjalnemi poglądami, a to przeważnie z powodu marnego uposażenia nauczycielstwa.

Teren około jest bardzo rozległy; obejmuje bowiem około 600 km kwadr., co uczęszczanie na posiedzenia bardzo utrudnia.

8. Z końcem roku szkolnego 1928-29 r. przechodzi w zasłużony stan spoczynku prezes Koła, Kol. Rektor Schornak, piastując wytrwale wzorowo i umiejętnie godność prezesa Koła, a przez całe dziesiątki lat zajmując przodujące miejsce kierownicze w katolickim ruchu nauczycielskim na Pomorzu (np. w „Towarzystwie Św. Józefa Katolickich nauczycieli diecezji chełmińskiej"). Mrówcza pilność, serdeczna ujmująca koleżeńskość, niezmordowana zapobiegliwość i bezinteresowne poświęcenie się dla spraw ogółu, szczerość, otwartość, prostota ducha i skromność, te kilka głównych cech szlachetnego charakteru sprawiły, że Kolega Schornak był ostoją, fundamentem i dźwignią Koła Skórcz, doprowadzonego przez niego do rozkwitu. Pomorski Zarząd Okręgowy z ciężkiem sercem widzi Kol. Schornaka opuszczającego stanowisko prezesa, a składając tą drogą serdeczne podziękowanie za wieloletni poniesiony trud, wyraża nadzieję, że nasz senjor pozostanie z nami ciałem i duszą.

IV. Zestawienie nekrologów zmarłych członków.

1. Walenty Kulas, kierownik szkoły w Wielbrandowie pow. starogaardzki, umarł dnia 3. 4. 1922 r. w 60 roku życia z powodu choroby cukrowej. Niemal 40

lat pracował na niwie szkolnej, był znany jako szczery charakter, bez fałszu, takim się dał, jakim właśnie był. Do Tow. Nauczycieli Polaków należał od pierwszego dnia tegoż założenia.

2. *Józef Struck,* kierownik szkoły w Barłożnie pow. Starogardski, umarł dnia 16. 6. 1922 r. na gruźlicę. Rodowity Kaszuba urzędował w Tiegenhofie (Niemcy) skąd 1919 r. przybył do Barłożna. Mimo wątłego zdrowia pracował tak w szkole, jak w gminie z nadzwyczajną wytrwałością.

3. *Teofil Sypniewski,* kierownik szkoły w Wysokiej pow. starogardski, umarł mając lat 39 na zapalenie mózgu dnia 5. 2. 1926 r.

Jako sekretarz kółka rolniczego pracował wytrwale i sumiennie też poza szkołą dla społeczeństwa.

Członkowie Koła Skórcz nadesłali nam następujące pismo:

„Niedługo, bo w czerwcu br. pożegna Koło w Skórczu długoletniego pracownika na niwie oświatowej a zarazem najgorętszego szermierza Stowarzyszenia Ch. N. N. Sz P. na tutejszym terenie.

Pana Rektora Franciszka Schornaka ze Skórcza

(przechodzącego na emeryturę z dniem 1 lipca 1929 roku)

Pan Rektor Schornak, objąwszy prezesurę naszego Koła, prowadził ją dzielnie wśród różnych burz i przeciwności.

Pan Rektor Schornak jako prezes Koła świecił zawsze przykładem pracy, czego wymownem świadectwem wielka ilość referatów i wykładów, które dawał dla Koła.

Koło nasze wre pracą oświatową, a pracę uprzyjemniają Kołu stosunki sympatyczne między Koleżeństwem. — Koło czuje się rodziną.

Pan Rektor Schornak przez swoją 47-letnią pracę wychowawczą w szkole oraz poza-szkołą — zaskarbił sobie serca kolegów młodzieży szkolnej oraz miejscowych obywateli.

Jego zasługą — stanął w Skórczu w r. 1914 wspaniały gmach szkolny, jakich równych jest zaledwie kilka na Pomorzu.

Pan Rektor Schornak przez gorliwą pracę ogrodniczą doprowadził ogród szkolny do wzorowej kultury, tak, że jest on wzorem w okolicy.

Pracownik to wielki, bo prócz Stowarzyszenia Nauczycielskiego, działa w pszczelarstwie, Tow. Młodzieży, Tow. Ludowem, Czytelni Ludowej oraz Związku Obrony Kresów Zachodnich.

Wiedz zatem, Czcigodny Panie Rektorze i Zacny nam Przewodniku, że z bólem serca żegnamy Cię.....“

Koło Chełmża.

W czasie, gdy na ziemi Pomorskiej panoszył się nasz gnębiciel, w czasie, gdy wróg rozwydrzony, krwi żądny „Grenzschutz“ u nas grasował, zwołuje rektor szkoły męskiej p. Paweł Żelazny zebranie na dzień 28. 7. 1919 r. Na wezwanie to nauczyciele partjoci Polacy nie pozostali obojętnymi i nie zważając na przykrości, jakie mogą ich spotkać ze stron władz pruskich, którym jeszcze podlegali, stawili się w liczbie około 20 osób z Chełmży i okolicy i zawiązali Towarzystwo Nauczycieli Polaków na Chełmżę i okolicę, które później zmieniło swoją nazwę na Stowarzyszenie Chrz. Nar. Naucz. Szkół Powszechnych Koło Chełmża.

W skład zarządu weszły następujące osoby: przewodniczący p. Żelazny zast. przew. p. Cymbrowski, sekr. p. Staniszewski, skarbnik p. Nowacki. Hasłem tego Towarzystwa były słowa: „Z Bogiem za Wiarę i ojczyznę, Dla dobra społeczeństwa i ku chwale Boga“!

W roku założenia wstąpiło do tego Towarzystwa 3 nowych członków, tak że okólna liczba członków przy końcu r. 1919 wynosiła 23.

W tym roku posiedzenia odbywały się raz w miesiącu. Na zebraniach tych oprócz spraw zawodowych, poruszane były sprawy, dotyczące odradzającej się ojczyzny.

W następnym roku tj. w r. 1920 przybyło nowych 11 członków. razem zatem przy końcu roku 1920 było członków 34.

Najkorzystniejszym rokiem pod względem rozwoju naszego Stowarzyszenia był rok 1921, albowiem w r. tym wstąpiło nowych członków 30. Ogólna zatem liczba członków zapisanych wynosiła 64, z tych 7 wystąpiło wskutek przesiedlenia, a jeden mianowicie p. Nowacki, członek zarządu, umarł.

Zarząd w tym roku spoczywał w rękach następujących osób: przewodniczący p. rektor Żelazny, zastępcą jego był p. rektor Cymbrowski, sekretarz p. Skański, skarbnik p. Skański, zastępca sekretarza p. Senkowski, urzędy ławników piastowali: pp. Kudlicka i Monarski.

W roku tym odbyło się 12 zebrań miesięcznych i 3 zarządu. Frekwencja na tych zebraniach była dość dobra, wynosiła bowiem 72 procent przeciętnie. Ponieważ rok 1921 należy do okresu, w którym byt urzędników państwowych był opłakany, przeto obrady na tych zebraniach szły w kierunku starań o poprawę bytu nauczycieli.

Na zebraniach tych wygłoszono 8 referatów. Do Zarządu Okręgowego wysłano 3 rezolucje.

Rok 1922

Ogólna liczba członków wynosi 56. W skład zarządu wchodzą: przew. p. Żelazny, zast. przew. p. Gruchała, sekretarz p. Skański, zast. sekretarza p. Dolecki, skarbnik p. Skotnicka.

W tym roku rozwój naszego Stowarzyszenia był również dodatni. W ciągu tego roku przystąpiło nowych członków 14, przesiedlono 9 członków, zmarł 1 czł., śp. Spychalski bardzo ruchliwy członek, gdyż mimo znacznego oddalenia od Chełmży, jako miejsca zebrań, uczęszczał na nie bardzo regularnie.

Udział w zebraniach wynosi 60 procent przeciętnie.

Posiedzeń włącznie z walnem zebraniem było 12 i 3 zebrania zarządu. Cel Stowarzyszenia został w zupełności osiągnięty, czego dowodem były liczne referaty wygłoszone i to w liczbie 9. i dyskusje w sprawach zawodowych, organizacyjnych, naukowych i społecznych. Rezolucyj wysłano razem: 9. Nasze Koło posiada bibljotekę składającą się z 92 tomów.

Rok 1923.

Ogólna liczba członków wynosi 60. Wciągu tego roku wstąpiło 9 nowych członków, wystąpiło 8, przesiedlono 10.

Posiedzeń zwyczajnych było 10, posiedzeń zarządu 5, nadzwyczajnych 5, zabawowych 2, odbytych zabaw naucz. 2.

Udział w zebraniach wynosił 30 procent przeciętnie.

Skład zarządu był następujący: prezes p. Gruchała, zast. prezesa p. Szynkiewicz, sekretarz p. Dolecki, skarbnik p. Skotnicka, referent oświatowy pan Luckner, referent administracyjny p. Dolecki. Referatów wygłoszono 15.

W dniu 1. 5. 1923 r. obchodził nasz zasłużony na polu organizacji naszej p. rektor Żelazny z Chełmży swój 50-letni jubileusz pracy zawodowej. Do uświetnienia tej uroczystości przyczyniło się również i nasze Koło.

Rok 1924.

Liczba członków na początku 49. W ciągu roku wstąpiło 21 członków, wystąpił 1 czł. przesiedlono 5 czł. Udział w zebraniach polepszył się, wynosił 40 procent.

Skład zarządu był następujący: prezes p. Gruchała, zast. prezesa p. Monarski, sekretarz p. Dolecki, zast. sekretarza p. Gustomski, skarbnik p. Skotnicka, referent oświatowy p. Gadzikowski, bibljotekarz p. Depczyński, referent administracyjny p. Dolecki. Referatów wygłoszono razem 6. W tym, jak i poprzednich latach nasze koło było reprezentowane na wszystkich ważniejszych zjazdach nauczycielstwa. Taksamo w wycieczkach krajoznawczych, urządzonych przez Zarząd Okręgowy członkowie naszego Koła brali udział i to nawet w pokaźnej liczbie.

Rok 1925.

Na początku tego roku nasze Koło powiatowe (od 14. 1. 1923 r.) liczyło 62 członków. W ciągu roku wstąpiło 9 członków, przesiedlono 11 członków, wystąpiło 4 członków.

Skład zarządu był następujący: prezes p. Gruchała, zast. prezesa p. Monarski, sekretarz i referent administracyjny p. Dolecki, zast. sekr. p. Glemówna, skarbnik p. Skotnicka, referent oświatowy p. Odejewski, bibljotekarz p. Depczyńska.

Posiedzeń zwyczajnych było 9, zarządu 2, Komisyj 2, Przeciętna frekwencja 45 procent. Referatów wygłoszono 9, Rezolucji uchwalono 9. W tym roku Koło nasze urządziło zabawę w karnawale. W dniu 1. 5. 25 r. obchodził p. Skański Wiktor, członek naszego Koła, który nie szczędzi trudów jeżeli chodzi o dobro naszej organizacji, swój 25-cio letni jubileusz pracy zawodowej.

W wycieczkach krajoznawczych, jak również w zjazdach naucz. brało tutejsze Koło udział.

Rok 1926.

Na początku roku nasze Koło liczyło 56 członków. W ciągu roku wstąpiło nowych 5, wystąpiło z powodu zwolnienia 4, przesiedlenia 3. Skład zarządu był następujący: prezes p. Gruchała, zast. prezesa p. Monarski, sekretarz p. Dolecki zast. sekr. p. Gostomska, skarbnik p. Skotnicka, referent oświatowy p. Odejewski, bibljotekarka p. Depczyńska, referenci administracyjni p. Glemówna i Dolecki. Zebrań było w tym roku 9, Referatów wygłoszono 7. Przeciętna frekwencja 35 procent. Wniosków uchwalono 15 .Dykusyj przeprowadzono 12.

W tym roku p. Monarski Jan, kierownik szkoły z Grzywny obchodził swój 25-cio letni jubileusz pracy zawodowej.

Rok 1927.

Na początku tego roku nasze Koło powiatowe liczyło 56 członków. W ciągu roku wystąpiło 12 członków, a wstąpiło również 12 członków, iż na rok 1928 pozostaje 56 członków.

Zebrań odbyło się w ciągu tego roku 10, zebrań zarządu 7. Skład zarządu był następujący: prezes p. Gruchała Augustyn, zast. prezesa p. Skański Wiktor, sekretarz p. Hans Paweł, zast. sekret., referent oświatowy i administracyjny p. Dolecki Alojzy, skarbnik p. Skotnicka Wanda, bibljotekarz p. Dolecki Alojzy

Na zebraniach tych wygłoszono 6 referatów, dyskusyj przeprowadzono 6, wniosków uchwalono 8.

W tym roku p. Poeplau Wojciech, kier. szkoły z Kończewic, obchodził 1. 6. 27 r. swój 25-letni jubileusz pracy zawodowej.

W tym roku przykry cios spotkał nasze Koło, albowiem p. Gruchała Augustyn, kier. szkoły z Ostaszewa, wielce zasłużony członek i wielo-letni prezes naszego Koła ciężko zachorował i po długiej chorobie rozestał się z tym światem.

ZESTAWIENIE NEKROLOGÓW:

1. Dnia 19 września roku 1921 zasnął w Bogu po długiej i ciężkiej chorobie jeden z naszych najgorliwszych członków i członek zarządu naszego Koła *śp. Ksawery Nowacki*, nauczyciel w Chełmży. Wyrwany przez nieubłaganą śmierć z pośród pracy nad wychowaniem i nauczaniem dziatwy polskiej, pozostawił nam Swój zapał, energję i ducha Swego, który wśród nas nie zaginie.

Cześć Jego pamięci!

2. Dnia 2 lutego 1922 roku zmarł po krótkich, ale ciężkich cierpieniach nasz drogi kolega i członek naszego Koła *śp. Juljan Spychalski* z Biskupic. Zmarły musiał opuścić ziemię w bardzo młodym wieku. Był on wzorem dobrego nauczyciela, bo całem poświęceniem oddawał się pracy nad wychowaniem dziatwy polskiej, którą pokochał.

Cześć Jego pamięci!

3. *Augustyn Gruchała — Wyzierski*, długoletni prezes naszego Koła umarł W roku 1928, współzałożyciel naszej organizacyj na Pomorzu, przez długie lata członek Pomorskiego Zarządu Okręgowego. Nie było żadnego ważniejszego zjazdu nauczycielstwa pomorskiego, na który nie podążył śp. Kolego Gruchała, zawsze tryskając żywiołową siłą swego ducha: pełen energji, dobrych rad, pożytecznych pomysłów, zawsze wesoły, choć impulsywny z temperamentu umiał mądrze pokierować sprawami ku kompromisowi i znaleźć wyjście w najbardziej powikła-

nych sytuacyj. Cały swój zapał, swą energję wlał do naszej organizacji, umiejętnie i wytrwale prowadząc przez długie lata ją na wszelkich placówkach ku rozkwitowi i znaczeniu: w Kole Chełmży, w Pomorskim Zarządzie Okręgowym, na konferencjach, posiedzeniach i zjazdach. Pokazał nam przykładnym czynem, jakim winien być gorliwy Stowarzyszeniowiec na stanowisku szeregowca i dowodzącego. Obyśmy wstąpili w jego ślady i godnie sprawowali jego spuściznę! Drogi Kolega i miły towarzysz odszedł w zaświaty, lecz duch jego pozostanie na wsze czasy z nami!

Część jego niezapomnianej pamięci!

Koło Lubichowo.

Pierwszą myśl założenia Koła w Lubichowie rzucili już w 1921 roku kol Raszeja z Osowa, - śp. Lange z Lubichowa i Wilczewski z Mościsk. Koło to początkowo składał się z wyżej wymienionych. Dopiero w marcu 1922 r. zaproszono na zebranie okoliczne nauczycielstwo, po którem liczba członków powiększyła się do 16. Ukonstytuował się zarząd, w skład którego weszli kol.: Lange jako prezes, Fabiś A. sekretarz i Bryński skarbnik. W ciągu tego roku odbyło się 7 zebrań a liczba członków wzrosła do 23. W roku weszli do Zarządu: kol. Ebertimpe z Osowa, Fabiś z Wilczebłot sekretarz i Wieczorek z Lubichowa skarbnik. Praca wtym czasie była dość systematyczna. W czasie zebrań dalszego samokształcenia urządzano referaty oraz przerowadzano lekcje wzorowe.

W międzyczasie zmarł jeden z członków, były prezes Koła Piotr Lange, kierownik 7-mio kl. szkoły powszechnej w Lubichowie. Sp. Lange był i nadzwyczaj zdolnym pedagogiem, o nader rzadkich przymiotach towarzyskich, które jednały mu szacunek koleńestwa. Cześć jego pamięci.

Przy końcu tego roku nastąpiła znowu zmiana zazrądu. Prezesem został kol. Szwilski, sekretarzem kol. Sykutera a skarbnikiem kol. Wieczorek. Dalszy rok istnienia Koła nie obfitował w ważniejsze wypadki, nawet dał się odczuć pewien zastój w pracy z powodu niesprzyjających warunków natury lokalnej. W dodatku liczba członków zmniejszyła się do 21.

Zmiana na lepsze dokonała się dopiero w roku 1925, zrównoczesną zmianą dotychczasowego Zarządu. Nowy Zarząd ukonstytuował się następująco: Wieczorek Leon, prezes — Gölger Władysław, sekretarz i Michna Stanisław, skarbnik. Zarząd ten z wyjątkiem skarbnika przetrwał, aż do obecnej chwili. Skarbnikiem w miejsce kol. Michny jest kol. Wieczorkowa Helena. Od roku 1925 Koło z każdym dniem stawało się coraz bardziej żywotne. Liczba członków stale wzrastała, a praca planowa i systematyczna doprowadziła Koło do pełnego rozkwitu. Obecnie z wyjątkiem 1 kolegi, który jest członkiem „Ogniska", wszyscy koledzy i koleżanki z tut obwodu są zrzeszeni w naszem Kole.

Odpis z księgi protokołów.

Sprawozdanie z Walnego Zebrania Koło Lubichowo, odbytego dnia 12 marca br w Wilczych Błotach.

Walne zebranie zagaił oraz powitał bardzo licznie zebranych członków prezes Koła kol. Wieczorek. Następnie przedstawił porządek obrad, który członkowie bez zmian żadnych aprobowali. Porządek obrad obejmował następujące punkty: 1. Odczytanie protokołu z ostatniego walnego zebrania. 2. Sprawozdanie z czynności Zarządu Koła za rok 1928: a) sprawozdzanie prezesa, b). sekretarza, c). skarbniczki i komisji rewizyjnej. 3. Dyskusja nad sprawozdaniami i sprawa absolutorjum. 4. Wybory Zarządu. 5. Wolne głosy i wnioski. 6. Zakończenie.

1. Następnie odczytał kol. Gölger sprawzdanie z ostatniego Walnego Zebrania, który członkowie bez zmian żadnych przyjęli do wiadomości.

2. Po tym fakcie prezes Koła w swojem sprawozdaniu zobrazował całokształt dokonanych, bądź też zamierzonych prac w kole w ciągu minionego roku.

Mimo wielu trudności bez przesady można powiedzić, że Koło nasze w rozwoju swoim uczyniło znaczny krok naprzód. Wkroczyliśmy dzięki solidarności, zrozumieniu i wspólnym usiłowaniom na tory realnej i systematycznej pracy w Kole. Z pełnym zadowoleniem obecnie stwierdzić, można, że całe koleżeństwo z tutej. rejonu (jeden ogniskowiec) zorganizowane jest w Stowarzyszeniu, co jest najlepszym dowodem żywotności Koła. Na odbytych zebraniach miesięcznych zauważyć zawsze można było bardzo liczną obecność członków. Poruszano na nich cały szereg spraw organizacyjnych, oraz ogólnych. Nadto wysłuchano cały szereg interesujących referatów z zakresu pedagogiki, szkolictwa, oraz debatowano nad poprawkami do zmiany statutu Stowarzyszenia. Wreszcie zaznaczyć jeszcze należy, że w ciągu ubiegłego roku Koło nasze kilkakrotnie wysyłało delegatów na Zjazdy Okręgowe do Grudziądza, którzy z tychże składali na zebraniach szczegółowe sprawozdania. Oprócz tego wspomnieć należy, że Koło w własnym zakresie zorganizowało kurs dla nauczycieli przystępujących do egzaminu kwalifikacyjnego. Z kursu tego korzystali wszyscy koledzy z Lubichowa i najbliższej okolicy. Koledzy z dalszych okolic z powodu trudności komunikacyjnych zmuszeni byli z kursu zrezygnować. Natomiast korzystać mogli dowoli z bibljoteczki zawodowej, którą dzięki wspólnemu dobrowolnemu opodatkowaniu w naszem Kole utworzyliśmy. Bibljoteczka ta liczy obecnie kilkadziesiąt dziełek wybitnych polskich i obcych pedagogów. Oprócz tego Koło nasze w ubiegłym roku urządziło dwie wycieczki i to: jedną do ciekawego w swoim rodzaju ogrodu botanicznego w Wirtach, a w następnej zwiedzono Państwowy Zakład Psychiatryczny w Kocborowie.. Tak mniej więcej przedstawia całokształt prac dokonanych w Kole w ubiegłym roku. Nie jest to wiele, w każdym razie jednak Koło nasze uczyniło rozwoju swoim znaczny postęp Dzięki wspólnym wysiłkom, pełnemu zrozumieniu i umiłowaniu szczytnej idei stanęliśmy na silnej i trwałej podstawie organizacyjnej, na której podstawie organizacyjnej, na której w dalszym ciągu z podwójną intezywnością pracować będziemy. — Z kolei rzeczy złożył sprawozdanie sekretarz, wktórem zwięźle i cyfrowo podał całoroczny ubytek i przyrost członków, ilości zebrań członków i zarządu, oraz ilość i jakość wygłoszonych referatów, — wreszcie przedstawił zestawienie otrzymanej i załatwionej korespondencji. — Nastepnie kol. Wieczorkowa jako skarbniczka obrót kasowy i ogóle zestawienie kasowe, w którem dochód roczny zamyka się na sumę 1140,06 zł, rozchód 803, 00 zł. Stan kasy na początku roku bieżącego wynosi zatem 337,06 zł.

3. W ciągu dyskusji nad sprawozdaniem Zarządu wypowiadali swoje uwagi kol. kol.: Kleinschmidt, Włosek, Cichocki, Krause, i Knasiak. Wkońcu, gdy komisja stwierdziła zgodność stanu kasy, jeden z kolegów wniósł o udzielenie Zarządowi absolutorjum, które zostało jednomyślnie wyrażone.

4. Marszałek zebrania kol. Cichocki w krótkim przemówieniu podziękował Zarządowi za pełną dobrych wysiłków pracę, poczem zaproponował, aby dotychczasowy Zarząd, który tak dobrze swoje funkcje sprawował wybrać ponownie. — Wniosek kol. Cichockiego poparli jednomyślnie członkowie i w następstwie tego wybrano przez aklamację Zarząd w dotychczasowym składzie, a to: prezes kol. Wieczorek, zast. prezesa kol. Wysocki, sekretarz kol. Goelger, skarbniczka kol. Wieczorkowa, bibljotekarz kol. Wieczorek. Do Komisji rewizyjnej weszli: kol Fabiś i Trocha.

5. W wolnych głosach poruszano cały szereg spraw, związanych z przyszłą pracą w Kole.Między innemi kol. Włosorz, Kleinschmidt wypowiadali swoje uwagi na temat „Nauczyciela Pomorskiego", kol. Karasiak i Cichocki poruszyli sprawę opału, kol. Kleinschmidt uznawał potrzebę zrzeszenia wszystkich Kół w naszym powiecie i utworzennie Koła Powiatowego.

6. Ostatecznie po przeszło dwugodzinnych obradach zamknął prezes Zgromadzennie życzeniem „Szczęść Boże".

Koło Kościerzyna.

Dane statystyczne za czas od 1923—1928 wł.

L. b.	Pytania	1923			2924			1925			1926			1927			1928			Uwagi
		zw.	nad.	wal.	zw.	nad.	wal.	zw.	nad.	wal.	zw.	nad.	wal.	zw.	nad.	wal.	zw.	nad.	wal.	
1	Liczba zebrań ?	7	—	2	7	1	1	6	—	1	6	—	2	3	—	1	7	1	2	
2	Liczba członków	55			52			56			56			51			39			
3	Liczba Posiedzeń Zarz.	—			—			—			—			—			1			
4	Liczba wygł. ref. zaw.	5			5			4			5			2			4			
5	Liczba wycieczek, teatr.	—			1			1			1			—			—			
6	Stan bibljoteki koła	—			—			—			—			—			—			
7	Inne imprezy koła	—			—			—			—			—			—			
8	Stan kasy w każdym r.	Brak			danych			D. 1104,50 R. 1043,82 poz. 58,18			1185,74 675,65 510,09			582,48 552,30 30,18			1018,18 1003,40 14,78			
9	Wyjazdy organizacyjne	—			1			1			2			2			3			
10	Śmiertelność nasz. czł.	1			—			—			—			—			1			

L. b.	Pytania	Odpowiedź	Uwagi
1	Do których organizacyj i ilu członków należy	Należą prawie wszyscy członkowie do:	T. C. L., Tow. Młodzieży Tow. Pow. i Wojak. Harc.
2	Jakie spełniają funkcje i jakie zajmują stanow.	Przeważnie są: przewodn. sekretarzami lub refer. oświat.	
3	Ilość wygłosz. referat. odczytów sprawozdań	Liczba wygłoszonych referatów odczyt. i t. p. waha się rocznie pom. 6-10 na poszczeg. wioskach, prolog. są oczywiśc. nasi członk.	
4	Występy publ. przedstaw. występ. muzycz.	2—4 przedstawienia rocznie na wsi.	

Koło Świecie.

Rok 1922.

Na ogólne życzenie ówczesnego nauczycielstwa zwołał śp. Jan Szałkowski, kierownik szkoły powszechnej w Świeciu dnia 4 listopada 1922 r. zebranie celem założenia Stowarzyszenia Nauczycielskiego. Zaproszono p. inspektora Lipińskiego, grono nauczycielskiej szkoły powszechnej, wydziałowej, gimnazjum i szkoły rolniczej. Przybyło 18 osób. Przystąpiono do wyboru zarządu.
prezes: p. Szałkowski,
zastępca prezesa: p. Grafka,
sekretarka: p. Procówna,
skarbnik: p. Sójkowski.

Następne zebranie odbyło się 6 grudnia 1922 roku, na którem dyrektor szkoły rolniczej wygłosił piękny wykład: „Zadanie nauczyciela, zastosowanie do teraźniejszych czasów".

Dnia 10 lutego 23 r. odbyła się zabawa nauczycielska. Członkowie odegrali komedję: „Gwałtu, co się dzieje!" Dnia 16. 4. przybył p. Nowicki wyjaśniając cel Stowarzyszenia.

Rok 1924.

Od 20. 12. 23 r. — 25. 4. 25 r. Stowarzyszenie było nieczynne.

Rok 1925.

Dnia 25. 4. 25 r. przybył do Świecia poseł Nowicki, co było przyczyną reorganizacji Stowarzyszenia. Nasamprzód wygłosił poseł Nowicki obszerny wykład, następnie przystąpiono do wyboru zarządu:

1. p. Mikułła — prezes,
2. p. Zatorski — zast. prezesa,
3. p. Glazionka — sekretarka,
4. p. Rożeński — skarbnik.

Następnie odbyły się jeszcze dwa zebrania, poczem znowu koło miejscowe stanęło znowu na martwym punkcie i nie dawała żadnego znaku życia o sobie, taki stan trwał od roku 1925 do dnia17 stycznia 1927 roku. W dniu 17 stycznia 1927 r. Rektor tutejszej szkoły powszechnej Józef Zatorski powołał Koło na nowo do życia. Założenie nowego koła okazało się konieczne ze względu na to, że koło Świecie było nieżywotne, a koło Laskowice-Torespole rozbił smutnej sławy kolega Raca, b. prezes powiatowy, zakładając na okolicę Laskowice Ognisko Związek naucz. szkół powsz.

Przystąpiono do wyboru zarządu: kol. Zatorski jako prezes, kol. Dorywalski jako sekretarz, kol. Stryjkowski jako skarbnik. Liczba członków wynosiła w ciągu roku początkowo 20, a obecnie liczy 34 i koło nasze coraz potężnieje i staje się coraz silniejsze. Zebrań w roku tym odbyło się 10, przytem na każdem zebraniu był wygłoszony referat z dziedziny szkolnictwa. Koło nasze cieszy się sympatją koleżeństwa.

W czasie nieobecności prezesa J. Zatorskiego (W. K. N. w Toruniu) zaczęło koło znów chromać, a zawzione z kursu musieliśmy znów stwierdzić fakt zdrady organizacyjnej dla spraw osobistych przeszedł b. prezes J. Zatorski do „ogniska", zabierając ze sobą pewną część nauczycielstwa od niego zależnego lat chwiejnego.

Dopiero dnia 15. 12. 28 r. nastąpiła dobrze reorgraniczyć koła, a od tej chwili gdy kierownictwo i prezesurę wziął swe energiczne ręce kol. Klemens Strażowski, kierownik szkoły z Przecbara, przełamano lody i nastąpił radykalny zwrot ku lepszemu, objawiający się w pokaźnej liczbie członków (28), co miesiąc powiększając się, w regularności odbywania zebrań, na których wygłasza się referaty na aktualne tematy i przeprowadza się ożywioną dyskusję; w bogatem urozmaiceniu życia towarzyskiego, przyciągającego nauczycielstwo mimo zimna i słoty nawet z odleglejszych zakątków, w zasileniu naszych szeregów przez duchowieństwo, wielką życzliwością obdarzającego nasze koła, jak też przez nauczycielstwo szkoły wydziałowej, szkoły rolniczej i gimnazjum.

Ujemny objaw, cechujący w poprzednich latach Koła Świecie: niestałość, mała ruchliwość, brak usamodzielnienia czynu i zdrada, nareszcie został wypełniony! „Per aspera od astre!"

Koło Jabłonowo

Protokół zebrania konstytucyjnego Koła.

Dnia 10. 9. 1921 roku odbyło się zebranie wszystkich sił nauczycielskich — celem założenenia „Tow. Naucz. Polaków-Katolików na Jabłonowo i okolicę". Serdecznemi słowami dziękuje p. Hoffmann, kierownik szkoły z Jabłonowa, wszystkim Paniom i Panom za przybycie.

Przystąpiono do wyboru Zarządu i wybrano: na przewodniczącego p. Gołuńskiego z Lembargu, zastępcą przewodniczącego p. Hoffmanna z Jabłonowa, na sekretarza p. Cieszyńskiego z Jabłonowa-Zamek, zastępcę p. Berka z Płowęża, skarbnikiem obrano p. Grzywaczównę z Jabłonowa, zastępcą p. Malickiego z Piecewa, ławnikiem p. Gałkę z Płowężka.

Koło Gdynia

Powstanie i rozwój naszego Koła na Gdynię i okolicę:

1. Protokół pierwszego zebrania koła, na którem założono koło.

Posiedzenie I. „Towarzystwa Nauczycieli na Gdynię i okolicę". Posiedzenie zagaił ks. proboszcz Łowicki z Oksywia i wykazał cel towarzystwa. W krótkich ale silnych słowach wskazał skąd czerpać ducha polskiego?

I. z pięknego języka polskiego?

II. z bogatej literatury,

III. z historji polskiej.

Na przewodniczącego zebrania konstytucyjnego wybrano ks. prob. Łowieckiego, na sekretarza ks. Dorszyńskiego. Przewodniczący przedłożył statuty, objaśniając je. Obecni zgadzają się na założenie Towarzystwa Nauczycielskiego. Nazwa towarzystwa: „Towarzystwa Nauczycieli na Gdynię i okolicę". Na przewodniczącego wybrano jednogłośnie p. Brzoskowskiego z Gniewowa, na jego zastępcę: pana Kamrowskiego z Gdyni, na sekretarza pana Langiego z Wielkiego Kacka, na zastępcę pana Kiczkę z Gdyni, na skarbnika pana Szwedowskiego z Chwaszczyna, na zastępcę pana Stryczka z Chworzna, na bibljotekarza pana Bednarka z Wieczlina, na dyrygenta śpiewu pana Szwedowskiego i Chwaszczyna. Zebrania mają się odbywać w pierwszy wtorek miesiąca o 1/₂4 po południu w lokalu p. Skwiercza. Siedzibą towarzystwa jest Gdynia Dziennikami Towarzystwa mają być: „Dziennik Gdański" i „Pielgrzym". Ma się odbyć kurs języka polskiego. Komisja dla kształcenia nauczycieli w języku polskim składa się:

w Gdyni: z pana Kamrowskiego,
na Kępy: z pana Bigota,
na Kack: z pana Bednarka,
na Rumunję: z pana Czapiewskiego.

Gdynia, dnia 16. 1919 r.

2. Zestawienie dotychczasowych prezesów i członków zarządu koła po przez wszystkie lata istnienia:

Następnie uchwalono: 1) korespondencję nadsyłać do rąk sekretarza — 2) pobierać 20 marek wstępnego, zaś w sprawie składek zastosować się do sta-

tutu „Związku Tow. Naucz. Polaków-Katolików". — 3) odbywać zebrania miesięczne co 15-go każdego miesiąca, — 4) założono Kółko śpiewackie pod batutą p. Śmichowskiego, — 5) referat obejmuje kol. Ojdowski z Buchwałdu, i kol. Gilgenast zJabłonowa, — 6) uchwalono zaprosić koleżankę Tolksdorfównę na przyszłe zebranie, — odpisać kol. Radackiemu z Świecia, że Towarzystwo przyjmuje go chętnie do swego grona, — 8) jako miejsce zebrań uchwalono lokal p. Weissa Jabłonowo, — 9) następne zebranie odbędzie się dnia 21. 9. 1921 r.

Z a rz ą d:

(—) Gołuński, prezes (—) Cieszyński, sekretarz

Stan ilościowy wszystkich członków Koło we wszystkich latach jego istnienia:

W latach od 1921 do 1925 liczyło Koło po 27 członków, — w roku 1926 — 28 członków, — w r. 1927 — 16 członków, — zaś w roku 1928 — 19 członków.

Koło Sierakowice.

a) Praca Koła:

Koło odbyło 12 zebrań miesięcznych, 2 zebrania nadzwyczajne i 3 walne zebrania. — Frekwencja 80 — 90 procent. — Posiedzeń Zarządu odbyło 3. — Referatów zawodowych wygłoszono 12. — Urządzono również 4 odczyty oraz 1 przedstawienie teatralne. — Na zjazdy prezesów delegowano corocznie 1 delegata.

b) Praca pozaszkolna:

Z członków Koła należy do Tow. Powst. i Woj. 12 oraz Stow. Młodzieży 14 członków. Piastują tam oni stanowiska prezesów, skarbników i referentów oświatowych. — W towarzystwach tych wygłaszają członkowie referaty, odczyty i sprawozdania, z których przypada przeciętnie rocznie na członka 4—5. Ilość urządzonych publicznych przedstawień amatorskich wynosi 2—3 rocznie.

c) Ilość członków w każdym roku kalendarzowym:

W roku 1922 liczyło Koło 19 członków (w tem 11 mężczyzn i 8 kobiet) — w r. 1923 24 członków (14 mężczyzn, 10 kobiet) — w r. 1924 26 członków (15 mężczyzn, 11 kobiet razem 26, w r. 1925, czł. 31 mężczyzn 18, kob. 13, w r. 1926 czł. 34 (19 mężczyzn, 15 kobiet) — w r. 1927 24 członków (13 mężczyzn, 11 kobiet) — w r. 1928 26 członków (14 mężczyzn, 12 kobiet) — w r. 1929 27 członków (15 mężczyzn, 12 kobiet.) —

d) Stan kasy w każdym roku kalendarzowym:

W r. 1922 — doch. 14,650,— mk, — rozch. 9130,— mk, — nadwyżka 5520,— mk.
W r. 1923 — doch. 124.604, 500 mk, — rozch. 92.526,730 mk, — nadw. 32.077,770 mk
W r. 1924 — doch. 192,85 zł, — rozch. 174,68 zł, — nadwyżka 18,17 zł.
W r. 1925 — doch. 455,17 zł, — rozch. 413,74 zł, — nadzwyżka 41,43 zł
W r. 1927 — doch. 237,43 zł, — rozch. 263,— zł, — nadwyżka 10,43 zł.
W r. 1928 — doch. 610,43 zł, — rozch. 607,60 zł, — nadwyżka 2, 83 zł.

Koło Sępólno.

Protokołu z Zebrania konstytucyjnego brak. Zebranie to odbyło się dnia 23. 9. 1919 roku.

Skład członków Zarządu przedstawiał w poszczególnych latach istnienia Koła następująco:

1919: prez. Fel. Pierzyński — sekr. Teodor Roszewski — skarb. Ant. Zielaskowski.
1920 — 1924: prez. Alfons Schulz — sekr. Longin Łuczywek — skarbn. Leon Lis..
1924 — 25: prez. Roszewski — sekr. Ant. Witkowicki — skarbn. Leon Lis.
1925 — 1926: prez. Paweł Kalinowski — sekr. Ant. Witkowicki — skarbn. L. Lis.
1926 — 1927: prez. Paweł Kalinowski — sekr. Jan Węsierski — skarbn. L. Lis
1927 — 1928: jak w roku poprzednim.

Stan ilościowy członków Koła wynosił w r. 1919 — 8 członków, w r. 1920 — 35 członków, w r. 1921 — 42 członków, w r. 1922 — 52 członków, w r. 1923 — 57 członków, w r. 1924 — 59 członków, w r. 1925 — 54 członków, w r. 1926 — 45 czł. (spadek wskutek założenia „Ogniska"), w r. 1927 — 41 członków, w r. 1928 — 44 członków.

Zestawienie najważniejszych wydarzeń w Kole:

wieczorek ku uczczeniu kol. A. Zielaskowskiego, przechodzącego na emeryturę, dn. 2. II. 1926, — zabawa nauczycielska 5. II. 1927, — wieczór ku uczczeniu p. insp. szkoln. powiatu sępoleńskiego p. Rochona, z okazji 25-lecia pracy zawadowej. — kurs przygotowawczy do egzaminu kwalifikacyjnego w r. 1926, — przedstawienie teatralne „Mazepa" w styczniu 1926 r. i „Śluby Panieńskie" w styczniu 1928 r. —

Nekrolog. Dnia 25 czerwca1924 r. zmarł w sile wieku kierownik szkoły powszechnej w Sępolnie *kol. Alfons Schulz.* Śp. Zmarły urodził się dnia 1 lutego 1877 w Podstolinie w pow. sztumskim. Kształcił się na nauczyciela w preparandji radzyńskiej, następnie w seminarjum w Grudziądzu. Dnia 1 grudnia 1920 r. został powołany do Koronowa z szkoły powszechnej do szkoły powszechnej w Sępolnie, jako kierownik. Z całem poświęceniem oddał się śp. Schulz szkole polskie, którą zastał wprost zrujnowaną. Nie mało trzeba wysiłk. i zabieg., żeby wprowadzić stan lepszy. Życie jego pełne było poświęceń nietylko sprawom oświatowym i wychowawczym, lecz także i społecznym i narodowym. Był bowiem przez 3 lata przewodniczącym w radzie miejskiej, był także prezesem Stow. Chrz. N. S. P. na koło sępoleńskie, którego istnienie w większej mierze jemu zawdzięczamy.

W kwietniu 1924 roku, a więc 2 miesiące przed śmiercią obchodził śp. rektor Schulz 25-lecie pracy zawodowej. Ogólnem życzeniem gratulantów było doczekać drukiej tak pamiętn. chwili. Nie było mu to dane, co też śp. Zmarły przeczuw. bo choroba nerkowa już wtenczas zagrażała jego życiu. Śp. rektor była to postać świetlana. Nieskazitelność charakteru, bezstronność, koleżeńskość, ciągłe dążenie do zgodnej i zbożnej pracy, sumienność w spełnianiu obowiązków, wychowawcze postępowanie wobec nauczycieli i uczniów, troska o dobro szkoły, gorąca miłość Ojczyzny — oto cechy zdobiące Zmarłego.

Żałowany przez władze, nauczycielstwo, społeczeństwo, dziatwę szkolną, którą tak bardzo miłował został pochowany na cmentarzu w Sępólnie dnia 28. 6. 1924 r. Pogrzeb śp. rektora Schulza był jakby zbiorowym wyrazem uczuć wdzięczności ze strony społeczeństwa. Tłumy zalegały ulice miasta, któremi przechodził kondukt żałobny, tłumy zalegały świątynię. Po odprawieniu mszy żałobnej za duszę śp .Zmarłego, przemówił bardzo serdecznie proboszcz parafii sępoleńskiej Ks. Grudziński, podnosząc zasługi Zmarłego około oświaty i spraw społecznych, dziękując za przykład, którym budował całą okolicę jako wierny syn kościoła.

Liczne girlandy, wieńce wstęgami i napisami oraz kwiaty były uznaniem za jego poświęcenie i wytężoną pracę na niwie wychowawczej i społecznej.

Cześć Jego pamięci! Niech odpoczywa w pokoju!

Tczew

Posiedzenie w Tczewie z dnia 16 paździerika 1919 r.

Celem założenia „Towarzystwa Nauczycieli polsko-katolickich na Tczew i okolicę" zebrali o godz. 3 popoł. na małej salce domu św. Józefa w Tczewie następujący nauczyciele i księża:

Deskowski I z Tczewa, Bałachowski z Pszczółek, Pawłowski z Malenina, Schroeder z Lubiszewa, Gliński z Suchostrzyg, Lewicki z Swarożyna, Gleinert z Tczewa, Hellmuth z Dalwina, rektor Hoffmann z Pelplina, ks. Bączkowski z Tczewa, ks. Jesionowski z Tczewa, ks. Gruening z Lubiszewa.

Na przewodniczącego zebrania wybrano p. Deskowskiego I. Jako porządek dzienny ustanowiono: 1) Potrzębę założenia towarzystwa, 2) Statut, 3) Wybory.

Kol. Deskowski dał pogląd na cel towarzystwa jako i na dążności działaczy katolickich. W dalszem przemówieniu zdał p. D. sprawozdanie z przebiegu zebrania delegatów „Tow. Polsko-Katol. Nauczycieli" w Grudziądzu na dowód, że i tam na zasadzie polsko-katolickiej pracowano.

Z zebranych zabrał głos ks. Gruening, nadmieniając, że księża chcą współpracować z nauczycielami nad dobrem szkoły i ludu. Kol. Deskowski dziękuje za to oświadczenie i zapytuje się zebranych, czy chcą założyć „Tow. Nauczycieli Polsko-Katolickich", na co się wszyscy zebrani jednogłośnie zgadzają.

Towarzystwo tczewskie zbudowano na ustawach chełmińskiego towarzystwa pod nazwą: „Towarzystwo Nauczycieli Polaków-Katolików na Tczew i okolicę". Ustawy chełmińskiego towarzystwa nieznacznie zmieniono i polecono p. Deskowskiemu takowe dać do druku.

Przystąpiono do wyboru zarządu założonego towarzystwa, do którego weszli: Deskowski I. przewodniczący — ks. Bączkowski zastępca — Bałachowski sekretarz Lewicki zastępca — Pawłowski skarbnik.

Ks. Gruening proponuje urządzenie kursu dla sił pomocniczych. Ks. Bączkowcki proponuje postarać się naprzód o ustawy, dotyczące wykształcenia sił pomocnizcych. Dalej stawia ks. Bączkowski wniosek, aby na przyszłem posiedzeniu delegatów Tow. N. P. K. został powołany przedstawiciel duchowieństwa.

Na przyszłe zebranie przyjmuje ks. Jesionowski wykład o szkolnictwie.

Po odśpiewaniu „Boże coś Polskę" zamknął przewodniczący zebranie o g. 6

(—) A. Deskowski, przewodniczący (—) Bałachowski, sekretarz

Zestawienie dotychczasowych prezesów i członków Zarządu Koło Tczew przez wszystkie lata istnienia:

1. Zarząd: Od 16. 10. 1919 do 25. 10 1921: Deskowski prezes — Ks. Bączkowski zastępca — Bałachowski sekretarz — Lewicki zastępca — Pawłowski skarbnik
2. Zarząd: Od 25. 10 1921 do 16. 9. 1922: Moliński prezes — Bałachowski sekretarz — Kostrz zastępca — Pawłowski skarbnik.
3. Zarząd: Od 16. 9. 1922 do 20. 2. 1924: Moliński prezes — Krajnik sekretarz — Kostrz zastępca — Wiórek skarbnik.
4. Zarząd: Od 20. 2. 1924 do 4. 3. 1925: Dittmann prezes — Narloch zastępca — Wojtal sekretarz — Szymański zastępca — Wiórek skarbnik — Pawlak referent prasowy.
5. Zarząd: Od 4. 3. 1925 do 13. 3. 1926: Konkolewski prezes — rekt. Tkaczyk Julj. zastępca — Lewiński sekretarz — Szymański zastępca — Szczepanikowa skarbnik — Tkaczyk Eugenjusz referent prasowy.
6. Zarząd: Od 13. 3. 1926 do 14. 1. 1927: Jan Stefański prezes — Juljusz Tkaczyk zastępca — Eugenjusz Tkaczyk sekretarz — Walerjan Szymański zastępca — Konrad Kowalkowski skarbnik — Stanisław Wiczek referent prasowy.

Nowy Zarząd na rok 1928 wybrany dnia 14. 1. 1928: Jan Stefański prezes — Stanisław Wiorek zastępca — Otton Lipkowski sekretarz — Konrad Kowalkowski skarbnik — Walerjan Szymański referent prasowy.

Stan posiadania Koła Tczew.

Z zaoszczędzonych funduszów zakupił zarząd Koła Tczew w roku 1927 i 1928 dużo dzieł pedagogicznych i roczników czasopism fachowych, tak że Koło posiada już wspaniałą bibliotekę.

Członkowie:

kwalifikowanych nauczycieli liczy Koło 20, nauczycielek 12, razem 33
niekwalifikowan. nauczycieli liczy Koło 4, nauczycielek 7, razem 11
ogółem nauczycieli 24, nauczycielek 20 razem 44

W roku ubyło —, przybyło 6, zatem stan 44 członków. Na terenie Koła jest 115, nauczycieli, należy a) do koła 44, b) do „ogniska" —, zatem niezorgani-

zowanych 71. Członkowie pracują w oświacie pozaszkólnej, Zw. Mł. Kat., harcerstwie itd.,

3) Posiedzeń odbyło się 8 plenarnych przy frekwencji 46 proc., 1 walne zebranie przy 69 proc. udziału.

4) Wygłoszone referaty: Projekty reformy szkolnictwa (Lipkowski), Wpływ alkoholu na organizm ludzki (Tkaczyk jun.), Rozwój historyczny zasady poglądowości i jej zastosowanie w podręcznikach objętych programem,— Co przeżywa młodzież w wiośnie swego życia? (Ruoss), — Uwagi o naszych elementarzach (Szymański), Dzisiejsze zadanie pedagogiki (Ruoss Leon), Psychoanaliza w szkole (Lipkowski).

Lekcje w klasie 7-mej „Wpływ alkoholu na narządy trawienia". Z inicjatywy Koła powstało „Koło pracy", pracujące około 5 miesięcy; dodatnim skutkiem był bardzo korzystny wynik 2-go egzaminu w marcu 1929 r.

Zestawienie nekrologów zmarłych członków.

Zmarł w roku 1926 *Jan Moliński*; urodz. w Poznańskiem, początkowo nauczyciel szkoły powszechnej w Poznańskiem — potem po odzyskaniu niepodległości nauczyciel gimnazjum męskiego w Tczewie.

Wstąpił do Koła naszego dn. 18 września 1920 r. — Wybrany na prezesa Koła dnia 18. listopada 1922 r. i pozostawał na tem stanowisku do dnia 9. czerwca 1923 r.

Cześć Jego pamięci!

Przodkowo pow. Kartuzy.

Koło tutejsze zostało założone dnia 24. czerwca 1923 r. Od dłuższego czasu noszono się z zamiarem założenia Koła w Przodkowie. Niektórzy z pp. kolegów należeli do Koła powiatowego. Z powodu zbyt wielkiej odległości uczęszczanie na zebrania było utrudnione i dlatego założenie Koła miejscowego stało się tembardziej potrzebne.

Zebranie zagaił kolega Gliński. W krótkich słowach przedstawił potrzebę założenia Koła, poczem przystąpiono do wyborów. Na prezesa wybrano kol. Alojzego Glińskiego z Przodkowa, na zastępcę kol. Leona Chmielewskiego z Pomieczyna, na sekretarza kol. Leona Itrycha z Wilanowa. Funkcję skarbnika pełnił równocześnie prezes. Z powodu letnich wakacji odłożono następne zebranie na październik. Członków zapisało się 14.

W pierwszym roku istnienia Koła odbyło się 6 zebrań miesięcznych. Na każdem zebraniu odczytano referat z dziedziny zawodowej.

Na zebraniu dnia 24. czerwca 1924 r. uchwalono, aby zebrania odbywały się po konferencjach rejonowych i w tych miejscowościach, gdzie konferencje będą się odbywały. W drugim roku istnienia Koła odbyły się 4 zebrania. Członków było 12. Z powyższego wynika, że Koło słabo się rozwiłało.

W czasie od 15. XII. 1924 r. do 19. IV. 1926 r. nie odbyło się żadne zebranie. Z powyższego wynika, że Koło tutejsze chyliło się ku upadkowi.

Dzień 6 grudnia 1926 r. był dniem przełomowym dla tutejszego Koła. Na konferencji rejonowej poruszono sprawę organizacyjną. Kilku kolegów dało się z koła wypisać i to z powodu bezczynności Koła. W kole zostało tylko osiem członków. Z powyższych powodów poddał się stary zarząd do dymisji. Na wniosek b. prezesa kol. Glińskiego uznano zebranie jako walne. Na przewodniczącego walnego zebrania wybrano kol. Leona Macholę z Kobysewa. Zebranie to miało zadecydować, czy Koło utrzymać. Po wyjaśnieniu ważności organizacji nauczycielskiej tu na północnych rubieżach Polski przychylili się obecni do utrzymania tut. organizacji.

Przystąpiono do wyboru nowego zarządu. Na prezesa wybrano kol. Leona Macholę z Kobysewa; na zastępcę kol. Franciszka Kumera z Czeczewa; na sekretarza kol. Leona Itrycha z Wilanowa, na skarbnika kol. Jana Kamińskiego z Leśna członków. Na pierwszem zebraniu odczytał kol. Machola referat „Cel naszej organizacji", który wywarł dodatni wpływ na nauczycielstwo tutejszego rejonu. Największą bolączką nowego zarządu była sprawa regulacji składek za lata ubiegłe co się jednak udało załatwić.

Z powodu wystąpienia kol. Kamińskiego z nauczycielstwa wybrano dnia 30 kwietnia 1927 r. na skarbnika kol. Monikę Barzowską z Smołdzina.

Dnia 1 grudnia 1927 odbyło się roczne walne zebranie przy udziale wszystkich członków. Przy sprawozdaniu zarządu podał zarząd następujące dane:

1) Zebrań odbyło się 14. Wtem jedno nadzwyczajne walne, jedno nadzwyczajne miesięczne celem uczczenia rocznicy odzyskania niepodległości Polski i jedno zebranie zarządu.

2) Stan ilościowy członków wynosi 18, co oznacza przyrost w ciągu roku o 120 procent.

3. Składki uregulowano do listopada 1927 r.

Koło interwenjowało u władzy szkolnej w sprawie zmiany przewodniczącego konferencji rejonowych. Cel został osiągnięty.

5. Koło urządziło jedną zabawę z przedstawieniem amatorskiem „Sluby Panieńskie".

6. Zorganizowano zespół muzyczny.

7. Koło zakupiło jeden aparat projekcyjny, celem urządzenia wykładów z przezroczami dla młodzieży pozaszkolnej. Akcją zajmą się członkowie w każdej miejscowości w tutejszym obwodzie. Zwrócono się do Kuratorjum Okręgu Szkolnego o klisze, po nadejściu których praca się rozpocznie.

Zarząd pozostał na przyszły rok ten sam. Z powyższego wynika, że koło tutejsze rozwija się dobrze, dzięki niezmordowanej pracy prezesa kol. Macholi. Są widoki, że placówka tutejsza spełni swe zadanie pod względem wychowawczym i społecznym.

Także i śmierć zapuściła kosę w nasze szeregi. Dnia 24 listopada 1925 r. zmarł w młodym wieku, bo w 26 roku życia, kolega ś. p. Leon Chmielewski z Pomieczyna. W śród kolegów i społeczeństwa był wielce poważany. Był ofiarą swego zawodu już na pierwszej posadzie. Wskutek zasiębienia i przyłączenia się tyfusu zmarł po kilkodniowej chorobie. Wykształcenie otrzymał w Seminarjum nauczycielskim w Kościerzynie. Jako sekretarz komitetu budowy kościoła w Pomieczynie był przy pracy zawsze pierwszy i też pierwszy spoczął na nowym cmentarzu przy budującym się kościele. Koło tutejsze brało udział w jego pogrzebie, złożyło na jego grobie wieniec i zakupiło 12 mszy św. za spokój jego duszy.

Cześć jego pamięci!

Łasin

Koło Łasin powstało po powrocie Pomorza na łono macierzy. Początkowo prosperowało tut. koło bardzo dobrze. Przyczyniła się do tego siedziba Inspekcji Szkolnej Grudziądz II. Po każdej konferencji bowiem odbyło się zebranie Stowarzyszenia przy licznej frekwencji. Gorzej stało się w roku 1924, gdy Inspekcja Szkolna została zniesiona i z Grudziądzem połączona. Cały Inspektorat zaś podzielono na mnóstwo rejonów, tak że od tego czasu Koło coraz więcej upadało. Zła komunikacja i odległość poszczególnych miejscowości od Łasina utrudniały przybycia na zwołane zebrania. Z czasem zaczęło się rozpanaszać „ognisko". Dopiero po objęciu prezesury przez kierownika szkoły Łasina kol. Motylewskiego nastąpiła zmiana ku lepszemu w towarzystwie. Frekwencja mimo wszelkich przeszkód się znacznie poprawiła, poziom Koła został podniesiony przez odpowiednie referaty i odczyty — słowem kol. prezes tchnął nowe życie w tut. Koło. Zakorzenione ognisko zaś się rozpadło dzięki energicznej pracy w Stowarzyszeniu.

Koło urządza rocznie jedną zabawę letnią. Na każdem zebraniu wygłasza się dwa referaty z pedagogiki i literatury polskiej.

Protokół reorganizacyjny.

„Działo się w Łasinie, 9 maja 1921 r. — Kol. Zieliński z Szembruczka, jako sekretarz już dawniej założonego Towarzystwa Naucz. — Polaków na Łasin i okolicę, zaprosił wszystkich nauczycieli Polaków, biorących udział w konferencji w Łasinie celem odnowienia względnie na nowo założenia Towarzystwa. Zebrało się 13 nauczycieli, których przywitał kol. Zieliński staropolskiem pozdrowieniem i przedłożył następujący porządek obrad:

1. Wybór nowego zarządu.
2. Podwyższenie składek,
3. Wybór delegatów na zjazd w Tczewie,
4. Wolne głosy.

Obradom przewodniczył kol. Zieliński.

Ponieważ zdawniejszego zarządu obecnym jest tylko sekretarz, w towarzystwie zaś nie pozostało ani książki kasowej, postanawiają obecni jednogłośnie utworzyć nowe Towarzystwo.

1. Załatwiając pierwszą część porządku obrad, wybrano w głosowaniu tajnem:
Kol. Juljusza Zielińskiego z Szembruczka na przewodn.
Kol. Franciszka Dziarnowskiego z Gruty na sekretarza,
Kol. Poćwiardowskiego z Gruty na sekretrza,
Kol. Tadeuszewskiego z Słupa na skarbnika,
Kol. Józefa Krakowskiego z Jankowa na zast. sekr.
Kol. Pierzyńskiego z Linowa na dyrygenta.

Na wniosek kol. Pierzyńskiego uchwalono jednogłośnie, po każdem zebraniu poświęcić jedną godzinę na śpiew. Na zebranie przybywa p. inspektor szkolny Rochon, który także jako członek przystępuje. Nowe Towarzystwo liczy 14 członków.

2. Składki podwyższono jednogłośnie na 20 mkp.

3. Na delegatów do Tczewa wybrano przez aklamację prezesa Zielińskiego i sekretarza Poćwiardowskiego.

4. W wolnych głosach uchwalono:
a) Przyszłe zebranie odbędzie się po konferencji w tym samym lokalu.
b) Na każdem zebraniu zostanie wygłoszony przynajmniej jeden referat z literatury. Pierwszy referat objął kol. Ojdowski, z Buchwałdu. Katolickiem pozdrowieniem i wspólną pieśnią „Boże coś Polskę" solwował przewodniczący zebranie.

p. p. p.

(—) Poćwiardowski
sekretarz."

Tuchola.

Tuchola, dnia 11 lipca 1919 roku.

Na zaproszenie kolegów Sentkowskiego z Gostyczyna i Zielińskiego z Wielkiego Mędromierza, zgromadziło się dziś po południu o godz. 4-ej w hotelu p. Thiela 14 nauczycieli kolegów powiatu tucholskiego i świeckiego w celu założenia towarzystwa nauczycieli Polaków. Posiedzenie zagaił kolega Zieliński krótką przemową, w której zaznaczył, że nasza macierz Polska po 150 letniej niewoli germańskiej uzyskała swoją wolność. Serce każdego Polaka radością przepełnione, gdy po długich latach niewoli swojej ojczyzny będzie mógł dla niej żyć i pracować. — Przedewszystkiem nauczycielstwo najwięcej odczuwa tę swobodę, ponieważ odtąd Niemiec — hakatysta już więcej nie będzie mu robił żadnych przepisów i nie będzie nam zabraniał naszej drogiej, pięknej, ojczystej mowy. Następnie kolega Zieliński wyjaśnił, dlaczego towarzystwo nauczycieli Polaków jest koniecznem. Najgłówniejsze przyczyny są: 1. wydoskonalenie się w języku ojczystym, 2. pilnowanie naszych interesów zawodowych.

Na przewodniczącego jednogłośnie wybrano p. Zielińskiego, który przeczytał obecnym statut towarzystwa. Przystąpiono do wyboru z grona zgromadzonych, nauczycieli, dalszych członków zarządu. Wybrano p. Barańskiego z Koślinki jako zastępcę prezesa, Adrycha z Przyrowy na sekretarza, Barańskiego z Raciąża jako skarbnika, a Bonkowskiego z Zdrojów jako ławnika.

Towarzystwo uchwaliło 1. utworzyć własny kurs w celu wydoskonalenia się w mowie polskiej, począwszy od poniedziałku 21 lipca w szkole powszechnej w Koślince, 2. Przedrukowanie 50 egzemplarzy statutu.

Spis zmarłych członków Koła Tucholi:
1. Ks. Gabrych zmarł w roku 1921.
2. Franciszek Borta zmarł w roku 1929.

Koło Łasin.

Zestawienie dotychczasowych prezesów i członków zarządu.

1. *zarząd.*

Robert Manthey z Rogoźna wsi — prezes
Powalski z Gruty — sekretarz
Tadeuszewski z Słupa — skarbnik.

2. *zarząd:*

Juljusz Zieliński Szembruczek — prezes.
Od 9. 5. 21 r. Franc. Dziarnowski Szembruk — wiceprezes.
do 10. 1. 22 r. Poćwiardowski Gruta — sekretarz.
Tadeuszkowski Słup — skarbnik.

3. *zarząd:*

Juljusz Zieliński Szembruczek — prezes.
Od 10. 1. 22 r. Teofil Środziński Łasin — wiceprezes.
do 27. 1. 23 r. Poćwiardowski Gruta — sekretarz.
Tadeuszewski Słup — skarbnik.

4. *zarząd:*

Juljusz Zieliński Szembruczek — prezes
Od 27. 1. 23 r. Teofil Środziński Łasin — wiceprezes.
do 16. 1. 26 r. Józef Radtke Nowe Blonowo — sekretarz.
Konstanty Szarafiński, Święte — skarbnik.

5. *zarząd:*

Juljusz Zieliński, Szembruczek — prezes.
Od 16. 1. 26 r. Piotr Ojdowski, Jakóbkowo — wiceprezes.
do 16. 2. 27 r. Józef Radtke, Nowe Błonowo — sekretarz.
Albin Goryński, Jankowice — skarbnik.

Obecny zarząd:

Leon Motylewski, Łasin — prezes.
Juljusz Zieliński, Szembruczek — wiceprezes.
Józef Radtke, Nowe Błonowo — sekretarz.
Albin Goryński, Jankowice — skarbnik.
Wiktor Pozorski, Łasin — zast. sekr.

Wykaz B.

Praca pozaszkolna członków Stowarzyszenia koło Łasin

Nazwa organizacji w których członkowie pracują	Ilu członków należy	Zajmowane przez czonk. stanowska: Nazwa stanowiska	Zajmowane przez czonk. stanowska: Ilu członków	Ilość wygłoszon. referatów w roku 1928	Ilość urzadzon. przedstaw. amatorskich 1928
Towarzyst. Powstańców i Wojaków	18	Prezes	3	35	8
		Sekretarz	5		
		Komendant	3		
		Refer. ośw.	10		
Kat. Młodzież Męska	7	Przewodn.	3	23	4
		Wicepatr.	4		
Kat. Młodzież Żeńska	3	Przewodn.	1	12	4
		Wicepatr	2		
T. C. L.	7	Bibljotek.	4	—	—
Kółko śpiewackie	6	Dyrygent.	3	—	—

Koło Łasin.

Rok	Liczba członków					Zebrania			Frekwencja w %		Liczba posiedzeń zarządu	Liczba wygłoszonych referat.	Stan kasy			Wyjazdy organizacyjne	Śmiertelność wśród członków
	mężczyzn	kobiet	stałych	nie stałych	razem	zwyczajne	walne	razem	na każdem zebraniu	przeciętna roczn.			dochód	rozchód	saldo		
1921	24	4	10	18	28	3	1	4	47—100 75 70	74		2				2	
1922	28	3	10	21	31	6	1	7	84 100 100 90	94		2				1	
1923	26	3	5	24	29	6	1	7	80 100 100 45 66 66 46 68	56		1				2	
1924	19	5	7	17	24	5	1	6	40 67 84 75 50 63 64 84	70	1	1				1	
1925	19	5	7	17	24	2	1	3	67 92 54	73						1	
1926	16	4	6	14	20	3	1	4	65 35 40 75	54		2	160	133,30	26.70	2	
1927	20	3	9	14	23	6	1	7	40 52 74 48 50 58 65	54	2	6	245,70	245,70	—	3	
1928	16	3	9	10	19	4	1	5	73 52 78 52 70	65		4	567,50	551,41	17, 9	2	

Czersk.

Dzień 19 sierpnia 1919 r. jest datą założenia naszego Koła. Pierwszym prezesem, który zagaił ówczesne zebranie był p. Hoffmann, obecnie inspektor szk. w Brusach. Na członków czynnych zgłosiło się 19 kolegów. Sześciu księży z Czerska i okolicznych parafij przystąpiło do nowego Koła w charakterze członków nieczynnych. Koło nasze natychmiast zorganizowało 9 tygodniowy kurs języka polskiego celem wydoskonalenia się członków w mowie ojczystej.

Ponieważ p. Hoffmanna powołano wkrótce na insp. szkolnego, przeto jednomyślnie obrano nowym prezesem p. Brzezińskiego Józefa, kier. miejscowej szkoły męskiej. Od grudnia 1919 r. prowadzi tenże koło nasze ku ogólnemu zadowoleniu W bieżącym roku obchodzić będziemy uroczystość 10-lecia założenia naszego Koła. Ażeby jubileusz ten wypadł okazale, opodatkowali się wszyscy członkowie po 2 zł. miesięcznie, które płatnik rej. każdego pierwszego będzie z poborów potrącał. Najwięcej członków bo aż 48 osiągnęło Koło nasze w r. 1924. Obecnie liczy 27. W czasie tych 10 lat wygłoszono na zebraniach naszego Koła 32 referatów:

1. O światopoglądzie prawego nauczyciela Polaka;
2. Tolerancja wyznaniowa w Polsce;
3. Komisja Eduk. pierwszego ministra oświaty w Europie;
4. Szkoła wyznaniowa czy symultanna?
5. Literatura polska po roku 1863.
6. Konstytucja 3 Maja;
7. Wycieczki szkolne i ich cel.
8. Pielęgnowanie języka ojczystego w I roczniku.
9. Przebranie wiersza w szkole jednokl.
10. Podział godzin w jednoklasówce;
11. W jaki sposób należy zmienić ustawę z dnia 13. 7. 20 roku;
12. Jakie życzenia wysuwa praca w szkole?
13. Które czynniki utrudniają dzisiaj pracę w szkole?
14. Jak się przedstawia stosunek nauczyc. do społeczeństwa, a jaki być powinien.
15. Idea Polski w dziele Sienkiewicza: „Quo Vadis".
16. Tło historyczne w: „Panu Tadeuszu".
17. Jakich środków, trzeba użyć w nauce przyrody aby pobudzić dzieci do rozumnej obserwacji w przyrodzie?
18. Jak trzeba nauczać fizyki?
19. O wychowaniu fizycznem.
20. Znaczenie Komisji Edukacyjnej;
21. Szkoła pracy;
22. Odrodzenie młodzieży przez prace ręczne i ich wychowawcze znaczenie;
23. Prace ręczne;
24. Muzea szkolne;
25. Piśmiennictwo z nowszych czasów.
26. O najnowszych wynalazkach na polu techniki.
27. Stosunek szkół powsz. do średnich.
28. Droga wiodąca naucz. jako wychowawcę do poznania i kształcenia charakteru.
29. Tysiąclecie Polski;
30. Dzieje i rozwój Stow. Chrześć. Narod. Naucz.
31. O wychowaniu narodowem;
32. Najnowsze zdobycze techniki.

Starogard.

1. Protokół pierwszego zebrania Koła:

„Działo się w Starogardzie dnia 2 września 1920 roku. Celem założenia „Towarzystwa Nauczycieli Polaków-Katolików" odbyło się pierwsze posiedzenie nauczycieli Polaków-Katolików z Starogardu i okolicy w Hotelu Poznańskim

o godz. 5,30 po południu. Słowo wstępne wygłosił nauczyciel p. Chmielecki, poczem przystąpiono do wyboru zarządu. Jako członków zarządu wybrano:
1. Jako przewodniczącego — p. Chmieleckiego,
2. Jako zastępcę przewodniczącego — p. Krauzego,
3. Jako sekretarza — p. Jerkiewicza,
4. Jako zastępcę sekretarza — p. Michlińskiego.
5. Jako skarbnika — p. Buchholtza,
6. Za ławników p. Sławińskiego i p. Chojanównę,
7. Na dyrygenta wybrano p. Chmieleckiego z Starogardu.

W toku zebrania uchwalono, zorganizować się jaknajściślej. Pomiędzy innem stawiono wniosek o połączenie się z istniejącemi już w powiecie towarzystwami N. P. K. i urządzić w Starogardzie zarząd na cały powiat, a potem połączyć się z innemi towarzystwami. Wniosek ten przyjęto jednogłośnie i uchwalono zaprosić delegatów istniejących już w powiecie towarzystw N. P. K. na przyszłe posiedzenie, które wyznaczono na sobotę dnia 11-go września o 5-tej po południu w Hotelu Poznańskim.

Wstępne uchwalono na 40,—. M rocznie, emeryci zaś płacą połowę. Do Towarzystwa N. P. K. wstąpili:

1. Nauczyciele: Chmielecki — Starogard, 2. Michliński — Żabno, Piechowski — Starogard, 4. Sławiński — Starogard,, 5. Szeleżiński — Starogard, 6. Wieczorek — Grabowiec, 7. Stefański — Ciecholewy, 8. Krauze — Kokoszkowy, 9. Buchholtz — Starogard, 10. Jeżkiewicz — Kotyże, 11. Chojnówna — Starogard.

Na zakończenie posiedzenia zaśpiewano hymn: „Boże coś Polskę".

2. *Zestawienie dotychchzasowych prezesów i członków zarządu Koła:*

Od dnia 2-go września 1920 roku do dnia 18-go czerwca 1921 roku.
Przewodniczący: Naucz. p. Chmielecki — Starogard
Zastępca przewodnicz.: Naucz. p. Krause — Kokoszkowy.
Sekretarz: Naucz. p. Jerkiewicz — Kotyże
Zastępca Sekretarza: Naucz. p. Michliński — Żabno
Skarbnik: Naucz. p. Buchholtz — Starogard
Ławnicy: Nauczyciel p. Sławiński i nauczycielka p. Chojnówna.

Od dnia 18-go czerwca 1921 roku do dnia 29-go września 1922 r.
Przewodniczący: Pan rektor Cesarz — Starogard
Zastępca przewod.: Naucz. p. Michliński — Żabno,
Skarbnik: Naucz. p. Sugajski — Starogard,
Sekretarz: Naucz. p. Śliwa — Starogard,
Zastępca sekretarza: Naucz. p. Chojnówna — Starogard,
Ławnicy: Naucz. p. Sławiński i Chmielecki.

Od dnia 29-go września 1922 r. do dnia 29-go października 1923 r.
Przewodniczący p. rektor Cesarz — Starogard.
Zastępca przewod.: Naucz. p. Krauze — Kokoszkowy,
Skarbnik: p. rektor Kaletha — Starogard,
Sekretarka: Naucz. p. Bonżanka — Starogard.
Zast. sekr. : Naucz. p. Strybejrówna — Starogard.

Od dnia 29-go października 23 r. do dnia 13-go grudnia 1924 r.
Przewodniczący: p. rektor Cesarz — Starogard.
Zastępca przewodn.: Naucz. p. Krauze — Kokoszkowy.
Skarbnik: p. rektor Kaletha — Starogard.
Sekretarka: Nauczycielka p. Cybińska — Starogard.

Od dnia 13-go grudnia 1924 r. do dnia 16-go stycznia 1926 r.
Prezes: Kierownik szkoły p. Michliński — Żabno.
Zast. prezesa: Kierownik szkoły dziewcząt p. Cesarz — Starogard.
Sekretarz: Nauczycie p. Drążkowski — Starogard.
Skarbnik: Kierownik szkoły chłopców p. Kaletha — Starogard.
Zastępca sekr.: Naucz. p. Rożyński — Starogard.

Od dnia 16-go stycznia 1926 r. do dnia 12 czerwca 1926 r.
Prezes: Kierownik szkoły p. Michliński — Żabno.

Wiceprezes: Kierownik szkoły wydziałowej p. Raszeja — Starogard.
Skarbnik: Kierownik szkoły chłopców p. Kaletha — Starogard.
Sekretarz: Naucz. p. Grochowski — Starogard.

Od dnia 12-go czerwca 1926 r. do dnia 10-go września 1927 r.
Prezes: Kierownik szkoły wydziałowej p. Raszeja — Starogard.
Wiceprezes: Kierownik szkoły p. Michliński — Żabno.
Skarbnik: Kierownik szkoły chłopców p. Kaletha — Starogard.
Sekretarz: Naucz. p. Grochowski — Starogard.

Od dnia 10-go września 1927 r. istnieje następujący zarząd:
Prezes: Kierownik szkoły wydziałowej p. Raszeja — Starogard.
Skarbnik: Naucz. p. Buchholtz — Starogard.
Sekretarz: Nauczyciel p. Szeleziński — Starogard.

3. *Stan ilościowy członków Koła* we wszystkich latach istnienia:
W roku 20-tym i 21 było razem 47 członków
W roku 1922 było razem 35 członków
W roku 1923 było razem 40 członków
W roku 1924 było razem 37 członków
W roku 1925 było razem 28 członków
W roku 1926 było razem 33 członków.
W roku 1927 było razem 26 członków
W roku 1928 było razem 30 członków

4. Zestawienie nekrologów zmarłych członków Koła:

Dnia 24-go sierpnia 1922 roku zmarł *Bernard Szeleziński*, nauczyciel szkoły ludowej w Starogardzie.

Zestawienie ważniejszych wydarzeń w Kole:

Od dnia założenia towarzystwa aż do dnia dzisiejszego wygłoszono następujące referaty:

a) Polsko-Katolicki nauczyciel a żydzi — Nauczyciel Krause,
b) Nauczyciel jako wychowawca. — Nauczyciel Chmielecki,
c) Historja Górnego Śląska. — Nauczyciel Chmielewski.
d) Edukacja narodowa. — Prof. Karbowiak.
e) Nasze obowiązki w towarzystwie. — Nauczyciel Friebe.
f) Karność szkolna i skutki wychow. — Naucz. Stefański.
h) Oświata pozaszkolna u nas i zagranicą. — Prof. Seclib.
i) Psychologja kształcenia woli. — Naucz. Kwiatkowski.

Oprócz wyżej wymienionych referatów odbyły się na zmianę miejscowego Koła zabawy i wycieczki w najbliższą okolicę.

6. ***Rok 1928.***

Skład zarządu w roku sprawozdawczym:
a) prezes: Bolesław Raszeja — kierownik szk. wydz. — Starogard.
b) zastępca: Józef Michliński — kierown. szk. lud. — Żabno.
c) sekretarz: Brunon Szeleziński, naucz. szk. chłopców — Starogard.
d) skarbnik: Władysław Buchholtz, naucz. szk. chłopców — Starogard.

3. Dnia 31-go grudnia 1928 roku było członków razem 28.
4. Stan kasy:

dochód całego roku	564 zł.
rozchód całego roku	564 zł.
Po zamknięciu roku	—

5. Praca społeczna i kulturalno oświatowa:

Członkowie Koła miejscowego pracują w następujących stowarzyszeniach: 1. Związek Młodz. Kat. — 2. Związek Powstańców i Wojaków — 3. Kółka Rolnicze, — 4. Harcerstwo, — 5. Towarzystwo Śpiewu, — 6. T. C. L. — 7. Szkoła dokształcająca.

Oprócz tego miejscowe Koło wybrało z pośród członków referentów prasowych, w skład których weszli kol. Michliński — kierownik szkoły Żabno oraz kol. Drąg — nauczyciel szkoły chłopców w Starogardzie.

6. Zebrania, referaty i kasa.

Koło miejscowe odbyło w ciągu roku — zebrań walnych 1, zebrań zwyczajnych 3.

— Ilość wygłoszonych referatów 3.

Na poszczególnych posiedzeniach Koła wygłoszono następujące referaty:
1. „Szkoła pracy, oparta na sytemie daltońskim — kol. Kirstein.
2. Pragmatyka w zastosowaniu" sekretarz Inspektoratu szkolnego.
3. „Estetyka i zdobnictwo ludowe" p. Zbilicki.

Działdowo

Rok 1921.

Dnia 18 lutego 1921 roku zebrało się nauczycielstwo miasta i okolicy Działdowa celem założenia Towarzystwa Nauczycielskiego pod nazwą: „Towarzystwo Nauczycieli Polaków Katolików na Działdowo i okolicę. Wobec nikłej liczby członków (7 naucz. wykwal.) powierzono urzędy prezesa, skarbnika i sekretarza kol. Wantowskiemu i wydelegowano go na główny zjazd do Grudziądza dnia 20 lutego 1921, na którem przyjęto Towarzystwo nasze do „Związku Pomorskiego". Na zjeździe wojewódzkim nauczycieli Pomorza w dniach 16, 17 i 18 maja 1921 r. Towarzystwo było zastąpione również przez kol. Wańtowskiego. Na następnem zebraniu (17 czerwca 1921 r.) liczba członków się powiększyła, co umożliwiło przystąpić do wyboru zarządu w skład którego weszli jako prezes kol. Wańtowski, jako sekretarz i skarbnik kol. v. Knobelsdorff. Do towarzystwa należeli jedynie nauczycieli wykwalifikowani. Dnia 8. września 1921 r. zjawił się w Działdowie prezes związku i poseł na sejm kol. Albin Nowicki i zdał tegoż dnia przed poł sprawozdanie z prac sejmowych. Na popołudniowem zebraniu uchwalono przyjęcie na członków wszystkich nauczycieli bez różnicy wyznania i kwalifikacji. Ze względu na kolegów wyznania ewangelickiego zmieniono nazwę Towarzystwa, ponieważ koledzy tego wyznania inaczej nie chcieli przystąpić do towarzystwa. Aby im wstąpienie do Towarzystwa umożliwić dano towarzystwu nazwę: „Chrześcijańskie Towarzystwo Nauczycieli polaków na Działdowo i okolicę". Do Towarzystwa zapisano na członków następujących koleżanki i kolegów: 1. Brzeski Beno z Działdowa, 2. Biernatycki Karol z Małej Turzy, 3. Buńka Teofil z Małego Łęcka, 4. Bukowska Otylja z Narzymia, 5. Dąbrowska Otylja z Wielkiej Turzy 6. Flemke Augustyn z Płośnicy, 7. Gilgenast Jerzy z Działdowa, 8. Habke Samuel z Narzymia. 9. Jóźwiakowska Kazimiera z Działdowa, 10. Kant Arno z Działdowa, 11. Kasprowiczówna Eufemja z Prus, 12. Kłos Feliks z Działdowa, 13. Krzemieniewski Konstanty z Brodowa. 14. Klimosz Paweł z Działdowa, 15. Kolm Krystjan z Burkatu, 16. Kliniewska Marja z Kisin, 17. Karczewska Anaztazja z Koszelew, 18. Krajewska Marja z Filic, 19. Lewandowska Klara z Działdowa, 20. Łożyński Damazy z Wysokiej, 21. Małek Karol z Purgałek, 22. Markowski Jan z Iłowa, 23. Murawski Bronisław z Gródek, 24. Przeczewski Edward z Wądzyna, 25. Radkówna Adela z Koszelew, 26. Radkówna Wanda z Przyłęka, 27. Reichert Juljusz z Skurpia, 28. Rogoziński Wojciech z Narzymia, 29. Rudol Henryk z Wielkiej Turzy 30. Simiatycki Kazimierz z Zakrzewa. 31. Strzelczykówna Elżbieta z Skurpia 32. Szczuplińska Łucja z Rutkowic, 33. Tańska Anastazja z Płośnicy, 34. Ułanowski Juljusz z Dźwierzni, 37. Wysocki Jan z Żabin, 38. Waśniewska Marja z Wierzbowa,, 39. Wasilewska Mina z Kraszewa. Z pośród wyżej wymienionych członków wybierano do zarządu na prezesa kol. Leona Wańtowskiego z Działdowa, na wiceprezesa kol. Karola Wróbla z Kisin, na sekretarza kol. Mikołaja Sampa, na zastępcę sekretarza kol. Jana Markowskiego z Iłowa, na skarbnika kol. Krystjana Kolma z Burkatu, na ławników ks. Apolinarego Żuchowskiego z Wielkiego Łecka i Marję Krajewską z Filic.

Rok 1922.

Na zebraniu dnia 1 listopada 1921 roku postanowiono urządzic zabawę Odbyła na początku lutego 1922 roku zabawa była urozmaicona przez występy zespołu muzycznego w skład którego wchodzili koledzy, śpiewy solowe z towarzyszeniem fortepianu wykonane przez kol. Schmagłowską i śpiewy oktetu nauczycielskiego. Całość zabawy przedstawiała się bardzo imponująco i świadczyła o wielkiej sympatji ze strony mieszkańców miasta, którą cieszyło się nauczycielstwo

tutejszego powiatu. — Zgoda, jaka panowała w towarzystwie, wnet została zakłócona przez wrogie wystąpienie księdza pastora Lodwicha, owczesnego dyrektora Seminarjum Nauczycielskiego w Działdowie. Ks. pastor Lodwich zarzucał bowiem nauczycielstwu katolickiemu, że zmusza dzieci wyznania ewangelickiego do odmawiania modlitw w myśl religji katolickiej, rozszerzając owe fałszywe wieści przez czasopismo „Ewangelik", i podkopując w ten sposób autorytet nauczycieli katolików. Na podstawie tych zarzutów zwrócono się z odpowiednią interpelacją do zarządu głównego i do ks. Lodwicha. Na zebraniu miesięcznem w dniu 8 marca 1922 roku zdano sprawozdanie kasowe za rok ubiegły.

Dochodu z roku 1921 było	17.277 mkp.
Rozchód wynosił	14.473 mkp.
Pozostało w kasie	2.804 mk.

Z tego nie wysłano składki do zarządu głównego, które wynosiły

za 41 członków	5.512 mkp.
po potrąceniu doboru	2.804 mkp.
Pozostał niedobór	2.708 mkp.

Niedobór ten pokryto przez ściągnięcie nadzwyczajnych składek w wysokości 100 mkp. od członka. — Na tem zebraniu uchwalono większością głosów wystosowanie drugiej rezolucji do ks. pastora Lodwicha, gdyż na pierwszą rezolucję nie reagował, a artykuł z „Ewangelika" stał się aktualnym i ukazał się nawet w gazetach niemieckich i kompromitował nauczycielstwo polskie zupełnie bezpodstawnie. Rezolucja wystosowana do ks. Lodwicha była treści następującej:

Do

Wlb. Ks. Dyrektora Lodwicha

w Działdowie

W czasopiśmie „Ewangelik" ukazał się artykuł obrażający nauczycielstwo katolickie. Wobec tego, iż nasze Towarzystwo się składa z członków katolików i ewangelików a wzajemna współpraca i stosunek koleżeński pod wpływem takich artykułów ucierpiał, wzywa się Wlbg. ks. dyrektora Lodwicha w myśl rezolucji Towarzystwa, powziętej na posiedzeniu z dnia 11 kwietnia 1922 r. zjawić się na następne posiedzenie Towarzystwa celem wyjaśnienia sprawy i usprawiedliwienia się.

Za Zarząd:

(—) Leon Wańtowski

I na to wezwanie pastor Lodwich nie raczył przybyć, przeciwnie posuwał się coraz dalej w swojej akcji antykatolickiej skierowanej przeciwko członkom naszego Towarzystwa. Na skutek takiej pracy wichrzycielskiej wystąpiło 10 członków z naszego Zrzeszenia celem założenia „Ogniska", motywując swe wystąpieniem tem, iż Towarzystwo nie daje im żadnych korzyści zawodowych. Rzerzeczywistym powodem był jednak spór pomiędzy Towarzystwem a pastorem Lodwichem i poniekąd też i zapatrywania politycznego. Z występujących członków na leżeli dwóch do zarządu, i z tego powodu musiano przystąpić do wyborów uzupełniających. W miejsce byłego wiceprezesa kol. Wróbla z Kisin wybrano kol Murawskiego, a w miejsce ustępującego skarbnika kol. Kolma z Burkat powierzono wyżej wspomniany urząd kol. Rudolowi z Wielkiej Turzy. Na tem zebraniu (17. 6. 22) wygłosił kol. Reichert referat ze zjazdu delegatów, odbytego w Toruniu, w którym podkreślił starania nauczycielstwa o polepszenie bytu. Uchwalono wówczas, by zamówić dla koła pieczątkę kształtu owalnego z napisem: „Stowarzyszenie Chrześcijańsko Narodowe Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w Polsce „Koło Działdowo". — Postępowaniem swojem kol. Brzeski, który się zajął organizowaniem niemieckich towarzystw, wywołał zrozumiałe oburzenie wśród członków i wystosowano odpowiedni wniosek do wyższych władz, aby jego działalności kres położyć

Od tego czasu Towarzystwo pracuje nadal, starając się o wygłoszenie referatów przez członków, urządzenie wycieczek i zabaw dorocznych itp., ale zaniedbuje sprawę agitacyjną i przez to dalszy rozwój Towarzystwa.

W roku tym przystąpili do Towarzystwa członkowie:

14. stycznia 1922 r.

1. Omieczyński Józef z Kraszewa, 2. Neuman Antoni z Murawek, 3. Schmagłowska Erna z Działdowa.

8. marca 1922 r.

Wejrowski Wincenty, kierownik Szkoły Wydziałowej w Działdowie, 2. Kottmusówna Gertruda z Działdowa, 3. Kryx Jan ze Szczuplin, 4. Drax Franciszek z Rywoczyn, 5. Preuss Władysław z Tuczek.

9. kwietnia 1922 r.

1. Böhm Brunon z Prus, 2. Nehring Antoni z Purgałek.

20 maja 1922 r.

1. Marta Guniszewska z Wysokiej.

17 czerwca 1922 r.

Ewa Gorzkówna z Rutkowic, 2. Urszula Gryzówna z Brodowa, 3. Jadwiga Odrowska z Działdowa,

22 września 1922 r.

1. Władysław Bałachowski Mały Przyłęk, 2. Monika Kamińska Gródki, 3. Jadwiga Szczubowska z Działdowa, 4. Klara Suchocka z Działdowa, 5. Leon Milewski Działdowo, 6. Stanisław Góral Murawki, 7. Cecylja Suwińska Gralewo, 8. Teofil Ruczyński Sochy.

Koło liczyło w roku 1922	45 członków
wystąpiło w ciągu roku	27 członków
pozostało	18 członków
przystąpiło w ciągu roku	24 członków
Pozostało przy końcu roku	42 członków

Posiedzeń odbyło się w roku 8. W tym czasokresie niestety nie zdołano się zdobyć na wygłoszenie referatów.

Rok 1923.

Działalność i praca Koła w tym roku osłabła. Urządzono jedną wycieczkę i zabawę. Zebrania odbyły się regularnie. Wygłoszono referaty, z których pierwszy wygłoszony przez koleżankę Orzechowską znalazł dużo uznania, drugi zaś dopiero po piśmiennem upomnieniu referenta oświatowego kol. Rozwadowskiego i to też dopiero po 6 miesiącach został przez niego wygłoszony. W sprawie sypki toczyło nauczycielstwo od samego początku wielki spór, ale nigdy nie udało się sprawę definitywnie załatwić. Aby sprawy tej nie odwlekać, postanowiono oddać ją celem rozpatrzenia sądowi. Ponieważ Towarzystwo nie dysponowało majątkiem, zwrócono się do Zarządu Okręgowegi z prośbą o udzielenie pożyczki w wysokości 150.000 mkp., którą to kwotę postanowiono, przez osoby zainteresowane, po ukończeniu procesu zwrócić.

Wybór zarządu dokonany na walnem zebraniu 13 lutego 1923 roku dał następujący wynik: prezes kol. Wańtowski Działdowo, wiceprezes kol Wysocki Żabiny, sekretarz kol. Samp Pierławka, zast. sekr. kol. Milewski Działdowo, skarbnik kol. Rudol Wielka Turza, sąd honorowy kol. kol. Wańtowski, Wysocki i Markowski Jan.

Pozostały zysk z dorocznej zabawy w wysokości 23,790 mk. przekazano Panu Inspektorowi Szkolnemu celem zakupienia książek dla biednych dzieci powiatu. Uchwalono, by referent oświatowy kol. Gilgenast wygotował referaty i podał kolegom najpóźniej jeden miesiąc przed zebraniem do wiadomości. W zebraniach miesięcznych zaprotestowano przeciwko podporządkowaniu szkolnictwa powsz. zarządom samorządowym, żalono się na nieregularne dostarczanie „Nauczyciela Polskiego, w której to sprawie zarząd złożył był już zażalenie do zarządu okręgowego, mimo to do dziś dnia sprawa nie jest zadawalniająco uregulowana. W niedzielę 3. 6. 23 r. urządziło Towarzystwo wycieczkę koleją do Branicy, zapraszając do współudziału Koło Lidzbark. Wycieczka odbyła się mimo nikłej ilości uczestników w znakomitym nastroju. Lidzbarczanom wyrażono piśmiennie uznanie i podziękowanie za gościnność i postanowiono przy następnej okazji zaprosić ich do Działdowa.

Niestety opuścił nas ruchliwy nasz prezes Kol. Wańtowski obejmując kierownictwo szkoły w Brusach w powiecie chojnickiem, który piastował urząd prezesa przez 3 lata i w tym czasie doprowadził Koło do rozwoju.

Nie chcąc się narażać na nieprzyjemne niespodzianki, urządziło Koło swoją doroczną zabawą, poprzedzoną wspaniałym koncertem skrzypcowym, skrzypce kol. Zawadzki akompanjament kol Kant, która się świetnie udała na własną rękę 3. stycznia 1924 roku w Hotelu Państwowy Dwór bez współudziału „Ogniska", jak to przedtem było projektowane.

Nowy, na rok przyszły, większością głosów obrany zarząd, składał się: z prezesa kol. Wejrowskiego, sekretarza kol. Milewskiego, zast. kol. Sochocką skarbnika kol. Wańtowskiego, referenta prasowego kol. Rozwadowskiego.

Stan kasy w roku 1923 przedstawia się następująco:

Dochód	5.057.666 mkp.
Rozchód	3.691.760 mkp.
Więc dobór w kasie przy końcu	1.365.906 mkp.

W bieżącym tym roku przyjęto na nowych członków: 1. Szamborska Regina Myślęta, 2. Januszewski Franciszek Działdowo, 3. Dyllik Jerzy Koszelewy, 4. Wysocki Jan Iłowo, 5. Bukowski Dźwierzna, 6, Pszenny Piotr Działdowo, 7. Przybyszewski Konrad Działdowo, 8. Czerwiński Bronisław Kraszewo, 9. Kozłowski Władysław Narzym.

Rok 1924.

Nowoobrany zarząd przystąpił energiczniej do pracy, starając się o rozwój Towarzystwa przez założenia 3 Kół Miejscowych i to: w Żabinach pod prezesurą kol. Wysockiego Jana z Żabin, nieco później drugie w Narzymiu pod prezesurą kol. Kozłowskiego, a trzecie w Małym Łęcku pod kierownictwem kol. Preussa i Koło Powiatowe w Działdowie. Koło w Żabinach było bardzo ruchliwe, liczyło bowiem 10 członków. Drugie Koło z siedzibą w Narzymiu okazało mniej życia, w Kole działdowskim również nie spano. Celem rozszerzania towarzyskości i nawiązania bliższego kontaktu pomiędzy kolegami postanowiono urządzić po każdem zebraniu pogawędkę. Wieczorki oczywiście przyczyniły się do zaprzyjaźnienia się kolegów, do wymiany zapatrywań i w końcu sprawiły koleżeństwu nieraz bardzo wesołe chwile, w których chociaż na krótko zapomniano o codziennych mozołach. — Dwukrotnie poruszono sprawę założenia chóru mieszanego, który jednak nie doczekał się swego ziszczenia, gdyż warunki komunikacyjne dla koleżanek i kolegów z wiosek było nader trudne a zwłaszcza w porze zimowej. Dnia 24 lutego urządzono kulig do Iłowa, na który gospodarze z okolicy Działdowa i z samego miasta bezinteresownie stawili swe sanie. Na jednym z zebrań miesięcznych uchwalono delegatów przed zjazdem odpowiednio poinformować, aby uniknąć ewentl. nieporozumień, a gdyby delegat miał wygłosić referat, powinien tenże poprzednio być przedłożony zarządowi. W tym roku projektowany kongres nauczycielski miał się odbyć w Działdowie. Propozycję tę odrzucono i proponowano Brodnicę, ponieważ Działdowo jest niedogodne zwłaszcza pod względem ekonomicznym. Koledze Siemiąteckiemu, który zachorował na gruźlicę, udzielono pomoc finansową celem konsultacji lekarza specjalisty w Warszawie i leczenia się w Zakopanem. Wielkie wzruszenie wywarła wiadomość o zgonie kol śp. Jana Wysockiego z Żabin na członkach naszego Koła. Śp. Jan Wysocki, jeden z starszych kolegów należał do założycieli koła, odznaczał się gorliwą pracą zawodową jak też towarzyską; służył chętnie swemi radami młodszym i starszym kolegom i cieszył się dlatego wielką sympatją wśród nauczycielstwa całego powiatu. Znał on dobrze położenie nauczycieli powiatu i dlatego często zabierał głos na zebraniach, wysuwając różne bolączki, będące powodem ciężkiego położenia nauczycieli. Przytem wskazał on na drogę i środki do zwalczania tychże i do polepszenia bytu nauczycielskiego. Ostatnią przysługę oddało zmarłemu liczne nauczycielstwo powiatu, przyczem koledzy naszego Koła wynieśli zwłoki zmarłego na wieczny odpoczynek. Tu zaśpiewał pod bututą naszego dzielnego dyrygenta kol. Kanta chór męski, składający się z członków naszego Koła, 4-głosową pieśń „W mogile ciemnej śpi na wieki". Śp. kol. Jan Wysocki pozostaje koleżeństwu w wiernej pamięci. R. i. p.

Na rok 1925 został następujący zarząd obrany: kol. Józef Dzięcioł, kierownik Szkoły Powszechnej w Działdowie. Wiceprezes kol. Wincenty Wejrowski, sekretarz kol. Franciszek Kowalski, zast. sekr. Leon Milewski, skarbnik Piotr Pszenny, refe rnt prasowy i oświatowy kol. Leon Milewki. Jako nowi członkowie do Towarzystwa zapisali się w tym roku: 1. Dzięcioł Józef Działdowo, 2. Kawiecka Marja Dział dowo, 3. Szymański Robert Rutkowice, 4. Bagiński Kazimierz Uzdowo, 5. Przeczewski Edward Wądzyn, 6. Ułanowski Juljan Żabiny, 7. Markowski Jan Wielki Łęck 8. prof. Seminarjum Bałachowski Działdowo, 9. Kowalski Franc. Działdowo.

Rok 1925.

W bieżącym roku okazuje się Koło mało ruchliwem i to z powodu nieregularnego uczęszczania koleżanek i kolegów na zebrania. Doroczna zabawa przyniosła około 70 zł. czystego dochodu, który postanowiono pozostawić jako stały fundusz w kasie dla nieprzewidzianych ważnych wypadków. Skarbnik kol. Pszenny okazuje bardzo mało zainteresowania i wskutek stwierdzonego niedbalstwa zostaje z dotychczasowego stanowiska zwolniony i na jego miejsce obrany kol. Januszewski 9-go maja udał się nasz zarząd do Małego Łęcka celem utworzenia Miejscowego Koła. Po odczytaniu referatu przez kol. Januszewskiego pod tytułem: Znaczenie Kół Miejscowych dla naszej organizacji, udało się założyć takie pod prezesurą kol. Bałachowskiego. W listopadzie przystępowali członkowie do ubezpieczenia od wypadków. — Na zjazd do Katowic odbytego dnia 16. 6. 25 r. wydelegowano kol. Kowalskiego. Stan kasy przy końcu roku rachunkowego wykazał saldo 659,11 zł.

W sprawie drzewa opałowego powzięto następującą rezolucję:

REZOLUCJA

powzięta na posiedzeniu Koła Powiatowego Działdowo na walnem zebraniu w dniu 13. 2. 26 r.

Ustawa z dnia 25. 9. 25 r. zmieniająca niektóre postanowienia ustawy z dnia 11. 2. 22 r. przyznaje tak zw. serwitut leśny (podług art. 45 ordynacji szkolnej dla szkół elementarnych w prowincjach Prus Wschodnich i Zachodnich z dnia 11. 12 1845 roku) szkołom, nad któremi był patronem rząd, nadal w mocy Art. 45 odnośnej ordynacji przyznaje także i opał jak również i jego zwózkę do mieszkań nauczycieli Koło tutejsze domaga się, aby zarząd główny przedsięwziął wszelkie starania, by opał jak i zwózka opału były nauczycielom odnośnych szkół zapewnione. Równocześnie domagamy się obróbki t. zw. morgi chełmińskiej przez gminy, jak to dawniej było stosowane podług matrykuł szkolnych. Rezolucję powyższą odesłano do Zarządu Głównego w Warszawie.

W skład zarządu obranego na rok 1926 wchodzili: jako prezes kol. Dzięcioł, jako wiceprezes kol. Arno Kant, jako sekretarz kol. Kowalski, jako zast. sekr. kol. Kawiecka, jako skarbnik kol. Januszewski, jako referent oświatowy prof. Bałachowski, jako ławników czyli członków zarządu bez funkcji kol. Sampa i kol. Ruczyńskiego.

Rok 1926.

W roku tym okazuje Towarzystwo jeszcze większą ospałość. Winę nie należy szukać w zarządzie, który stara się, żeby ruch w Towarzystwie utrzymać w normalnym stosunku, lecz należy ją szukać w lekkomyślności członków, którzy w tym roku mało albo wcale nie uczęszczają na zebrania miesięczne. Ażeby przywrócic w Towarzystwie normalne stosunki, zwrócono się do Zarządu Okręgowego z prośbą o wydelegowanie odpowiedniego referenta do naszego Koła, który odpowiednim referatem miał członków zachęcić i pobudzać do pracy towarzyskiej. Wskutek prośby zarządu powiatowego przybył na zebranie 8. 10. 26 r. kol. poseł Nowicki, referując o pragmatyce nauczycielskiej, o uposażeniu nauczycieli, o działalności zarządu głównego. Frekwencja na tem zebraniu była liczna, zainteresowanie ogromne, a to z powodu interesującego referatu kol. posła Nowickiego. Na tem zebraniu również uchwalono pożyczkę dla Stowarzyszenia w wysokości 20,— zł. od członka w 5-ciu ratach. W miejsce wyprowadzającego się kol. Januszewskiego obrano skarbniczkę kol. Suchocką. Na poprzedniem zebraniu wyrażoną próśbę zjawił się dnia 16. 2. 27 r. ponownie kol. prezes poseł Albin Nowicki, referując ponownie o prag-

matyce i omawiając obszernie stosunek nauczycieli do inspektorów szkolnych i o uposażeniu. Zabawę doroczną ustalono odbyć dnia 1. 2. 27 r. w Hotelu Polskim. — Na jednem z zebrań dorocznych zajęło koleżeństwo krytyczne stanowisko wobec uchwały zapadłej w „Ognisku" okręgu lubelskiego w sprawie szkoły bezwyznaniowej. Uchwalono rezolucję, którą odesłano do Zarządu Okręgowego i którą postanowiono ogłosić w gazetach „Przewodnik Katolicki" i w organie naszego Stowarzyszenia „Nauczycielu Polskim". Aby sekretarzowi ułatwić pracę zakupiono okazyjnie maszynę do pisania. Na walnem zebraniu odbytem 11. 12. 26 r. przeprowadzono reorganizację Kół Miejscowych i powierzono prezesurę poszczególnych kół następującym kolegom: Koło Tuczki kol. Ruczyński, koło Mały Łęck kol. Jagielski, koło Narzym kol. Cieślakowi.

W bieżącym roku odbyto 7 zebrań, 3 razy wydelegowano członków na zjazdy Bilans za ten rok rachunkowy przedstawiał się następująco:

Dochód	1019,65 zł.
Rozchód	988,65 zł.
Saldo na rok 1927	31,— zł.

Do zarządu wybrano na prezesa kol. Dzięcioła, na wiceprezesa kol. Kantą, na sekretarza kol. Milewskiego, na skarbnika kol. Suchocką, na referenta oświatowego kol. Cieślaka, na korespondenta i delegata na zjazdy w roku 1927 kol. Kowalskiego. Do komisji rewizyjnej kolegów Wejrowskiego, Ruczyńskiego i Kozłowskiego. Do Zarządu Powiatowego: Kol. Dzięcioła i kol. kol. Cieślaka ,Ruczyńskiego i Jagielskiego. Jako nowych członków przyjęto w tym roku: kol. Cieślaka i Smoczyńskiego.

Rok 1927.

W tym roku robi Towarzystwo wrażenie człowieka konającego. Mimo to, że do Stowarzyszenia należy przeszło 40 członków, jest jednak rzeczą niemożliwą zdobyć się na regularne odbywanie zebrań miesięcznych. Ma się wrażenie, jakby wszystkim członkom sprzykrzyła się przynależność do stowarzyszenia. — W tym roku osiągnęło chyba koło nasze szczyt bezsumienności. W latach ubiegłych, kiedy Stowarzyszenie walczyło o byt było jednakże rzeczą możliwą utrzymać pewien kierunek w pracy towarzyskiej, zaś teraz, kiedy Towarzystwo na starych wybróbowanych fundamentach mogłoby pracować, ogranicza swoją działalność do minimum. Następnie stwarzają pewien zastój w odbywaniu zebrań, wygłaszaniu referatów i w zainteresowaniu się sprawami tyczącemi zawodu nauczycielskiego jednem słowem mówiąc zacofanie. W roku tym można było zdobyć się tylko na jedno zebranie miesięczne, w którem kol. Dzięcioł zdał sprawozdanie ze zjazdu w Grudziądzu; uchwalono podwyższyć składkę o 2 zł. na 2,20 zł. W sprawie „Nauczyciela Polskiego", który od istnienia naszego Koła stale swem regularnem ukazaniem się wywołał niezadowolenie wśród kolegów, zwrócono się ponownie do redakcji, wysyłając zarazem spis członków — aby egzemplarze wysyłano ściśle podług podanego spisu.

Koledzy, którzy zamierzali zasiadać do drugiego egzaminu (kwalifikacyjnego) wyrazili życzenie utworzenia kursu kwalifikacyjnego. Sprawę tę załatwiono na walnem zebraniu, odbytem dnia 15, 11. 1927 w obecności prezesa okręgowego kol. posła Albina Nowickiego. — Kol. Albin Nowicki postanowił zasięgnąć informacji co do terminu egzaminu w Kuratorjum i wystarać się o wyrobienie możliwości zdawania egzaminu teoretycznego bezpośrednio po ukończeniu kursu w Działdowie przed komisją egzaminacyjną w obecności odnośnego prelegenta. Również omawiano stosunek współpracy z innemi towarzystwami szczególnie z Towarzystwem Powstańców i Wojaków, które ze względu na swój wzniosły cel, jakim jest przysposobienie wojskowe, na tę współpracę zasługuje. W swoim referacie organizacyjnym wyraził poseł Nowicki w imieniu Zarządu Głównego uznanie dla Koła za jego żmudną w takich warunkach, lecz owocną pracę na polu organizacyjnem. Prelegent proponuje żeby referaty były czerpane z najróżniejszych dziedzin i możliwie przez fachowców wygłaszane i żeby sprawozdania były skierowane do redakcji Nauczyciela Polskiego. Tem ostatniem zebraniem kończy się działalność naszego koła w roku 1927, poczem w r. 1928 szczególnie po świetnym zjeździe powiatowym na-

stąpiło wielkie ożywienie prac organizacyjnych, żywe zainteresowanie się członków pracami temi, a skutek tego: coraz dalej sięgająca sympatja naszej organizacji społeczeństwa, uruchomienie się naszego Koła i przybywanie nam coraz to nowych członków.

Suleczyno

Protokół zebrania kostytucyjnego

W dniu 31. 10. 1925 r. odbyło się w wyżej podanej miejscowości zebranie, celem założenia Koła Nauczycielskiego na obwód Suleczyno i okolicę.

Zebranie zagaił kierownik tutejszej szkoły p. Fałtyński. W treściwych słowach wskazał na konieczność założenia takowego dla naszego rejonu.

Po przeczytaniu statutu przystąpiono do wyboru zarządu, do którego jednogłośnie wybrano na przewodniczącego kierownika szkoły p. Fałtyńskiego Józefa, na zastępcę kierownika szkoły p. Sarnowskiego Marjana, na sekretarza oraz skarbnika Kowalkowskiego Antoniego.

Po tej czynności dziękował przewodniczący za wybór. W końcu zachęcał gorąco członków do współpracy. Po odśpiewaniu pieśni „Boże coś Polskę" zamknął przewodniczący zebranie. Na członków zapisało się 14.

(—) Fałtyński, prezes (—) Kowalkowski, sekretarz

Zestawienie dotychczasowych prezesów i członków zarządu Koła Suleczyno poprzez wszystkie lata:

Od dnia 31. 10. 1925 roku członkami zarządu byli: Fałtyński Józef z Suleczyna prezesem, Sarnowski Marjan z Parchowa zastępcą prezesa i Kowalkowski Antoni z Suleczyna skarbnikiem i równocześnie sekretarzem.

Stan ilościowy członków Koła przedstawiał się następująco: w r. 1925 — 14 członków, w r. 1926 — 27 członków, w r. 1927 — 22 członków, w r. 1928 — 20 członków.

Zestwienie wykładów

urządzonych od dnia założenia po dzień dzisiejszy: 1. Jak kształcę wolę dziecka w nauce religji? 2. Jak udzielam nauki śpiewu w mojej szkole? 3. Szkoła i dom rodzicielski. 4. Jak przyczyniam się do powiększenia bibljoteki uczniowskiej? 5. O wycieczkach przyrodniczych. 6. Doświadczenia przyrodnicze w szkole powszechnej. 7. Szkoła pracy, jej cel i praktyczne zastosowanie. 8. Jezuici w Polsce. 9. Powstanie listopadowe. 10. Stanisław Staszic. 11. Konstytucja 3-go Maja. 12. Lotnictwo w Polsce.

Żukowo

Data założenia: dnia 1 maja 1926 r.

Zarząd: Wiktor Borzyszkowski, prezes, Żukowo, pow. Kartuzy — Stanisław Szarmach, sekretarz, Borkowo — Franciszek Podjacki, skarbnik, Dzierżążno.

Członków liczy Koło 9 i to 6 nauczycieli oraz 3 nauczycielki — przybyło 1, ubyło 1. Na terenie jest nauczycieli 15 ,z nich należy do Koła 9, do „Ogniska" 4, pozostaje niezorganizowanych 2. — Członkowie pracują w Stow. Mł. Kat., w Tow. Powst. i Woj. oraz Tow. Śpiewu.

Kasa wykazuje 168,— zł w dochodach i tę samą sumę w wydatkach. — Posiedzeń odbyło Koło w r. 1928: 10 plenarnych i 1 walne przy100 proc. udziale członków. Jest to objaw bardzo pocieszający. — Wygłoszono następujące referaty: Lotnictwo i stan jego w Polsce, Radjo i jego zastosowanie, Znaczenie ekonomiczne morza dla Polski, Rolnictwo w Polsce i praca około jego rozwoju, Towarzystwo kulturalno-oświatowe i stosunek nauczycielstwa do nich, Pszczoła i jej praca, Jak przeprowadzać należy wycieczki? Jak zainteresować możemy uczniów sprawami narodowemi?, Jakiemu celowi służyć mają wypracowania?, Środki uzmysłowienia w nauce religji, — prócz tego przeprowadzono praktyczne lekcje na następujące tematy: O modlitwie, Nasze góry, (Karpaty i Tatry), Kościuszko i bitwa pod Racławicami. Opylanie przez owady. — Wieczornic i zabaw urządzono 3.

Słowem — choć małe Koło, ale żywotne i ruchliwe.

Bukowiec

Liczba członków w każdym roku kalendarzowym (mężczyzn, kobiet, stałych i niestałych): mężczyzn 12 stałych, kobiet 3 stł. — razem 15.

Liczba zebrań miesięcznych 7, walnych 1 — razem 8. — Frekwencja 70—80 procent. Liczba wygłoszonych referatów 4. — Liczba urządzonych przedstawień teatralnych 1, odczytów 2. — Stan kasy: saldo z r. 1927 4,— zł, z r. 1928 14,25 zł.

Grodziczno

Już od dłuższego czasu nurtowała w naszym rejonie konferencyjnym myśl założenia nowego Koła miejscowego „Stow. Chrześc.-Nar. Naucz. Szk. Powsz. w Grodzicznie", a to ze względów czysto praktycznych. Daleka bowiem odległość od Lubawy, jako środowiska Koła Powiatowego, w szczególności zaś zła komunikacja, niezawsze pozwoliły zainteresowanemu koleżeństwu wziąć udział w urządzonych tamże zebraniach, a tem mniej gorliwie współpracować. Dlatego też z powyższych pobudek przybył z inicjatywy kol. Lewalskiego do Grodziczna w dniu 12-go marca 1927 r. prezes koła powiatowego kol. Murawski z Lubawy, celem założenia nowego koła miejscowego „Stowarzyszenia Chrześć.Nar. Naucz. Szk. Pow. w Grodzicznie".

Program zebrania był następujący:

1) Referat kol. Murawskiego z Lubawy, na temat: „Czemu nauczycielstwo powinno się zrzeszać w stowarzyszeniu chrześcijańskim?"
2) Wybór zarządu.
3) Wolne głosy.
4). Zakończenie.

Kol. Murawski w obszernym referacie wskazał na potrzebę zrzeszenia się nauczycielstwa w stowarzyszeniu chrześcijańskim, oraz na obowiązek wychowywania młodzieży w duchu chrześcijańskim i narodowym. Potem przystąpiono do wyboru zarządu tymczasowego, któryby sprawował swe obowiązki do czasu ostatecznego ukonstytuowania się Koła, poczem poda się do dymisji lub będzie nadal zaakceptowany.

1. Kolega Jamroży — Kiełpiny, jako prezes,
2. Kolega Lewalski — Linowiec, jako sekretarz
3. Kolega Januszewski — Montowo, jako skarbnik,
4. Kolega Duliński — Montowo, jako referent prasowy,
5. Kolega Obrębski — Nowe Grodziczno ,jako zastępca sekretarza,
6. Kolega Ewertowski — Mroczenko, jako wiceprezes,
7. Koledzy Wyjdowski i Kamiński, jako ławnicy.

W wolnych głosach wpłynął wniosek kol. Lewalskiego, żądający wysłania rezolucji w sprawie wychowania moralnego naszej młodzieży. Wniosek uznano za słuszny, lecz rezolucję uchwalono wysłać dopiero po ukonstytuowaniu się Koła. Dalej kolega sekretarz odczytał ważniejsze komunikaty Zarządu Głównego. Następnie zebrani członkowie uchwalili pobrać od każdego członka 1 zł. wpisowego, na pokrycie kosztów zakupu pieczątki i księgi protokułów. Delegatem na zebranie Koła powiatowego w Nowemmieście wybrano kol. sekretarza. — Powyżej wymieniony zarząd sprawował z całą gorliwością swe obowiązki do 18 czerwca 1927 roku. W tymże to dniu przystąpiono na zebraniu w Hartowcu do wyboru nowego zarządu, który się odbył przez aklamację i większością głosów wybrano:

1. Kolegę Lewalskiego jako prezesa — Linówiec,
2. Kolegę Protokowicza jako wice-prezesa — Jeglja,
3. Kolegę Obrębskiego jako sekretarza — Nowe Grodziczno,
4. Kolegę Januszewskiego jako skarbnika — Montowo
5. Kolegę Kasprzyckiego jako ref. prasowego — Trzcin
6. Kolegę Wydorskiego jako zastępcę sekretarza — Hartowiec
7. Kolegę Szlegel jako zastępcę skarbnika — Zwiniarz
8. Kolegę Dulińską jako zastęp. ref. prasowego — Montowo
9. k. k. Ewertowskiego i Jamroży jako ławnicy
10. k. k. Paprocki i Czarniecki jako zastępcy ławników.

W dniu 15 października 1927 roku uchwalono na zebraniu koła w Grodzicznie założenie bibljoteki lokalnej dla naszego stowarzyszenia. Zebrani członkowie zgodzili się na założenia własnej bibljoteki, przeznaczając na ten cel 50 zł. Zaś Zarząd Koła postanowił się starać o przydzielenie pewnej części bibljoteki powiatowej tutejszemu Kołu, co dało się urzeczywistnić dzięki staraniom kolegi prezesa. Obecnie liczy nasza bibljotka 22 tomów, przeważnie dzieł pedagogicznych, z których korzystają członkowie celem dalszego kształcenia się. Na członków zapisało się do naszego Koła 17 kolegów.

Zestawienie pracy samego Koła i pracy oświatowo kulturalnej jego członków w roku 1927 i 1928.

A. Praca Koła.

Liczba członków w każdym roku kalendarzowym (mężczyzn, kobiet, stałych i niestałych. 15 mężczyzn i 2 kobiety razem 17 członków, nauczycieli stałych 1 tymczasowych 16 razem 17 członków.

1. a) Liczba zebrań miesięcznych, nadzwyczajnych, walnych?

W roku 1927 7 miesięcznych, 1 walne razem 8 zebrań.
W roku 1928 6 miesięcznych, 1 walne razem 7 zebrań.

2. b) Frekwencja: w roku 1927 przeciętna frekwencja 60 procent.
w roku 1928 przeciętna frekwencja 65 procent.

3. Liczba posiedzeń zarządu: w roku 1927 10.
Liczba posiedzeń zarządu: w roku 1928 12.

4. Liczba wygłoszonych referatów zawodowych: w roku 1927 3, a w roku 1928 5.

5. Liczba wycieczek, teatrów amatorskich, wystąpień chórów,, odczytów, pogadanek, interwencyj: 0.

6. Stan bibljoteki Koła? (1928) 15 tomów, (1927) 0 tomów.

7. Inne imprezy Koła: w roku 1928 1 zabawa koleżeńska.

8. Stan kasy w każdem roku: mała nadwyżka dochodów nad rozchodami.

9. Wyjazdy organizacyjne: w roku 1927 8, w roku 1928 7.

10. Śmiertelność wśród naszych członków: Dotychczas nikt nie umarł.

B. Praca pozaszkolna.

Do których organizacyj i ilu członków należy:

a) Do Powstańców i Wojaków 6. Do „Sokoła" 7, do Kółek Rolniczych 12, do Stowarzyszeń Młodz. Kat. 7.

A. Praca Koła:

1. Liczba członków w roku kalendarzowym 1928. Z tego mężczyzn — 11, kobiet — 8, stałych 2, niestałych 17.
2. a) Liczba zebrań 11, miesięcznych 9, nadzwyczajnych 1. walne 1
b) Frekwencja 95 proc.,
3. Liczba posiedzeń zarządu i sekcyj 6.
4. Liczba wygłoszonych referatów zawodowych 5.
5. Liczba wycieczek 1, teatrów amatorskich (wieczorków) 1.
6. Stan bibljoteki Koła — 22.
7. Inne imprezy koła —.
8. Stan kasy w każdym roku (dochód 41 zł. 60 gr.)
9. Wyjazdy organizacyjne 2.
10. Śmiertelność wśród członków naszych (0 proc.) (żadnego wypadku).

B. Praca pozaszkolna.

1. Do których organizacyj i ilu członków należy:
a) T. C. L. (11 sekr. i bibl.).
b) Tow. Powstańców i Wojaków 8, (prezesura, ref. oświat.)
Stow. Młodzieży 10 (Patronat, prezesura).
3. Ilość wygłoszonych referatów (odczytów) 67.
4. Ilość urządzonych występów publ. (przedstawień amatorskich 12, występów muzycznych —.

Osiek

Sprawozdanie z działalności „Stowarzyszenia" Koła Osiek.

1. Koło Osiek zostało do życia powołane dnia 1. 4. 1928 roku. — Koło liczyło

wówczas 15 członków: 11 mężczyzn i 4 kobiety. Jako członek niestały-honorowy do Koła należy proboszcz miejscowy, Ks. Karpiński.

2. a) Zebrań miesięcznych było 6, b) Frekwencja była zawsze pełna.

3. Posiedzeń zarządu było dwa (2) nadto odbyły się trzy posiedzenia „sekcji przygotowawczej do egzaminu kwalifikacyjnego."

4. Wygłoszono trzy (3) referaty: „Pragmatyka" (wygłosił kol. Kreja) „Wypracowania polskie" (wygłosił kol. Kaźmierczak) „Ochrona przyrody" (wygłosił kol. Grzywaczówna).

6. Członkowie koła korzystają z bibljoteki powiatowej w Starogardzie.

7. Członkowie założyli „Kółko naukowe" celem dalszego kształcenia się.

8. W kasie „Koła" jest obecnie 10 zł., z opodatkowania się członków „Koła" na pokrycie drobnych wydatków.

B.

1. Do Stowarzyszenia Powstańców i Wojaków należy trzech członków. — Do „Tow. Ludowego" należy dwóch członków. — Do „Kółka Rolniczego" należy dwóch członków. — Do „Kółka Pszczelarzy" należy trzech członków.

2. Kol. Kreja zajmuje stanowisko referenta oświatowego w „Stow. Wojaków Kol. Dziarnowski zajmuje stanowisko sekretarza i korespondenta „Tow. Ludowego Kol. Kaźmierczak jest prezesem „Koła Pszczelarzy".

3. Kol. Kreja wygłosił trzy referaty: „Trzeci Maj" — „Znacz. strateg. Śląska i Nadnoteć" — „Gazy trujące. kol. Kaźmierczak „O zakładaniu pasieki".

4. Członkowie „Koła" urządzili trzy przedstawienia amatorskie.

Chojnice.

1. Protokół z zebrania konstytucyjnego:

„Za staraniem kierownika szkoły polskiej w Chojnicach p. Dziarnowskiego zostali zwołani pp. nauczyciele i nauczycielki narodowości polskiej Chojnic i okolicy na 27 kwietnia 1921 roku do lokalu p. Kiecki, ażeby uchwalić założenie Towarzystwa Nauczycieli Polaków. Na ten apel stawiło się 11 sił nauczycielskich i jednogłośnie uchwalono założenie towarzystwa pod nazwą: „Towarzystwo polsko-katolickich nauczycieli i nauczycielek na Chojnice i okolice".

Nowe do życia powołane Towarzystwo składa się z następujących członków:

1. Brunon Dziarnowski — Chojnice, 2. Stefan Bruski — Chojnice, 3. Franciszek Chmurzyński — Ostrowite, Brunon Mołka — Ostrowite, 5. Tomasz Łęgowski — Rytel, 6. Melanja Kłopocka — Rytel, 7. Stanisław Radtke — Tugowice, 8. Bernard Howner — Pawłowo, 9. Franciszek Rożynka — Cekcyn, 10. Bernard Kubath — Lichnowy, 11. Otton Dietrich — Nowydwór.

Do zarządu zostali wybrani:

1. Dziarnowski — Chojnice jako prezes, 2. Chmurzyński — Ostrowite jako w zastępcach, 3. Radtke — Fugowiec jako sekretarz, 4. — Rytel jako zastępca, 5. Bruski — Chojnice jako skarbnik, 6. Melka — Ostrowite jako kierow. śpiewu. Wybrani wybór przyjęli.

Pan prezes apelując do pilnego i punktualnego uczestnictwa na zebraniach oraz do zwerbowania nowych członków młodej organizacji nauczycielskiej". Pochwaleniem Boga" zamknął zebranie.

Chojnice, dnia 2. 5. 1921 roku.

Dziarnowski, prezes. *Radtke*, sekretarz.

2. Dalszy przebieg wypadków:

Towarzystwo rozwija się coraz pomyślniej pomimo, że w Chojnicach i okolicy górował zawsze jeszcze element niemiecki. Cieszyło się ono specjalną opieką naszego p. inspektora Grochowskiego, który sam zapisał się na członka. To też w miarę przybycia nowych nauczycieli — Polaków, przystąpiło coraz więcej członków, tak że po pierwszem sprawozdaniu rocznem stan członków przedstawia się w liczbie 22, co stanowi przyrost o akurat 100 procent. Wystąpił tylko jeden członek, wyprowadzający się do Niemiec.

Po nowym wyborze zarządu wybrano stary zarząd w komplecie, a w miejsce ustępującego skarbnika wybrano p. Pierzyńskiego. Nadmienić należy, że z pośród obecnych członków w pierwszym roku istnienia wstąpili: pp: Ciecierski, Pański, Putynkowski, Jackowski — wszyscy z Chojnic.

Z główniejszych wypadków tego czasokresu należy wymienić wizytację dokonaną przez posła i prezesa zarządu oddziału pomorskiego p. Nowickiego.

Zarząd w wyżej wymienionym składzie pracuje przez dalsze lata. Jednakowoż z powodu przeniesienia się kol. Pierzyńskiego na Górny Śląsk, funkcje skarbnika powierza się kol. Putynkowskiemu. Główny nacisk swej działalności kładzie na rozszerzenie i dokształcenie członków przez odpowiednio dobrane referaty. Po lejno pracowali w zarządzie kol. Sanke i Putynkowski jako sekretarze. Składając ostatnie sprawozdanie z działalności rocznej, mógł się poszczycić wcale pięknemi wynikami: Liczba członków wynosiła 30 członków, odbyło się 5 zebrań, podczas których wygłoszono bardzo ciekawe referaty.

W dniu 2. 2. 1925 roku nastąpiła kompletna zmiana zaraządu, do którego wstąpili: Kol. Dziarnowski — prezes, Kol. Jackowski — zastępca prezesa, Kol. Wilczewska — sekretarka, Putynkowski — skarbnik.

Głównym dziełem naszego zarządu było urządzenie Zjazdu Walnego Delegatów Pomorskiego Oddziału Okręgowego Stowarzyszenia Chrześc. Naucz. N. S. P. Zjazd ten miał zamanifestować wobec sąsiada zachodniego tężyznę i siłę nauczycielstwa polskiego na Pomorzu w ogólności, a w szczególności miał pokazać nauczycielstwu, jak dalece postąpiło spolszczenie tak zniemczonego zakątku Pomorza, jaki stanowią Chojnice.

Do poszczególnych komisyj wstąpili:

1. Komisja kwaterunkowa pp. Dziarnowski, Kłopocki, Pytlikówna A., Szulc, Jerczek.

2. Komisja dekoracyjna: pp. Rosemannówna, Wałkowski i Czynke.

3. Biuro Zjazdowe: Putynkowski, Wilczewska, Chmurzyński i Nowicki.

4. Wystawę przygotowują: pp. Grochowska, Wróblewska, Kłopocka, Tumuńska i Jereczek.

5. Komisja zabawowa: Jackowski, Putynkowski, Balewski, Szczepański, Chałkowski i Kurdyn.

6. Komisja przyjęć: pp.Kłopocka, Jackowski i Pański.

Zjazd ten dzięki współpracy wszystkich członków komisyj, dalej dzięki poparciu inspektora szkoln. p. Grochowskiego, oraz dzięki współudziałowi władz rządowych i komunalnych stał się wielką manifestacją uczuć narodowych na pograniczu niemieckiem, a pod względem organizacyjnym przewyższył wszystkie dotąd odbyte zjazdy.

Praca nowego zarządu przeciągnęła się przez dwa lata. W obecności posła A. Nowickiego w dniu 15. 3. 27 roku przystąpiono do wyboru nowego zarządu w którego skład weszli:

p. L. Jackowski — Chojnice — prezes,
p. D. Michałowski — Sternowo — zast. prez.
p. M. Wilczewska — Chojnice — sekretarka
p. Ł. Szulc — Chojnice — skarbnik
p. J. Hanusiakówna — Chajnice — ławniczka
p. Nowicki — Pawłówko — ławnik.

Stan członków na początku nowego czasokresu wyniósł 38 członków. Na skutek powstania odrębnej organizaacji zawodowej nauczycieli szkół wydziałowych wystąpiło 4 członków. Również zakończenie roku szkolnego 1927-28 odbiło się ujemnie na liczbie członków, gdyż wskutek zmian nauczycieli i przeniesienia ich na inne posady, oraz wskutek zaciągnięcia młodych kolegów do zawodowej służby wojskowej, koło nowe straciło 10 członków. Obecnie liczba podniosła się, tak że koło liczy dziś 26 członków.

Praca koła idzie przedewszystkiem w kierunku dokształcania nauczycieli w przedmiotach artystycznych i technicznych. Członkowie pracują chętnie i uczęszczają na zebrania, tak że koło rokuje sobie nalepsze nadzieje na przyszłość.

Zaznaczyć należy, że dnia 3 czerwca 1928 roku założono na terenie Chojnice i okolicy „Ognisko" Związku Nauczycieli S. P. Miejscowi działacze, przeważnie odszczepieńcy Stowarzyszenia, w wysoce nielegalny sposób starają się przeciągnąć członków naszego koła do siebie, rozbijając przeto harmonję i dobre stosunki koleżeńskie miejscowego nauczycielstwa. Są to zresztą ich dobrze znane i wypróbowane metody!

Koło nasze nie zrażone wytrwale pracuje dalej, wiernie swym hasłom narodowo chrześcijańskim.

Rok 1928.

1. Zarząd: prezes Leon Jackowski, Chojnice, ul. Igielska 3, sekretarka M. Wilczewska, ul. Mickiewicza 5, skarbnik Łukasz Szulc, ul. Strzelecka 22.

2. Członkowie: Koło liczy 19 kwalifikowanych nauczycieli i 6 nauczycielek, razem 24 członków. Ubyło 9, przybyło 3. Na terenie jest 60 nauczycieli, z nich 24 należy do Koła, 16 do ‚Ogniska", zatem jest niezorganizowanych 20.

3. Kasa: Dochód całoroczny: 501,10 zł., rozchód: 387.— zł., stan kasy: 114.10 złotych.

4. Praca społeczna: Członkowie należą do konzumu urzędników, pracują w tow. śpiewu, Zw. Powst. i Woj., tow. charytatywnych i kościelnych, Zw. Mł. męskiej i żeńskiej, w sokołach.

5. Posiedzeń odbyło się: plenarnych 3, (frekwencja 70 proc) i jedno walne.

Wygłoszono referaty: Przegląd sprawy wyborów do Sejmu i Senatu, Ustawy regulujące całokształt życia nauczycielskiego, Twórczość dramatyczna A. Mickiewicza, sztuka stosowana. Koło zajęło się specjalizacją członków w przedmiotach artystycznych i technicznych, stąd wykłady z rysunków, robótek i śpiewu z praktycznemi próbami i ćwiczeniami.

Urządzono jedną wspólną kawkę.

Nieżywięć.

Jak na całem Pomorzu, tak i nasza okolica posiadała koło dawniejszego „Lehrervereimu", na którego gruzach coprawda już postarzałych powstało z inicjatywy kol. Romana Beyera Koło — „Stow. Chrześc. Nar. Naucz. Szkół Pow." w dniu 21 listopada 1921 roku. Z okazji, w dniu wyżej podanym, odbywającej się konferencji rejonowej, po części urzędowej przemówił kol. p. Beyer z Nieżywięcia, usiłując udowodnić potrzebę życia gromadnego w tym tak ciężkim czasie społeczno-gospodarczym. Koleżeństwo zrozumiało zdrową ideę kolegi Beyera, i jednomyślnie wszyscy koledzy, należący do rejonu Nieżywięć, przystąpili do „Stow. Chrześc Nar. Naucz. Szkół Powszechnych". Z zebrania organizacyjnego przytacza się niżej sporządzony protokół:

Protokół z organizacyjnego zebrania w Kawkach, dnia 21. 10. 1921 roku.

Po ukończeniu urzędowej części konferencji rejonowej w Kawkach, przedstawił przewodniczący kol. p. Beyer z Nieżywięcia w krótkich słowach potrzebę wspólnej styczności koleżeńskiej. Chcąc dziś w społeczno gospodarczem życiu byt swój i mienie swoje zapewnić, gromadnie o to starać się potrzeba.

W tej myśli przyjęto jednomyślnie propozycję utworzenia „Towarzystwa Nauczycieli", którego nazwę późniejszej uchwale poruczono.

Za założycieli wyżej wymienionego towarzystwa poczytywani będą następujący koledzy:

1. Roman Beyer — Nieżywięć, 2. Walter Wilamowski, Kawki, 3. Józef Kujawa — Cieszyny. 4. Paweł Rink — Małki, 5. Alfons Heldt — Zgniłobłody. 6. Karol Erdman — Grabowice, 7. Maksymiljan Szymański — Zarośle. 8. Władysław Gackowski — Wrocki, 9. Maksymiljan Kukawka — Nieżywięć 10. Alfons Wróblewski — Słoszewy, 11. Jan Szwant — Wrocki, 12. Wiktorja Dąbrowska — Kawki. 13. Stanisława Kukawkówna — Nieżywięć.

Tymczasowy zarząd wybrany z następujących panów: kol. Beyer, przewodniczący, kol. Wilmański, zastępca przewodniczącego, kol. Szymański, skarbnik i sekretarz.

Zarzad ten aż do Walnego Zebrania załatwia wszelkie sprawy towarzystwa.

Zebrania odbywać się będą dwa razy w kwartale w Kawkach, pierwsze zebranie odbędzie się 17 grudnia 1921 roku o godz. 5-tej po południu. Nowemu towarzystwu „Szczęść Boże".

(—) *Beyer*, przewodniczący (—) *Szymański*, serketarz

Zarząd koła naszego od jego zorganizowania nie uległ zmianie. Każdorazowo na prezesa wybrano jednomyślnie kol. Beyera, na sekretaarza i skarbnika kol. Szymańskiego. Jedynie zastępcą prezesa, którym w pierwszych latach był kol Wilmański, jest obecnie kol. Kuciel. Zatem na rok 1928 skład zarządu koła jest następujący:

prezes kol. R. Beyer, Nieżywięć, zast. kol. M. Kuciel, Wrocki, sekretarz i skarbnik kol. Szymański, Chowińskie Budy, zast. kol. A. Wolf. Zgniłobłody.

Działalność swą poczęło koło 13 członkami. Liczba członków zaś w poszczególnych latach przedstawia się następująco:

W roku 1922 członków 12, w roku 1923 członków, 19, w roku 1924 członków 21, w roku 1925 członków 20, w roku 1926 członków 20, w roku 1927 członków 19, Na rok 1928 członków 20.

Już po kilku latach istnienia naszego Koła mieliśmy do zanotowania utratę jednego członka przez śmierć. Jest nim śp. kol. Paweł Rink z Małk. Śp. kolega Rink był wychowankiem semin. tucholskiego pracował nast. w lubawskiem a ostatnio w brodnickiem prawie przez całe ćwierć wiecze, i to w Słoszewach i Małkach, gdzie poza urzędem pracą społeczną bardzo był obarczony, piastował urząd stanu cywilnego, sołectwo, i agenturę pocztową. Zmarł 7 marca 1926 roku, przeżywszy lat 50.

Śp. Kol. Rink był współzałożycielem naszego koła i też gorliwym członkiem i współpracownikiem. Nic dziwnego wtedy, że koleżeństwo z prawdziwym żalem żegnało prochy jego na cmentarzu w Wrockach.

Koło nasze urządziło w czerwcu 1924 roku większy wieczorek oświatowy dla szerszej publiczności składający się z koncertu, przedstawienia, przemówień itp. Pozatem każde zebranie zawiera w programie pouczające i treściwe referaty.

Kasa nasza nie za bogata, bo posiada w dniu 31. 12. 1927 tylko 17,90 zł.

Członków na rok 1928 zapisanych jst 20.

Praca tutejszego koła przez ubiegłe lata, wstecz, patrząc, nie była bynajmniej szczupłą i łatwą. Jeżeli zważywszy trudności, jakie nauczyciel wiejski pokonać musi dla samych już zbiórek, to poszczycić się możemy, że najniższe przeciętne uczęszczanie w roku było 86 procent. Z czego wynika szczera chęć do pracy każdego naszego członka. Dlatego nie brakło na zebraniach referatów, odczytów a nawet żartów i dowcipów. Lwią część należy to przypisać naszej tak zacnej prezesurze, który już od daty założenia tutejszego towarzystwa dzierży prezestwo do dnia dzisiejszego koledze Romanowi Beyerowi, który — jak również jego brat, prezes Koła w Bydgoszczy i przewodniczący tamtejszej Rady Miejskiej; członek zarządu głównego stowarzyszenia, jest od natury już obdarzony odpowiednią dawką zdrowego humoru.

Zebrania odbywały się co miesiąc, gdyż dwa razy w kwartale okazało się za mało. Poza tem urządziło koło jeszcze jedną większą zabawę letnią oraz kilka wieczorków towarzyskich. Koło nasze wysłało każdorazowo przedstawicielstwo na zjazdy czy to okręgowe czy to ogólne, prócz Wilna. Płaciła 18 rat, aż do reorganizacji, składek na rzecz samopomocy, oraz odsyłało regularnie składki członkowskie, tak że o zaległościach w naszem kole nie ma mowy.

W czasie naszego istnienia koła, pożegnaliśmy już dwoje koleżeństwa na drogę wieczności, i to prócz kolegi założyciela Pawła Ringa z Małk, koleż. Martę Ziółkowską z Nieświerza, ostatnio urzędującą w Jastębiu, pow. Brodnica. Wieczny odpoczynek racz im dać Panie!

Chmielno

Ponieważ pracowaliśmy w bardzo trudnych warunkach i odczuwaliśmy brak organizacji zawodowej, dlatego za pośrednictwem Zarządu Okręgowego założyliśmy nowe koło, chcieliśmy nabrać siły i ochoty do dalszej pracy, która jest trudna zwła-

szcza dla nas naucz. na Kaszubach. Odpis protokółu założenia Koła brzmi: „Działo się w Chmielnie, dnia 8-go lipca 1923 roku. Celem założenia Koła miejscowego, „Stow. Chrz. Nar. Naucz. Szk. Pow. w Polsce" na Chmielno i okolicę zebrali się wszyscy nauczyciele naszego rejonu płatniczego. Na prezesa wybrano p. kolegę Juljusza Gransickiego z Garcza, jako zastępcę prezesa kol. Kwosa z Reskowa, Bernarda Gransickiego na sekretarza i skarbnika". — Teraz zaczęła się praca na dobre. Na każdem zebraniu były referaty z różnych dziedzin. W krótce powiększyło się nasze grono o 4 członków. — Atoli wkrótce opuszczał szeregi nauczycielskie i nasze Koło śp. nauczyciel Makurat. W zmarłym straciliśmy gorliwego członka i dobrego i serdecznego kolegę. Zaledwie kilka miesięcy pracował wśród dzieci jemu powierzonych, bo ciężkie cierpienia odwołały go w lepszą krainę. „Cześć Jego pamięci"! Niebawem utworzyliśmy przy naszem kole chór pieśni. Ćwiczyliśmy na każdem zebraniu. Więc każde zebranie rozpoczynamy pieśnią na 4 głosy (1 i 2 tenor 1 i 2 bas)

Dnia 3 maja urządziliśmy pierwszą naszą zabawę. Program był następujący: 1. Koncert ogrodowy 2. Powitania gości, 3. Powitanie: Chór, 4. Przedstawienie żywy nieboszczyk, 5. Kochajmy się: Chór, 6. Wspólna kawa, 7. Róża (Chór), 8. zabawa. Cała zabawa była przeplatana monologami które wygłosił kol. Janowski i Grunsicki. Ochoczo bawiliśmy się do rana. — W roku 1925 odbył się także w Chmielnie zjazd Powiatowy Kat. St. Ch. Nard. Serdecznie przyjęliśmy wszystkich gości. Nadmienić należy że koncerty oraz do tańca gra nasza kapela. Już niejednokrotnie musiała zdać egzamin z swojej umiejętności. W roku 1926 praca miała swój zwykły przebieg. Urządziliśmy odczyty po wioskach wycieczki i zabawy. Rok 1927 był może jakwydatniejszym z wszystkich lat, z różnych powodów. Dlatego też przez pewien czas wywiązaliśmy się z naszych zobowiązań pieniężnych wobec Zarządu Okręgowego. Atoli w listopadzie r. b. wstąpiło nowe życie w nasze szeregi I znowu praca wre w najlepsze. Referaty, śpiewy i koncerty na każdem zebraniu się zmieniają. Wśród nas panuje rzeczywiście zdrowotność, miłość koleżeńska i zapał do pracy. Doświadczeni koledzy służą radą młodszym. Koło nasze liczy obecnie 12. członków. Zebranie odbędzie się co miesiąc. W skład zarządu wchodzą: p. Juljusz Graniecki z Garcza — jako przewodniczący, p. Gramnicki Bernard, z Chmielna jako skarbnik p. kolega Janowski Alfons z Kozjestowa jako sekretarz i referent oświatowy. Członkowie: — Koledzy — Chrabkówki, Dubiel, Kuśnien, Grus, Płechta, Plehtówna, Geryk, Kloka, Pelkówna.

Swarzewo

Od października 1920 roku nauczycielstwo kępy Swarzewskiej należało do Koła Powiatowego w Pucku, 1923 roku podzielone na rejony. Przewodniczącym tutejszego koła był kol. Zęgierski ze Strzelna.

Na posiedzeniu z dnia 5. 1. 1926 roku wybrano nowy zarząd, w którego skład weszli: kol. Lubner z Swarzewa jako prezes, kol. Łepek z Łebczyna jako sekretarz, kol. Hintz z Chłapowa jako skarbnik, a kol. Stenzel z Gnieżdżewa, jako dyrygent chóru męskiego, którego członkami są członkowie koła.

Na zebraniu w dniu 6. 11. 26 r. liczyło koło 20 członków.

Dnia 23 stycznia 1927 roku w Strzelnie odbył się wieczorek pożegnalny kol. Zęgierskiego, który poszedł w stan spoczynku. Program wieczorku był urozmaicony przemówieniami, przedstawieniem teatralnym i śpiewem (chór męski i kwartet).

Na zebraniu omawiano zagadnienia różnych dziedzin wiedzy, Tematy niektórych wykładów są: Kościół, szkoła, dom, Pestlozzi, Młodz. pozaszkolna, Grottger i jego dzieła, Nauczanie rachunków wszkole powszechnej w oddz. I., Pragmatyka Nauczycielska.

Przez zmianę powiatu Puckiego ubyło naszemu kołu 7 członków, którzy przyłączyli się do koła żarnowieckieko, zato przybyło 5 członków z półwyspu Helu.

Na zebraniu z 4. 2. 27 r. wstąpili jako członkowie ks. proboszcz Pronobis z Swarzewa i ks. proboszcz Połomski z Strzelna. a

W dniu 31. 12. 1927 roku skład zarządu był następujący: Prezes kol. Lubner, sekretarz kol. Szewka, skarbnik kol. Hintz i dyrygent chóru męskiego kol. Stenzel Jako członkowie byli zapisani: ks. proboszcz Pronobis z Swarzewa, 2. kol. Cejno-

wa z Kuznicy. 3. koleż. Drobińska z Chłapowa. 4. kol. Dera z Mieroszyna, 5. koleż. Gliwianka z Wielkiej Wsi, 6. kol. Kurc z Chałup, 7. kol. Kruza z Gnieżdżewa, 8. kol. Gronczewski z Jastarni, 9. kol. Małkowski z Tupadł, 10. koleż. Misiewiczówna z Łepcza, 11. kol. Nawrocki z Gnieźdżewa, 12. kol. Nowacki, 12. kol. Nowacki z Strzelno, 13. kol. Ostrowski z Wielkiej Wsi, 14. kol. Piłat, z Boru, 15. kol. Raczyński z Helu, 16. kol. Sobacki z Wielkiej Wsi, 17. kol. Sarnowski z Jastarni, 18. kol. Tarnowski z Łebcza.

2. Liczba posiedzeń Zarządu 8.
4. Liczba wygłoszonych referatów zawodowych 15.
5. Liczba a) wycieczek —, b) teatrów amatorkich 2, c) wystąpień chórów 5 d) odczytów 8, e) pogadanek 6. f) interwencji 2.
6. Stan bibljoteki Koła —,
7. Inne imprezy Koła —
8. Stan Kasy w każdym roku?
9. Wyjazdy organizacyjne? —2,
10. Śmiertelność wśród naszych członków? Kol. Antoni Zęgierski, kierownik szkoły w Strzelnie, umarł 17. czerwca 1928 r. Pracował w Strzelnie 40 lat.

B) Praca pozaszkolna.

1. Do których organizacyj i ilu członków należy?
   a) Do Kółka Rolniczego 1 członek.
   b) Do Młodz. Kat. 7 członków,
   c) Do Tow. Powstańców i Woj. 2 członków,
2. Jakie spełniają funkcje i jakie zajmują stanowiska? Niektórzy spełniają referentów oświatowych, inni zajmują stanowiska prezesów i sekretarzów.
3. Ilość wygłoszonych referatów, odczytów, sprawozdań — około 20.
4. Ilość urządzanych
   a) występów publicznych — 10,
   b) przedstawień amatorskich — 16,
   c) występów muzycznych — 8.

1. Założenie Koła: W dniu 8. 9. 1923 r. w Strzelnie zebrali się koledzy z Strzelna i okolicy celem założenia nowego Koła. Zebranie konstytucyjne zagaił kierownik szkoły z Strzelna kol. Zęgierski, który również zaznajomił obecnych z statutem Stowarzyszenia. Do nowego Koła wstąpili wszyscy obecni. Na prezesa wybrano kol. Antoniego Zęgierskiego, na sekr. kol. Hintze z Chłapowa.

2. Reorganizacja Koła. Dnia 4. 11. 1925 roku. reorganizowano b. koło Strzelińsko-Swarzewskie, które przyjęło nazwę „Swarzewo". Nowe Koło liczyło 23 członków. Na prezesa powołano kol. A. Lubnera z Swarzewa, na skarbnika kol. Fr. Hintze z Chłapowa, na sekretarza kol. Łepka z Łebcza. Uchwalono, tworzyć chór nauczycielski, jako dyrygenta chóru wybrano kol. Stenzla z Gnieżdżewa.

Do Koła wstąpili ks. proboszcz Wojciech Pronobis z Swarzewa i ks. prob Połomski z Strzelna.

Spis zmarłych członków naszego Koła:

Antoni Zęgierski, em. kier. szkoły, Strzelno, pow. Morski, zmarł dnia 17-go czerwca 1928 roku;

Praca społeczna i kulturalno - oświatowa:

Członkowie biorą czynny udział w Kółku Rolniczem, w Lidze Katolickiej, w Towarzystwie Ludowem i w T. C. L.

Skarszewy

1. Koło Skarszewy prawdopodobnie założone dnia 19-go stycznia 1921 roku. Było to po pierwszej konferencji powiatowej pod kierownictwem ówczesnego Inspektora Szkolnego p. Jakubowskiego na sali p. Polskiego (Strzelnica) w Skarszewach. Z obecnej książki protokólarnej, którą założono 6. września 1924 roku, dowiedzieć się można że na zebraniu miesięcznem (6. 9. 24.)poruszono kwestię zaginięcia książki protokularnej oraz innych dokumentów, również nie istniał spis członków. Prezesami koła w latach 1921, 22, 23 byli pp. Jakubowski, Gus, Skwierawski i Felski; ostatni złożył urząd swój na początku roku 1924. Na tem zebraniu wybrano nowego prezesa i to kol. p. Żyłkowskiego z Szczodrowa, który przewodniczył aż do 1. 6. 1927, więc piastował urząd swój przez trzy lata. W tym dniu na walnem zebraniu został wybrany kol. p. Kuhn na przewodniczącego.

Skład zarządu od roku 1924—1927. (1. 6. 27). Prezes: Józef Żyłkowski — Szczodrowo, Sekretarz: Błażej Szczodrowski — Nowy Wiec, Skarbnik: Franciszek Gołębiewski — Liniewo, Referent ośw.: Feliks Gołuński — Więckowy.

Na walnem zebraniu w dniu 19. 6. 1927 na miejscu sekretarza kol. Szczodrowskiego wybrano p. kol. Jana Kuppera z Iłownic.

Skład zarządu od 1. 6. 1927 do 31. 12. 1927. Prezes: Wiktor Kuhn — Skarszewy, Wiceprezes: Schütz — Wysin, Sekretarz: Stefan Mizgalski — Skarszewy, Skarbnik: Franciszek Gołębiewski — Liniewo, Referent ośw.: Władysław Monaczyński — Więckowy.

Członkami koła, o ile dało się stwierdzić z jeszcze istniejącej książki kasowej z 1. 1. 1923 r., byli od 1. 1. 1923 do 31. 12. 27. 1. Nitschemann, 2. Sawicki, 3. Skwierawski, 4. Czarkowski, 5. Pozorski, 6. Wiecka, 7. Przylepiakówna, 8. Behrent 9. Jakubowski 10. Jakubowski, 11. Kamiński, 12. Sterna, 13. Porożyński, 14. Górski 15. Strzelka, 16. Kmitter, 17. Sehlau, 18. Rompa, 19. Zieliński, 20. Zakrzewska 21. Żelewska, 22. Kupper 23. Wild, 24. Wildówna II, 26. Gołębiewski, 27. Schutz, 28. Czapiński, 29. Żyłkowski, 30. Kosznik, 31. Sroka, 32. Przyterski 33. Höhn 34. Turewska, 35. Korda, 36. Szczodrowski 37. Brandtówna, 38. Wysiecka, 39. Ringwalska, 40. Brzoskowski, 41. Begger, 42. Makurat, 43. Kośmiński II, 44. Wydrowski 45. Adamówiczówna, 46, Karzendrowski, 47. Gałuński, 48. Aszyk, 49. Ruchniewicz 50. Felski 51. Niklas, 52 Narlochówna, 53. Piątek, 54. Baarski, 55. Szwoch, 56. Witkowski 57. Lipska, 58. Fabis, 59. Sobolewski, 60. Groth, 61. Beyer, 62. Pawłowski 63. Skórkiewiczówna, 64. Guski, 65. Ligman, 66. Formelanka, 67. Krypińska, 68. Królówna, 69. Zbylicki, 70. Szalewski, 71. Hermann, 72. Kowalski. 73. Murawska 74. Wernik,75. Machajewski, 76. Mizgalski; 77. Harysuczakówna, 78. Kulczycka, 79. Szczepanowska, 80. Maciejewski, 81 Monarszyński, 82. Kuhn, 83 Reifówna.

3. Koło liczyło w roku 1923 — 44 czł. w 1924 — 47 czł. w 1925 — 44 czł w 1926 43 czł. w 1927 — 40 członków.

4. Ś. p. Kolega Jan Czarkowski ur. się 3. 7. 1881 w Więckowach, pow. Kościerzyna. Ukończył seminarjum naucz. w Kościerzynie 23. 1. 1906. Od 14. 2. 1906 urzędował w Parchowie, p. Kartuzy, od 1. 6. 1913 w Skarszewach. W dniu 15. 8. 1926 umarł w Zakładzie Psych. w Kocborowie. Przyczynił się do rozwoju polskiej szkoły w Skarszewach w latach 1920/21, i przez krótki czas był kierownikiem 7 kl. szkoły w Skarszewach. Do Koła należał od początku założenia i piastował urząd skarbnika. Cześć jego pamięci!

5. Koło bardzo się rozwijało za czasów prezesa kol. Żyłkowskiego. Najwięcej pracowano nad dalszem wykształceniem koleżanek i kolegów przez ogłaszanie odnośnych referatów; następnie zajmowano się polepszeniem bytu nauczycielstwa.

6. Stan posiadania 31. 12. 27 — Dochód 608,00 zł. — Rozchód 395,36 zł. Pozostało 213,64 zł.

Hopowo

Z powodu rozdzielenia Koła Żukowo, pow. Kartuzy powstało dnia 1. 11. 1924 roku Koło Hopowo, pow. Kartuzy.

Zarząd Koła Hopowo: Jan Tamiłła, prezes i sekretarz, Feliks Miąskowski. skarbnik, Jan Krefta, zastępca do 1 i 2.

Do Koła Hopowo wstąpiło 10 członków.

Na posiedzeniu dnia 1. 11. 24 r. uchwalono, że posiedzenia odbędą się miesięcznie.

Zarząd Koła Hopowo z dnia 1. 1. 28 r. 1. Jan Tamiłła, prezes i sekretarz, 2. Jan Szalewski, skarbnik, 3. Jan Krefta zastępca do 1 i 2.

W grudniu 1925 r. przeprowadził się p. Dąbrowski z Somonina do Goręczyna; więc od tego czasu liczy Koło Hopowo tylko 9 członków.

Referaty wygłasza się perjodycznie. Składki płaci się punktualnie.

A. Praca Koła: Koło Hopowo istnieje od 24. 10. 1924 r. Ilość członków w roku 1924: mężczyzn 9, kobiet 1; w 1925 m. 9 k. w 1926 m. 8 k. 1; w 1927 m. 8, k. 1. w 1928 m. 6. k. 2. w 1929 m. 6. k. 2.

w tym stałych w 1924 2, w 1925 2, w 1926 2 w 1927 3. w 1928 3, w 1929 3; niestałych. 1924 8, w 1925 8, w 1926 7, 1927 6, w 1928 5 w 1929 5.

2. 30 zebrań miesięcznych, 6 walnych.

3. Kasa: 1924 — 1927 (1. 1. 27 r.) w dochodzie pozost. w kasie 21,80 zł. w r. 1927 — dochód 123,85 zł. — rozchód 99,20 zł. pozostało 24,65 zł. w r. 1928 — dochód 232, 65 zł. — rozchód 211,85 zł. pozosta na rok 1929 20,80 zł.

4. 4 wyjazdy organizacyjne.

5. Umarła siła pomocnicza: Jan Recław z Nowego Dworu.

B. Praca pozaszkolna: 1. Tow. Wojaków — 2 czł. są prezes., reszta czł. — Tow. Młodzieży 1 czł. prezesem; Kółko Rolnicze 1 czł. sekretarzem 2 czł. prezes.

4. Kursy młodzieży pozaszk. prowadz. 2 czł. przez niemal wszystkie lata w czasie zimowym.

Krokowa.

Sprawozdanie za cały czas istnienia. Koło tutejsze założono dnia 10. 2. 1921 Celem Koła było dokształcenie nauczycielstwa szczególnie z zakresu języka polskiego — historji i geografji Polski. Początkowo nie było połączone z żadną organizacją wojewódzką, dopiero później przystąpiono do Stowarzyszenia jako Koło: Sobieńczyce.

Dnia 6 listopada 1924 nastąpiła reorganizacja Koła pod nazwą Koło Krokowa. Od tego czasu płacą członkowie regularnie składki. Obecnie liczy Koło 20 czł.

Stara Kiszewa.

Sprawozdanie z działalności tut. Koła Naucz. Tutejsze Koło Naucz. założono 27 stycznia 1923 r. Przystąpiło 20 naucz. Imienny spis członków i skład I. zarządu podano w protokóle założenia.

Przewodniczący p. Kuhn złożył swój urząd 1. 10. 25 r. Wybrano kol. p. Szyllaka; do 19. 3. 27 r. od tegoż dnia przewodniczącym jest p. Fr. Kaszubowski. Kol. Kaszubowski piastował urząd sekretarza do 13. 3. 26 r. Od tego czasu sekretarzem jest kol. P. Wodkowski. Skarbnikiem jest od założenia kol. H. Mohr. W całym czasie od założenia przystąpiło 16 członków wystąpiło 10 czł. liczba obecnych członków jest 16. Wypadku śmierci kolegi wzgl. koleżanki nie było. W tym czasie odbyło się 40 zebrań w tem 7 walnych. Wygłoszono 33 referaty, przeprowadzono 10 lekcyj praktycznych.

W tut. okolicy jest razem 21 nauczycieli, 17 należy do Koła a 4 jest niezorganizowanych.

Protokół założenia Tow. Nauczycieli Polaków na okolicę Stara Kiszewa. Na inicjatywę p. nauczyciela Kaszubowskiego z Starej Kiszewy zebrali się pp. nauczycielki i nauczyciele z okolicy Stara Kiszewa celem założenia Towarzystwa Nauczycieli Polaków. Zebranie zagaił p. Kaszubowski i w przemowie wstępnej przedstawił cel towarzystwa.

Wybrano jako przewodniczącego p. naucz. Kuhna, ze St. Polaszek, jako sekretarza p. naucz. Kaszubowskiego, skarbnikiem p. naucz. Mohra z Chwarzenka.

Zebrania odbywają się raz w miesiącu. Co do składek potrzebne jest porozumienie z istniejącem Tow. Naucz. Polaków w Kościerzynie. Uchwalono, że na każde zebranie przygotuje się jeden z grona nauczycieli na referat. Koledzy, należący do innych Tow. Naucz. występują z takowych z chwilą założenia tutejszego tow

Następujący członkowie oświadczają własnoręcznym podpisem swoje wstąpienie do niniejszego towarzystwa:

Kuhn, przewodniczący; Mohr, skarbnik; Kaszubowski, sekretarz; M. Padlewski; Narloch; Szczodrowski; Wiórek; Budzisz; Kleina; Szyllak; Kruszyński; Kuczkowski; Schlack; Hermann; Brocki; Zimmermann; Małkowski; Formelanka; Zdrojewska; Chmurzyńska.

Stara Kiszewa 27. 1. 23 r.

Sprawy służbowe

KONKURS NA WOLNE POSADY:

Na podstawie art. 11 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu ustalonem rozporządzeniem Pana Prezydenta Rzeczypo-

spolitej z dnia 15 lipca 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 592) Kuratorjum ogłasza konkurs na stanowiska kierowników następujących publicznych szkół powszechnych:

1. 2 klasowa publiczna szkoła powszechna w Turznie, powiat toruński (posada wolna jest od 1 sierpnia 1929 r.)

2. 3 klasowa publiczna szkoła powszechna w Lipnikach powiat świecki (posada wolna jest od 16 marca 1929 r.)

3. 7 klasowa publiczna szkoła powszechna w Toruniu Nr. 4. (posada wolna jest od dnia 1 sierpnia 1929 r.)

Podania (bez dokumentów) należy przesyłać drogą służbową do Kuratorjum w terminie do dnia 15 maja 1929 r.

Okólnik niniejszy należy bezzwłocznie podać do wiadomości nauczycielstwu.

Naczelnik Wydziału (—) Ks. Strogulski.

Kuratorjum Okręgu Szk. Pom.
Nr. I. K. N. — 7499-29.
Propaganda ochrony roślin.

Toruń, dnia 9 kwietnia 1929 r.

OKÓLNIK.

Pomorska Izba Rolnicza przystępuje do zorganizowania walki przeciwko chorobom i szkodnikom roślin.

Akcja ta ma doniosłe znaczenie dla podtrzymania ogólnego dobrobytu Państwa, mając na celu podniesienie i wzbogacenie rolnictwa, jako jednej z jego głównych podwalin.

Skuteczność akcji tej zależy w dużej mierze od propagandy ochrony roślin przez rozpowszechnianie wśród najszerszych warstw społeczeństwa wiadomości o chorobach i szkodnikach roślin i szkodach przez nie wyrządzanych.

Szczególniejszą przysługę w programowaniu idei ochrony roślin może wyświadczyć nauczycielstwo wszystkich typów szkół przez odpowiednie pouczania tak w ciągu pracy szkolnej, jak i w pracy społecznej, pozaszkolnej — ponadto przez dostarczanie Pomorskiej Izbie Rolniczej informacyj o występowaniu chorób i szkodników i o stratach przez nie spowodowanych.

Kuratorjum poleca przeto zachęcić gorąco nauczycielstwo, by w tej akcji wzięło możliwie czynny udział, zgłaszając się na korespondentów Pomorskiej Izby Rolniczej i kładąc szczególniejszy nacisk na szkodniki roślin przy nauce przyrody żywej.

We wszelkich sprawach, związanych z propagandą ochrony roślin należy zwracać się bezpośrednio do Działu Ochrony Roślin Stacji Doświadczalnej Pomorskiej Izby Rolniczej, Toruń, ul. Szopena l. 20.

Wskazania organizacyjne

KOMUNIKATY DO NASZYCH KÓŁ.

I. ZJAZD W CHEŁMNIE:

Wskazując na artykuł wstępny, który polecamy Szanownym Zarządom Kół szczególniej i bacznej uwadze, prosimy o wyznaczenie delegatów na tegoroczny Walny Zjazd, których nazwiska i adresy należy nam czemprędzej zakomunikować celem wystawienia kart upoważniających do głosowania. Prosimy usilnie, dokładać wszelkich starań, aby nasz tegoroczny zjazd jako jubileuszowy wypadł pod każdem względem jak najwspanialej i jak najokazalej. Prosimy dlatego, nieograniczać się jedynie do wysłania delegatów koła, lecz możliwie zachęcać dalszych członków koła, aby gremjalnie wraz z rodzinami wzięli udział w zjeździe chełmińskim. Dla przygotowania odpowiedniej ilości noclegów trzeba ilość, nazwiska i adresy podać nam wszystkich uczestników. Przy tej sposobności zaznaczamy, że od Kuratorjum O. S. P. otrzymaliśmy wiadomość, iż w czasie Zielonych Świątek przypadną krótkie wakacje jak w latach poprzednich (początek nauki w czwartek, dnia 23 maja rb.), tak że nie potrzeba prosić o urlop.

Delegatów Kół prosimy zaopatrzyć w piśmienne pełnomocnictwo do zastępowania koła, podpisane przez prezesa i sekretarza koła.

II. TEGOROCZNE WAKACJE LETNIE,

które mają trwać prez miesiące lipiec i sierpień, powinny jako czas odpoczynku być należycie wyzyskane nie tylko dla przyjemności członków, ale także

dla nauki. Wskazując na osobny artykuł „Jak spędzimy wakacje letnie"? umieszczony w niniejszym numerze, prosimy, aby Szanowne Zarządy Kół dokładnie się zaznajomiły z treścią tegoż artykułu, omawiając ją szczegółowo na jednem z najbliższych posiedzeń koła w celu zainteresowania członków sprawami tam poruszonemi i omówionemi.

III. CHÓR NAUCZYCIELSTWA POMORSKIEGO.

Do naszego chóru zgłosiło się dotąd już 106 członków. Jest to już liczba pokaźna, lecz jeszcze niewystarczająca. Prosimy Szanowne Zarządy Kół o dalszą pracę werbunkową, a szczególnie zechcą Szanowne Zarządy przypilnować, aby wszyscy członkowie Chóru Nauczycielstwa Pomorskiego wyjechali na czas do Chełmna dla brania udziału dnia 20 maja rb. w ćwiczeniach tegoż chóru (szkoła chłopców przy ulicy szkolnej.

IV. „WSPÓLNOTA PRACY".

Wskazując na artykuł St. Gawrońskiego: „Interesujący sposób dokształcania nauczycieli w Prusach, czyli wspólnoty pracy", umieszczony w zeszycie III. roku 1929 „Szkoły", prosimy sprawę tę postawić na porządek dzienny najbliższego posiedzenia koła celem zaznajomienia członków z tą formą dalszego kształcenia się nauczycielstwa. Prosimy Szanowne Zarządy Kół, aby wybadały grunt w danym obwodzie, czy byłoby możliwe założenie tam „Wspólnoty Pracy". Uważamy bowiem ten sposób za najbardziej celowy i najpraktyczniejszy i najłatwiejszy do zrealizowania, wobec czego życzylibyśmy sobie, aby możliwie przy każdem kole powstały wspólnoty pracy. Sprawę tę szczegółowiej omówimy na zjeździe w Chełmnie, dając wskazówki co do sposobu i formy postępowania. Także w „Nauczycielu Pomorskim" powrócimy do tej bardzo ważnej sprawy w następnych numerach; chcemy w ten sposób Szanownym Zarządom Kół przyjść z wydatną pomocą, umożliwiając z początkiem nowego roku szkolnego utworzenia przy naszych kołach na Pomorzu licznych Wspólnot Pracy.

Z posiedzenia wydziału wykonawczego

W miesiącu kwietniu 1929 r. odbyły się 4 posiedzenia Wydziału Wykonawczego (posiedzenie 13, 14, 15 i 16 tego roku), i to dnia 8. 4., 15. 4., 22. 4., 29. 4., Na każde posiedzenie przybyło 8 osob, razem 32 osoby i razy. Prócz tego odbyły się posiedzenia prezydjum w sprawach kasowych, organizacyjnych i w sprawie organu (4 razy).

I. W sprawie kursów postanowiono, urządzić w czasie wakacyj letnich, w sierpniu rb. kurs przygotowawczy do egzaminu praktycznego, o ile zgłosi się dostateczna liczba uczestników tak aby kurs pod względem finansowania był samowystarczalny. Przyjęto do wiadomości pismo Zarządu Głównego w sprawie urządzenia w czasie wakacyj letnich kursu śpiewu w Oksywiu. Zarząd Okręgowy starać się będzie wszelkiemi środkami, aby kurs ten przyszedł do skutku; techniczną stroną zajmie się kol. Ogrodowski tamże, jak również kol. prezes Ossowski — Tuchola co do kursu w Tucholi. Co do kursu wakacyjnego nauk społecznych, projektowanego w czasie wakacyj w Zakopanem wypowiedział się W. W. za zorganizowaniem takiego kursu, o ile odpowiadać będzie zasadom samowystarczalności (bez dopłaty z Kasy Zarządu Głównego): Zapoznano się z treścią pisma Kuratorjum O. S. P. z dnia 3 kwietnia rb .nr. I. K. N. 6884-29. w sprawie przyznania subwencji na W. K. N., że Kuratorjum nie rozporządza żadnemi kredytami na taki cel.

Co do podpisywania pism wychodzących z biura okręgowego ustalono, że sekretarz okręgowy kol. A. Kwiatkowski przybywać będzie co dzień na biuro, dla podpisywania pism wychodzących.

W sprawie osobnej organizacji dla kierowników szkół wydał W. W. po obszernej dyskusji opinję, że utworzenie osobnej organizacji jest niepotrzebne, bo rozdrabniałoby tylko naszą organizację, która należycie strzeże spraw i interesów tak ogółu nauczycielstwa jak kierowników szkół. W związku z dnia 5 bm. odbytym wyjazdem do Wąbrzeźna referował prezes okręgowy o sytuacji organizacyjnej w tamtejszym okręgu. Następne wyjazdy: w środę dnia 10 bm. do Tuszyn na posiedzenie koła Świekatowo (prezes okr.), w niedzielę dnia 14 bm. do Chełmna na posiedze-

nie koła celem ustalenia szczegółów dotyczących zjazdu jubileuszowego (kol. Nowicki), tegoż dnia do Śliwic na otwarcie kursu oraz z pierwszemi prelekcjami kol Ryczakowicz; w sobotę dnia 4 maja odbędzie się w Warszawie posiedzenie Zarządu Głównego, w niedzielę dnia 5 maja zjazd powiatowy w Świeciu; dnia 12 maja zjazd powiatowy w Wąbrzeźnie. Kołu Sępólno, chcącemu urządzić z początkiem maja także zjazd powiatowy, odpowie biuro okręgowe, że plan aprobujemy i wyślemy delegata. Przeprowadzono wyczerpującą dyskusję nad treścią pisma Koła Sępólno oraz nad sprawą zatwierdzenia tytułu własności w księgach wieczystych naszej parceli w Hallerowie.

Przyjęto w skład Pomorskiego Oddziału Okręgowego nowopowstałe koło w Piecach pow. Starogard.

Na miejsce kol. K. Szymańskiego, który zrezygnował z mandatu członka W. W. kooptowano kol. Alojzego Ożgę — Grudziądz.

II. Po zatwierdzeniu porządku dziennego oraz protokółu z dwóch poprzednich posiedzeń W. W. przyjęto do wiadomości sprawozdania z wyjazdów: dnia 10 4. rb. Tuszyny, pow. Świecie, posiedzenie koła Świekatowo (kol. Nowicki), w niedzielę dnia 14 4. rb. Śliwice, otwarcie kursu przygotowawczego do egzaminu praktycznego oraz pierwsze (3 godzinne) wykłady — kol. Ryczakowicz, tegoż dnia do Chełmna na posiedzenie tamtejszego koła celem ostatecznego omówienia szczegółów dotyczących Zjazdu Jubileuszowego — kol. Nowicki. Szczególnie warto podnieść gorliwość członków koła Śliwice, którzy w liczbie 17 osób zapisali się na nasz kurs i mimo złych dróg, niepogody i częstokroć wielkiej odległości (aż do 3 godzin)! przybywają punktualnie na wykłady; z drugiej strony prelegenci odbywają żmudną podróż każdej niedzieli z Grudziądza do Śliwic, na co tracą prawie cały dzień — niedzielę.

Podano ocenie ostatni numer „Nauczyciela Pomorskiego", podnosząc staranność okazaną w licznych zestawieniach statystycznych i nagromadzeniu opublikowanego bogatego materjału.

Zapoznano się z technicznemi szczegółami zjazdu jubileuszowego w Chełmnie i zatwierdzono propozycję koła Chełmno; wnioski Wydziału Wykonawczego, Kół i członków, pozatem tezy referatu oraz budżet (projekt) na rok 1930 nie zostaną opublikowane w przedzjazdowem numerze. „Nauczyciela Pomorskiego", lecz sporządzone w odbitkach maszynowych; w „Nauczycielu Pomorskim" na czerwiec wydrukujemy dopiero już uchwalone wnioski, tezy i budżet.

Zatwierdzono projekt dyspozycji sprawozdania z dziesięciolecia istnienia naszej organizacji na Pomorzu.

W. W. przyjął do wiadomości plan akcji zmierzającej do pozyskania maturzystów seminarjów nauczycielskich; wysłano na ręce prezesów Kół w miejscowościach: Toruń, Tuchola, Działdowo, Lubawa, Kościerzyna i Wejherowo paczkami ostatni nr. Nauczyciela Pomorskiego z prośbą o wręczenie egzemplarzy kandydatom pozatem zawezwano zarządy Kół w powyższych miejscowościach do nawiązania kontaktu z kandydatami oraz do nadesłania nam dokładnego imiennego spisu kandydatów.

W sprawie dalszego kształcenia nauczycielstwa przy pomocy organizacji naszej przedyskutowano zasady „Wspólnot Pracy" (Arbeits — Gemeinschaft), i postanowiono rozpocząć na szeroką skalę propagandę tej formy dalszego kształcenia naszych członków, wzywając w następnym numerze naszego organu okręgowego Zarządy naszych Kół na Pomorzu, aby możliwie przy każdem Kole zorganizować „Wspólnotę pracy"; po całorocznej pracy i stwierdzeniu wyników tej akcji należy robić starania, aby egzamin praktyczny został z biegiem czasu zastąpiony urzędowem stwierdzeniem wyników pracy kandydatów w Wspólnotach Pracy.

Po przydzieleniu sekcji pedagogicznej nadesłanych zapytań oraz po zapoznaniu się z nadesłaną korespondencją postanowiono wysłać monita dłużnikom Kasy Ubezpieczeniowej, którzy dotąd nie zareagowali na poprzednie zawezwania i na odezwę opublikowaną w „Nauczycielu Pomorskim„ Nr. 2/II.

Zmarł nagle nauczyciel Jan Müller.

III. Na samym wstępie zdał prezes okręgowy kol. A. Nowicki sprawozdanie z pobytu naszej delegacji w Toruniu, która umówiła z naczelnikiem wydzia

łu ks. Strogulskim sprawę technicznego załatwienia zwrotu sum zapłaconych jako podatek komunalny, zaprosiła przedstawicieli władz na nasz zjazd jubileuszowy do Chełmna oraz interwenjowała w sprawach osobistych członków naszej organizacji.

W sprawie drzewa dla nauczycielstwa przedstawił prezes okręgowy dalsze plany i zamiary, a po obszernej dyskusji postanowiono, wystosować memorjał do pana wojewody pomorskiego oraz do dyrekcji lasów państwowych w Toruniu i Bydgoszczy. W tym celu obradować będzie dla ustalenia tekstu memorjału osobna komisja złożona z kol. Nowickiego, Zawodzińskiego i Nogi w piątek najbliższy o godzinie 15-tej po południu w biurze. Punktem wyjścia będzie stan poprzedni, t. j. że nauczycielstwo odbierało dla swego użytku drzewo w określonych wymiarach z zapłaceniem odszkodowania za wyrąb drzewa, którą to sumę rozkładano na raty i je potrącano co miesiąc z uposażenia nauczyciela.

Przyjęto do wiadomości treść listu koła Pelplin, że dnia dzisiejszego uda się z naszego ramienia tamtejsza delegacja miejscowa do poszczególnych przedstawicieli władzy duchowej dla zaproszenia na nasz zjazd jubileuszowy.

Zapoznano się z bieżącą korespondencją oraz przeprowadzono szczegółową dyskusję nad statutem kasy pośmiertnej i kasy ubezpieczeniowej, robiąc ścisłe obliczenia.

IV. Po przyjęciu protokółów poprzednich posiedzeń W. W. wysłuchał W. W. sprawozdań z wyjazdów: Bydgoszcz, dnia 23. 4. w dyrekcji lasów państwowych w sprawie drzewa dla nauczycielstwa, Laskowice, dnia 27. 4. konferencja powiatowa, zwołana przez Ognisko (do Bydgoszczy i do Laskowic wyjechał prezes okręgowy Nowicki), Śliwice dnia 27. 4. kol. Ryczakowicz z referatami na kurs kwalifikacyjny (uczestników 20).

W związku z zjazdem tegorocznym w Chełmnie udzielił magistrat miasta Chełmna naszej organizacji subwencję w wysokości 500,— zł. na koszta związane z organizowaniem tego zjazdu, co podajemy niniejszem do publicznej wiadomości, zarazem dziękując Ofiarodawcom za ten dar! Wnioski zgłosiły na zjazd następujące koła: Chojnice i Grodziczno. Delegatów zgłosiły koła: Grodziczno, Kowalewo, Swarzewo, Czerwińsk, Lipusz, Chojnice (7 delegatów); te same koła zameldowały imiennie uczestnictwo dalszych 12 osób, razem zgłoszonych więc do tej chwili 19 osób prócz członków zarządu okręgowego i komisji rewizyjnej. W Chełmnie utworzył się komitet honorowy z przedstawicieli władz, instytucyj i towarzystw miejscowych.

Następne wyjazdy: 4. 5. Warszawa, posiedzenie Zarządu Głównego, 9. 5. Świecie, Zjazd powiatowy, 12. 5. Wąbrzeźno zjazd powiatowy, 19. — 22. 4. zjazd delegatów Pomorza i ogólny zjazd nauczycielstwa pomorskiego w Chełmnie, dnia 25. 5. Sępólno zjazd powiatowy.

W sprawach wydawnictw: W. W. uchwalił, polecić wydawnictwo kolegi Alojzego Ożgi z Grudziądza „Stułbia", zwięzła monografja, numer I. bibljoteczka przyrodnicza dla starszej młodzieży szkolnej, cena 1,50 zł, oraz wydawnictwo profesora Stanisława Bochnika — Brodnica, Przewodnik kartkowy z planem i kroniką m. Grudziądza, tekst ułożony na podstawie dzieł naukowych, zawierający bardzo przejrzyście dzieje miasta, przejrzane przez Towarzystwo Naukowe w Toruniu, cena 1,50 zł. Dzieła powyższe polecamy naszym członkom i czytelnikom, przyjmując zamówienia dla wysyłki komisowej.

Sprawozdanie z dziesięciolecia: Do dnia dzisiejszego nadesłały historje swego koła 32 miejscowości, to znaczy mniejsza połowa naszych kół. Winę za nieumiesz czenie dziejów wszystkich kół oraz za niekompletność historji naszego ruchu zawdzięczamy jedynie opieszałym zarządom tych kół, które, głuche i nieme na nasze liczne publiczne zawezwania, nie zdobyły się na sporządzenie i nadesłanie nam historji swego koła.

Egzamin dojrzałości odbył się w tych dniach w Tucholi, wszyscy kandydaci złożyli egzamin. Nawiązaliśmy kontakt z nimi za pomocą naszego miejscowego koła, wręczając im numery „Nauczyciela Pomorskiego" oraz przesyłając do domu odezwę z wyciągiem statutów oraz deklarację członkowską. Ta sama akcja jest w toku wobec wszystkich innych seminarjów nauczycielskich na Pomorzu.

Kursy wakacyjne: projektowano przez nas kurs kwalifikacyjny w czasie wakacyj letnich w Tucholi.

Pozatem odbędą się w tym samym czasie nasze kursy w Oksywiu, Gdyni, Bydgoszczy i w Warszawie.

Przejrzano i załatwiono bieżącą korespondencję.

Z życia naszych Kół

KOŁO CHEŁMNO. Zebranie dnia 14 kwietnia 1929 roku.

Zebranie odbyło się w Strzelnicy. Przewodniczący p. Streński zagaił je o godzinie 10,30 powitaniem prezesa okręg. p. Nowickiego, członków pozamiejscowych i miejscowych. Porządek dzienny i ostatnie dwa protokółu przyjęto bez zmian.

Sprawa Okręgowej Kasy Pośmiertnej. Prezes okręg. p. Nowicki zwrócił uwagę na projekt statutu O. K. P. w „Nauczycielu Pomorskim, nr. 4 i 5" i szczegółowo go jeszcze omówił. PP. Sentkowski, Cieszyński, Bocian i Warsiński zapytali się: Czy członkowie Stow. mogą żabezpieczyć też swoje dzieci? Czy O. K. P. da gwarancje wypłaty też w czasie wojny? w razie epidemji? Czy wypłaci się należność w razie samobójstwa zabezpieczonego? Czy zabezpieczony a następnie zwolniony z urzędu, więc niečzłonek, podlegałby dalej prawom statutu? Kto pobrałby zapomogę w razie separacji małżeńskiej? Pan prezes Nowicki nie mógł na wszystkie pytania dać ostatecznej odpowiedzi, ponieważ statut O. K. P. nie został jeszcze dość głęboko i wszechstronnie opracowany. Projekt statutu, przedłożony Kołom do zapoznania się z nim, do przedyskutowania, zostanie po wniesieniu poprawek polepszony, a ostatecznie zadecydowany na Walnym Zjeździe Okręgowym w Chełmnie. Członkowie widząc wielkie korzyści a przewidziane małe wpłaty, zgłosili wszyscy swą gotowość do wstąpienia do O. K. P.

Ustalenie programu Zjazdu Okręgowego. Przewodniczący p. Streński odczytał ostateczny program Zjazdu Okręgowego w Chełmnie. Program omawiali już kilka razy członkowie sekcyj komitetu zjazdowego. Na ostatniem zebraniu zatrzymano się nad poszczególnemi punktami: Podczas obradowań Zarządu Okręgowego i Komisji Rewizyjnej w I święto, i delegatów okręgu, pomorsk. w II święto będzie w bocznych ubikacjach otwarty bufet, którego urządzeniem zajmie się sekcja gospodarcza. Mszę św. odprawi się: za dusze zmarłych członków w II święto w kościele gimnazjalnym aby delegaci byli zupełnie w swoim gronie, solenną we wtorek odprawi się w farze. Sekcja finansowa zestawi prowizoryczny kosztorys Zjazdu z szkiców dochodów i rozchodów poszczególnych sekcyj; zwraca się uwagę, żeby się obchodzić bardzo skrupulatnie z pieniędzmi; magistrat obiecał nam w razie potrzeby pomoc i różne ulgi. Staraniem sekcji kwaterunkowej będzie za tanie pieniądze ulokować gości; przewiduje się nawet umieścić koleżanki bezpłatnie w domach prywatnych, kolegów bezpłatnie w szkole i w korpusie kadetów, albo za niską cenę (3 zł. za dobę) w hotelach. Koło Chełmno wyda ilustrowany przewodnik po Chełmnie i „Przewodnik informacyjny", w którym poda się ostatni, zupełnie już obowiązujący program Zjazdu.

Przewodniczący o godz. 13 zamknął posiedzenie, prosząc członków o chętną i szczerą współpracę.

TCZEW. Miesięczne zebranie Koła.

W dniu 27. 4. 29 r. odbyło się zebranie miesięczne Koła, które zagaił prezes Koła, kol. Stefański, — witając zarazem nowego członka kol. Leczkowskiego.

Doskonale ujęty referat opracowany z punktu widzenia psychologicznego wygłosił na temat: „Co zaobserwować można u dzieci podczas ich zabaw" kol. Ruoss L.

Po krótkiej dyskusji przystąpiono do punktu następnego programu, do wyboru delegata na Zjazd Jubil. Deleg. do Chełmna. Jednogłośnie wybrano kol. Lipkowskiego.

Przy tej sposobności zachęcił prezes do wpisywania się w poczet członków Chóru Nauczycielskiego, zaznaczając, że z licznego naszego Koła tylko kol. E. Tkaczyk, jest członkiem tego Chóru.

W sprawie wycieczki do Poznania uchwalono powierzyć Kierownikowi szkoły p. Piontkowi, członkowi Koła w Pelplinie kierownictwo wycieczki Członków Stow. całego powiatu tczewskiego.

Wobec zbliżającego się święta narodowego 3 Maja prosił p. Prezes, aby wszyscy członkowie brali czynny udział w pochodzie.

Ze względu na przypadającą 16. 10. br. 10-rocznicę istnienia naszego Koła wybrano Komitet, który zajmie się należytem zorganizowaniem obchodu rocznicy.

SĘPOLNO, Zjazd powiatowy.

Koło tutejsze na swem zebraniu w dniu 13 kwietnia uchwaliło urządzić zjazd powiatowy w dniu 25 maja rb. Program obejmuje: 1. Występ orkiestry naucz. 2. Przywitanie i przemówienie przedstawicieli władz i organizacyj; 3. Referaty: a) Religja a wychowanie, b) Nowe metody w wychowaniu i nauczaniu; 4. Dyskusja. Przerwa. 5. Występ orkiestry naucz. 6. Referaty a) Rozwój i stan oświaty pozaszkolnej w naszym powiecie. 6. Sprawy organizacyjne, referent Albin Nowicki — Grudziądz, przedstawiciel Zarządu Okręgowego.) 7. Wspólna herbata, przygrywa orkiestra nauczy.

WĄBRZEŹNO. Zebranie.

Dnia 19. kwietnia odbyło się zebranie miesięczne Stow. Chrz. Nar. Nauczycieli Szkół Powszechnych koło Wąbrzeźno.

Zebranie zagaił zastępca prezesa p. Ługiewicz witając nowoprzybyłych członków. Po odczytaniu protokółu, sekretarz przyjął zamówienia na kalendarz naucz. Następnie wybrano delegata na „Zjazd Okręgowy w Chełmnie". Wybrano jednogłośnie kol. Ługiewicza.

Potem omawiano sprawę „Wszechpolskiego Zjazdu Stowarzyszenia w Poznaniu. Bardzo treściwy referat p. t.: Nauczanie katechizmu na tle historji biblijnej wygłosił ks. prof. Brejski — z którego wywiązała się nadzwyczaj ożywiona dyskusja. Końcowym punktem było omawianie obchodu 10-letniego istnienia tut. Koła. W skład komisji zabawowej wchodzą zarząd i kol. Bachmanówna i Borowska. We wolnych głosach ustalono termin następnego zebrania. Na tem zakończono zebranie.

ŚWIECIE. Plenarne Zebranie Koła Świecie w dniu 11. 4. 1929 r.

Porządek obrad: 1. Zagajenie i przeczytanie porządku obrad, 2. Odczytanie protokółu z zebrania 14. 3. 3. Referat kol. Dambkównej „Czynnik misyjny w nauce i w wychowaniu". 4. Sprawozdanie z zjazdu delegatów w dniu 17. 3. 5. Dalsza praca nad urzeczywistnieniem zjazdu powiatowego. 6. Komunikaty zarządu. 8. Płacenie składek, 9. Przyjęcie nowych członków, 10. Wolne głosy i zakończenie.

Zagaił zebranie kol. prezes przeczytaniem porządku obrad.

Sekretarka odczytała protokół z poprzedniego zebrania, który został przyjęty przez zebranie.

Koleżanka Dambkówna odczytała referat na temat „Czynnik misyjny w nauce i w wychowaniu," który ogólnie w wszystkich wzbudził zainteresowanie i tak przemówił do serc członków, że na podany projekt utworzenia „Związku misyjnego nauczycieli polsko - katolickich" każdy z członków koła się zgodził. Uchwalono na razie nie przystąpić do istniejącego już „Związku misyjnego" w Poznaniu, lecz popierać misje dobrowolnemi składkami. Na zebraniu każdy obecny członek może złożyć datki do przygotowanej na ten cel puszki.

Dalsze obrady zostały przerwane bo kolega Makiłła w imieniu wszystkich członków złożył życzenia i kwiaty prezesowi k. p. Stróżkowskiemu z powodu 25-letniego jubileuszu pracy nauczycielskiej. Życzenia jubilatowi złożył także ks. dziekan Konitzer obecny na zebraniu. Pochwali prace i owoce tejże p. prezesa tak na niwie wychowania młodzieży jakoteż na polu społecznem. Wszyscy członkowie wyrazili swoje życzenia przez powstanie i trzykrotny okrzyk „Niech żyje". Kolega prezes wszystkim serdecznie za złożenie mu życzeń podziękował i zaprosił na wspólną kawkę po zebraniu.

Punkt 4 i 5 zajęty był dalszemi pracami nad urzeczywistnieniem zjazdu powiatowego. Kol. prezes daje sprawozdanie z pracy komisji, która dwukrotnie obradowała. Ustalono już na dobre przebieg zjazdu. Niestety wbrew uchwały zjazdu prezesów w Laskowicach (17. 3.) na mocy której zjazd odbyć się miał 5 maja koło uchwaliło z bardzo ważnych przyczyn przełożyć termin zjazdu na 9 maja b. r. o ile Zarząd Okręgowy się na to zgodzi. Wybrana komisja wypracuje

dalsze szczegóły zjazdu, aby tenże pod każdym względem zadowolił uczestników zjazdu.

Kolega skarbnik ściąga składki.

Jako nowy członek przystąpiła kol. Piwowarczykowa z Świecia. Liczba członków stale wzrasta i to tylko na mocy intensywnej pracy zarządu jak i chętnej współpracy członków.

W wolnych głosach kol. Ludwiczak proponuje przystąpienie Stowarzyszenia (Koła) do Związku Towarzystw.

Następne zebranie uchwalono na dzień 2 maja.

Stowarzyszenie Chrześcijańsko - Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych urządza w dniu 9 maja br. Wniebowstąpienie na sali Strzelnicy Świecie — Marjantki Wielki Zjazd Powiatowy.

Porządek zjazdu:

Część I. początek o godz. 16-tej. 1. Otwarcie zjazdu, 2. Występ chóru św. Cecylji w Świeciu 3. Słowo wstępne — przywitanie władz i gości 4. Przemówienie władz, 5. Wybór marszałka zjazdu, 6. Referat: Z dziejów naszej organizacji kol. prezes okręg. Nowicki. 7. Deklamacje, 8. Referat: Jak powinny współdziałać szkoła rodzice i kościół w wychowaniu młodzieży kol. rektor Makiłła. 9. Dyskusja, 10. Zakończenie zjazdu Wspólny śpiew „Roty".

Część II. początek o godz. 19,30 Od godz. 19,30 — 21,30 koncert instrumentalno-wokalny. Od godz. 21,30 zabawa taneczna. Wstęp na koncert i zabawę 1,50 zł. od osoby. Zabawa odbędzie się w ściśle zamkniętym kółku.

KOŁO TUCHOLA.

Koło Stow. Naucz. odbyło w piątek 26 bm. swe miesięczne zebranie z bardzo obfitym porządkiem dziennym.

Na wstępie uczczono pamięć zmarłego członka ś. p. Fr. Borty powstaniem z miejsc, oraz nekrologiem, wygłoszonym przez prezesa p. Ossowskiego. Po załatwieniu zwykłych formalności wstępnych, toczyły się obrady między innemi sprawami nad udziałem w zjeździe okręgowym w Chełmnie, w zjeździe wszechpolskim w Poznaniu i zwiedzaniem P. W. K., nad statutem Naucz. Kasy Pośmiertnej nad współpracą członków Koła w Stow. Kat. Młodzieży Polskiej oraz ustaleniem programu obchodu 10-ciolecia Koła.

Delegatem Koła na zjeździe w Chełmnie będzie prezes p. Ossowski. Na wszechpolski zjazd do Poznania wpłynęło dotąd 11 zgłoszeń. Statut Naucz. Kasy Pośmiertnej przyjęto i zapisano na razie 5 członków. Zebranie uchwaliło współpracować z miejscowemi Stow. Kat. Mł. P., gdzie tylko zajdzie potrzeba. Naucz. p Smetsz podejmie pracę nad utworzeniem i kierowaniem chóru młodzieży przy St. K. M. P. w Tucholi i Nowej Tucholi. Na obchód 10-ciolecia Koła, który ma się odbyć 16-go wzgl. 29 czerwca b. r. zależnie od terminu wakacyj, uchwalono w ogólnych zarysach nastęujący program:

1. Uroczyste nabożeństwo za zmarłych członków koła.
2. Po południu uroczysta akademja z popisami śpiewu i muzyki oraz dwoma referatami.
   I. Ideologja Stow. Chrz. Naucz.
   II. Rzut retrospekcyjny 10-cioletniej pracy Koła tucholskiego
3. Wieczorem zabawa taneczna.

Bardzo treściwie i logicznie ujęty referat nad nowoczesnemi poglądami w nauczaniu geografji wygłosiła naucz. p. Mrozińska. Dyskusja szła w kierunku utworzenia sekcji geograficzno-przyrodniczej, któraby wyłącznie opracowywała zagadnienia geogr. - przyrodnicze i wyniki swej pracy referowała tak w praktycznych lekcjach jako i odczytach na konferencjach rejonowych.

Naucz. p. Zöller referował dotychczasowy przebieg prac sekcji matematyczno-fizycznej.

Prezes p. Ossowski wskazał na możliwość korzystania z kursu kwalifikacyjnego przy kole Stow. w Cekcynie, który rozpoczął się 13 bm. w tamtejszej szkole.

ŚLIWICE: Posiedzenie Koła.

W dniu 21 kwietnia odbyło się miesięczne posiedzenie koła.

Porządek dzienny: a) Zagajenie, b) Wybór delegata na zjazd do Chełmna, c) Sprawa „Okręgowej Kasy Pośmiertnej", d) Składki miesięczne. e) Wycieczka do Grudziądza.

Zebranie zagaił prezes koła kol. Nehring, podając cel posiedzenia.

Na delegatkę mającą reprezentować nasze koło na zjeździe w Chełmnie wybrano kol. Marję Myślińską.

Co dotyczy „Okręgowej Kasy Pośmiertnej" wyraziło tutejsze koło życzenie, aby fundusz takowej oparto na podstawie dolara.

Składkę miesięczną podwyższono z 2,25 zł. na 2,50 zł. a 0,25 zł. obróci się na pokrycie kosztów koła.

Projektowaną wycieczkę do Grudziądza, celem zwiedzenia szkoły specjalnej i zaznajomienia się z metodą daltońską odłożono na czas letni.

GDYNIA. Posiedzenie Koła.

Dnia 13 kwietnia br. odbyło się po poł. w tutejszej szkole zebranie miesięczne Stow. Chrz. Nar. Naucz. Szk. Powszechnych pod przewodnictwem prezesa, p Ogrodowskiego.

Porządek dzienny przedstawiał sie następująco: Omawiano szeroko sprawę urlopów na W. K. N. i wycieczkę tutejszego Koła na P. W. K. w związku z mającym się tam odbyć zjazdem naszej organizacji. W razie większej liczby uczestników Koło nasze robić będzie starania o dostarczenie osobnego wagonu. Z kolei wygłosił kol. Kościński referat: Jak muszę uczyć historji w mej szkole, by w uczniach wzbudzać miłość do ojczyzny i współrodaków? Następnie dawały sprawozdanie ze swej pracy poszczególne komisje. Szczegółowo omówiono program mającej się odbyć zabawy.

KRÓL. NOWAWIEŚ, pow. WĄBRZEŹNO. Zebranie.

Koło Król. Nowawieś odbyło zebranie misięczne dnia 20. 4. Referat pod tytułem: „Ciche zajęcie w nauce przyrody" wygłosił kol. Paradowski. Jako delegata na zjazd w Chełmnie wybrano kol. Gzellę. Na zjazd ten wyjeżdżaja kol. Gzellowa i Reimann.

LASKOWICE. Konferencja nauczycielska.

Na niedzielę dnia 28 kwietnia rb. godz. 12 zwołano przedstawicielstwo nauczycielstwa powiatu świeckiego do szkoły w Laskowicach na konferencję. Po zagajeniu przez zwołującego wybrali w liczbie 30 obecni prezydjum konferencji w osobach: Br. Noga — Jeżewo, jako przewodniczący, Pozorski — Warlubie i B. Pierzyński — Lniano jako ławnicy oraz Rajkowską — Jeżewo jako sekretarka. Wszystkie osoby tworzące prezydjum należą nie tylko do naszej organizacji, ale do zazrądu tamtejszych kół miejscowych. Omówiono: budżety szkolne, komasację szkół, wprowadzenie języka niemieckiego, wynagrodzenie nauczycieli z racji szczepienia osp, sprawę nadwyżki roli, oraz opłaty komornego za mieszkania służbowe. Dyskusja była bardzo żywa i wszechstronna i wyłoniła materjał dla naszych przedstawicieli w Radzie Szkolnej Okręgowej, aby dać im podstawę do skutecznej obrony intesów nauczycielstwa. Na konferencji tej był obecny także prezes okr. A. Nowicki, który służył niejednemi informacjami i radami. Pod koniec wybrało w komplecie będące na tej konferencji koło Jeżewo swego delegata na zjazd w Chełmnie w osobie kol. Januszewskiego z Drzycimia.

Na konferencji były reprezentowane nasze koła: Jeżewo, Osie, Warlubie, Nowe.

ŚLIWICE. Kurs kwalifikacyjny.

W niedzielę, dnia 14 kwietnia rb. w południe odbyło się w miejscowej szkole otwarcie kursu kwalif. przygotowawczego do egzaminu praktycznego. Otwarcia dokonał prezes koła miejscowego kol. Władysław Nehring. Życzenia Pomorskiego Zarządu Okręgowego złożył kol. rektor M. Ryczakowicz — Grudziądz, członek W W. Gospodarzem kursu, na który zapisało się aż 20 uczestników, biorących żywy

udział w pracach kursu, przybywając do Śliwic regularnie mimo wielkich odległości, przeszkód i niedomagań jest kol. rektor W. Nehring z Śliwic. Wykłady, trzygogodzinne, odbywają się co niedzielę w porze obiadowej w gmachu szkoły, dotąd dnia 14. 21, 28. 4 rb. Wykładał jako prelegent kol. rektor Ryczakowicz z Grudziądza. Kursowi składamy serdeczne „Szczęść Boże".

GRUDZIĄDZ. — ***Miesięczne posiedzenie koła***
odbyło się w sobotę dnia 28. 4. rb. wieczorem o godzinie8,30 w hotelu Kellasa. Do urozmaiconego porządku dziennego należał m. i. referat kol. A. Nowickiego n. t. „O czem powinien pamiętać każdy mówca"? Udział w zebraniu był bardzo liczny, dyskusja ożywiona.

TUSZYNY. — *Posiedzenie Koła* ***Świekatowo.***
Z okazji konferencji rejonowej odbytej w Tuszynach w środę dnia 10. 4. rb. zebrali się członkowie koła Świekatowo na posiedzenie koła Stowarzyszenia Nauczycielskiego, a należą do koła prawie wszyscy nauczyciele naszego rejonu. Prezes Okręgowy A. Nowicki, Grudziądz poruszył w swym referacie bieżące sprawy organizacyjne, przyjęte przez zebranych z żywem i widocznem zadowoleniem. Koło rozwija się znakomicie pod przewodnictwem ruchliwego prezesa Marcelego Cichockiego z Świekatowa, mimo że należy do najmłodszych kół Okręgu Pomorskiego

Kronika

I. Przejścia w stan spoczynku.

Z końcem bieżącego roku szkolnego przechodzi w zasłużony stan spoczynku po długoletniej wytrwałej i sumiennej pracy na niwie szkolnictwa i prowadzenia społeczeństwa kol. rektor Józef Schornak — Skrócz, założyciel i długoletni prezes naszego tamtejszego koła miejscowego. Z tej okazji składa Pomorski Zarząd Okręgowy tą drogą Czcigodnemu Senjorowi publicznie szczere uznanie za niezmordowane poświęcenie się sprawom ogółu, a szczególnie za wytrawne prowadzenie naszeg okoła, i serdeczne podziękowanie. Ad multos annos!

II. Srebrny jubileusz nauczycielski.

Z początkiem kwietnia rb. obchodzili jubileusz 25-letni pracy nauczycielskiej koledzy: Klemens Stróżowski — Przechowo, prezes naszego koła w Świeciu, i Gruning — Świerczyny, powiat Brodnica, pilny członek naszego koła w Brodnicy, jak nie mniej tamtejszego Chóru Nauczycielskiego. Obu Kolegom zasyłamy tą drogą serdeczne życzenia!

III. Nasze zjazdy.

Jeszcze raz przypominamy, że odbędą się w najbliższym czasie następujące zjazdy: dnia 9 maja rb. (Wniebowstąpienie Pańskie) zjazd powiatowy w Świecu, w niedzielę dnia 12 maja rb. zjazd powiatowy w Wąbrzeźnie, od dnia 19 — 22 maja rb. Doroczny Walny Zjazd Delegatów Pomorskiego Oddziału Okręgowego i Zjazd Jubileuszowy w Chełmnie, w sobotę dnia 26 maja rb. zjazd powiatowy w Sępólnie, 16 czerwca jubileuszowy zjazd powiatowy w Tucholi, od dnia 8 — 10 lipca rb VII Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia (z całej Polski) w Poznaniu.

Bliższe szczegóły znajdą Szanowni Czytelnicy w rubrykach niniejszego numeru „Z życia naszych Kół" i „Jak spędzimy wakacje letnie"? Gorąco zachęcamy naszych członków do licznego brania udziału w powyższych zjazdach, prosząc o masowe przybycie na powyższe zjazdy. Gospodarze zjazdów dokładają wszak wszelkich możliwych starań, aby przez urozmaicony program uczynić pobyt gościom jak najmilszy. Ofiarna ta praca wymaga nie tylko zrozumienia, ale i czynnego poparcia! A więc: korzystajmy z tych zjazdów!

Jak spędzimy wakacje letnie?

I. *Nasze kolonje wypoczynkowe nad Morzem.*

Już od kilku lat istnieją kolonje wypoczynkowe dla nauczycielstwa członków i ich rodzin Stowarzyszenia Nauczycielskiego w Gdyni - Oksywiu, w Jastarni i Borze. Dysponujemy w tych trzech miejscowościach 80 łóżkami. Nauczycielstwo pomorskie jednak z tych kolonji korzystało w skąpej mierze. Aby mógł nastąpić zwrot ku lepszemu, publikujemy niniejszem regulamin tychże kolonij, który podaje wszelkie dane i warunki dotyczące korzystania z kolonij. Zachęcamy naszych członków aby liczniej niż dotąd korzystali z naszych kolonij wypoczynkowych nad Bałtykiem, zgłaszając się wcześnie pod adresami kierowników kolonij: kol. Mieczysław Ogrodowski, kierownik szkoły Gdynia — Oksywie albo Ignacy Sarnowski, kierownik szkoły, Jastarnia na Helu.

REGULAMIN KOLONJI WYPOCZYNKOWEJ DLA NAUCZYCIELSTWA w a) Gdyni — Oksywiu, b) Borze i Jastarni.

1. Z kolonji korzystać mogą członkowie Stowarzyszenia i ich rodziny, lecz dzieci dopiero od 18-stego roku życia począwszy.
2. Kolonja jest czynna od 1 lipca do 30 sierpnia.
3. Kolonja rozporządza po 20 miejsc w każdej kolonji dla nauczycieli i nauczycielek razem 80 łóżek. (Łóżka z materacem — bez pościeli i bielizny).
4. Uczestnicy zobowiązani są zabrać ze sobą odpowiednią pościel i bieliznę
5. Opłata wynosi za jedną noc od łóżka 1,— zł.
6. Zgłoszenia skierować przez Zarząd swego Koła celem poświadczenia przynależności do Koła i zaopinjowania pod odresem: Ogrodowski, kier. szkoły, Gdynia 3, Pomorze, dla kolonii od a; — Ignacy Sarnowski — Jastarnia na Helu dla kolonij od b.
7. Po otrzymaniu uwiadomienia przez kier. kolonji o zarezerwowaniu miejsca przesyła uczestnik odpowiednią kwotę przekazem pocztowym, w przeciągu 7 dni podając dokładny termin przyjazdu i czasu pobytu w kolonii.

Prawo na umieszczenie uzyska się po poprzedniem uiszczeniu kwoty za cały czas pobytu w kolonji.

II. *Kurs w Tucholi.*

Kuratorjum O. S. P. stawiło nam do dyspozycji gmach seminarjum nauczycielskiego w Tucholi na czas od 2 — 30 sierpnia 29 r. (sale wykładowe, sypialnie kuchnię). Zgłoszenia wraz z 10 zł. wpisowego należy nadesłać do „Biura Nauczycielskiego" — Grudziądz Rynek nr. 15.

III. *Kurs w Gdyni - Oksywiu.*

Zarząd Główny organizuje w m. lipcu rb. kurs śpiewu, który odbędzie się w Gdyni-Oksywiu. Prelegentem jest znany profesor Adamczak z Lwowa. Zgłoszenia należy skierować do Zarządu Głównego, Warszawa ul. Senatorska 19, m. 13. gdzie można zasięgnąć dalszych informacyj co do warunków.

IV. *Kursy w Bydgoszczy.*

Koło miejscowe w Bydgoszczy organizuje z dniem 1 lipca br. kurs kwalifikacyjny i kurs rysunków i robót ręcznych. Kursy trwać mają około 3 — 4 tygodnie Opłata za każdy kurs wynosi 30,— zł. zgłoszenia należy skierować do wiceprezesa kol. Rektora Dachtery — Bydgoszcz, szkoła powszechna im. Św. Trójcy — ul. Kordeckiego 34. Dla zamiejscowych Kolegów i Koleżanek są zarezerwowane kwatery w internacie państwowych seminarjów nauczycielskich. Kursy te szczególnie polecamy.

V. Kursy w Poznaniu.

Poznański Zarząd Okręgowy postanowił zorganizować w czasie od 10. — 31 lipca br. w Poznaniu kurs kwalifikacyjny i kurs robót ręcznych. Adres dla zgłoszeń: sekretarjat okręgowy, Poznań ul. Działyńskich nr. 4. Opłata za cały kurs wynosi 30.— zł. Do zgłoszenia dołączyć należy 10,— zł. zaliczki. Zaleca się wcze-

sne zgłoszenie i wystaranie się u krewnych lub znajomych kwatery ze wzgl. na PWK Zarząd Okręgowy dołoży wszelkich starań, aby przynajmniej pewną ilość kwater uzyskać na dogodnych warunkach. Kurs ten jest polecenia godny z uwagi na miejsce odbywania się wykładów: Poznań, przyczem można dokładnie i swobodnie zwiedzać Powszechną Wystawę Krajową, oraz na czas, gdyż kurs rozpocznie się zaraz po ukończeniu VIII. Walnego Zjazdu Delegatów w Poznaniu.

VI. Kursy w Warszawie.

Warszawski Zarząd Okręgowy komunikuje nam, że organizuje w czasie wielkich feryj od dnia 11 lipca do dnia 7 sierpnia br. kurs przygotowujący do II egzaminu nauczycielskiego. Kurs obejmuje: 1. przedmioty pedagogiczne, 2. administracja szkolna i organizacja szkolnictwa w Polsce, 3. higjena szkolna, 4. metody i programy nauczania, 5. nowe kierunki pedagogiczne. Całość ujęta ma być w 96 wykładach i godzinach. Kurs odbędzie się w Warszawie na następujących warunkach: opłata za wykłady wynosi 50.— zł. za nocleg wraz z poduszką i kocem 1,75 zł za dzienne utrzymanie 3,50 zł. Członkowie Stowarzyszenia Nauczycielskiego otrzymują od wyżej wymienionych sum 10 proc. zniżki przy okazaniu legitymacji członkowskiej Stowarzyszenia.

Webec powyższego całkowity pobyt słuchacza na kursie wyniesie 197,— zł, członka 177,30 zł. Ostateczne zgłoszenia na kurs wraz z zaliczką 60,— zł. t. j. 15,— zł. za wykłady, 15 zł noclegi i 30 zł za utrzymanie przyjmuje Oddział Warszawski, a nie Zarząd Główny na P. K. O. N. 7120, nie inny. Na przekazach prosimy zaznaczyć cel wpłaconej sumy. Późniejsze zgłoszenia nie będą brane pod uwagę, jak również zgłoszenia bez zaliczki. Przytem uprzedzamy, że resztę sumy przypadającej za kurs należy uiścić bezpośrednio po przyjeździe do Warszawy. Biorąc pod uwagę, że nie wszyscy słuchacze będą korzystać z bursy, przeto i zgłoszenia bez bursy są uwzględniane. Z naszej strony jednak żywo zachęcamy do korzystania z noclegów i stołu, bo znając warunki warszawskie — cena umówiona przez nas jest absolutnie dostępna.

Na zgłoszeniach prosimy zaznaczyć przynależność organizacyjną. Ponieważ wykłady rozpoczną się rano dnia 11 lipca przeto przyjeżdżać na kurs należą dnia 10 lipca, zgłaszając się do kierownika kursu, będącego przy bursie na Pradze, ulica Targowa Nr. 77, budynek 9. Bursa Centralnego Związku Osadników.

VII. Wycieczki.

Wycieczka krajoznawcza Poznań — Karpaty zorganizowana z ramienia Zarządu Okręgowego Oddziału Poznańskiego Stow. Chrz. Nar. Naucz. Szk. Powsz. W czasie od 2 do 14 lipca br. organizuje się wycieczkę krajoznawczą dla nauczycielstwa na wzór poprzednich lat: Poznań — Warszawa, — Lublin — Lwów — Worochta (Karpaty wschodnie) — Drohobycz — Borysław ew. Krynica — Kraków — Katowice. Koszty podróży wstępy, noclegi, wyżywienia ck. 140 zł. Zgłoszenia razem z zaliczką 40,— zł. przyjmuje kierownik wycieczki p. Śniegocki — Poznan Ostrówek 17/18 i na życzenie udziela specjalnych informacyj.

VIII. Pobyt w Szczawnicy.

Zarząd Koła miasta Lwów, zawiadamia, że już od teraz należy wnosić zgło- szenia na pobyt w Domu Zdrowia im. Cenara w Szczawnicy w miesiącach lipcu i sierpniu. Podania ze świadectwem lekarskiem jakoteż zadatek w kwocie 50,— zł nadsyłać do Zarządu Koła Stow. Chrz. Nar. Naucz. Szkół Powsz. ul. Zimorowicza 17 do 20 maja. Pokoje przydzielane będą w porządku wpływów podań.

Późniejsze zgłoszenia nie będą przyjmowane. Całodzienne utrzymanie wyniesie około 8,— zł. Zadatku nie zwraca się. Bliższych informacyj udziela Zarząd Koła miasta Lwów.

IX. Ulgi w miejscowościach klimatycznych dla naszych członków podamy w następnym numerze „Nauczyciela Pomorskiego."

X. Program VII Walnego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Chł N. N. S. P. w dniu 8 — 10 lipca 1929 r. w Poznaniu:

Część I.

8 lipca przed południem:

Nabożeństwo błagalne w Farze, godzina 9-ta rano.

1. Otwarcie Zjazdu w auli uniwersytetu — godzina 10.
2. Referat p. prof. Roztworowskiego.
3. Wybór Komisji: weryfikacyjnej, budżetowej, redakcji wniosków, pedagogiczno - oświatowej i „Samopomocy" wyborczej.

po południu:

4. Dorobek szkolnictwa powsz. z okazji 10-lecia, ref. J. Kornecki, godz. 15.
5. Zatwierdzenie zmian statutu Stowarzyszenia, Ref. J. Sobolewski.
6. Sprawozdania: a) z działalności Zarządu Głównego; b) kasowe, c) komisji rewizyjnej.
7. Stan i rozwój akcji „Samopomy Koleżeńskiej" ref. A. Nowocińska
8. Dyskusja.

9. lipca przed południem:

1. Obrady w komisjach — godzina 8.

po południu:

2. Sprawozdania poszczególnych komisyj i uchwały Walnego Zjazdu.
3. Wybory uzupełniające: a) członków Zarządu Głównego, b) Komisji Rewizyjnej.
4. Zamknięcie Zjazdu.

Część II.

W dniu 10 i 11 — zwiedzanie Powszechnej Wystawy Krajowej.

W związku z tym zjazdem zechcą Szanowne Zarządy Kół zorganizować wycieczki nauczycielstwa do Poznania tak na sam zjazd, jak dla zwiedzania Powszechnej Wystawy Krajowej. Zgłoszenia należy skierować wcześnie pod adresem: Poznański Zarząd Okręgowy „Stow. Ch. N. N. S. P." Poznań, ulica Działyńskich nr. 4.

JAK SPĘDZIMY WAKACJE LETNIE?

XI. O kwatery dla nauczycielstwa na cały czas trwania P. W. K. w Poznaniu

Zarządy Organizacyj nauczycielskich, a mianowicie: Zw. Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, Stowarzyszenia Chrześcijańsko - Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych i Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych w zrozumieniu doniosłości Powszechnej Wystawy Krajowej dla nauczycielstwa postanowiły stworzyć warunki, umożliwiające zwiedzenie P. W. K. wszystkim Koleżankom — Kolegom oraz członkom ich rodzin przez zabezpieczenie im wygodnych i tanich kwater podczas pobytu w Poznaniu. W tym celu każda z wymienionych organizacyj zakupiła odpowiednią ilość łóżek całkowicie wyposażonych, a mianowicie: Z. P. N. S. P. — 400 łóżek; Stow. Chrz.-Nar. N. S. P. — 200 łóżek, T. N. S. W. — 80 łóżek. Opłata dzienna wynosić będzie od łóżka z 2 prześcieradłami, 1 kocem, 1 jaśkiem dla członków i ich rodzin po 3 zł. dla nieczłonków po 4 zł. za dobę. Pierwszeństwo mają członkowie. Na pomieszczenie dla nich wyznaczone zostały dwa wielkie sąsiadujące ze sobą gmachy szkolne 7 i 8 szkoły powszechnej przy ul. Słowackiego 54/56, 58/60.

Owiane najlepszą wolą służenia dobrej sprawie rzeczone organizacje w porozumieniu z Kuratorjum nawiązały kontakt i doprowadziły do wytworzenia pomiędzy sobą współporozumienia w sprawie kwater na czas trwania P. W .K. Współdziałanie polegać będzie na wzajemnem odstępowaniu sobie wolnych miejsc, wspólnym regulaminie, obowiązującym na kwaterach itd.

Wszyscy nauczyciele, zamierzający zwiedzić P. W. K., zechcą zgłaszać się do biur kwaterunkowych wymienionych organizacyj pod adresami: Z. P. N. S. P. — Poznań — ul. Słowackiego 58-60; Sekretarjat Stow. Chrześc. Nar. Naucz. Szk. P.

Poznań ul. Działyńskich 4; T. N. S. W. Zarząd Okręgowy — Poznań — ul. Samarzewskiego 2 II (p. Kałużny.), podając imię, nazwisko, przynależność organizacyjną (Koło — Ognisko), dokładny adres, dzień przyjazdu, ilość dni pobytu. Ze względu na wpływające już zgłoszenia zaleca się jak najwcześniejsze zarezerwowanie sobie miejsca.

Do pisemnego zgłoszenia według powyżej podanego wzoru na przynajmniej 10 dni przed przyjazdem dołączyć należy połowę całkowitej opłaty. Przyjazd na powyżej wymienione kwatery bez uprzedniego zgłoszenia i przyjęcia nie uprawnia do otrzymania pomieszczenia.

Najważniejsze punkty regulaminu dla kwater w 7 i 8 szkole powszechnej.

1. Przyjazd na powyżej wymienione kwatery bez uprzedniego zgłoszenia i przyjęcia nie uprawnia do otrzymania pomieszczenia.
2. W wypadku opóźnienia przyjazdu wzgl. późniejszego zajęcia miejsca poprzednio zamówionego liczy się od dnia zamówienie aż do dnia przyjazdu zamawiającego odnośną pełną dzienną opłatę. O ile zamawiający kwatery nie zgłosi się w przeciągu pierwszej doby wyzaczonego terminu, traci zadatek, prawo do zamówionego miejsca i musi ponownie starać się o przydzielenie kwatery.
4. Wszelkie opłaty należy uiścić zaraz po przybyciu. w każdym razie przed objęciem kwatery. Do pisemnego zamówienia dołączyć należy połowę całkowitej opłaty.
6. Każdy przyjezdny odpowiada materjalnie za uszkodzenie mebli, naczyń i urządzeń.
11. Przyjezdni obowiązani są bezwzględnie zastosować się do poleceń i wskazówek kierownika biura wzgl. dyżurnego danego budynku z prawem odwołania się na piśmie do Zarządu w wypadkach nieprzewidzianych regulaminem. Odwołanie się nie zwalnia jednak od zastosowania się do wydanego przez kierownika biura wzg. dyżurnego polecenia.
13. Przed ostatecznem opuszczeniem kwatery należy łóżko z kocem, prześcieradłami, jaśkiem oddać dyżurnemu wzgl. wyznaczonej przez niego osobie.
15. Wszystkich przyjezdnych obowiązuje ścisłe stosowanie się do regulaminu wywieszonego w poszcz. pokojach.
16. Niestosujący się do regulaminu tracą prawo do korzystania z odnośnej kwatery, pobytu w gmachu szkolnym i obowiązani są do pokrycia strat stąd powstałych.

Polecenie firm i wydawnictw.

I. Ukazał się w druku „Przewodnik kartkowy" miasta Grudziądza.

Składa się z serji kartek historyczno- krajoznawczych zawierających kronikę i plan miasta, oraz ilustracje jego zabytków, z których każda uzupełnioną jest zwięzłym tekstem.

Stanisław Bochnik, twórca i inicjator tego wydawnictwa postawił sobie za zadanie szerzenie wśród społeczeństwa, a szczególnie wśród kół nauczycielskich i młodzieży, zainteresowania krajem naszym jego przeszłością i zabytkami.

Mając zamiar rozszerzyć swe wydawnictwo nietylko na miasta lecz również i na nieznane jeszcze ogółowi zakątki kraju naszego, szczególnie tam gdzie giną w niepamięci skarby kultury naszej przeszłości, zwraca się z gorącym apelem do naszego nauczycielstwa o udzielenie mu swej pomocy w dokonaniu tego przedsiewzięcia a mianowicie przez nadsyłanie swych cennych uwag tyczących się tak oceny wartości wydawnictwa jako czynnika budzącego wśród ogółu umiłowanie dla kraju Ojczystego, jego dziejów i zabytków, jak też pod względem naukowo - dydaktycznym, stosowanie go jako (pomoc naukową w nauczaniu geografji i historji kraju rodzinnego (w myśl wskazówki Min. W. R. i O. P. wyrażonej pismem z dnia 2. 10. 1928 r. I. 17408-27. na tle historji i zabytków (świątyń, zamków, budowli i innych pamiątek przeszłości) znajdujących się w najbliższej okolicy szkoły a wreszcie przez wyrażenie swych życzeń względnie wniosków, objęcia tem wydawnictwem również i najbliższej okolicy (miasto, miasteczko, [illegible], pamiątkę,) w której dana szkoła się znajduje.

Wszelkie przesłane mu uwagi, względnie życzenia przyjmie nadawca z wdzięcznością. Doznając ze strony nauczycielstwa poparcia, przez zainteresowanie się pracą którą dla dobra Ojczyzny rozpoczął, tem łatwiej i lepiej zadanie swe spełnić zdoła. Wszelkie korespondencje w tej sprawie uprasza się nadsyłać pod adresem redakcji „Nauczyciela Pomorskiego", „Szkoła Pomorska", Grudziądz Rynek Nr. 15. (dla Stanisława Bochniga, nauczyciela gimnazjum.)

Pragnąc, aby jego wydawnictwo nietylko szerzyło umiłowanie kraju rodzinnego, lecz jako wydawnictwo ideowe, a więc nie obliczone na zyski, niosło również i pomoc materjalną Towarzystwu, wydawca odstąpił poszczególnym Kołom Stowarzyszenia Chrześcijańsko Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych na Pomorzu „Przewodnik kartkowy m. Grudziądza, w cenie zniżonej, a więc zamiast po 1 zł. 50 gr. po 1 zł. od egzemplarza, oddając resztę uzyskanego rozsprzedawcy czystego zysku (50 gr.) na cele ogólno społeczne poszczególnych Kół.

Z uwagi na poparcia godny cel wydawnictwa Zarząd Okręgowy poleca wszystkim Kołom użyczenie wydawcy swego poparcia.

Celem zapoznania z tem wydawnictwem wszystkich członków, przesyłamy dla każdego Koła po jednym egzemplarzu „Przewodnika" kartkowego miasta Grudziądza (po cenie zniżonej 1 zł za egzemplarz) którą to kwotę wraz z opłatą naszego pisma przesłać nam należy) z prośbą o zapoznanie z niem wszystkich swoich członków celem omówienia spraw z wydawnictwem tem związanych. Wyrażone przez członków uwagi, względnie wnioski prosimy przesłać wydawcy na ręce redakcji naszego pisma.

Ze względu na to, że czysty dochód uzyskany ze sprzedaży poszczególnych egzemplarzy tego wydawnictwa, przeznaczony jest na cele Towarzystwa, zachęcamy wszystkie Koła do nadsyłania nam zamówień wraz z należytością po 1 zł. od egzemplarza. Ponieważ cena sprzedaży 1 egz. wynosi 1.50zł. zatem uzyskaną nadwyżkę 50 gr. przeznaczy każde Koło na zaspokojenie potrzeb swych według własnego uznania.

Okólnik.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Pomorskiegoz dnia 30 sierpnia 1927 r. L. O. 7811-27.

Nauczyciel gimnazjum w Brodnicy nad Drwęcą p. Stanisław Bochnig wydał dwie serje kartek historyczno - krajoznawczych. Wydawca zajął się na razie Brodnicą n. Drwęcą jej teraźniejszością i przeszłością, kartki zaś zaopatrzył w obszerne teksty.

Kartki mogą się przyczynić do obudzenia ruchu turystycznego i krajoznawczego zainteresować historyczną przeszłością i być środkiem pomocniczym w nauce geografji i historji."

Dzien. urzęd. Min. Wyz. Rel. i Ośw. Publ. R. XI. Nr. 2. (195 poz. 31).

Zarządzenia Min. W. R. O. P. w sprawie dozwolenia do użytku w szkołach wydawnictw I książki pomocnicze.

Pan Minister zaliczył rozp. z dnia 27-go stycznia 1928 r. Nr. II — 1130-28 niżej wymienione wydawnictwo w poczet wydawnictw dozwolonych i ustalił dla niego kwalifikację następującą. Stanisław Bochnig, kartki historyczno-krajoznawcze dwie serje: wydawnictwo pomocnicze, dozwolone dla uczniów szkół powszechnych i średnich głównie w Okręgu Szkolnym Pomorskim."

II. Alojzy Ożga: Stułbia — zwięzła monografja.

Pan Alojzy Ożga, nauczyciel szkoły wydziałowej w Grudziądzu, wydaje „Bibljoteczkę przyrodniczą dla starszej młodzieży szkolnej". Wyszedł zeszyt I pod tytułem „Stołbia — zwięzła monografja", do nabycia we wszystkich księgarniach grudziądzkich. (Cena 1,50 zł.) — Książeczka przeznaczona w pierwszym rzędzie dla młodzieży starszej — uczniów szkół średnich i wydziałowych, może mieć nie małe znaczenie także dla nauczyciela, który znajdzie w niej szczegóły godne uwagi przy przygotowaniu na lekcje. Również cenna jest książeczka dla nauczycieli pragnących przystąpić do egzaminu wstępnego wzgl. końcowego na Wyższym Kursie Nauczycielskim. Poleciłbym też zakup tej książeczki do bibliotek szkolnych.

Autor trzymał się w układzie monografji nowoczesnych metod nauczania przyrody, gdyż uwzględnił wszystko, co należy do zrozumienia całokształtu objawów życiowych. Z przyjemnością przeczytałem książeczkę i życzę autorowi, żeby z jego pracy korzystało jaknajwięcej czytelników.

Egon Tkaczyk.

Rozsprzedaż powyższego dzieła objęło nasze biuro Nauczycielskie, Grudziądz, Rynek nr. 15, dokąd prosimy kierować zamówienia (cena 1,50 zł. za 1 egzemplarz wraz z przesyłką).

III. Z okazji Powszechnej Wystawy Krajowej oraz Zlotu Wszechsłowiańskiego w Poznaniu w roku 1929 wyszło z druku poważne dzieło p. t. „Zabytki historyczne z przeszłości Poznania i Wielkopolski".

„Ilustrowany Przewodnik po Poznaniu i Wielkopolsce". Mieliśmy dotąd różne wydawnictwa tego rodzaju, jednakże nie obfitowały one w piękne ilustracje które bogato zaopatrzonem zostało właśnie w to dzieło.

Już z samego Poznania znajdzie pomieszczenie około 65 pięknie wykonanych zdjęć; pamiątek w rodzaju gmachów i pomników. Poza Poznaniem znajdą się w Przewodniku zabytki z miast i miasteczek jak: Bydgoszczy, Gniezna, Inowrocławia, Leszna Trzemeszna, Radzyny, Czarnkowa, Chodzieży, Margonina i wielu innych. Szerokie uwzględnienie znajdą nasze polskie kościółki wiejskie, pamiętające w niektórych wypadkach czasy piastowskie. Poza nimi idą nasze dworki szlacheckie i pałace, w których murach przechowują się drogie sercu polskiemu pamiątki po praojcach.

Pod szczególniejszą uwagę weźmiemy te skarbnice kultury i sztuki, które gromadzą w swem wnętrzu wielki dorobek naszej pracy narodowej a są mało dostępne dla oka szerszych rzesz przybywających do naszej dzielnicy gdyż znajdują się na ustroniu. Mamy tu na myśli miejscowości takie jak: Rogalin, Gołuchów, Pawkosław, Winna Góra, Giecz, Lubiń, Lednogóra i wiele innych. Słowem nie zapomnimy o żadnej ważniejszej pamiątce, ilustrującej dokładnie kulturalny dorobek wczesny i późniejszy naszej dzielnicy piastowskiej.

Rzecz cała ma być dla zwiedzajqących naszą dzielnice niejako zwierciadłem i skorowidzem. Dzieło to ukazało się w formacie większej ósemki, drukowane na papierze kredowym, oprawne w płótno, z złoconemi tłoczeniami, posiadać będzie szatę zewnętrzną wprost luksusową. Cenę egzemplarza ustanowiliśmy bardzo przystępną, mianowicie na zł. 12,—

Poparcie wydawnictwa zapewnione mamy od całego szeregu zrzeszeń społecznych m. in. od Związku Tow. Gimn. „Sokół" w Polsce (Dzielnica Wielkopolska) Związku Kół Śpiewaczych, Związku Chórów Kościelnychc, Wielkopolskiego Tow. Kółek Rolniczych, Związku Oficerów Rezerwy, Wielkop. Związku Myśliwych, Zw. Tow. Przemysłowych, Chrześcijańskiego Związku Nauczycieli Szkół Powsz. i Średnich. Pozatem przyrzekły pomoc wydatnią Związek Leśników Polskich i Kuratorjum Szkolne.

Dla wszystkich wybierających się na Powszechną Wystawę i wielkie święto sokole w roku 1929 do Poznania, będzie miłą pamiątką z Wielkopolski posiadanie tak pięknego albumu zaopatrzonego w c-a 180 zdjęć. Dzieło samo zaopatrzone w mapę Wielkopolski oraz planów miasta Poznania i Bydgoszczy, mapkę połączeń kolejowych, będzie prawdziwem przewodnikiem i nieodstępnym towarzyszem każdego członka.

Skrzynka listowa

Z powodu obfitości materjału historycznego byliśmy zmuszeni ku swemu ubolewaniu zrezygnować z opublikowania w niniejszym numerze jubileuszowym niektórych częstokroć bardzo ważnych działów, za co niniejszem serdecznie przepraszamy naszych Czytelników. Z tych samych przyczyn nie znalazło się miejsca dla działów pedagogicznego ani dla odpowiedzi Zarządu Okręgowego, który wszelkie poruczone mu sprawy załatwił w m. kwietniu listownie.

ODPOWIEDZI ZARZĄDU „CHÓRU NAUCZYCIELSTWA POMORSKIEGO".

Potwierdzamy, że w miesiącu kwietniu rb. następujący członkowie Kół zostali przyjęci do Chóru Nauczycielstwa Pomorskiego:

45. Wieczorek Leon — Lubichowo — tenor.

46. Wieczorkowa Helena — Lubichowo, sopran.
47. Wawrowska Eugenja — Lubichowo, sopran.
48. Sokołowska Helena — Szlachta, sopran.
49. Grochowska Helena — Ocypel, sopran.
50. Gliński Ignacy — Mościsko, II bas.
51. Kiżewski Józef — Borzechowo, I bas.
52. Fabiś Adam — Wilcze Błoto, II tenor.
53. Trocha Marjan — Ocypel, I bas.
54. Koślicki Wiktor — Ocypel, I bas.
55. Bąkowski Zygmunt — Szlachta, II bas.
56. Gölger — Osowo, II bas.
57. Borucki Ludwik — Pastwisko, per Nowe, pow. Świecie, I bas.
58. Sławiński Jan — Gniew, I tenor.
59. Neumann Jan — Bocień, poczta Płużnica, pow. Brodnica, bas.
60. Tkaczyk — Grudziądz, bas I.
61. Nowacki — Grudziądz, I tenor.
62. Maliszewski — Mały Rudnik, pow. Grudziądz, I bas.
63. Bączyński — Grudziądz, II bas.
64. Wilka — Tuszewo, pow. Grudziądz, I lub II bas.
65. Sander — Grudziądz, szkoła Sienkiewicza, II bas.
66. Moskwówna — Grudziądz, sopran.
67. Reihsówna — Grudziądz, sopran.
68. Krauzewiczówna — Owczarki, pwiat Grudziądz, sopran.
69. Przeczewski — Brodnica, I tenor.
70. Wierczyński — Brodnica, I tenor.
71. Kośnik — Brodnica, I tenor.
72. Zakrzewski — Wichulec, I tenor.
73. Michalski — Żmijewo, I tenor.
74. Bułka Józef — Brodnica, I lub II tenor.
75. Reichel Leon — Brodnica, II tenor.
76. Wilamowski — Szczuka, II tenor.
77. Tessae — Brodnica, I bas.
78. Rozwadowski — Brodnica, I bas.
79. Lipski — Jajkowo, I bas.
80. Kolasiński Piotr — Brodnica, II bas.
81. Kozłowski Zygfryd — Brodnica, II bas.
82. Grüning — Świerczyny, II bas.
83. Bereżewski Walerjan — Brodnica II bas.
84. Truszczyńska Wanda — Brodnica, sopran.
85. Fiszocderówna Klara — Brodnica, sopran.
86. Myszkowska — Brodnica, alt.
87. Jankowska Ludwika — Brodnica, alt.
88. Spechtówna — Brodnica, alt.
89. Dubielanka — Gotatowo.
90. Wachowska — Grążawy.
91. Dziedzinkowska — Łaszewo.
92. Łyda — Gotatowo.
93. Leon Maron — Lembarg, poczta Konojady, pow. Brodnica, Tenor lub bas
93. Maronowa Wiktorja — Kruszyny, powiat Brodnica, sopran lub alt.
95. Jackowski Leon — Chojnice, II bas.
96. Szulc Augustyn — Chojnice, I bas.
97. Lanca Walentyn — Nowacerkiew, pow. Chojnice, II tenor.
98. Thrun Paweł — Czarykowy, pow. Chojnice, I tenor.
99. Kurdzyn Izydor — Gochowiec, pow. Chojnice, II bas.
100. Wilczewska Marja — Chojnice, sopran.
101. Rosemanówna — Chojnice, alt.
102. Zielińska Halina — Chojnice, alt.

103. Garczyński — Ostrowite, pow. Chojnice, I tenor.
104. Balewski Stanisław — Pawłowo, II bas (pow. Chojnice).
105. Bona Kornel — Nowacerkiew, pow. Chojnice, I bas.
106. Cełkowska Bernardyna — Chojnice, sopran.

† Z karty żałobnej

W dniu 8 bm. rozstał się z tym światem po długich i ciężkich cierpieniach założyciel i pierwszy długoletni były prezes oraz członek honorowy koła tutejszego emerytowany rektor szkoły powszechnej w Radzynie śp. Jan Krauze którego pamięć wśród członków nigdy nie wygaśnie. Niech spoczywa w pokoju!

Pogrzeb odbył się w dniu 12 bm. w Pucku.

Radzyn, dnia 13 kwietnia 1929 r.

Stowarzyszenie Ch. N. Naucz. S. P Koło Radzyn.

Nekrolog śp. Jana Krauzego.

W dniu 8 bm. rozstał się z tym światem po długich i ciężkich cierpieniach założyciel i były długoletni prezes koła Radzyn, który był członkiem honorowym, emerytowany rektor szkoły powszechnej w Radzynie, śp. Jan Krauze, przeżywszy lat 72.

Śp. Jan Krauze urodził się w Radzynie, kształcił się w seminarjum nauczycielskim w Grudziądzu, poczem objął posadę przy szkole miejskiej w Radzynie, przy której to szkole bez przerwy urzędował 47 i pół roku, a od roku 1919 był rektorem tejże szkoły. Wychował więc kilka pokoleń. Już za czasów zaborczych uchodził jako dobry Polak, to też w przewrocie politycznym wybranym został do Rady Ludowej na powiat Grudziądz a województwo mianowało go członkiem kom. Rady Miejskiej. Przy następnych wyborach do Samorządu Miejskiego wszedł do R. M. w której przez kilka lat piastował godność przewodniczącego. Na stanowisku tem położył wielkie zasługi koło rozwoju Swego rodzonego miasteczka. W dowód uznania nadały Mu władze miejskie w roku 1925 godność obywatela honorowego tegoż miasta. Śp. Jan Krauze był również gorliwym zwolennikiem Stowarzyszenia Chrześcijańsko Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych. Za Jego inicjatywą powstało w roku 1922 tutejsze koło, którego był pierwszym prezesem aż do przejścia w stan spoczynku. Koło w uznaniu Jego zasług położonych około rozwoju tegoż, zamianowało Go w roku 1925 Swym członkiem honorowym.

W roku 1926 przeniósł się do Pucka, gdzie nad polskiem morzem zamyślał wieczór Swego życia spędzić. Niestety nie długo pozwolił Mu Bóg odpoczywać po Swej trudnej długoletniej pracy: Ciężka choroba przykuła Go do łóżka, którego od 1. 11. 1928 r. nie opuścił, aż wreszcie lekka śmierć położyła kres Jego cierpieniom. Pogrzeb odbył się w dniu 12 bm. w Pucku. Delegacja miasta Radzyna oraz miejscowego koła w skład w którą weszli prezes koła miescowego i wiceburmistrz miasta Radzyna p. Klimek, członek koła p. Topolewski oraz wiceprezes Rady Miejskiej p. Siuda, oddała zmarłemu ostatnią przysługę składając na Jego mogile dwa wspaniałe wieńce, i to w imieniu miasta i Koła Stowarzyszenia Chrz. N N. Szkół Powszechnych.

Niech spoczywa w spokoju!

Dnia 9 kwietn: br. zasnął w Bogu po krótkiej, ciężkiej chorobie nasz kochany kolega i członek Stow. Chrześć. Narod. Nauczycielstwa ś. p. Franciszek Borta przeżywszy lat 70, z czego 48 lat pracy przy warsztacie szkolnym. W koledze ś. p. Franciszku Borcie organizacja nasza straciła jednego z współzałożycieli Koła w Tucholi oraz długoletniego i gorliwego współpracownika, niestrudzonego szermie-

rza naszego szczytnego hasła „Bóg i Ojczyzna", który mimo podeszłego wieku brał stale czynny udział w życiu organizacyjnem, dając wzorowy przykład młodszej generacji nauczycielskiej, jak pojmować i realizować należy wychowanie i nauczanie, oparte na zasadach chrześcijańskich i narodowych.

Niech spoczywa w pokoju po długiej i ciężkiej pracy! Niepospolite, osobiste zalety Jego charakteru zapewniają śp. Zmarłemu najlepszą pamięć i ciche modły o spokój Jego duszy.

Eksportacja zwłok odbyła się w sobotę 13 bm. o godz. 7,30 z domu żałoby na cmentarz parafjalny w W. Mędromierzu.

Zarząd Koła Stow. Chrhz. Nar. Nauczycielstwa.

Zgon Senjora Nauczycielstwa.

We wtorek, dnia 9 kwietnia br. o godz. 4-tej rano zasnął w Panu Bogu po krótkich i ciężkich cierpieniach opatrzony Sakram. św. jeden z senjorów nauczycielstwa śp. Franciszek Borta, emeryt. nauczyciel, przeżywszy lat 70, w czem 48 lat pracy nauczycielskiej i 4 lata emerytury.

Ś. p. Franciszek Borta, urodz. 23. 5. 1859 r. w N. Suminach, pow. tucholski, po ukończeniu szkoły miejscowej, kształcił się w Seminarjum Nauczycielskiem w Tucholi, gdzie w 1880 roku otrzymał dyplom nauczycielski, poczem cały czas długoletnie i gorliwie pracował w powiecie tucholskim, gdzie mimo niewoli uczył potajemnie języka polskiego. Kolejno na posadach był w Cekcynie lat 4, Dąbrówce lat 16. Od roku 1898 urzędował w M. Mędromierzu niestrudzenie przez 28 lat.

W tym czasie spotkał go dotkliwy cios, oto umarł mu jedyny syn Brunon, którego długo opłakiwał, lecz cios ten go nie złamał w pracy szkolnej. Pracował jeszcze z większym zapałem w szkole polskiej po powstaniu Państwa Polskiego.

Niedługo potem umiera mu najukochańsza istota towarzyszka niedoli — żona. Popada w wielką rozpacz, dotknięty tym ciosem, strudzony pracą 48-letnią, przechodzi na emeryturę w roku 1925.

Zmarły ś. p. Franciszek Borta był jednym z współzałożycieli Stow. Chrześć. Narod. Nauczycielstwa, koło Tuchola. Na emeryturze mimo podeszłego wieku brał czynny udział w życiu nauczycielskiem, bardzo się niem interesując, dając wzorowy przykład młodszej generacji, jak pojmować i realizować należy wychowanie i nauczanie, oparte na zasadach narodowych i chrześcijańskich w myśl szczytnego hasła „Bóg i Ojczyzna".

Od dłuższego już czasu zmarły cierpiał na sklerozę serca.

Będąc w kościele na mszy św., na którą codziennie chodził poczuł bóle, idąc do domu, prosił Pana Boga, aby mógł jeszcze dojść do domu, gdyż sądził, iż skona na ulicy. Bóg wysłuchał jego prośby, doszedł do domu, wezwał pomocy lekarza powiatowego, księdza z Sakramentami św., zarządał przybycia krewnych i przyjaciół, z któremi jeszcze rozmawiał. W ostatnich chwilach cierpiał bardzo.

Odszedł w zaświaty, pozostawiając przez swe niepospolite zasługi najlepszą pamięć po sobie.

Dnia 13 kwietnia b. r. o godz. 7,30 rano, odbyła się eksportacja zwłok ś. p. emeryt. naucz. Franciszka Borta z domu żałoby w Tucholi.

W eksportacji prowadzonej przez ks. Rogalę, wzięli liczny udział przedstawiciele szkół, towarzystw i obywatelstwo, widzieliśmy moc wieńców z dedykacjami, w liczbie około 20. Kondukt pogrzebowy zatrzymał się na granicy parafji, gdzie chór szkolny pod batutą naucz. p. Smełsza odśpiewaniem na 4 głosy pieśni żałobnej „W mogile ciemnej śpij na wieki' pożegnał zmarłego imieniem szkół tucholskich

Następnie trumnę, ze zwłokami wieziono w kierunku M. Mędromierza, gdzie Zmarły ostatnio miał posadę. Po obu stronach drogi stały dzieci szkolne, które następnie łączyły się i idąc za trumną śpiewały pieśni pogrzebowe. Po przejściu przez M. Mędromierz o godzinie 11-tej kondukt pogrzebowy przybył do Wielkiego Mędromierza, gdzie proboszcz tamtejszy ks. Zygmanowski, prowadził modły wigilijne, które śpiewali nauczyciele, poczem odbyła się msza żałobna, w czasie której chór dzieci szkolnych śpiewał pieśni żałobne. Po mszy nauczyciele złożyli trumnę ze zwłokami kolegi na cmentarz parafjalny w W. Mędromierzu.

Tu nad grobem przemówił naucz. Chylewski, który żegnał zmarłego, pocieszał krewnych, mówił do dzieci wychowanków oraz przedstawił w krótkości życiorys zmarłego. Poczem koledzy w liczbie 16-tu wpuścili trumnę ze zwłokami do grobu obok zmarłej żony jego. Ś. p. Franciszek Borta pozostawił trzy zamężne córki, które wraz z mężami i dziećmi uczestniczyły w żałobnym obrzędzie, przybyłe z Poznania i Chojnic.

Zmarły pozostawił po sobie głęboki smutek i żal.

Niepospolite, osobiste zalety jego charakteru zapewniają ś. p. Zmarłemu najlepszą pamięć i ciche modły o spokój jego duszy.

Requiescat in pace!

Zamknięcie redakcyjne

niniejszego numeru: dnia 30. 4. 1929 r.,
następnego numeru: dnia 30. 5. 1929 r.

Następny numer zawierać będzie dział pedagogiczny (rozprawy, referaty i lekcje) oraz sprawozdanie z tegorocznego Walnego Zjazdu Delegatów Pomorskiego Oddziału Okręgowego w Chełmnie, dnia 20 do 22 maja rb.

REDAKCJA.

Zestawienie kasowe za miesiąc kwiecień 1929 rok.

Wpływy do kasy Okręgowej od dnia 1.—30. IV. 1929 r.

L. b.	KOŁO	Składki miesięczne			„Nauczyciel Pomorski"	Na inne cele	Razem
		miesiąc	ilość członków	suma			
1	Chojnice	marzec	16	32,—	4 —	—	—
		kwiecień	15	30,—	3,75	—	69,75
2	Sępólno	kwiecień	42	84 —	—	—	84,—
3	Tczew	kwiecień	43	86,—	10,50	—	—
		—	—	8,—	1,—	—	105,50
4	Liniewo	kwiecień	19	38,—	—	—	38,—
5	Swarzewo	—	—	—	5,50	—	5,50
6	Dąbrowa Chełm.	X. 1928	7	14,—	—	—	—
		marzec 1929	11	22,—	2,75	—	38,75
7	Żukowo	kwiecień	9	18,—	2,25	—	20,25
8	Grodziczno	kwiecień	14	28,—	—	—	28,—
9	Pińczyn	marzec	6	12,—	—	—	12,—
10	Jezierce	kwiecień	14	28,—	—	—	28,—
11	Stężyca	marzec	17	34,—	4,25	—	38,25
12	Lipusz	styczeń	20	40,—	7,50	—	——
		luty	20	40,	7,50	—	——
		marzec	20	40,—	7,50	—	142,50
13	Działdowo	kwiecień	37	74,—	9 25	—	83,52
14	Lubichowo	kwiecień	33	66,—	8,25	—	74,25
15	Pruszcz	kwiecień	23	46,—	—	4,—	50,—
16	Toruń	—	55	110,—	—	—	110,—
17	Lisewo	styczeń	17	34,—	8,50	—	42,50
18	Osie	kwiecień	10	20,—	—	—	20,—
19	Puck (k. Swarzewo	—	23	46,—	—	—	46,—
20	Hopowo	kwiecień	8	16,—	2,—	—	18,—
21	Brusy	kwiecień	13	26,—	—	—	—
	Rejon III Leśno	—	—	13,50	—	—	39,50
22	Skórcz	marzec	3	6,—	—	—	—
		kwiecień	3	6,—	—	—	—
		—	20	40,—	—	—	—
		—	41	82,—	—	—	134,—
23	Osiek	kwiecień	11	22,—	—	33,—	55,—
24	Suleczyno	marzec	25	50,—	6,25	—	56,25
25	Lubawa	kwiecień	36	72,—	9,—	—	81,—
26	Kościerzyna	marzec	43	86,—	10,75	4,40	101,15
27	Gniew	—	78	156,—	—	—	156,—
28	Nowemiasto	kwiecień	51	102,—	11,75	2,10	115,85
29	Piece	kwiecień	13	26,—	3,25	—	29,25
30	Świekatowo	kwiecień	11	22,—	3,75	—	25,75
31	Sierakowice	kwiecień	29	58,—	7,25	—	65,25
32	Skarszewy	kwiecień	18	36 —	4,50	—	40,50
33	Cekcyn	kwiecień	11	22,—	2,75	—	24,75
34	Chełmża	kwiecień	59	118,—	14,75	15,—	147,75
35	Śliwice	kwiecień	8	16,—	2,—	—	18,—
36	Bukowiec	kwiecień	15	30,—	3,75	—	33,75
37	Starogard	kwiecień	35	70,—	—	—	70,—
38	Chełmno	—	43	86,—	10,75	—	96,75
39	Lipinki	kwiecień	25	50,—	6,25	—	56,25
40	Krokowa	kwiecień	20	40,—	5,—	—	45,—

Zestawienie organizacyjne za miesiąc kwiecień 1929 r.

Koła:

L. b.	POWIAT i KOŁO	Zmiany personalne i ilość członków dnia 31. III. 1929 r +	—	stan	Nadesłało spis człon.	Nadesłało sprawozdania roczne kasowe	organiz.	mies.	za cały czas istnienia	Walne zebranie
	I. Powiat Morski									
1	Puck	—	—	20	—	tak	—	—	—	
2	Gdynia	—	=	41	tak	tak	tak	tak	tak	15.XII.28
3	Swarzewo	—		23	tak	tak	tak	tak	tak	17.XII.28
4	Krokowa	—	—	20	tak	tak	tak	tak	tak	
5	Karlikowo	—	—	12	tak	tak	tak	tak	—	22. II 29
	II. Pow. Wejherowo									
6	Wejherowo	—	—	40	tak	—	tak	tak	—	6. XI. 28
7	Szemud	—		10	-	—	—	—	—	
	III. Powiat Kartuzy									
8	Kartuzy	—	—	18	—	—	—	—	—	
9	Sierakowice	2	—	29	tak	tak	=	tak	tak	
10	Suleczyno	3	1	25	tak	tak	tak	tak	tak	2. III. 29
11	Przodkowo	—	—	16	tak	tak	tak	=	tak	1. XII. 28
12	Żukowo	—	=	9	tak	—	tak	tak	tak	
13	Chmielno	—	—	9	—	—	—	—	tak	
14	Matarnia	-	—	7	—	—	—	—	—	
15	Hopowo	—	—	8	tak	tak	—	tak	tak	25. I. 29
16	Stężyca	—	1	16	tak	tak	tak	tak	—	5. I. 29
17	Szymbark-Goręczyn	—	—	10	—	—	—	tak	—	
	IV. Pow. Kościerzyna									
18	Kościerzyna	—	—	43	tak	tak	tak	tak	tak	26. I. 29
19	Lipusz	—	—	21	tak	=	tak	—	tak	7. XII. 28
20	Skarszewy	—	—	18	tak	tak	tak	tak	tak	17. I. 29
21	Stara Kiszewa	—	—	17	tak	tak	tak	tak	—	2. III. 29
22	Liniewo	—	—	19	tak	tak	—	tak	=	
23	Jezierce	—	—	15	tak	—	—	—	—	
	V. Powiat Tczew									
24	Tczew	1	—	46	tak	tak	tak	tak	tak	26. I. 29
25	Pelplin	—	—	23	tak	—	tak	tak	tak	1. II. 29
	VI. Powiat Starogard									
26	Starogard	—	—	30	tak	—	—	tak	tak	26. I. 29
27	Skórcz	1	—	42	tak	tak	tak	tak	tak	7. II. 28
28	Lubichowo	2	—	33	tak	tak	tak	tak	tak	12. XI. 28
29	Osiek	—	—	12	tak	tak	tak	tak	tak	13. III. 29
30	Pińczyn	—	—	7	tak	tak	—	tak	—	
31	Piece	2	—	16	tak	tak	—	tak	=	
	VII. Pow. Gniew									26.III. 29
32	Gniew	—	—	50	tak	tak	tak	—	—	1. III. 28
33	Czerwińsk-Smętowo	—	—	33	tak	—	—	—	—	
	VIII. Pow. Chojnice									
34	Chojnice	1	—	26	tak	tak	tak	tak	tak	
35	Czersk	4	—	27	tak	tak	—	tak	tak	
36	Brusy	—	—	21	tak	—	tak	tak	—	
37	Brzeźno	—	—	15	—	—	—	tak		
38	Wiele	—	—	18	tak	—	—	tak	=	15. XII. 28
	IX. Pow. Sępólno									
39	Sępólno (koło pow.)	—	—	45	tak	tak	tak	tak	tak	14. I. 28

L. b.	POWIAT i KOŁO	Zmiany personalne i ilość członków dnia 31. III. 1929 r. +	—	stan	Nadesłało spis czł.	Nadesłało sprawozdania roczne kasowe	organiz.	mies.	za cały czas istnienia	Walne zebranie
	X. Pow. Tuchola									
40	Tuchola	—	—	39	tak	tak	tak	tak	tak	7. XII. 39
41	Śliwice	1	—	10	tak	—	—	tak	—	17. II. 29
42	Cekcyn	1	—	12	tak	tak	—	tak	—	nowe koło 10. III. 29
	xI. Pow. Świecie									
43	Świecie	1	—	21	tak	tak	tak	tak	tak	15. XII. 28
44	Nowe	—	—	23	tak	tak	—	tak	—	
45	Warlubie	—	—	15	tak	tak	tak	tak	—	
46	Osie	1	—	10	tak	tak	tak	tak	—	13. I. 29
47	Bukowiec	—	—	15	tak	tak	tak	tak	tak	5. I. 29
48	Pruszcz	1	—	23	tak	tak	tak	tak	—	5. I. 29
49	Jeżewo	—	—	17	tak	tak	tak	tak	—	
50	Świekatowo	1	—	11	tak	tak	—	tak	—	11. II. 29
	xII. Pow. Grudziądz									
51	Grudziądz	—	—	81	tak	tak	tak	tak	—	14. I. 29
52	Radzyn	—	—	14	tak	tak		tak	—	12. XII. 28
53	Łasin	—	—	22	tak	tak		tak	tak	
54	Gruta	—	—	21	tak	tak		tak	—	5. I. 29
55	Dusocin	1	1	14	tak	tak	tak	tak	—	
	xIII. Pow. Chełmno									
56	Chełmno	—	—	43	tak	tak	tak	tak	tak	13. I. 29
57	Lisewo	—	—	17	tak	tak	tak	tak	—	1. XII. 28
58	Dąbrowa Chełmińska	—	—	11	tak	tak	tak	tak	—	
	xIV. Pow. Toruń									
59	Toruń	—	—	65	tak	—	tak	tak	tak	15. XII. 28
60	Chełmża	—	—	61	tak	tak	tak	tak	tak	19. I. 19
	xV. Pow. Wąbrzeźno									
61	Wąbrzeźno	3	—	33	tak	tak	tak	tak	tak	16. II 19
62	Kowalewo	1	1	24	tak	tak	tak	tak	tak	15. XII. 28
63	Król. Nowawieś	—	—	9	tak	—	—	tak	—	9. I. 29
	xVI. Pow. Brodnica									
64	Brodnica	—	—	50	tak	—	tak	tak	—	25. II. 28
65	Lidzbark	—	—	17	tak	—	—	—	—	
66	Polskie Brzozie	—	—	19	tak	tak	tak	tak	tak	14. I. 28
67	Jabłonowo	—	—	19	tak	—	tak	tak	tak	20. I. 28
68	Nieżywięć	—	—	20	tak	tak	tak	tak	tak	3. I. 28
	xVII. Pow. Lubawa									
69	Lubawa	—	—	36	tak	tak	tak	tak	—	9. II. 29
70	Nowemiasto	—	—	47	tak	tak	tak	tak	—	16. III. 29
71	Lipinki	—	—	25	tak	tak	tak	tak	—	
7	Grodziczno	—	—	18	tak	tak	tak	tak	tak	25. II. 28
	XVIII. P. Działdowo									
73	Działdowo (koło pow.)	—	—	37	tak	tak	tak	tak	tak	5. I. 29
74	**xIx. Członkowie Korespondujący**	2	—	9	tak	—	—	—		
	73 czynnych Kół	29+ 24 członk. nadwyżka	5—	1805 czł. w 73 kół.	66 kół	49 kół	49 kół	62 kół	35 kół	48 kół

L. b.	KOŁO	Składki miesięczne			„Nauczyciel Pomorski"	Na inne cele	Razem
		miesiąc	ilość członków	suma			
41	Gdynia	—		89,75	—	—	89,75
42	Kowalewo	marzec	23	46,—	5,75	—	—
		kwiecień	23	46,—	5,75	—	103,50
43	Nowe	kwiecień	23	46,—	5,50	—	50,50
44	Warlubie	—	—	—	4,—	—	4,—
45	Grudziądz	marzec	12	24,—	3,—	—	27,—
46	Grudziądz						
47	Radzyn						
48	Łasin	kwiecień	135				
49	Dusocin			3,25			325,—
50	Chojnice	styczeń	5	10	—	—	—
		luty	9	18	—	—	28,—
50	kół i pozycyj	—	1,257	2.806,25	209,25	58 50	3.074,—

DROBNE OGŁOSZENIA.

POSZUKUJĘ młodą inteligentną OSOBĘ, która była zajęła gospodarstwo i wychowanie 10 letniego dziecka w Grudziądzu.

OFERTY (NAUCZYCIELKA)

OBOWIĄZKIEM członków Stowarzyszenia Ch. N. Naucz. S. P. jest:

1. **przysparzać** naszej organizacji coraz to **nowych członków!**
2. **rozszerzać** wśród nauczycielstwa **„Nauczyciela Pomorskiego“!**
3. **zaprowadzać** w swej szkole **„Młodego Polaka“**
4. **zamówić** w naszem Biurze Okręgowem **„Informatora Naucz.“** (3 zł).
5. **sprowadzać** jedynie przez nasze Biuro wszelkie potrzebne **książki i podręczniki!**
6. **przybyć** z rodziną na nasz **Zjazd Jubileuszowy do Chełmna!**
7. **wybrać** się do Poznania na Powsz. Wyst. Krajową; w pierwszej połowie lipca na **wszechpolski zjazd Stowarzyszenia!**

Gorliwy członek Stowarzyszenia

okazuje głębokie przywiązanie do swej organizacji **otwarcie, zawsze i wszędzie** chętnem i dobrem **słowem,**— a lepiej jeszcze: **czynem!**

Otóż: SPEŁNIJ NAJPIERW POWYŻSZE OBOWIĄZKI!!!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. — Nakład 2000 egz. Str. 44.

Nr. 9 Grudziądz, czerwiec 1929 r. Rok II

Nauczyciel Pomorski

„Szkoła Pomorska"

Organ Pomorskiego Oddziału Okręgowego
„Stowarzyszenia Chrześcijańsko-Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych".

Wychodzi 12 razy w roku - w pierwszej połowie każdego miesiąca. Cena pojedynczego numeru 50 gr bez przesyłki. Abonament wraz z przesyłką: miesięcznie 0,55 zł, kwartalnie 1,50 zł, półrocznie 2,70 zł, rocznie 4,80. Członkowie „Stow. Ch. N. Naucz. Szk. Powsz." Okręgu Pom. płacą za numer wraz z przesyłką 25 gr miesięcznie oprócz składek członkowskich i razem z niemi na PKO. Poznań nr. 206.133 (Pomorski Zarząd Okręgowy). —

Redaguje: (Redaktor odpowiedzial.) Albin Nowicki, Grudziądz, Młyńska nr. 27, tel. 121 z współudziałem Komitetu Redakc. Adres Redakcji i Administr.: Grudziądz, Rynek nr. 15 p. I. —

Treść numeru Jubileuszowego.

1. Fotografja Prof. Dr. Łęgowskiego, Prezesa Honorowego Okręgu Pomorskiego . . . . str. 1
2. Ks. Kanonik Prof. Dr. Raszeja — Pelplin: „Cztery słowa pierwszego Naucz. Chryst. P. do swych następców" str. 2
3. Melchior Ryczakowicz — Grudziądz: „Współczesne problemy wychowawcze z uwzględnieniem naszej ideologji". . . . . str. 3
4. Nasz zjazd jubileuszowy w Chełmnie: (19. — 22. 5. 29.) str. 7
   a) Posiedzenie Pom. Zarz. Okr. (19. 5. 29 r.) . . str. 7
   b) 10 Walny Zjazd Del. P. Oddz. Okr. (20. 5. 29 r.) str. 8
   c) Regulamin obrad, obowiąz. na zjeździe deleg, str. 10
   d) Instrukcja Zarz. Okręg. dla prowadzenia prac w komisjach, ... str. 11
   e) Regulamin Chóru Nauczycielstwa Pom. . . . str. 16
   f) Zjazd Jubileuszowy (dn. 21. 5. 29 r.) . . . . str. 18
   g) Wspólne zdjęcie fotograficzne uczestn. zj. jub. str. 22
5. Rektor Paweł Żelazny — Chełmża: „Życiorys." . . . str. 24
6. Zjazdy Powiatowe na Pomorzu: . . . . str. 25
   a) Świecie — dnia 9. 5. 29 r. . . . . str. 25
   b) Wąbrzeźno — dnia 12. 5. 29 r. . . . . str. 26
   c) Sępólno — dnia 25. 5. 29 r. . . . . str. 27
7. Przykazania organizacyjne . . . . str. 28
8. Z historji naszych Kół (Toruń, Pruszcz, Karlikowo) . . str. 29
9. Z życia naszych Kół . . . . str. 32
10. Jak spędzimy wakacje letnie? . . . . str. 37
11. Zestawienia organizacyjne za m. maj 1929. . . . . . str. 39
12. Zestawienia kasowe za m. maj 1929 r. . . . . . str. 41
13. Z karty żałobnej . . . . str. 42